

Библиотека
САВРЕМЕНА КЊИЖЕВНОСТ

Књига 414

ПРИЧА СТАРОГ ИГУМАНА

**Најлепша остварења с I конкурса
за причу**

(Приредио Ђорђе Оташевић)

Алма

Београд, 2021

ПРЕДГОВОР

Међу причама пристиглим на I конкурс за причу, који је организовала издавачка кућа „Алма”, Дејана Јовановић, Алма Оташевић и Ђорђе Оташевић изабрали су, по њима, три најбоље приче. Приче послате електронском поштом или потписане приче нису биле у конкуренцији за награде, али су, уколико су својим квалитетом то заслуживале, уврштене у овај зборник.

I награда: „Прича старог игумана Макарија о томе како Храм Светог Спаса беше опседнут и бојјом помоћи избави се“ Владимира Симића

II награда: „Фреска, у четири акварела“ Александра М. Арсенијевића

III награда: „Песма морнара, зов сирена“ Марјана Урекара

СУДБИНА

Волео је да носи дугачке црне капуте и шешире. Да буде елегантан. Јако висок и витак изгледао је наочито. Некада давно у својој земљи имао је ресторан који је добро водио и људи су га поштовали и уважавали. Када је почео рат, отишао је са женом и синовима далеко, преко океана, у други свет. Брак је био „мешовит“ и то се у том рату није могло опростити. Морали су да беже.

Променио је струку и постао столар. Волео је да изгледа лепо у карираним фланелским кошуљама, дубоким кожним чизмама и окер радничким панталонама од дебелог памука. Радио је много и радио је тешко. Жена му се запослила у фабрици меса и стално је била у хладном окружењу. Борили су се обоје да им буде добро и најважније да деци буде добро. Све су им омогућили и деца су лепо расла, школовала се. Прво су купили мању кућу а затим велику. Све је изгледало да напредује и да влада срећа. Недостајало је још само мало да све буде савршено а онда се све променило. Почеле су свађе супружника како је најбоље васпитавати дечаке. Жена је била попустљива а он није. Свађе су постале учестале и они су престали да разговарају. Временом је престао да говори и са децом. Деца су порасла и оженила се. Покушавао је да разговара са њима, али се враћао стално у своју ћутњу. Ту је био недодирљив. Иако су живели у великој кући, он је живео у подруму где је имао малу кухињу и купатило. Пролазиле су године. Родили су се и унуци и унуке. Волео их је. Поново је покушавао да нађе неки контакт са њима, али то је било кратког „даха“ јер је стално грешио са синовима и снајама па се опет повлачио у самоћу.

Једног дана, док је био на путу, сазнао је страшну вест да му је син умро изненада. Срце је престало да му куца, бар је тако мислио. Вратио се хитно у град где је живео. Затворио се опет у подрум и није одговарао на телефонске позиве. Никога није хтео да види. Није отишао ни на сахрану. Болело га је много. Размишљао је само да је сада за све прекасно. Да је био у праву што се од свих склањао. Имао је стално осећај губитка првог детета које је умрло као беба. Знао је. Чекао је. То се све неће завршити на добро, размишљао је. Судбина је то! Затворен у подруму плакао је данима, као мало дете, све их дозивајући, неутешно. Али се то у великој кући није чуло. Свако је био затворен у себе у свом болу. Вриштао је иако је знао да тек сад неће бити неког побољшања у породичним односима. Никада више. Сви су изгубили. А затим је поново заћутао и никад више није проговорио нити заплакао. Никада више. Осећао се још више сам. Чекајући своје време да прође у овом свету желећи да се то догоди што пре. Судбина је тако хтела, размишљао је док се изван његовог подрума живот настављао и унуци расли.

Срце му је препукло једног дана и то нико није знао док је лежао у свом подруму. Никоме није недостајао. Сахранили су га скромно, поред најмлађег сина.

ВАРНА

На самом центру њиве стајао је чичица раширених руку, сламене главе и шешира пуног рупа. Па, ипак, птице су слетале на његову старачку руку пружену у даљину. На његово избраздано лице. На његову нешто краћу десну ногу, савијену у колену. Птице не траже мане у шупљинама старе кариране кошуље и не примећују нагнутост десне руке у односу на леву. Једна, две, три, четири... Дванаест. Укупно дванаест врана.

Сећања су се одједном пробила кроз затегнуту маску Арсенијевог лица и досегла до оног дана када је на том истом месту нашао Варну пре седамнаест година. Лежала је у стрњици као да је разапета на замишљену линију крста, начињену правилним распоредом дванаест врана.

Пре него је Варна дошла у његову кућу, говорили су свезнајући, видећи, видовњаци, чудотворци, пророци и многи други да среће у љубави „неће да има“, порода „неће да има“ и много ће се напатити пре него се скраси на неко „њивче“. Није разумео тај пророчки језик. Кришом се смејао да не примете јер су сви одреда били сујетни и осетљиви на своја прорицања.

Онда је упознао Варну. Ситну, ћутљиву и тиху, са очима црним као угаљ. Његова мајка, као и све мајке из тог краја, била је против те везе, правдајући се тиме да не познаје фамилију из које девојка потиче. Почела је чешће да иде у цркву, молила се и давала прилоге цркви. Упорно се питала шта је згрешила Богу кад је тако кажњава да остане без сина и без синовљевог порода.

И стварно, нико није познавао девојчину фамилију. Варна је била Литванка римокатоличке исповести.

Арсенија нико није могао спречити да виђа Варну. Чак ни очеве претње да ће га оставити без имања ако је узме за жену против воље породице.

Много година касније, често су му падале на памет речи видовите Ганге да среће у љубави неће да има, да порода неће да има, да ништа неће да има, на голој земљи ће да остане, ако ожени странкињу црне косе и очију као у вране.

Арсеније и Варна нису много разговарали. Нису имали времена за причу, јер су од јутра до мрака напорно радили на земљи а живели у помоћној зградици за слуге.

Иако Арсеније није веровао да ће га отац оставити без ичега, после његове смрти, имање је припало православној цркви, а мајка је отишла у манастир.

Нико није знао шта се стварно догодило те ноћи кад је Варна настрадала. Упркос томе, сви су били убеђени да су умешане неке мађије. Сигурно је на нешто „нагазила“, говорили су неки. Сколале су је нечисте силе. Шта би, иначе, радила у пољу усред ноћи?

Не могу да говорим о предосећању. О томе се не говори. Бар, не ја. А све због присутног страха да ће се обистинити ТО што ме стравично плаши, ако будем споменула било коме било шта. Зато се притајим и спавам, у нади да ће проћи док сам несвесна. Као да ништа не може да се догоди док спавам. И прође. Заиста. Но, ипак се дешавало да ме предосећаји не варају. Додуше, само у прошлости. Одавно сам посвађана са наговештајима. Браним се свим средствима и опет препречавају ми пут. Покушавају да ме закупе. И таман кад помислим да сам заварала траг, сале-те ме тамо где их не очекујем, у сопственом уточишту. Тада схватам да се морам суочити са могућим ужасом, али опет одлажем... Одлажем, одлажем и смртно се плашим...

Последњи пут га је посматрала како, лаким кораком, излази из дворишта отварајући дрвену капију, прво подижући метални поклопац, који је улазио у жљеб, потом по-

влачећи квачицу улево. Стара капија са застарелим механизмом толико пута је правила проблем знаним и незнаним гостима, који би увек уз узвике негодовања или псовања покушавали да отворе и уђу или изађу из дворишта.

Добра је то капија, помислила је. Само је требало освежити неком веселијом бојом. Капија је добра, баш због ситних зачкољица на застарелој брави. Али, ограду треба мењати.

Мада, често се питала, има ли смисла дизати ограде, било жичане, бетонске, од цигле, металне... У неком другом расположењу, волела би трнову ограду висине три метра. Али, ништа је не може заштити. Баш ништа.

Недуго после Арсенијевог одласка, затреперила је радост у грудима. Заиграло је нешто под срцем и први пут после дугог низа година, на самим крајевима усана, појавио се благи смешак. Варна је знала да у њој расте живот.

Стајала је пред кућом.

Хтела је да потрчи за Арсенијем и саопшти му радосну вест, али ноге су јој биле тешке. Хтела је да викне његово име, али није имала гласа.

Убрзо се срушила.

Арсеније је нашао на средини јалове њиве. Лежала је као да је разапета на замишљену линију крста, начињену правилним распоредом дванаест врана. На лицу је имала блажени осмех.

Срећу није имао, порода није имао. Имао је само мало парче земље и страшило на које су сваког дана слетале врране.

Александар М. Арсенијевић

ФРЕСКА, У ЧЕТИРИ АКВАРЕЛА

Белуци, студен

Подневни час августовски.

Газим кроз студенички шљунковити плићак. Крепак ми дечачки корак.

Трну ми листови од бистре студени. Не дам се.

Желим да ме, смелог, мајка види: хеј, гледај ме како газим кроз Студеницу! Трпим и радујем се, образима и ребрима.

Сав растем из трпљења студени, сав згрејаван мајчиним погледом. Пресијавају се на плитком дну белуци, сунце – у златном зениту.

Заслепљују ме, зачаравају сва та светлуцања подводна, надводна: ево, где, ходам већ по води, узводно, видећи срцем иза завоја реке, и даље!

Није лако корачати по Студеници, али толико неопходно!

Окрећем се: мајка стоји на обали, гледа пут мене и, преко мене, у пут мој, даљински, непознат.

Мајка увек гледа у даљину.

Опрости, мајко, што те ожалостих!

Не тада, већ свагда.

Мрави, мириси

Седим са мајком у смиљу и ковиљу, сред безброја зујавих мушица: времена нема, само мириси – титрави, летњи.

Мирише топла земља, миришу траве сунцем распирене у ванвременост, миришу смрекине шишарке, румене, ћутљиве.

Не говоримо много, више ћутимо. Власт је красоте и цврчака.

О чему, мајко, размишљаш, у рано летње поподне, док у мирисној јари стварност трепери попут влати високих трава, сасушених и чистих, на ветру случајном?

Играм се с мравима, миле ми по рукама, пресипам их пажљиво с руке на руку: безгласно падају с висине, попут неког живог праха: где падну с висине, лаки, настављају одмах да мравуцкају у правцу унутарњег закона свога постојања.

Толико волим мрављу маленост! Како је лако и лепо мрав бити!

Мајко, син ти је космички дечак, игра се с мравима, а тек му треба јездити кроз пространства надзвездана, с оне стране видика, далеко од твојих зеница, у којима светлуцају брига и туга.

Тишина, воштанице

Преко каменог прага улазимо у Радослављевоу припрату.

Припрата – шатор маштарског бестежинства, где будућност претходи садашњости, незнано како.

У припрати – мир, не од овог света, густ, може се дотаћи.

Под прстима – мек, нелепљив: ваздушна глина од које се могу месити загонетке и одгонетке.

Нечујно роморе фреске.

Тихује подни камен, углачан безбројним корацима људским.

Бити у припрати – толико је дечачки, орфејски: још ниси унутра а спољашњем свету више не припадаш сасвим, још није време а већ је куцнуо час, још увек се играш а већ си у облаку тајне која изнутра опрашује твоју маштаријску игру.

Парадокс то је, који нимало не мучи дечачко срце, игри окренуто: напротив, ту је пречица, пут.

Ту мирис воштаница – најлепши икад помирисан!

Воштанице прислањам на усне (нежност!), грицкам их (саће!), једем (мед!). Размекшавају ми се под топлим, разглаголаним јагодицама.

Играм се њиховом кротком мекошћу.

Правим дурбин од воска, док мајка, кроз уска унутрашња врата припрате, улази у благи мрак студеничке цркве, одакле пева тишина.

Још увек тад не знам да у том мраку обитава светлост, да песма тишине није одсуство звука, већ мелодичност бића, натчујна.

Први пут с мајком на вечерње.

Киша, светлост

Корачамо низбрдицом, од манастира, ћутке, мајка и ја. Наоблачен сумрак слива се са студеничких висова. Размиришава се биље у предвечер.

Одједном, без најаве, на стотинак метара испред нас – беласава завеса кише! Густ пљусак, клизи споро ка нама.

У исти мах стрепим и радујем се: шта би то могло бити?

Улазим с мајком у кишу, у завесу кишну, у тајанствену усправну воду, да из ње више никад не изађем исти.

Унутар кише је светло. Не бојим се више нимало.

Гледам своје прсте – светле на киши! Говорим: добро је бити у киши и светлети!

„Сине, порашћеш, постаћеш човек, немој тада мајку своју заборавити!“, мајка говори ми, осмехујући се тужно-радосно из кишног светлокруга.

Мајко, иста ми киша студеничка пљушти и данас у души, проседој, светлосеновитој.

Смртник је онај који заборавља.

Сва нам је нада у томе што нас бесмртне речи памте у векове.

БАРБИКА

Барбики је отпала нога.

„Види како јој смешно стоје панталоне, мама!“

То је први њен смех који Жени не годи. Каже, не гледајући Девојчицу, да није смешно то што неко има једну ногу, па макар то била и лутка. То, једноставно, није смешно. Није ни тужно. То је само тако. Жена послушнује откуцаје свог срца у грлу, гута кнедлу и преплиће руке у крилу.

„Има једну ногу, има једну ногу!“

Девојчица понавља те три речи гласом који пуца од веселости и Жена је очајна што је тај глас и, те речи пеку.

А једном ће јој можда рећи. Једном ће јој, у ствари, морати рећи.

Рећи ће јој да је некада живела далеко одавде, под неким брдом где је зими снег био црн од честица из термоелектране. Ширум отворених очију Девојчица ће је питати да ли је тамо правила црног Снешка Белића и грудвала се црним грудвама.

„Снешка Црнића“, рећи ће Жена тихо и помиловати је по коси. Руке ће јој бити укочене, хладне, знојаве.

Причаће јој како јој је нана, када је распусте проводила код ње на селу, правила крпене лутке са косом од кукурузне свиле и како се играла њима пијући вруће млеко које је мирисало на кравље виме.

Причаће јој онда и о томе како је, када је све почело, она и даље веровала да јој се ништа не може десити, јер се то све дешавало тамо негде иза брда. Није га још могла видети. А са шеснаест година не размишљао о неким далеким опасностима. Са шеснаест година кријеш цигарете у кутији са старим играчкама у подруму и кришом уоквирујеш очи црним креоном од ког ти иду сузе. Са шеснаест

година вечери проводиш седећи на неком бетонском зидићу са пријатељима, додајете један другом флашу јефтиног вина, баљезгате тако припити о смислу живота. Кад стигнеш кући и увучеш се под јорган који је најпре леден а затим постаје омамљујуће топао, врти ти се у глави и силно желиш да изблајхаш косу као Кортни Лав, а знаш да се никад нећеш усудити да то споменеш мајци.

Онда се једне ноћи то докотрљало са њихове стране брда. То не мари што се испод црног снега појавила млада трава, ни што је комшиница добила бебу истог оног дана кад јој је муж добио униформу. То не мари ни за шта, а посебно не за то што неко има шеснаест година и највећа му је жеља да изблајха косу.

Више јој није дозвољено да излази ноћу, а дању може да прошета само до пруге, тамо где цвета мак и ваздух мирише на угаљ, али никако сама. Отац поред улазних врата држи пушку коју је наследио од деде. Отац ћути. Жена, која је тада била Девојка, пита се да ли он уопште уме да користи пушку. Мајка плаче јер нана одбија да дође код њих, само на неколико месеци, док све не прође. Нана не може да напусти своју краву и своје кокошке. Не може да напусти дедин гроб. Па и ако умре, нека, доста је и поживела, троје деце је подигла и доживела да упозна седморо унучади. Мајка плаче за машином за шивење, сузе јој упадају у ону рупицу из које излази конач и Девојка се пита да ли ће машина од тога зарђати. А од тога живе, од мајчиног шивења, сада када су она и отац остали без посла у фабрици.

Дуж путељка који води ка прузи расте камилица, а поред усахлог поточића је велико трешњино дрво. Девојка се пропиње на прсте да дохвати неколико зрелих плодова и ланена сукња се подиже и открива јој бутине. Ставља једну велику трешњу у уста и кроз зубе избацује коштицу у поток. Седа поред воде и пребира прстима по каменчићима.

Онда их види. Пробијају се кроз шипражје у шињелима и чизмама, иако је половина јуна. Један од њих нема ногу, ногавица прљавих панталона му ландара док штаком убада по сувој земљи. Девојка устаје, али пре него што успева да направи корак, они су већ прешли поток и окружили је. Осећа како јој се кожа на бутинама јежи док повлачи сукњу надоле.

„Види, види, нека чистуница,“ каже онај без ноге, а друга двојица се гласно насмеју. Један од њих вади из торбе комад хлеба и кида га зубима. Други прилази Девојци и хвата је за лакат. Дланови су му црни, а испод обода качкета беоњаче су му влажне и она помисли како није много старији од ње. Можда је прошле зиме седео са пријатељима на бетонском зидићу пушећи и пијући јефтино вино. Можда је имао девојку која је кришом уквирала очи црним креоном.

Онда звук парања ланене тканине и шуштања суве траве. Кожа им је топла, груба, из уста им смрди на трулеж и ракију. Она помисли како је не боли, како јој је само мука, само ужасно мука. Мука јој је од смрада трулежи и ракије и слатког укуса трешања. Не затвара очи. Над њеном главом коју приковану за земљу држе црни дланови, ландара прљава ногавица, њише се крошња трешњиног дрвета пуна црвених лоптица.

Стомак јој се већ назире под хаљином од грубог штофа. Отац ћути. Мајка плаче. На комшијин трактор натоварили су два кофера са стварима и мајчину машину за шивење. Возе се на трактору, без нане. Она је умрла четири дана пре њиховог поласка, тако је ваљда решила. Оставила је кокошке и краву, али дедин гроб није.

Кућа у коју су се уселили има танке зидове и шпорет на дрва. Немају довољно дрва, па отац сваког јутра из стругаре доноси остатке гајбица. Цела мала кућа мирише на чамовину. У заједничком дворишту суши се

веш док мајка и нанина сестра коју Девојка никад пре није видела седе на пластичним столицама и ћутећи пију кафу.

Када јој исприча, Девојчица ће гледати у своја скупљена колена. Онда ће подићи очи ка мајци, очи тако необично зелене, какве нико у њиховој породици нема. Кад исправи леђа, под танком блузом ће јој се оцртати дојке, малене попут стиснутих песница новорођенчета. На уснама ће јој стајати питање које не уме или не сме да изговори.

Жена ће устати, обрисиће влажне дланове о сукњу и рећи ће да јој је, иако није желела да тако рано постане Жена, ипак драго што јесте, посебно кад се сети ње како, у оној приземној кући танких зидова у којој су заједно расле, малим дебелим прстима скупља мрвице хлеба са умазаног столњака и од њих прави брдашце. Затим ће у чашу од дим стакла наточити воду, попити је наискап и вратити се за сто. Девојчица ће ставити своју топлу шаку на Женину хладну. Насмешиће јој се. Никада више неће јести трешње.

ПУТ У НЕПОЗНАТО

Мајку сколила тајна жеља. Не да јој мира.

Мора наговорити Нелу да пође са њом у Италију. Можда се нешто нађе. Можда се пробуде чула. Не мора се на све гледати соколовим оком. Мора се нешто зарадити, имати, па даље кренути. А имати може само ко оде.

Али, како јој рећи? Увијек је говорила да ће знати да удоми својих двадесет година. Очекивала је да ће се њеној младости и љепоти нудити пехари љубави, и да зна из ког ће пити и наздравити, али ње нема, око ње се испија брља, и то често из флаше. Живот реже. Сакати, одсијеца жеље. Мора гутати и што не жели. Што не мисли. И не слути на шта те тјера.

Сличан начин живота носи сличне циљеве. Заједнички се лакше живи. Нека проба. Млада је. Он има новца. А новац отвара врата.

Узалуд њених двадесет кад их вуче по голој земљи. А давно је народ рекао: „Пара на пару, уш на фукару.“

Докле ћемо се бискати? Хајде, дијете, преломи. Учини нешто за себе. За нас.

Кошмар непроспаване ноћи, растјера бистрооко јутро. Кад је види, некако другачије почиње да мисли. Моја Нела. Плавуша. Весела. Радна. Наћи ће она хљеба за себе. Отвориће јој се врата...

„Ма која врата, кад су све набили бараку на бараку, или продају, или шмрчу прах. Дрога. Затвор. Страх. Иста прича. Брука од живота. Нико не ради. Не, Нела, идемо. Идемо дијете!“ – опет се јавља онај притајени глас.

Убиједи кћерку да крену бродом Бар –Бари.

Ћути мајка као заливена. Бура на мору. Страх је. Пуна предрасуда. Зашто путовање почиње са буром? Лош знак. Поново страх. Да сам од челика разорило би ме.

Пут се претвара у низање невоља. Треба се пронаћи. Треба надљудском снагом издржати. Шта се све намеће, и замеће на непознатом путу.

На обали их дочека радник са имања. Потрпаше ствари у ауто и на двор.

Започе све по плану. Не зна Нела гдје је дошла и зашто? Само зна да мајци мора помоћи.

Њене вриједне руке и љепота оставише траг у срцу власника, а и Нела није могла помислити да се врати у ба-раку.

ПРИБОЈАЦ ВИШЊИЋ

Људи воле да причају своје снове.

Ја припадам оним људима који никада ништа не сањају.

Одрастао сам у дому за незбринуту децу, нисам никада сазнао ко су ми родитељи. Нашла су ме деца на Старој Карабурми испод стадиона ОФК Београда, у кутији од ципела у шипражју поред старе апотеке, где се као кроз прашуму једва може проћи из Вишњичке улице, преко тог малог зараслог брдашца до Прибојске улице. Деца су ме однела у оближњу дечју болницу код Богословије. Тако сам и добио име, по тим улицама зовем се: Прибојац Вишњић.

Радим као чувар у затвору. Беше то давно док сам још био млад и тек се запослио као затворски чувар, једнога јутра један старији затвореник испричао ми је свој сан.

Како је он причао тај свој сан, слушао сам га и могао сам да визуелизујем у потпуности тај сан, као да га ја у том тренутку сањам, онда је он прекинуо са причом, рекавши да се више не сећа тачно шта је даље било, а ја сам наставио да причам тај његов заборављени део, он је одушевљено све потврђивао, уверавајући ме да се баш управо тако све дешавало. И ето, тако је све то почело. Од тада свакога јутра ухватим по неки сан од неког затвореника, који би желели да ми испричају свој сан. Постао сам временом зависан од њихових снова, неретко пута сам их запиткивао како су спавали, шта су сањали, некада су радо причали, некада нисам могао да добијем тај њихов сан све док им нисам почео тумачити те њихове снове, да им говорим шта ће им се догодити, стићи ће им писмо, телефонски разговор, ко ће им доћи у посету, шта се дешава с њиховим породицама, и све тако им описујући шта раде

сви ти људи до којих им је стало ван зидина овог затвора. Чак и када нису могли да се сете свога сна, довољно ми је било да само затворе очи, покушавајући да се сете, а ја сам им причао шта су те ноћи сањали. Мени све то није било ништа необично све док се није прочуло о мојим моћима, испрва међу затвореницима кружила је прича о мојој чудној моћи читања њихових снова, а онда гласине су дошле и до мојих колега па и до управника затвора, који ме је једнога дана позвао да уз присуство и затворског психолога испричам им шта се то дешава између мене и затвореника.

Управнику затвора испричао сам све о свом интересовању за туђе снове и мојој моћи да визуелизујем и уживим се у туђе снове, баш као да их и сам сањам.

Са неверицом су ме посматрали, ту управник, са осмехом кроз шалу, затражи да га подсетим шта је те ноћи сањао.

Рече ми само да је те ноћи сањао како се налази у неком велнес центру, улази у сауну, наравно, није био сам у тој сауни, али се не сећа даље шта је било, на то ја настављам његов сан и описујем му његов однос са неком Маријом, масерком из велнес центра, коју је ту упознао и причам о њиховом одласку после сауне у масажну собу... на то ме он поцрвеневши прекида, потврђујући да је све истина, те да је заиста сањао такав сан. Наравно, нисам испричао да Марија није масерка, већ масер по имену Марио и прећутах све о хомосексуалном искуству у том његовом сну. Затворски психолог ме упита да ли сам можда читао роман Милорада Павића „Хазарски речник“ у коме Павић говори о Хазарима ловцима на снове, односно о људима који су могли да улазе у туђе снове, све је то повезано са шаманизмом, говорио је о коришћењу руна помоћу којих су шамани улазили у туђе снове, тако да сам после овог састанка почео да трагам и читам све што сам могао пронаћи о ловцима на снове.

Наш се разговор завршио тако што је управник предложио да сва моја искуства са сновима затвореника уписујем у дневник и да им достављам извештаје редовно о томе, са тим се сложио, нагласивши изузетну важност тог дневника и затворски психолог.

Тако сам почео да редовно достављам дневне извештаје о сновима затвореника управнику затвора, нисам улазио у то какву су корист могли имати од тога, вероватно је затворски психолог на свој начин тумачио све то, али нећу вас даље замарати о томе већ ћу вам испричати један догађај који ми је променио судбину. Наиме... у затвору је био извесни затвореник, коме сам редовно уплаћивао лото тикете; он је био залуђеник, рођени коцкар, опседнут лото системима и статистиком бројева, наравно, није баш био миљеник среће и ретко када је имао више од пет погодака, упркос читавој његовој науци, математичкој комбинаторици и читавом низу невероватних фактора познатих само њему, који имају утицај на фактор тренутка у којима ће се појавити његов добитни систем комбинаторике.

Ја сам редовно свакога јутра разговарао о његовом сну, све очекујући да ће се у неком његовом сну појавити та добитна комбинација.

Тако се и догодило, те ноћи је сањао да је добио на лотоу играјући на бројеве: 4, 13, 23, 26, 27, 33 и... и... и... седмог броја није могао да се сети. Ја сам видео да је у сну сањао и број 17, међутим, нисам хтео да му кажем тај број, већ сам му рекао, наставивши његов прекинути низ бројем 38.

Дао ми је да уплатим његов системски тикет са комбинацијама поменутих бројева, уплатио сам и дао му тикет, међутим за себе сам уплатио тикет само са једном комбинацијом бројева: 4, 13, 17, 23, 26, 27 и 33. И као што већ можете да претпоставите, он је добио кроз његову комбинацију, све у свему износ у вредности око пет хиља-

да евра, док сам ја био тада једини анонимни добитник премије на лотоу у износу од око три милиона евра.

Затвореник, наш пасионирани играч лотоа, кога ћемо овде назвати Ненад, када сам га јутро после извлачења лотоа посетио у његовој затворској ћелији, раздрагано ме је дочекао, рекавши ми да је његов системски листић прошао и да свеукупно има добитак нешто више од пет хиљада евра, те да само жали што није добио седмицу јер је добитак износио око три милиона евра, за тренутак се уозбиљи и подозрево ме погледао, питајући ме како је могуће да га је сан преварио за само један број, који је он заборавио, а да сам му ја рекао да је то био број 38. Рекох му да сам заиста видео тај број у његовом сну, те да је могуће да његово несвесно биће можда и није желело да добије главну премију, јер чудни су путеви наше судбине, ко зна зашто је то добро, можда то његово несвесно биће предосећало да ако добије главну премију, десиће му се велика несрећа и упутити га ван његовог судбинског тока времена. Ма, налупао сам се за све паре, покушавајући да га некако убедим да је тај број заиста сањао. Он ми је пружио свој добитни листић и замолио ме да га однесем његовој вереници Невени, дао ми је адресу на којој је становала.

Невену сам познавао, долазила му је редовно у посету, забављали су се још из ђачких дана, требали су да се венчају чим он изађе из затвора.

Отишао сам до ње. Невена је била прелепа девојка, имала је колико и он, тридесет и три године, била је висока, плаве, таласасте дуге косе, грађена као манекенка, зелених очију, широког раздраганог осмеха на сензуалним пуним руменим уснама, радила је у неком фризерском салону. Лепо ме је примила, обрадовала се добитку на лотоу, раздрагано ме је загрлила и пољубила у образе. Не могу а да не кажем да сам се веома лоше осећао, хтедох да јој тада све признам и кажем да је главна премија код мене, али ипак не рекох јој ништа, а морам признати да сам веома

завидео Ненаду, Невена ми се још и онда када сам је први пут видео, када је дошла у посету Ненаду, веома допадала и често сам маштао о њој. Она ми је у мојим маштањима често надомешћавала недостатак снова. Сањао сам је, да тако кажем, будан. О себи немам много тога интересантног да кажем, као што можете закључити, живим сам, никада се нисам женио, жене су ме напуштале брзо, имам четрдесет и пет година, изгледам прилично одбојно, средње висне, дебелушкаст, проћелав, ситних црних очију, неразговорног пискавог говора, са неправилним, избаченим, огромним зубима на дебелим, сувим, испуцалим уснама, имам утисак да ме људи избегавају као да имам непријатан задах из уста, закључио сам по томе што људи када им се унесем у лице, намрштено окрећу главу од мене.

И прође неко време, подигнем ја новац који сам добио на лотоу, односно пребаце ми на мој рачун у банци и чекам повољан тренутак када ћу напустити посао затворског чувара.

У међувремену приметим да Невена не долази у посету Ненаду. Он ми се жали и сумња да је нашла некога и оставила га или је отпутовала код неке своје тетке у Француску, искористила онај његов добитак на лотоу, можда је отворила свој салон у неком другом граду, углавном, његови пријатељи и родбина не знају ништа о њој, никоме се није јављала, а, ето, њему је остало још шест месеци затвора, а када изађе, рашчистиће све с њом.

Убрзо потом сам и ја напустио службу, полако сам трошкарио и планирао шта ћу да урадим с новцем. Намеравао сам да купим кућу на Црногорском приморју и да се бавим туризмом.

Пробудим ти се једно јутро као у неком трансу, бунилу, утрипујем да идем на посао и дођем ти до капије затвора, наравно, био сам потпуно свестан да не радим више као чувар, али неки ме ђаво вуче до тамо, вратим ти се ја кући, не прође ни сат времена, неко ми звони на вратима.

Отворим... кад оно Невена сва уплакана, баци ми се у загрљај.

Каже, била је код Ненада у затвору, претио јој је, називао је курвом, тражи натраг својих пет хиљада евра и да ће је убити кад изађе из затвора, а када је излазила, видела ме је и пратила до куће, те, ето, двоумила се, обилазила око мога стана, те, ето, ипак решила да сврати, да се посаветује са мном шта да ради, јер нема никога да је заштити ако Ненад стварно покуша да јој науди, јер је она новац позајмила неком свом рођаку који не може да јој га врати.

И тако утешим ти ја ту њу, после тога, мало, по мало зближисмо се, виђали смо се свакодневно, разви се и љубав међу нама, пресели се она код мене, ја јој испричам шта намеравам и тако ми се и венчасмо. Остварих свој сан, купих и преуредих стару кућу у Херцег Новом; све то обависмо у неких три месеца и, ево, дође и лето. На крају јој и признадох да сам добио премију на лотоу, наравно, нисам јој рекао за Ненадов сан и на који начин сам добио три милиона евра. Углавном, коначно сам и ја нашао своју срећу и свој никада несањани сан. Само ме је још тиштила жеља да осетим свој сопствени сан.

Јутро је, август месец, данас ћемо имати прве госте у нашем пансиону, пресрећни смо, најавио нам се преко интернета наш први гост, неки младић чудног имена: Семјуел Коен.

Звоно на улазним вратима нашег пансиона, Невена хита да отвори врата и дочека првог госта. Улази Невена у предсобље у мали фоаје нашег пансиона, за њим Семјуел Коен, односно, препознајем мог бившег затвореника Ненада.

Ненад извлачи пиштољ и без речи пуца у мене... Коначно мој сан...

У фоајеу цариградског хотела ја сам доктор Маује, прилази ми собарица, односно хазарска принцеза Атех са пиштољем и пуца у мене, за тренутак будим се из сна и

видим: Невена и Ненад се љубе, склапам заувек очи и т-
рагам за сновима, коначно ослобођен, знам ко сам... ја сам
хазарски ловац на снове.

Чекајте ме појавићу се, некад и у вашем сну... збо-
гом.

ЖИВОТНА ЛЕКЦИЈА

Било је летње јутро када смо кренули на станицу. Стари, сиви шинобус са седиштима од скаја био је на перону. Изабрасмо веће седиште за нас троје.

Бојан је имао на себи плаву кошуљу и фармерке. Помислих, баш је згодан овај мој брат. Волела сам га. Некако су нам се карактери уклапали и скоро да никад нисмо улазили у сукобе. Са нама је ишла његова другарица Нена. Знала сам је читав живот јер смо живели у истом блоку.

Јуче сам звала тетку и најавила нашу посету. Бојан је обећао да јој окречи ону малу собу коју издаје. Соба је била светла и до улице. Станарка се управо иселила јер се удала. Нена нам је правила друштво а негде сестринским срцем осећала сам да воли Бојана више од оквира пријатељства. Ћутале смо о томе. Некад су шансе веће ако се гласно не изговоре намере. А живот уме и да изненади.

Стигли смо на железничку станицу нешто иза поднева. Сунце је пекло. Низ врат ми се сливао зној и мокре флеке назирале су се на леђима. Изненада из станичне зграде изађе отправник и видех да је мој бивши са студија који је пролетос одустао и вратио се у родно место.

„Како си, Мирјана?“ , рече ми прилазећи ми.

Изљубисмо се онако знојави и договорисмо да се чујемо касније и попијемо кафу.

Осмех ми је титрао на уснама, где да се овде сретнем са њим?! Била сам усхићена и причала сам без престанка да прикријем узнемиреност.

Предвече смо се нашли у центру у једном од кафића. Седео је сам кад сам прилазила и нисам опазила бурму на његовој руци. То сам тек касније видела кад нам је пришла лепа плава жена са бебом у колицима.

Не знам како сам седела и причала онако мирно и опуштено. Све у мени је треперило и нисам могла одвојити поглед са бебе која је мирно спавала у колицима упркос жамору у башти кафића. Опсовах у себи, зар сам морала доћи овде да се разочарам?! Живот ме је опет срушио у ћошак ринга док ми је плава жена одбројавала...

„Грчеви су нормална појава“, рече „после четрдесет дана код сваке бебе...“ Пребројавала сам уназад кад се родила и кад су се смували, где сам била и колико се нисам дуго видела са њим... Осмехивала сам се и руком притискала стомак да умирим дамаре у њему. Отишла сам убеђујући себе да и није био нека прилика. Када је беба почела да плаче, била сам већ одмакла и могла сам потрчати. Сузе су ми саме клизиле...

Погледах у небо и сетих се бабиних речи: „Што не сазнаш, то те и не заболи!“ Е, животе, пусти ме мало да живим у незнању!!!!

НЕВИДЉИВО МАСТИЛО

Како је баш он доспео у тајну дипломатију? Није био од оних који могу да прећуте очигледне брљотине. Али препоруке су управо потцртавале ову његову особину као врлину. Говорио је одмерено о неодмереним људима. Изрицао је свој суд обичним речима. Није псовао. За то треба имати дара.

Криминализоване хијене нису бирале средства. Требало је продужити време проведено на слободи. Ометало их је једно дипломатско страшило. Прогањало их је провереним чињеницама. Мада су били потпуно сигурни да ће компромитујући уговори остати најбоље чувана тајна, нешто им није давало мира. Копкало их је ко му даје подршку. Захваљујући коме се тај дипломатски син усуђује јавно да опомиње? Хвалили су његову лудост. Чудили се моралним цртама личности.

*

Пола радног века провео је без смокинга и лептир машине. Био је посвећен писању службених белешки. Рударски је прикупљао документацију и устројавао архивски материјал по кластерима и абецеди. Непосредно по напуштању високе државне службе, иза њега је остала тона докумената. Очекивало се да ће то бити драгоцен грађа за стручњаке који преузму предмете. Неке предмете је требало допунити. Друге преиспитати под притиском нових доказа. Пророчки беху остављене и празне полице. За случајеве који ће први пут бити устројени – годинама су интересантни за посматрање, као меци који дуго путују.

Најзад, није се десила смена генерација. Уместо школованих људи усавршаваних у иностранству, полет-

них каријериста тренираних за посвећен рад и истраживања поткрепљена новом младалачком енергијом, у оперативни центар дођоше неспособљени кадрови, у позним педесетим, са идејом да на том месту у миру дочекају пензију.

Њихов први задатак био је да униште комплетну архиву. Истовремено је требало да замре актуелно бележење и евидентирање.

*

Тајним гласањем је одлучено. Сви писани трагови добиће нову ознаку. Једно промењено словце ознаке, водило је окретању точка судбине.

Чим је забрањено трајно чување архиве, писани трагови постадоше богат извор секундарних сировина.

Комплети архивске грађе су товарени у камионе и одвожени у фабрику за производњу и прераду хартије. Драгоцену грађу је третирана као пуко смеће. Исплата је вршена по килограму. Због препродаје постојеће архивске грађе, руководиоци државне институције побраше награде за бизнис идеју године.

Већ је нестало осамдесет одсто доказног материјала о раду ове државне институције. Захтевали су од њих да наставе даље – до испуњења бизнис плана.

Људи у сивим оделима са краватом су се утркивали у похвалама: „Нови менаџери у државним институцијама успевају да исцеде добитак из суве дреновине. Државне институције су све одговорније. Успевају ни из чега да створе нешто. Противно свим природним законима“.

Члан дипломатског кора је лично писао фељтоне у новинама. Хвалио је стабилне државне институције које брину о самима себи: „Уместо да архивом затрпавају подруме и заузимају квадрате пословног простора, нови менаџери су инкасирали у буџет државне установе новац

створен из сопствених залиха 'артијаног материјала који је уместо за чување, преименован за отпис. Била је то храбра одлука. Мукотрпан и тежак је тај пут. Од учмалих државних чиновника до тржишних такмаца“.

Говорило се да град дише здравије захваљујући њима. Постали су еколошка фирма деценије. Најзеленија институција заслужна за очување шума, неба и ветра.

*

После толико похвала, које су им веома пријале, у државној институцији решише предузети све што могу, да похвале никад не престану. Постали су стопостотно еколошка фирма. Опредељени да више ниједан комад папира неће потрошити без преке потребе.

Одабран је један лист папира, на коме ће бити писане све одлуке.

По хитном поступку, донет је правилник о коришћењу невидљивог мастила.

Ради уштеде, сви извештаји, одлуке и комплетна документација о финансијском пословању државне институције, биће писани невидљивим мастилом, на једном те истом листу папира.

*

Док је председник знатижељним члановима управе објашњавао резултате рада, увек му је било непријатно. Избегавао је самог себе хвалити. Ионако је све написано у извештају. Чланови управе загледаше извештај са свих страна. Папир је био празан. Срећом, ПР менаџерка им је објаснила шта пише на празном белом папиру.

Сатима су гледали у ПР менаџерку гурајући белу 'артију преда се, премећући је из руке у руку, од једног до другог делегата. „Сви нам скидају капу и искрено нам се диве“, тумачила је она резултате успешног рада. Аплауз није престајао да тресе зграду.

Речи су се стропоштавале са говорнице. Мрвили су се гласови расипајући значење по задњим редовима слушалаца. Трепереле су гласнице једнако одевених мушкараца поређаних иза проповедаонице. Простором се ваљаше топле ваздушне струје, усмерене ка изабраним делегатима. Уједначене вибрације су побудиле сложено климање главама у знак одобравања. Читаво делегатско тело се покренуло у ритму четири четвртине. Дизање руке, двоструко ударање длановима и климоглав. Једнодушје је створило сублимирајући облак као упијач. Набој је растао. Непрекидно климање главом и аплаудирање текло је уиграно. Хармонија је расла из минута у минут.

Иако није било по протоколу, дипломата подиже руку и затражи реч. Пустише га да извергла, као по обичају, у празно.

Недипломатски је загрмео са говорнице и почео беседити као војсковођа који хоће да узбурка крв омлитавелој армији:

„Реч коју ветар носи, не може се мерити с речју која записана може трајати читаву вечност. Молим вас да се мало боље загледате у овај блистави лист папира, чист и јасан као дечја суза. Одувек сам вас поштовао, цењени делегати, и то много више него што стварно вредите. Сан сваког брабоњка је да једном проба да буде човек. Макар на један дан. Живели.“

Делегати су трештени пијани. Опијени слатким речима. Указаним поштовањем. Титраји, трептаји и трескање главама су експлодирани. Пренели су се и на зграду. Погођена гласовима сливеним у један, конструкција велелепног здања поче да се тресе и више није издржала.

Урушила се.

*

Делегати су превише ритмички синхроно пљескали па су погодили фреквенцију темеља. Урушише се стубови,

затресе се јавна зграда државне институције. Кристални лустери почеше да се љуљају кривећи таваницу. Ишчупане цигле падаше по уваженим главама.

На документ се изли делегатска крв.

– Извештај је празан. Овде не пише ништа. Доказ је наша проливена крв. Нема невидљивог мастила. Да је на папир изливено невидљиво мастило, под утицајем крви, указала би се сва слова. Ово је превара. Папир је празан.

– Папир је празан, повикаше сви углас.

– Овде не пише ништа. Лагали сте нас.

– Наши праоци су исписали томовете страница својом крвљу, огласи се дипломата из свеопштег кркљанца.

Затим се попе на један изваљени стуб и надјачавајући тутњаву опет дрекну на делегате:

„Зар није боље да ставите розе наочаре за невидљиво мастило. Зашто да лијете крв? Да бисте проверили шта пише на папиру!? Све је милион пута објашњено и поновљено. Ваљда можете да верујете на реч онима који вас годинама успешно воде кроз муке и недаће. Заједно смо додирнули звезде. Осећате ли колико вам је дивно!“

Цигле су и даље падале к'о киша. Делегати су се бранили принципијелно, потурајући изломљене руке и ноге комшијских делегатских представника. Узалудно покушавајући да измакну учесталим ударима. Како једну избегну, тако их друга цигла потрефи и сасвим распамети.

Дипломата није престајао да држи проповед са рушевина:

„Не можемо на основу фрагмената судити о целини. Не можемо оцењивати филм, гледајући само у доњи део филмске траке. Не можемо читати књигу, ишчитавањем сваке десете странице. Не можемо закључивати о кокошијем јајету, на основу мириса једног мућка“.

*

Када је завршио са излагањем, тутњава беше престала. Јауци се разлегосе по полуотвореном простору који је зјапио у небо. Здање беше покривено тепихом тканим густо збијеним делегатским телима. Дипломата пажљиво ходаше по живописном делегатском тепиху. Газио је меко. Не заустављајући се. Није било прописа који га обавезује да се одазива на људске позиве у помоћ.

Мерцедес са затамњеним стаклима јездио је у нову дипломатску мисију.

ЈУТРО НА ПАШЊАКУ

Јутро је, Сунце се стидљиво помаља иза зелене, росом засуте крошње беле брезе. Светлуца на првим зрацима танка, фина, разапета мрежа паука, спремна за прву, јутарњу заседу. Ситне капи прозрочне, бисерне росе светлуцају на Сунцу, стварајући дугин спектар. Цвет дивље трешње отворених латица чека огладнеле пчеле на јутарњу гозбу.

Испод стрехе напуштеног сеоског амбара излеће весели врабац, цвркутом јутру отпоздравља. Из вратница, широм отворених овчијег тора, у галоп јурнуше овце, предвођене поносним овном, на чијим је грудима клепетала зарђала клепетуша дозивајући мале, још нејаке јагањце у јутарњу шетњу.

Блејање брижних оваца повремено прекида лавез чобанских керова и тиха музика из цепног транзистора рашчупаног, поспаног, младог чобанина, коме су већ почеле да ничу жуте длачице по младом, дечачком лицу. То младо, безазлено лице сања прво бријање и прве, несигурне, стидљиве, а силно прижељкиване пољупце младих, враголастих чобаница.

— Милораде! Несрећо једна — повика млада, насмејана, препланула чобаница, дуге, тамно кестењасте распуштене косе.

— Одоше ти овце у кукуруз!

Распршташе се дивни снови на јави, тако стварни, а тако далеки. Настаде кошмар у глави, неверица и бес. Поскочи момче спремно да јурне за тврдоглавим, глупавим, упорним стадом оваца, кад виде како стадо мирно, незаинтересовано пасе фину, меку, зелену траву у хладу високих белих бреза.

Љут на себе што је овако наивно насео на шалу несташне чобанице, на распрштене снове и појудне, страсне

мисли, узе свој дуги, украшени бич и појури за младом чобаницом, жељан било какве освете. Сунце се већ попело високо на небу и онако, знатижељно погледује на ово двоје младих, који се ухватише у коштац и порваше се по зеленом тепиху.

У жару борбе им се усне нехотично додирнуше. И онда, као гром из ведра неба, срца им снажно залупаше да искоче из груди! Први пут осетише ту сласт и немоћ, те чудне жмарце који им тела обузимају. Престадоше да се боре. Препустише се чулном миловању, а стадо, за инат, без надзора и присиле, опасе прве редове младог кукуруза. И онда су чобански керови својим лајањем и звекетом старих клепетуша са овнова предводника нарушили идилу зеленог, великог пашњака.

ЕМИТОВАЊЕ ЖАРКЕ БОЈЕ

Данас треба да донесем две одлуке.

Пробудио сам се пре оглашавања аларма. Седео сам на крају кревета без воље да се покренем, без енергије да весело дочекам нови дан. Протрљао сам очи, бацио поглед по соби и зажмурио. Затворених очију видео сам нијансе плаве, од небо плаве до индиго плаве. Благо сам покренуо десну руку. Осећао сам бол у рамену, реску бол, која ме је на тренутак подсетила на бол у коленима када сам као дете пао са понике у пуној брзини преко гувернале на асфалт.

Синоћ сам читао руске песнике. Ретко кад их читам. Пре спавања скоро никад. Синоћ је било другачије. Омањено су ми пријали стихови уклетих руских песника.

*Привиђења окружују и мене сама.
Све јаснија су да се не би заборавила,
Јаснија и од самог данашњег дана
Светлија но што су у животу била.*

Ништа ми се не привиђа овог сунчаног јесењег јутра. Чује се ветар. Чују се гране које пуцкетају у близини мог прозора. Чује се сат у суседном стану. Чује се једна мува која је на јутарњем сунцу оживела и која бива све живахнија како дан одмиче. Чују се кораци у давно заборављеном сну. Чује се њен шапат док јој додирујем бокове.

Немам времена да говорим ни сам са собом.

Убрзано испијам кафу. Претурам по папирима не бих ли пронашао песму коју сам прошле године написао, а која ми је потребна да бих комплетирао нови рукопис поезије који треба да иде у штампу.

Као по обичају, само тај папир, један папир, недостаје. И сад могу потрошити све време света без успеха. Наћи ћу је други пут. Успорен сам. Такво стање ме додатно узнемирује.

Пробудио сам се са сазнањем да данас треба да донесем две одлуке. То је сазнање, можда, дуг према себи, околини, партнерки. Можда и није права одлука већ жеља да се уобичајеним стварима да на тежини не бих ли се осећао комплетније и пријатније. Да ли је то губљење, нестајање, потирање сваког конфликта који би изронио на површину истину? Или поимање истине? Тумачење себе у датом тренутку, у датој ситуацији или лагано померање у сазревању. Можда је то „само прича о причи“, ишчекивање већ одлученог, одвојеног или проглашеног губитка.

Одлука је стање у коме су сви изван нас, стање недозреле ноћи која ће се распрснути међу погледима и емитовати жарке боје.

Зазвонио је телефон.

– Добар дан. Зовем из болнице. – брундав и непознат глас.

– Добар дан. Сигурно је грешка. – одговорих зачуђено.

– Господине, јављам вам да је ваша рођака управо изашла из коме.

– Не знам о чему говорите? Нико од мојих рођака није у коми.

– Од ње сам добио ваш број телефона.

– Сигурно је грешка.

– Ваша рођака је рекла да се ви ње сигурно нећете сетити.

– Она баш добро расуђује за неког ко је тек изашао из коме. – рекох мирним тоном.

– Једино смо успели да добијемо ваш број телефона, никог другог нема. Молио бих вас да је посетите. Потребна јој је подршка. – био је упоран.

– Добро, дајте ми име и презиме, одељење на ком лежи, датум рођења. Покушао бих да се присетим. Ипак сам сигуран да је грешка. – понових.

– Пишите...

Записао сам податке на првом папиру који ми је дошао под руку. На папиру је био цртеж улице и моста, напушеног моста у магли.

Магловита су моја сећања. Ана је имала тридесет две године, презивала се Бари. Рођена у новембру. У болницу је довезао непознат, старији човек који није оставио никакве податке о себи. Једноставно је нестао.

Знао сам само једну Ану. Студирали смо заједно. Она је старија и не презива се Бари. Нисам је видео још од завршетка студија. То није она. Како је знала моје име и број мог телефона. Можда се неко поиграва са мном, шаље ми некакву поруку.

*

Ана је била у коми три године. Пала је са зида док је обилазила једно археолошко налазиште на истоку земље. Падала је ситна киша и њене крхке ноге су се нагло помериле, покушала је да остане на зидићу, али је изгубила равнотежу. При паду је ударила главом. До прве болнице ју је довезао човек који је са том групом обилазио налазиште и у тренутку када је Ана пала, једини је био у близини. Да ли је пратио, да ли су били заједно, да ли ју је површно познавао?

Оставио ју је у болници, спасао је, али није оставио своје податке. На сва питања медицинских радника је одмахивао главом, али му је лицем господарио чудесан грч.

На крају је кратко је изјавио: „Падала је киша. Госпођица се оклизнула, пала, ударила главом и више се није померала“.

Др Мор: Иако годинама радим овде као лекар ни једног тренутка нисам одустајао од ње. Знао сам да ће се

једног дана пробудити, да ће се десити. Нико је није тражио годинама. Као да није ни живела и као да ни сада није жива. Обилазио сам је сваког дана. На неког ме подсећала. Мислим да је прошло доста времена од њене повреде до збрињавања у болници. Она је имала само две модрице на глави које су покривале сразмерно малу површину.

Треба да кренем у болницу. Чудно сам равнодушан. Било ми је битно шта ћу обући за први болнички сусрет са Аном. Тврди да ме познаје. Ја њу сасвим сигурно не знам. Можда ме зна из неког ранијег периода. Имао сам дугу косу, одећа ми је била од тексаса, носио сам патике. Одлучих: идем у сасвим другој одевној комбинацији. Обући ћу кошуљу, светлу, дугих рукава, на ситне пруге, сиво-зелене панталоне и елегантне ципеле које су имале рупице. Немам дугу косу већ неколико година и шишам се на 0,5. Ако ме и сад препозна када се појавим у њеној болничкој соби, онда ме сасвим сигурно познаје.

Потпуно спреман сам се одвезао до болнице. Паркирао ауто и одшетао до пријемног пулта. Рекао своје име и презиме и разлог свог доласка. Медицинска сестра је позвала доктора који ми је саопштио да Ана не жели да прима посету. Само сам климнуо главом. Доктор ме дотакао овлаш по рамену и рекао да имају њен нотес у коме су се налазиле њене забелешке и да се Ана сложила да ми могу предати тај нотес.

Узео сам га и отишао до аута а потом се одвезао на видиковац.

Нотес сам ставио у једну од преграда са десне стране, код сувозачевог места.

Видиковац ме звао, мамио, привлачио. Поглед који је пуцао десетинама километара око мене обнављао је моје биће у сваком сегменту. Уморан сам. Умор препознајем у предавању потпуном миру. Умор тела, умор мисли. Већ дуже време живим по задатој матрици. Желим да се понашам атипично, слободно попут звери. И даље ми је на уму

да треба да донесем две одлуке. Дан се одужио. Да ли имам способност планирања будућих активности, то се не вежба, то је таленат, искон.

Одвезао сам се до свог стана. Ауто сам паркирао иза зграде. На тераси је стајала глувонема комшиница које је намеравала да ме испита где сам био. Покушала је покретом руку и испуштањем неразговорних крикова које сам већ разликовао. Покушавао сам да јој објасним да сам био на месту где је *слобода*. Једноставно сам јој показао рукама ка небу. Она ме чудно погледала и благо померила главу лево-десно чиме је изразила чуђење.

СТАРАЦ

Једном, веома давно пророк је рекао:

„Проклети да сте сви ви који себе сматрате боговима! Једном је постојало и опет ће постојати само Царство величанствених уметника!“

Беше то много пре пропасти Атлантиде, ако је уистину и постојала.

У расцветалој епохи предивне уметности седео је један старац водњикавих, замагљених очију са штапом од дивљег кестена у руци, на полутрулом дрвету. И упирао је свој смежурани прст негде ка бескрајној пучини. Седео је уз обалу и причао о много чему. Понајчешће сам са собом, или којим непостојећим Богом. А, неретко, и са којим случајним намерником, странцем или познаником, тек пробуђеном девојком, црнооким дечаком, или са по којим младим ратником. Причао је о свом животу, о мудрости старог света. О најчистијој истини и уметности коју сваки човек, ма какав био, носи у себи дубоко. Онај стваралачки дух, који се често притаји и чека подстицаје као бура да се идеје обликују у глави. Обраћао се птицама, белим као млеко – галебовима. Дивио се њиховој белини, хвалио их као најбоље риболовце. Гледао за дугоногим и ружичастим небројеним јатима фламинга. Причао је са облацима, оним беличасто маленим и оним тамним и олујним. Дању, са господарем светлости. Ноћу, са месецом – вечном луталицом, звездама, као вечност далеких, до којих допиру само његове старе, замагљене, уморне очи. Имао је, каже, више од стотину и неколико година. Био је сведок многих узалудних и крвавих ратова. Гледао како мајка на свет доноси дете. Преживео болести које су харале и однеле хиљаде паћеника. Видео како неискусни дечак хвата боу голим рукама и како млади ратник лови златорогог јелена.

Открио како печурка нарасте за само једну ноћ. Гледао у очи сове – њему нису донеле несрећу. Памтио је дане своје дивне младости када су владали неки различити цареви и међу људима много поверљивији односи. А знао је много тога о животу, о смрти, о бесмртности, о судбинама људи који су тако похлепни и кратковечни. Примећивао је како од девојчице постаје замамна девојка и жена, спознао љубавне вирове. Подносио многе животне хирове, али се никада није утопио у ватрама превртљивога срца. Остао је доследан својој јединој, великој љубави – љубави према човеку, онаквом какав јесте. Љубави према истини. А знао је много тога о животу, о смрти, о вечности, о судбинама људи који су тако похлепни и кратковечни. Но, тада нису постојали ни свици, ни књиге да би се записале све те тако вредне поуке, мудре изреке једног старца који је знао за пролазност и за вечност...

А на крају сваке беседе имао је обичај да устане са свог трона – старог и полутрулог дрвета и саговорнику благослов да – пољубивши га у чело и испративши га са својим мудрим речима:

„Запамти, млади пријатељу, звезде никад не умиру, само им се гаси сјај. Живот човеков брзо прође, јер само човек зна за крај. Иди и искористи живот најбоље што знаш!“

ЧЕКАОНИЦА

У Србији у неким крајевима постоји предање да су у давна времена дјеца своје родитеље кад остаре, изнемогну и кад више од њих не могу имати никакве користи но само проблеме, одводили до какве јаруге, стављали им, за ту пригоду печену погачу на главу и маљем по погачи рјешавали се родитеља свога.

Времена су се промијенила, постали смо савремени и модерни. У наше доба, кад од родитеља немамо више користи, већ само јадиковке, јаукњаву, придике, досадно понављање једних те истих прича, одводимо их у домове за старе гдје лишени имовине, пензије, љубави дјеце и унучића чекају да се Свети Петар смилује и позове их у Божији врт гдје нема бола и патње.

Е, у таквој једној чекаоници, коју је на задовољство многих опремио познати новопечени бизнисмен, а све из превелике љубави и саосјећања са старим особама, што наплаћује седамсто еура мјесечно, нашли су се игром судбине Милутин и Тодор.

Дијелили су малу собу бојену у боју брескве са два лежаја и два ормара, једним столићем и двије столице, са сликом на зиду уоквиреном у рам боје злата и мотивом некаквог парка. Слика је очигледно купљена у једној од кинеских робних кућа и треба да увесели свакодневицу овој двојници осамдесетогодишњака.

Тодор је био мршав, са великим залисцима и упалим очима. Имао је, од никотина пожутјеле бркове испод којих су вирила два повећа зуба остала као споменик некад лијепом низу зуба.

Иначе, стари човјек све више личи на споменик ономе кад је био млад, лијеп и снажан.

Он све мање личи на самога себе, а све више на неки фосил нађен при археолошким ископавањима.

Тодора живот никада није мазио. Отац му је био припадник четничког покрета због чега је по завршетку рата одлежао десет година. Мајка је надничила да би прехранила четворо дјеце. Комад хљеба који би добијала на надници носила је кући да подијели дјечи. Била је више гладна него сита.

Тодор је на својој кожи осјетио то што му је отац био четник и никад нешто није могао добити на лак начин. Увијек је морао да потури леђа далеко више од осталих.

– Узми ово да те сјети на мене. Ми смо сада најближи један другоме. Ја сам престао да пушим и мени више не треба. Знао сам да ти је данас рођендан, јер си једном приликом рекао да си рођен на Ђурђевдан.

Милутину заигра нешто у грудима, а суза му склизну низ изборано старачко лице.

Стегну руку Тодору и узне поклон.

– Па и јесмо најпречи један другоме. Да си ми жив и здрав још много година.

АУТОСТОПЕРКА

Студенти правног факултета су покренули акцију за прикупљање новчаних средстава за штампање Студентског листа. Свако је добио задатак да обиђе две-три фабрике које би дале рекламни оглас у новине. Њој је запало да обиђе две фабрике у Крању. Живела је у Љубљани и то је подразумевало да мора да седне у аутобус и да одреди цело једно преподне за обилазак те две фабрике. Није имала искуства с тим, а није се усудила да замоли неког искуснијег другара да пође с њом. Уздала се у своје добре намере, примила савете како треба да наступи и кренула на пут са пуно елана.

Кад је купила карту само у једном правцу, већ јој је добро спласнуо елан. За повратак ће јој недостати новца. Али није хтела да одустане. Некако ће се снаћи.

У Крању се веома уморила ходајући од једне до друге фабрике. У фабрикама је нису примили баш раширених руку. Таквих потражњи за финансирање путем реклама је сигурно било много, а она није била много вешта ни довољно упорна, није умела привлачно да представи Студентски лист. Ипак, нису јој баш затворили врата. Она је обећала да ће доћи поново са готовим рекламним огласом, а они су јој дали оквирну суму на коју може да рачуна ако буде реклама прихватљива. Задовољна је напустила фабрику.

Већ је било скоро подне, а она је постала гладна. Није могла да се уздржи да не купи нешто за јело. Ионако нема довољно новца за аутобуску карту за повратак. Окрепила се у млечном ресторану, одмориле се и уместо на аутобуску станицу пошла на отворен пут, да би се аутостопом вратила у Љубљану. Стала је близу раскрснице како би могла да зауставља возила из оба правца ка Љубљани. Саобраћај није био баш густ како се надала, а сунце је

припекло и било јој је већ мука. Из правца Шкофје Локе је наишао црни аутомобил и давао знак да скреће ка Љубљани. Подигла је палац да га заустави. У том тренутку се из правца Љубљане појавио моториста у пуној брзини. Аутомобил је имао испред себе стоп знак, али није чак ни успорио него је са несмањеном брзином скренуо на главни пут и ударио мотористу. Моториста је полетео у вис, прелетео две возне траке и треснуо у дрвену шупу за песак на другој страни пута. Мотор је оборен проклизао и зауставио се на банкини. Она је све видела, али је стајала као парализована. За неколико минута се на тој раскрсници створила гужва и саобраћај је био у прекиду. Стигла је и хитна помоћ и полиција. Кад су онесвешћеном мотористи скинули кацигу, глава му је одједном порасла и била као велика бундева. Скоро се онесвестила кад је то видела. Полиција је тражила сведоке, а она није могла ни да се помери, а камоли да проговори. Изјаве су давале неки други људи, које она није видела да су били ту у тренутку удеса.

Раскрсница се после брзо рашчистила и опет је био успостављен нормалан саобраћај.

Тихо се удаљила и стала подаље од раскрснице да опет стопира. Клецала су јој колена. Кад би њени родитељи сазнали да је стопирала, добила би грдњу, а можда и шамаре јер су јој увек усађивали у главу како је опасно, ризично и непристојно путовати аутостопом. Покајала се већ што је тако олако кренула на пут без новца, али сада јој ништа друго није преостало. Оно мало кола која су пролазила нису стала да је повезу. Ускоро је стао велики камион. Шофер је позвао да је повезе. Није очекивала да ће путовати камионом, али у тој ситуацији било је – дај шта даш. Попела се у камион и шофер је одмах започео разговор. Питао је како и зашто путује, а она је све лепо испричала како је било, шта је радила у Крању, како је остала без новца и видела удес. Чак је испричала како родитељи не знају да је она ишла у Крањ. Шофер је почео да прича шта он ради са аутостоперкама. Тражи им разне непристојне услуге, а ако не пристану, премлати их, натера

за казну да се свуку, узме им одећу па их остави голе у неком шумарку поред пута. Причао је како његове колеге раде са аутостоперкама још горе ствари. Осрамоте их па их уцењују. Њу је подилазила језа. Није могла више ни да га слуша. Сваког часа је очекивала да ће тако да поступи и с њом. Он је причао и наслађивао се њеним страхом који јој се читавао у очима, али нигде није стао. У глави је конта-ла шта му је све рекла и благосиљала случај што му бар није рекла своју адресу. Одлучила је да затражи да стане кад буде близу куће. Ако не буде хтео, она ће да потегне ручну кочницу, коју је у току вожње већ учила.

Ушли су у Љубљану и док се она колебала где да затражи да стане, већ су се приближавали блоковима у којима је становала. Још ју је више плашило што ју је о свему питао, а није је питао где да стане да би изашла из камиона. То јој је био знак да има намеру да је киднапује. У граду је врло густ саобраћај, оно са кочницом што је смислила неће бити паметно да спроведе. Опасно би било по њен живот. Шта сад урадити?

Шофер је успорио вожњу. То јој се указало као нека нова шанса за бег. У тренутку кад је хтела да ипак потегне кочницу, он је скренуо са главног пута и стао тачно испред њеног стамбеног блока. Он је стао, а она се од изненађења није ни померила. Погледао ју је искоса:

„Нећеш да изађеш? Знам да ту станујеш. Ја сам комшија. Станујем у суседном блоку. Кад сте се досељавали, возио сам вам ствари. Препознао сам те и намерно сам те наплашио. Иначе немам обичај да узимам аутостопере, а поготово не стоперке. У праву су твоји родитељи што ти бране да стопираш. И ја браним својој ћерки. Оно што сам ти причао се стварно догађа. Зато ме послушај и немој никад више да стопираш. Хајде излази!“

Последњу вожњу аутостопом је преживела, а да ли је преживео јадни моториста, ни крив ни дужан, то никад није сазнала.

ПРАСЕНЦЕ-МЕДЕНЦЕ И МАЈМУЧЕ

*

Некада давно у једној далекој земљи, у једном далеком селу, на једном далеком ранчу, живело је једно мало преслатко прасе. Иако је свакодневно уживало са својим другарима у игри, из дана у дан је све више увиђало како је другачије од својих другара. Ово прасенце је желело да плеше, да путује, да пева, да воли. Како је време пролазило, прасенце је било све тужније и тужније...

Једног дана тужно прасенце посети вила:

„Зашто плачеш, прасенце-меденце?“ – упита вила.

„Зато што желим да плешем, да путујем, да певам, да волим... а то могу само људи...“ – одговори прасенце.

„Уколико будеш имало довољно храбрости у срцу да се упутиш у авантуру и поћеш ка најудаљенијем језеру које постоји само у свету маште, видећеш да се и теби твоје жеље могу остварити.“ – рече вила.

Прасенце одлучи да послуша вилу и већ сутрадан се поздрави са својим другарима и пође у авантуру да тражи најудаљеније језеро које постоји само у свету маште.

*

Док је прасенце свим срцем корачало ка својој судбини, недалеко у шуми, група мајмуна се верала по дрвећу... Међутим један од њих је само висио на грани и тужно гледао у земљу...

„Који је твој проблем, мајмуне један?“ – упита га вила.

„Не могу више да скачем са гране на грану, да падам, да бежим од крволочних звери... Желим да ходам по земљи, да свирам, да причам... да волим, а то могу само људи.“ – одговори мајмун.

„Ако си довољно храбар и упустиш се у авантуру да пођеш ка најудаљенијем језеру које постоји само у свету маште, видећеш да се и теби твоје жеље могу остварити.“ – рече вила.

Мајмун застаде, замисли се над вилиним речима, а кад схвати да му размишљање баш и не иде за рукама и ногама, одлучи се да крене у авантуру и потражи најудаљеније језеро које постоји само у свету маште... Након што је појео још једну банану и поздравио се са другарима, мајмунче се запути свом својом храброшћу ка језеру које постоји само у свету маште...

*

Пешачећи данима, прасенце-меденце стиже до једне литице и схвативши да не може прећи на другу страну, оно се растужи и очи му се напунише сузама.

„Никада нећу стићи до најудаљенијег језера које постоји само у свету маште“ – помисли прасенце-меденце.

И баш у том тренутку, када се прасенцетова прва суза спрема да дотакне тло, пред њега искочи мајмунче и суза паде у његов длан.

„Хееееј, да ли је то почела киша да пада?“ – узвикну мајмунче гледајући у ведро небо.

„Неее.“ – љутито одговори прасенце-меденце. „То ја плачем јер не могу прећи ову литицу и наставити даље пут.“

„Никакав проблем.“ – реше мајмунче. „Овакве литице сам раније прескакао као од шале. Ухвати се чврсто за мене и заједно ћемо прескочити, и ја идем у истом правцу.“

Прасенце-меденце се ухвати за мајмунче, оно се затрча и за тили час нађоше се на другој страни.

„С обзиром да идемо у истом правцу, можда бисмо заједно могли да наставимо даље пут.“ рече прасенце-меденце.

Мајмунче покуша да се замисли, али како му ни овај пут размишљање баш и није пошло за рукама и ногама рече: „Ок, идемо заједно, биће нам лакше и занимљивије.“

*

Путујући заједно, прасенце је учило мајмунче да пева, мајмунче је причало прасенцету приче из шуме и све у свему, дани су им пролазили у радости и срећи.

Али једнога дана, ова два пустолова стигоше до још једне непремостиве препреке. Пред њима се простирала непрегледна блатњава мочвара. Мајмунче се растужи и спусти поглед.

„Не можемо даље“ – рече мајмунче

„Зашто, побогу?“ – узврати прасенце-меденце

„Некада, када би у шуми дуго падала киша, десило би се да се неки од мојих другара оклизне и упадне у овакво блато и никада га више не бисмо видели“ – одговори мајмунче.

„Ох, глупости, мајмунче“ – рече прасенце-меденце.

„На ранчу одакле сам дошла све је било испуњено оваквим блатом и никада ми се није ништа лоше десило. Ако имаш довољно храбрости да верујеш мом срцу, ухвати ме чврсто и пођимо.“

Мајмунче загрли прасенце-меденце и они пођоше кроз блато.

„Отвори очи!“ – рече прасенце-меденце. „Видиш ли да нема разлога за страх, не тонемо.“

Мајмунче отвори једно око... затим и друго, а онда се усуди да склони руку са оба и угледа како се налазе у сред блата и не тону већ се крећу ка другој страни где се налазила предивна ливада... А негде у даљини, далеко од те ливаде, нешто се пресијавало и прасенце-меденце и мајмунче су веровали да су сада све ближи најудаљенијем језеру које постоји само у свету маште.

Након што су стигли до ливаде, скинувши колико су могли блато једно са другог, наставили су свој пут, са још већим ентузијазмом, верујући да је језеро близу, ближе него икад...

*

Прасенце је учило мајмунче да плеше, мајмунче је учило прасенце да свира, лудо су се забављали и сваки дан откривали још десетине, стотине ствари које желе да раде, учећи једно од другог, учећи једно о другом... Учећи... Заједно.

Након недеља и недеља, месеци и месеци, хиљаде и хиљаде покрета, осмеха, речи, тонова, корака, стихова, прасенце-меденце и мајмунче напакон стигосе до оног сјаја... Оног сјаја који су видели још давно у блату, до оног сјаја за који су веровали да ће га видети још, давно, на литици... До оног сјаја за који су први пут чули још давно, давно, давно на ранчу односно у шуми.

„Уколико будеш имало довољно срца, уколико будеш имало довољно храбрости да се упустиш у авантуру и кренеш у потрагу за најудаљенијим језером које постоји само у свету маште, твоје жеље ће се остварити“.

Изговоривши ове речи у исто време... ту... пред њима... у одсјају најудаљенијег језера које постоји само у машти... Угледаше силуете два бића... два бића која се воле... два бића за која нису веровали да ће икада видети.

„Али ја сам и даље мајмун... Само глупи мајмун!!!“ – узвиче разочарано мајмунче.

„Ниси ти само глупи мајмун“ – узврати му прасенце-меденце. „Ти си само мој глупи мајмун, моје мајмунче свим срцем.“

Мајмунче се замисли и по први пут смогнувши довољно храбрости дође до закључка:

„Да, ја сам твој мајмун... моје прасенце-меденце... Само твој, најсрећнији мајмун на свету.“

*

Легенда каже да су мајмунче и прасенце-меденце живели много, много срећних година заједно... играјући, плешући, певајући... волећи се... и да су имали још много, много мајмунчића и прасића... Једна легенда каже да су они, у ствари, постали људи...

И можда понекад, ако преварите маму и тату на тренутак да сте заспали и добро, добро начуљите уши, чућете речи наша два пустолова:

„Волим те, прасенце-меденце“ – рећи ће тата...
mmm, овај, мајмунче.

„Волим те, мајмунче“ – рећи ће... . Ма знате већ ко...
Довољно сте велики.

Лаку ноћ прасићи, лаку ноћ мајмунчићи.

НЕЋЕ ДА ШКОДИ...

Дан љубави... Пошто баш и љубави нема у мојој глави, јер је пуна тендера, документације и стресова, бацах се на читање песама...

Пробудише осећања у мени. И реших и ја да дам допринос тамо неком Дану љубави...

Хладно, али светло. Оголело дрвеће вири кроз прозор. Мој прозор у офису пун цвећа, љубичица и лозица, буни се против такве слике. Негујем га и заливам, храним... Тако и љубав треба неговати и заливати, у противном вене. Врло често, нажалост. Остане само дах заљубљености...

Како је дивно бити млад и луд и заљубљен!

Како то дивно сећање беше, какве лудости чинисмо због нечијих плавих, зелених или црних очију који сијаше истим сјајем, а сада пуним мржње!

Не, нисам хтела о крају, већ о рађању љубави...

Претурам по фасциклама пожутеле папире, исписане странице о неким дечацима и младићима, очајничке покушаје да своја узаврела осећања преточим у стихове. Није се дало. Најчешће су, и најбоље песме, настајале у неким припитим ноћима, пуним лудости и смеха. Ујутру, наравно, отрехњење и кајање, шта ли ми би, никад више... А у ствари, из ове перспективе, беху то најлепши дани. Нажалост, нема их више. Завладала нека монотонија, досада и психоза. Како преживети до првог или петнаестог, како поплаћати рачуне... Па буђење по ноћи, под стресом сам, немам воље, чекам викенд да одлутам у снове... Линија мањег отпора, бег од стварности.

Не, није данас Дан љубави, већ Дан виноградарства, каже мој френд. Шта год било, данас је посвећено љубави.

Мали знак пажње, лепа реч, нека сетна песма, кажу, али – обележи га.

Мрзовољно „Добро јутро“, јутарња кафа, пробуди помало лошу вољу. И написах неки есемес, мејл и честитку да улепшам дан другима, кад већ не могу себи, па чак и прочитах неку љубавну песму – није лоше... Посветих украдене тренутке лепим стварима и осећањима. Чак ми се учини да угледах и један зелени листић на оголелом дрвету како стидљиво промаља...

Без љубави се не може, или је без ње тужно. Љубав је када могу са неким попити кафу и причати, каже један мој пријатељ. Љубав је када некоме можеш ставити главу на раме и жалити се на све неправде света која су сваљена на твоја рамена, потом се осмехнути, као да ништа није било, и наставити дан. А не гутати у себи и добити чир. Љубав је када са неким можеш слушати музику и ћутати, попити чашу пића и смејати се безразложно... Љубав је мир. Без великих речи, обећања и осећања... Пажња, оданост и разумевање, тако мало, а тако неопходно у животу.

Е, па живео Дан љубави, или шта год био, и нека га буде што више и чешће. Неће да шкоди.

ХЕРБАРИЈУМ

Не знам да ли сам закаснио за неку причу о себи. Ако у овом моменту уопште има потребе за њом. Тренутак је јединствен. Дешава се први пут, вероватно се не понавља... Док летим, тонем, не стижем ни да размишљам о томе. Но, осећам да ми нешто силно недостаје. Нешто у телу, нелагода боље речено, као да сугерише... кајање. Кајем се због нечега? Да ли постоји уопште неко осећање? Зашто неко не преовладава у тренутку када...? Када шта?... За тренутак губим оријентацију. Око мене и у мени појачава се конфузија... Неког момента нема ничег материјалног поред и око мене, долазе затим, ниоткуда, људи нејасног лика, неки чудни објекти нејасних контура који као да се увијају у плаветнилу и црнилу неба... Све титра па умирује... Нешто, што ни на шта посебно не личи, смањује се, увећава, долази, одлази... расплињује... Нестаје... живот. Имам потребу да нешто гласно кажем. Нешто јако, драматично, да чује небески свод. Све ми се губи. Летим, не знам у ком правцу, ако овде уопште има правца, у простору где нема било чега, звукова, сећања, осећања.

Ненадано свест ми се враћа. Бори се тело, бори се дух са неком невидљивом силом која нешто тражи! Постајем свестан. Невероватно, неочекивано... Чега? Сабирам живот? Живот! Ја сам жив! То је то. Управо то. Сабирање... У магновењу осећам се лепо. Испуњен. Покушавам да пребирам по свести и ухватим бар једну поуздану мисао. И то ону главну. Да су ово тренуци који воде и крећу се ка некој трајној и потпуној неизвесности односно...? Знаш?!... Стижем да чак помислим како је све ово, ово задње кретање, не кретање него летење у празно, у неки амбис, на неки необичан начин лепо, пуно слободе какве до сада никад нисам ни осетио а понајмање имао, да прати

неку лепршавост, милину, драгост, да је све ово узбудљиво. Не знам да ли је изненађујуће, али преовлађује неки утисак да су ми сећања драга, узбудљива, да нема ничега што сам... пропустио... не схватам суштину ове мисли... знам... Знам да у мени доминира мисао да је све тако касно... чему то... па нема везе... Лет кроз ветар, у празно уз таласање... је такооо... непоновљиво... Осећам блаженство.

Престаје да мислим... Мисао, дух, изази из мене. Гледам га, лебди ту око мене. Летим, и само летим... Да ли је то ОНО?... ОНО!? Не стижем, да ли из незнања или страха?... да створим неки стабилнији став о томе, да прихватим да је то...

Задњим атомима физичке снаге ипак осећам да ми мисао, која час прилази час одлази из мене, некако мигољи из бића, и креће ка... ОНОМ. И даље не желим да знам ка чему креће... Вероватно ми то омогућава једно враћање у... реалност! Реалност! Желим, имам снаге, имам времена! Схватам да могу да контролишем мисао, снагу, покрет... Враћам се на неки почетак. Чега?

...Не сећам се, немам појма у ком сам моменту осетио трнце у свом корену, који су ме увели у све ово. Трнци у корену? Осећај је био нов, непознат, први пут ми се дешао? Да ли баш? Када се то другима око мене дешавало, ако се дешавало, нисам сигуран у то, нисам регистровао. Свако је тада личан, себичан, затворен, преплашен ваљда, своју муку држао уз себе, у себи, вероватно трпео физички бол као и ја у том моменту... Нисам те знаке у њима препознавао. Ако је било знакова од оних са којима сам био блиско везан истом граном, нисам разумевао. Себичност је, ваљда, то... А можда то тако и треба. Свако има свој пут, свако своју мисију, своја веровања, наде. Верујем да је тако. И ја нисам причао другима. Моја мука је моја, зашто да друге око себе тиме оптерећујем, зашто да је други знају. Зашто да је знају? Да ме жале? Да се ругају?

Штавише, ја сам одувек мислио, које ли грешке, сада увиђам то, да ћу бити здрав, лепршав, дуготрајан, што да не, и вечан на овом свету, да никада до мене неће ни најмањи знак допрети који ће наговештавати тако нешто страшно као што су болест, па и... Смрт! Смрт је... Знам. Осећам... Ја јесам то сигурно чуо, листови јесу у основи добри, чак, чини ми се у овим моментима падања, да их је било таквих али ја нисам...

Откуда сада питања: шта је сада ово? Шта ово значи? Ма престаће, тешио сам се неког момента. Своју бол сам крио, верујући да ако други не сазнају ово, то се неће ни дешавати. Да ли сам се плашио да ће неко уживати када тако нешто чује? Знам, ми смо везани једни за друге, често се наслањамо једни на друге, неког момента струјимо у пару, групи, приљубљени једни на друге, грабимо ваздух, сунце. Неки се и волимо. Неки не подносимо... Свет у моменту док се затвара и отвара се... Тек сада схватам...

А трнци су некако почели да надолазе у таласима. Сећам се у овом моменту интензивно тога. Празнио сам се од енергије, масу нисам осећао. Удаљавао сам се од својих...

Ето тако, брзо је дошло до овога... да нестане физичка снага, да је више нити имам нити осећам. И ум се празнио.

Ветар, не знам из којих разлога, стално се појачавао, утишавао, нестајао, подизао ме је увис заједно са браћом и сестрама, без икакве бриге и одговорности за мене а нити за било кога од нас, остављајући нас на милост и немилост судбини, свемиру... Нека енергија се реметила, све је постајало без смисла, без правца, смера, предосећао сам неко сопствено брисање из нечега. Чеге? Нестајање? Не и свих нас. Нисам баш до краја разумео на основу чега и ко је одлучивао о томе. Проклето незнање. Остајем да мислим да нико и никад нема довољно знања о околностима, критике

ријумима, дешавањима који се нас лично тичу. Увек остану при том тајне, са којима се и нестаје.

Откинуо сам се од гране, полетео у празно, најпре у висину па у понор. Летео сам, боље речено лебдео, као да имам крила која не бих, из непознатих разлога, да ширим. Нисам страдао, али, којег ли парадокса, добио сам слободу. Ослобођен сам био. Корен ме више није болео. Није било више трнаца... Имао сам слободу, али не и енергију. Да ли је ово могуће? Енергије за било шта продуктивно, за сопствени спас? ... Спас? Од чега? Све ми је било деловало некако узалудно, непотребно...

Овде ми се прекинула мисао. Нестајало је време. Празнина на све стране. Да ли је ово било неко падање? Суноврат? Да ли је уопште било неког кретања? Није било одговора на непостављана питања. Крај, крај, крај...

Мисао се ненадано сабира. Опет неко враћање. Не знам којом снагом успео сам да осмотрим простор око себе. Не знам ко ми је то дозволио, омогућио. Бог? Долази ми у свест. На крају он увек дође. Дође по своје. И вероватно даје на крају свакоме неку посебну и додатну наду... Наду за још једну шансу. Продужење нечега, живота ваљда?

Схватио сам, без напора, да сам на самом дну. Први пут изблиза видим улицу. Најпре пуну. Појављују се однекуда и људи. Никада им се више нисам приближио. Пролазник, повијен због силине ветра, умотан у шал, јесењи капут, смркнут као и време, како ми се чинило, отежало је ходао. Као да има... трнце у ногама, баш као и ја...

Аутомобил? Први пут га овако блиско видим. Са врха дрвета често сам га гледао кад пролети, али никад нисам схватао о чему се ту баш ради, од чега је. Силина возила бацила ме је висину... а ја сам поново полетео ка својој браћи и сестрама, имао за тренутак утисак да је све одложено. Вриснуо сам, не успевајући да им се приближим, изјадам се, појасним свој положај, можда питам за савет.

Одговора није било јер нису могли да ме чују. Мој вапај је био унутрашњи, безгласан...

Возило је одјурило. Потиска није било више. Нестајао је негде у простору. Ја сам се сада, поновно, сасвим лагано спуштао ка дну... падао, падао...

Дечачић, тек педаљ од земље, повикао је гледајући ме како се суновраћујем: – ...Мама, види како леп листић, за хербаријум?

Херабијум? Не знам шта то значи. Наслућујем да негде треба да будем затворен, чуван...

– Не, сине, у хербаријуму се чувају лепи, млади листови. Овај је стар, ружан, он може само у ђубре... Опет не знам шта то значи, али осећам да је то нешто ружно... Ђубре? – не знам шта то значи...

Ђубре, последња реч је коју разговетно чујем.

Поново сам сам, без својих зелених другова, ма браће и сестара, наде, бачен сурово на прометну улицу и међу људе који су некуда журно пролазили, одлазили, без обраћања пажње на мене... умирућег...

Последњим атомима снаге упевао сам да још једном усмерим поглед у правцу својих браће и сестара, који су се начичкани у густој крошњи дрвета лелујали по ветру, махали ми, можда жалили, радовали и завидели на слободи... Или једноставно, што смо увек радили, лелујали тражећи простор за сунце, светлост.

Махао сам и ја... њима. Не знам да ли су схватили о чему се ту ради. Суштину мог падања могли су да схвате само они који су падали, никако они који су остајали горе.

Ово се дешава само једном. Не понавља се.

Тек сада сам примећивао да су многи били без зеленила. Бледи при дну.

Неки су се стрмогљивали у празно, понор, у смрт, нестајање. Први пут то примећујем. И разумем. Зашто то до сада нисам видео? Могао сам да можда схватим да Бог даје сигнале које треба препознавати у неком тренутку.

Правом тренутку. То мислим, а одмах губим нит мисли...
Вероватно је сада све ово овако... и свима!

Лежао сам, сив, згажен, мокар, издисао, бивао све
лакши, нестајао.

Нека празнина се полако увлачила у све моје прео-
стале поре... празнину, белило. Све је нестајало... Онда
мрак, мрак...

Ћубре... хербаријум... одзвањало је негде из васионе.

КЛИЗАЉКЕ

Сима је дечак који живи на планини, воли спортове и још није пошао у школу. Поседује магичне клизаљке које му дају неслућену моћ. Недалеко од његове куће је дечије одмаралиште.

Једне зиме девојчица Каћа је боравила у одмаралишту. Сима никада није видео тако лепе бадемасте очице са густим, дугим трепавицама и усташца боје трешње. Заљубио се. То је крио, али се видело по његовом понашању и руменим образима да се нешто са њим дешава. Трудио се да га Каћа опази. Каћа се играла са осталом децом, посматрала је свет око себе, уживала у природи, али Симу није ни по чему издвајала од осталих. Симине магичне клизаљке су посматрале све то и пожелеле да помогну дечаку. Смислиле су план и како то да ураде.

Једнога дана паде снег, заледише се путеви и оближње језерце. Деца помислише да је право време за санкање, грудвање и слично. Наста граја и радост. Сима погледа у клизаљке и виде да чудно сјаје. Помисли да их пита зашто. Тад чу шапат. Окрену се око себе, погледа у родитељску собу, родитељи гледају телевизију. Шапат му је био стран, никада пре није чуо тако нешто. Затим присло-ни уво на клизаљке и откри да то оне њему говоре и увери се у њихову магичну моћ.

„Симо, има начина да привучеш Каћину пажњу и освојиш јој срце“, рекоше клизаљке.

„Пст... чуће ме родитељи“, рече Сима.

„У твом животу се дешава нешто што они одавно знају и прижељкују тај тренутак – твој раст. Радовало би их кад би сазнали да си нормално дете и имаш симпатију“, рекоше клизаљке.

„Пст! Нећу још да им кажем. Како ми можете помоћи?“ , упита Сима.

„Помоћи ћемо ти да скренеш пажњу на себе одличним клизањем, које ниједно од деце које овде бораве не зна“, рекоше клизаљке.

„Како? Шта треба да радим?“ , упита Сима.

„Ујутру после доручка кад угледаш васпитачицу и децу да излазе из одмаралишта, ти нас понеси и крени пут језерцета“, рекоше клизаљке.

„У реду“, рече Сима.

Нареднога јутра васпитачица поведе децу у шетњу по снегу. Дечијој радости није било краја: трчкарала су, котрљала се низ падину, грудвала и правили су трагове у песку. Кад приђоше језерцу, васпитачица им рече да не прилазе језерцу већ да праве Снешка Белића. Сима се тада обуче и крену пут језерца носећи магичне клизаљке. Кад дође на ивицу језерца, обу клизаљке и пределом се чу божанствена музика. Клизаљке га направише виртуозом: лед под њим је свирао као харфа а начин клизања и бравуре које је правио задивише присутне. Дрвеће је почело да њише гране у ритму, Снешко Белић се насмејао и махао му. За то време је Сима клизао и освајао присутни свет. Каћа је била фасцинирана.

Баш тада је у оближњем хотелу гостовао тренер клизача који је такође био фасциниран и решио је да предложи Сими да тренира клизање. Видевши да су постигле циљ, клизаљке се зауставише, музика престаде и Сима се упозна са тренером.

„Овај дечак је изузетно талентован за клизање! Биће од њега клизач светске класе ако настави овако да клиза“, рече тренер. Упита Симу како се зове, колико има година, где и са ким живи и да ли иде у школу. Сима му на све то одговори. Погледа у Каћу – она га је нетремице посматрала пријатно изненађена. Сад је она хтела њему да скрене

пажњу на себе. Отишла је до оближње продавнице, купила чоколаду и дала је Сими.

„Ја сам Каћа“, рече док су јој глас и руке дрхтали.

„Ја сам Сима“, рече Сима такође дрхтавим гласом, захвали Каћи за поклон и дрхтавом руком узме чоколаду.

Тренер упита Симу како може да контактира Симине родитеље о евентуалним додатним часовима клизања. Сима рече да су родитељи код куће и крену пут куће са тренером.

Кад уђоше, родитељи упиташе Симу ко је и због чега долази непознат одрастао човек у кућу, Сима им рече, а затим тренер поче да разговара. Родитељи присташе да Сима иде у град на школовање и да вежба клизање. Каћа и Сима су се играли заједно са осталом децом док није дошао крај дечијег боравка у одмаралишту. Наредног септембра Сима оде у град, где је добио боравак у ученичком дому. Приликом одласка у школу, пре првог часа, догодило се нешто чудно, због чега је био срећан – у истом одељењу је била Каћа.

ИМУНИТЕТ

Док истински великани најчешће прерано напуштају свијет, ситна, фрустрирана бића таме која се неријетко представљају као припадници људске врсте не посустају, живе с нама попут штакора и других штеточина чинећи нам друштво до дубоке старости. Некада и дуље. Излазе на изборе, излазе тамо гдје могу бити у густој маси, излазе пуни поноса у рубрици *Глас народа* локалних гласила, излазе нам понекад и на уши јер су попут уши... Једино гдје марљиво, стрпљиво и беспоговорно улазе стражња су врата погона гдје убиру плаћу. Једно такво несретно биће без властитог потпорног ступа, назовимо га Гиљоф Гиљефич, у јеку једне пандемије стоји једног јутра погнуте главе пред једним таквим вратима и преврће свежањ шарених кључева у потрази за оним што му отвара барем та једна врата. У тај му час прилазе жена средње доби и млађа дјевојка. Држе се заједно, рука је под руком, али вежу их и јаче споне, очито је ријеч о мајци и кћери. И нема сумње како је старија ослонац млађој којој је сваки корак незграпан, испрекидан трзајима и грчевима...

— Оппростите, — питала је мршава жена скрушено, поправљајући маску која је спадала с лица, можемо ли ући овдје? Ту је лифт, било би нам...

Гиљоф Гиљефич престаје пребирати по свежњу кључева и пребире по мислима. Мислима? Да су барем његове... Скривен иза круте бијеле маске, Гиљоф Гиљефич показује право лице. Попут фишкала чију абецеду чине искључиво слова закона, заогрнут непропусном одлуком тијела институције као заштитом од вируса савјести, стао је верглати.

— Драга моја госпођо, пустио бих ја вас, али... Знате како је... Епидемиолошке мјере... Правила понашања...

Сигурност... Жао ми је... Морате на главни улаз јер тамо се уписујете... Ради евиденције... Није до мене, стварно. Да је до мене...

Слијеже Гиљоф раменима, да је до њега, било би свега, није он крив, та ипак иза њега стоји одлука. Одлука некаквог тијела. А ако одлука има тијело, има и снагу. Пребит ће све који је покушају заобићи. А Гиљоф Гиљефич? Је ли стао иза ичега у свом животу? Можда је, а можда никад и није. Сад, у часу кад је могао искорачити, направити мали корак за човјека, али велики за човјечност, инстинкт створењца које тешу и укалупљују одмалена, надјачао је сваки људски порив.

— Хвала вам, свеједно — рекла је тихо жена и лагано повукла кћи за руку. Сунце им се свалило на леђа и из њих истиснуло погрбљене сјене.

Полако, као да промишљају сваки корак, попут пара најстаријих корњача на свијету, двије су жене кренуле према широким стубама на чијем је врху стајао главни улаз. Гиљоф Гиљефич откључао је напокон врата пред собом и ушуњао се на споредни сам, непримјетан, невидљив. Онако како и заслужује, попут црне овце које се властита обитељ дубоко срами. Већ је након првог корака застао, као да му се наједном завртјело у глави. Срце му је почело ударати јаче, трнци су му разлетјели тијелом и удовима попут шрапнела. Поглед му се, изгубљен, као за сламку ухватио за екранчић који је показивао да се дизало креће. Најприје се тргнуо, као из дубоке омамљености, а онда истргнуо маску попут каквог јунака, одрјешито, грубо, као да је управо голим рукама свладао вирус, као да више никакве опасности нема. Изјурио је ван, дугим и одлучним корацима грабио према стубама испред зграде.

Зар би икога, осим једног пролазног, *ad hoc* правила, угрозио када би их лакшим путем довео до исте тачке? Надао се да ће их угледати пред собом и дозвати их, замолити их да се врате, испричати им се и понудити им ту по-

моћ од зрна мању, упутити их, испратити их, бити им ослонац тих пар минута. Но оне су већ биле на врху стуба, бројале задње, згрчене, мукотрпне кораке. Нису се освртале и нису имале прилику видјети његово објешено лице, његов разочаран поглед којим их је пратио још тих десетак корака колико их је дијелило од великих стаклених врата.

Гиљоф Гиљефич затим се окренуо и вратио до стражњег улаза. На лицу му је искочио, попут осипа, онај добро знани гњев широког спектра од којег болују све ситне душе, сва она бића и од вируса мања. Погнуте главе и видно озлојеђен, стигао је до дизала. Већ се хтио искалити на гумбу кад је схватио да у знојној шасти и даље гужва бијелу маску. Кратким је покретима изравнао маску те ју је, уз незаобилазно освртање преко оба рамена, брже боље окачио и приљубио уз лице.

Не бој се, Гиљофе Гиљефичу, не бој се. Нити један вирус не убија твоју сорту лако.

ТАЛАС И ВЕТРОВИ

Језеро мирне површине, на лепом пролећном дану, зрачило је својом тишином и складом. Небом су летеле беле птице, трска је красила ободу прозечног изгледа, са сунцем у кратким, треперавим одблесцима воденог базена. Мир, хармонија и благостање шетача, мали чун при обали, понека риба у прозирном, чистом воденом своду. Нема таласа, нема ветра, небо је ведро.

Стање мира тако траје вековима, хиљадама година, без покрета, без икаквог узбуђења и промене. Талас нешто предосећа. Свет око језера је у превирању, буде се ветрови, надолазе мрачни, натопљени облаци. И то види, предосећа и зна, само један мали усамљени талас на језеру. Једини у покрету, једини будан.

Талас предосећа невреме, рушење хармоније и заштићености, које у изолованом свету језера, незаштићене спавају. Сам, без помоћи ветра, јер њега у свету хармоније језера уопште нема, талас позива свој унутрашњи свет, мирно, уљуљкано језеро, да покрене своје биће. Својим покретом, прво узбурка површину, потом покрене чун, што мирно спава на обали, привуче погледе шетача. Они се упитају, откуд талас на Мирном језеру. Рибе под водом почну се кретати брже, покренуте, узбуђене, као деца што беже са улице пред олују. Талас обилази језеро, преноси вест да се спрема невреме, да је потребно да се човек припреми.

Уснули човек, у свом језеру броји латице лотоса. У неделању, довео је ум, душу и тело у хармонију. Посматра стање. Талас и ветрови, здружили су се у покрету, здружи-

ли су се у делању. Не зна се да ли талас, или ветрови кишних облака први покрећу нарушавање склада. Талас у свом узбуђењу постаје већи, а спољни свет ветрова постаје све бурнији, разузданији и опаснији. Да ли да послуша талас, да ли да се покрене, у сусрет ветровима крене? Ветрови доносе муње, громове, олује.

Човек пролећног језера поче смиривати талас. Талас се смањи, ветрови мало ослабе. Осети прави пут. Немирни, талас узбуњивач, схвати човек, савезник је света ветрова. Умири талас у своме језеру, сунце се проби кроз облаке. Изгласа површину језера, муње утихну. Умири шетаче и чун, склад доби на снази. Талас виде да нема куд, преда се миру површине. Лепо време се врати, свет постаде тих, а човек пролећног језера, поврати у себи мир завичаја. Језеро опет стаде уживати благодати лепог пролећног дана.

НАРАВОУЧЕНИЈЕ: Таласи покрећу ветрове. Када се смире, ветрови нестају.

МРЦИНА

Ево ти, сине, узми – рече ми баба којој је скоро један век, потурајући ми у руке неколико столећа крпљено рухо леша.

Обуци си – вели ми док посматрам ту стрвину која ми се распада у рукама, и покушавам некако да је навучем на себе.

Тако – каже, а ја с полузгроженим лицем стављам на себе нешто што је некада личило на какав костим, или одрану кожу антропоморфног бића, полудлакавог, полупрIMITивног.

Наједном ми припаде мука од смрада, јер се осећа на распадање које као да траје већ вековима. Гуши ме, дави ме, нема ваздуха. Покушавам друкчије да наместим, али узалуд. Под прстима осећам љигавост, и са сваким покретом понеки део отпадне, не стоји. Потом опипавам конце којим су га крпили, има их безброј, разних величина и боја, као да су у сваком веку имали другачије. Облива ме зној, не могу поднети ову хаљину коју ми баба намеће. Осећам како рухо из мене црпи сву животну силу не би ли се некако нахранило, не би ли још мало покушало да опстане у овом свету где су све твари подложне распадању. Вид ми се мути, пред очима ми се појављују слике давно прошлих времена, које су се насумично одигравале преданом. Обавија ме слабост, као да од самог тренутка како сам га навукла, не бих имала снаге да се борим, ни за себе, ни за другога, дух ми је сломљен, пресавијам се изнутра, овај терет је претежак за ношење. Не могу да будем унутар овог руха, једноставно не могу да будем, убија ме.

Нећу! – рекох скинувши оронуло рухо са себе и бацивши га испред бабиног тела, које је непомично стајало наспрам мене; попут каквог кипа из античког доба, хлад-

ног, прастарог, получитавог, који евоцира осећаје језе, као да је дом ненамирених духова из минулих времена који траже своје поравнање.

Погледала сам јој у исцрпљено, пребледело, смежурано лице које пре подсећа на живи леш него на живу особу, очекујући да угледам израз разочарења или жаљења због сопственог поступка, али уместо тога, приметила сам како јој се лице грчи у неандерталске гримасе, изражавајући љутњу која се граничи са необузданим бесом, због греха који сам починила. Како се усуђујем да издам вековна крпљења овог руха које је надживело и најдуже животе прошлости, са сигурношћу закључујем да тако мисли. На затупљеном изразу лица, изнад великог носа са црном крастом на врху, налазиле су се тамне, одавно упале очи које пребледелом лицу дају застрашујући, демонски изглед.

Погледала сам их желећи да видим свој одраз у њима, али мене ту није било, уместо мене, у одсјају њених очију, лебдели су ликови страни и познати, свакако туђи, свакако другачији од мене, давно преминули преци, рођаци, живи и мртви, духови прошлости, али мене нигде није било.

Баба, да ли ме видиш? – упитала сам забринуто и узнемирено ишчекујући смислен одговор, ишчекујући да се отргне, и погледа ме.

Одговора није било. Само је гледала кроз мене, као да сам дух, као да ни не постојим.

КОЊ КОЈИ СЕ ВИДИ СА МЕСЕЦА

Недавно сам наумио да купим слику коња од неког уметника, као поклон за венчање мојим пријатељима. Коњи су изузетно лепе животиње, одишу чистотом, плене грациозношћу и слободом. Наравно, мало коња је данас слободно, сви припадају неком, тако да је обична илузија веровати у њихову слободу.

Назвао сам уметника и он ми је заказао сусрет у пет поподне у његовом атељеу. Као и обично, стигао сам пре времена. Попушио сам цигарету испред улаза атељеа и покуцао на тешка дрвена врата.

– Тачни сте као швајцарски сат – рече уметник пружајући ми руку.

– Баш тако – одговорих ја и уђох у полуосветљени атеље

– Желео бих да купим слику коња. Журим на свадбу пријатеља – рекао сам.

Уметник обриса крпом руке умрљане бојом и извади нека платна из ормара. Затим поче да их слаже по поду.

На први поглед уметник ми се учини помало чудан, али кад ми је показао бројеве на полеђини слика, схватио сам да преда мном стоји неоткривени геније.

– Колико моје скромно познавање уметности допушта, никада пре нисам чуо ни видео да неко бројевима обележава слике – рекох сликару у намери да му одам признање.

– Ти бројеви су неопходни – рече сликар. Неће се видети кад склопим слику.

– Збуњујете ме – рекох му. Мени нису потребни бројеви и црне и смеђе површине. Треба ми најобичнија слика коња.

Уметник настави да слаже мозаик платна по шеми. Држао је у руци умрљано парче хартије са стрелицама које су криле тајни редослед бројева и служиле му у слагању.

– Ово је коњско копито – уметник показа руком на неколико спојених платана. Тачније, то је само делић копита. Размера је веома моћна. Коњ је увећан хиљаду пута. Уметник ми показа фотографију коња по којој је радио скице у оловци.

– Немам намеру да купим хиљаду слика, треба ми само једна, и то, по могућству, што пре – рекох без размисљања.

Величина уметника и његове уметности састојала се у комбинацији бројева и у уклапању безличних слика у величанствену слику коња.

– Едуард Дега био је чувен по балеринама, али је сликао предивне трке коња – рекао сам несвесно, како бих разбио непријатну тишину која је владала у атељеу.

Уметник прислони кажипрст на слепоочницу. Лакат оста да му виси у ваздуху.

– Свакако – одговори он смушено. То је сада прошлост. Уметност хрли великим корацима у нова открића.

Ма колико да је његова идеја била оригинална, чинила ми се тешко остваривом. Морао би да поживи још неколико живота, да би насликао слику и да би дочекао тренутак да купи карту до Месеца.

Почео сам да губим стрпљење.

– Хоћу најобичнијег коња – рекао сам. Ни превеликог, ни премалог. Да стане под мишку.

Уметник поче претурати по својим радовима. Извадио је неколико уља на платну. Ја одабрах једно. Био је то најобичнији кич. Понекад и кич скрива у себи унутрашњу лепоту, без трунке филозофије.

Посматрао сам слику коња мркова са црном гривом, црним трепавицама и црним репом на зеленој ливади про-

шараној белим, жутим и црвеним цветићима, добрих пар минута.

– Узећу је – рекох задовољно. Сликар ми рече цену и ја климнух главом да се слажем. – Није пуно за овакав кич – рекох себи у браду, док је уметник паковао слику.

– Од оваквих слика живим – пожали се уметник.

– Потпуно вас разумем – рекох и потапшах уметника по рамену. – Пуно среће у даљем раду – рекох му излазећи из атељеа. Затим пожурих код матичара.

СТИГОХ да на миру попушим цигарету пре венчања пријатеља.

Када сам честитао младенцима и предао им поклон, били су одушевљени.

– Заузеће место у дневној соби, изнад телевизора – рече млада уз дражесни смешак.

– Сјајно – сложи се младожења с погледом који је сијао од среће.

Сви беху задовољни и орни за весеље, које је управо почињало. Музиканти, песма, игра, укусна храна, покоји шприцер и поноћ се примакла.

Посматрао сам како у незаборавној ноћи блиста месечев рељеф и питао се шта би тамо људи, када би их којим случајем било, помислили да у ноћи пуној сете и емоција угледају једног обичног земаљског коња.

РАЗГЛЕДНИЦЕ С ЛЈЕТОВАЊА I (први ред до мора)

Радмила лежи на плажи. Предаје се поподневном сунцу. Још рано јутрос заузела је најбољу локацију, први ред до мора. Већ шездесетак година труди се постићи ону бакрену боју. Њена свијетла пут то не дозвољава. Али нада се. Нада се да ће барем ове године, климатски поремећене, небесна пржионица потакнути њене троме пигменте. Дремуцка на лежаљци, први ред до мора, с вјером у узалудност.

Први ред до мора доноси извјесне ризике, ма колико положиј лежаљке обећавао комоцију. Неки дјечарац, очигледно Словенац, понаша се необуздано, свега метар од ње. Дивља, вришти! Скаче у море, вода прска на све стране и свако мало дохвати сањиву Радмилу. А када се мамлаз крevelји у плићаку, узима пушку-штрцаљку, чији се млаз обавезно сјети и ње. Дјеца су дјеца, али што је превише, превише је, све више се буни Радмила. Гдје су ти родитељи? Жели мадрац повући према унутрашњости, али пренапућена плажа то не дозвољава. Па је л' тај мали нормалан, некад се дјеца нису тако понашала, има ли иког да уразуми тог малог психопата?! Нема никог, страхота. Зато одлази у море, да воду испере водом.

Али тада, оглашава се отац оног малог злотвора. Брига њега за Радмилу. Има он неке друге рачуне са својим балавцем. Ваљда због тога што скаче у плићак међу угинуле периске и скривено камење, и не слуша га. Улази у море, виче на дјечака. Затим га хвата за ухо, заврће га, потом му опали шамар. Малишан плаче, штитећи рукама други образ и лијево ухо. Све се у трену мијења у Радмилиној нутрини. Доскорашњи душманин постаје штићеник.

„Шта то радите?! Зашто тучете дијете?!“, дере се Радмила.

Сад се Словенац окомљује на њу, пропет на све четири ноге, мијешајући кајкавштину штокавштину:

„Кај хочеш, шта оћеш, бабо, пиздо матер..!“, виче на њу, али јој не прилази. „Је то моје дете или твоје?!“

Дијете је ничије, али:

„Код нас је забрањено тући дјецу!“, кричи на њега Радмила, али му не прилази. „Зват ћу полицију! Полиција..!“, зове упомоћ, што због малог блесана, што због себе јер има осјећај да јој се Словенац примиче.

Нетко трећи спречава даљњи сукоб. Неки времешни купач. Полиције ниоткуд. Миротворац руком показује према западу. Сијева, курјака се, ускоро ће олуја. Зар су нам потребни даљњи неверини?! Излазе из мора, а насрећу постоје два степеништа која воде ка обали. Словенац још нешто мрмља у браду, али не проводи даљње одгојне методе. Радмила узима лежаљку и торбу, са свог ексклузивног мјеста, први ред до мора. Бакрене боје ни у пању. Само опеклине, и црвенило које ће ублажити јогуртом. А онај мали? Како му буде. Она је своје учинила.

СПОМЕНИК

Туристички водич:

– Кад је у питању ова, као и све друге легенде, неки у њу верују неки не, а постоје и они трећи који тумарају магловитим и клизавим простором између два поменута становишта и некад проклизну овамо, некад онамо... Наиме, баш у овом месту живео је, неки кажу давно, а неки опет тврде да то и није било тако давно, песник помало чудан какви песници већ јесу. Писао је, брисао, поново писао, цепао написано, па онда све испочетка. Понекад би то написано читао на улици, пијаци, кафани... свуда где је неко хтео да га слуша. Покушавао је чак и у цркви, али му нису дозволили, јер зна се које се речи тамо изговарају, поје и слушају. Трајало је то дуго, дуго, годинама, деценијама. Неки кажу да баш и није све то тако дуго трајало. Но, сви се слажу да је песник изненада нетрагом нестао. Последњи пут је виђен у сеоској цркви, како клечи испред иконостаса, погледа који кроз иконе стреми ка неком далеком сазвежђу и нешто тихо мрмља себи у браду, не обазирући се на немушто негодовање свештеника и верника. Након тога је нестао и нико га више није видео.

Туриста:

– Ово овде је споменик том песнику? Зашто на постаменту нема бисте, а ни имена и презимена?

Водич:

– Име и презиме су се загубили негде током времена у разним причама о њему, па га сад памтимо као Песника. Осим тога, ово није споменик њему, зато нема ни бисте. Ово је споменик речи коју је, по легенди, открио оног дана у цркви. Била је то реч над речима, мајка свих речи. Након тога је нестао, јер је испунио своју мисију.

Туриста:

– Зашто онда није уклесана та реч у мермерно постоље, или одливена у бронзи?

Водич:

– Зато што се не зна која је то реч. Постоје разне теорије, али без чврстог доказа коју реч је Песник тада открио, или се она сама открила њему. Пред иконама је тихо мрмљао па га нису разумели, а да је хтео да каже гласно, вероватно му не би дозволили па није ни покушао.

Ипак, око нечега се сви слажу, чак и они који сумњају да је Песник уопште постојао. Око постојања Праве речи се не дискутује. Она постоји, то сви знају. Зато су јој подигли споменик. Биће безимен док је не пронађу, или се она сама не уклеше у мермер.

набави мачку. Праву, правцату мачку! И то не једну, већ двије!

Мислила је: Нека, од вишка глава не боли. Убацила их је на таван и одахнула. Изгледало је да је заувјек ријешила проблем. Дани су пролазили, дошла је и зима. Муке с мишевима су постале прошлост. Нестали су без трага. Мачке су биле брзе и ефикасне.

Но, убрзо су се намножиле, а било је ту доста и придошлица, нежељених и незваних гостију, посебно у вељачи. На тавану је настао прави рат! Рат мачака! Мачори су се борили између себе око изабраница, па онда изабранице које нијесу хтјеле са „непожељнима“, па „даме“ међу собом око свог изабраника... То је била жестока, немилосрдна борба, завијање и запомагање, како то само мачке умију извести ... А тек вођење љубави! Каквих је ту крикова било!... Било је ту и огромних маторих мачора тешких као „туч“, који су скачући по тавану пријетили да плафон падне и притисне старицу. Бакица се ослободила једне напасти, а добила нову и већу. Људи који су улицом пролазили ноћу могли су је кроз прозор видјети често, како стоји на кревету са погледом упртим у плафон и виче на сав глас: АВ, АВ, АВ, АВ, АВ! АВ! АВ! АВ! АВ АВ! АВ АВ, АВ, АВ, АВ АВ! АВ! АВ! АВ ААУУУВВ! АВ, АВ, АВ, АВ АВ АВ АВ АВ АВ АА АВ АВ АВ АВ АВ ВВ ВВ ВВ!!!

ЖИВАНА

– Пст! Знамо! – саопштила је Драгица по ко зна који пут, са кажипрстом наслоњеним на суве усне. Те вечери, Драгица је постала кривац, обавештајац и стражар. Вест се није смела прочути, а путовала је шатором попут рибе која прескаче у мору.

По ућуткивању гостију при њиховом доласку, Драгица је изнова отварала пролаз у шатор својом руком набрекллом од вена. Гости су се опраштали са свежим ваздухом, идући у сусрет облаку дима и буке. Прво на шта је свако набасао била је она, на столу. Једина која о томе ништа није знала. Гости се придржаваше договора који склопише са Драгицом, да пред њом ништа не наговесте.

Њене ноге, налик на два трупца, стајале су на столу и са лакоћом, једна по једна, лебделе тамо-амо у пијаном ритму. Сто је добро носио њено дивовско тело и гордост која је расла. Није стизала да прогута попијено, а већ је одвајала флашу од усана прекривених брчићима.

Имала је густу косу боје угља коју је под марамчетом скривала, трепавице дуге и чврсте као лијане, обрве густе к'о непроходна њива. Образи јој беху ивице дијаманата.

У цртама њених крупних образа, крио се наговештај боемског осмеха. Драгица ју је опрезно посматрала, знајући шта из тог осмејка може произићи.

– 'Де си, Живано наша! Дођ' се изљубимо! Кад ми рекоше да унука у војску испраћаш, не могах да одбијем.

– Ево ме, брајко! Седи ту, до мене.

Она је седела у положају човека ког муке растржу. Чула су јој увенула. Старица жељна насладе јој је подметнула чашу ракије. Пропаст лежи у првој чашици. Ђаво на левом рамену јој рече: „Заиграј мало, неће ти нашкодити“ – закикота се и нестаде. Зацаклише се њене медвеђе очи.

Када би кројила сукње, начинила би цеп где би смештала свешчицу са најлепшим цитатима из Библије. У моменту кад је закорачила на сто, свешчица је исклизнула из цепа. Одсвираше тон на који и велики људи падају. Сви су се уживели у своје улоге.

Као на сваком светковању, и овде су се нашли искусни пијанци који вребају неокаљане душе. Желели су да им буду учитељи алкохоличарске филозофије.

Сви су кружили око циганских виртуоза. Они су зурлама управљали кобрама. Један погрешан тон и могли су да их све пред њима самима прикажу онаквима какви заиста јесу.

Неки су пошли од куће празног стомака, да би за све ђаконије имало места. Гледали су празно у празне тањире, као предјело гризли своје усне и заноктице.

Очи им зацаклеше пред брдом меса. Опустошили су шталу. Све је то полако нестајало у устима пролазних људи. Навалили су на храну, као да би остала вечно у њиховим стомацима.

Док је Драгица празно посматрала мешање облака, неко је ушао неопажено, због музике и пратећих вокала – пијанаца. Добио је више од онога за чим га је глад водила – мирис свињетине помешан са трулежом људске душе.

Дечак је нервозно седео у крилу своје мајке, док је она водила жив разговор са познаницама приближних година. Кад је видео непозваног госта, рекао је свом својом детињом снагом: „Куца!“, али од живости говора одраслих, остао је непримећен.

Кад се дечаково око сусрело са стакластим оком ветерана, помислио је: „Добар је, иако изгледа страшно“.

Исклизнуо је из мајчиног крила и допузио до пса. Одмах се споразумеше. Дете га је четвороношке пратило. Оштри каменчићи и неугашени пикавци задавали су ране дечаку. Џеки је вешто пролазио кроз то минско поље. Столњаци нису били до пода, зато је дечак уочио покрете ногу који су личили на древне афричке плесове. Нису смели стати са дивљим ритмом, испали би из воза илузије.

Пазио је да не ода своје присуство. Нагазио је огромно деформисано стопало.

Чудовишно дуга, маљава рука се пружила под сто и извукла дечачића, ухвативши га као зеца. Окице збуњено угледаше круг пијанаца који се сужавао попут обруча, све док га умало не притиснуше. Био то први ученик алкохолничарске филозофије те вечери.

Једини духом трезан био је деда Добрица. Са лакоћом је младеж око себе окупљао. Риђокоси дечак је запазио лист који му је вирио под ђоном.

– Деко, је л' човек и лист могу бити исто?

– Човек треба бити као лист. Треба да има нерве, да буде животан, да буде спреман на све. Само тако може да на свет гледа, а и на себе.

– Деко, мене је страх да нестанем једног дана. Неки говоре да се то може догодити у сну.

– Што мислиш о смрти? Она долази и кад о њој не размишљаш. Пусти то. А устанеш, одма' си дан старији. Тако то иде, синко. Претераним страхом човек себе убија.

– А што и ти не пијеш, као остали? – упита други дечак.

– Да би се човек лепо осећао, не требају му никаква средства, потребна је захвалност.

– Значи, не треба се веселити?

– Човек треба да се весели, али не уз алкохол. Та радост не траје дуго. Није човек немиран, већ његово тело.

Оно не жели да се управља по законима ума. Видите ону старицу на столу. Нек вам она буде наук да се са пороком човек дели. Сва беда је у непромишљености. Погледајте оне прождрљивце, а домаћини се потрудише око хране. Ипак, храна је храна, макар била послужена на златном тањиру. Погледајте пијанце што се окомише на дечака. Пијан човек је у својим очима јунак. Уместо да цвета, човек себе доводи до труљења.

Њеним доласком у нови дом, учвршћен је ред. Тврдила је да у раду лежи растерећење и снага, живот и мисао. У школу није ишла – није имао ко да чува овце. Знала је зашто је дошла на овај свет, имајући то на уму, косила је себи и другима проблеме. Све је ишло својим током док није остала затечена пред проблемом који ниједна сила ме може да спречи, већ само да одложи.

Била је исцрпљена од брига око своје млађе сестре. Болесници је доносила храну припреману још од свитања. Муж јој је једном приликом рекао: „Зар ћеш скоро мртвом човеку толику храну да спремаш? Па ни мени толико не спремаш!“

Умрећеш и ти! Умрећемо сви! Како кажеш, онда човек ништа не треба да чини у свом пролазном животу.

Болешљиву децу доводили су к њој. Медвеђим погледом би им улила снаге и вољу за животом. Цело село је учила, облачила, лечила, овог пута и нахранила и са собом у амбис повела.

Људи су задремали преко столова, заборавили шта светкују. Човек се сваког дана рађа. Излази из сна, њему далеког света, протрљава очи, оплакује своју судбину. На рођењу су их у ракији купали. Коса им је била слепљена као да су тек рођени. Граја скакаваца заменила је успаванке њима давно испеване.

Прве петлове нико осим Драгице није чуо. Спавала је главом наслоњена на пањ на коме се клала живина. Плаветнило хладне зоре ју је наводило на сан. Ушла је унутра,

видела празнину и поврх ње њу. Поред Драгице је улетела кукувија, која није ни стигла да саопшти вест до краја, а већ је била схваћена. Драгица је осетила потребу да се шмугне некуд занавек, а та вечност обично траје све док заборав не учини своје.

Она је полетела са стола, сукња јој се отворила попут падобрана, безбедно се приземљила захваљујући каменим стопалима, јурнула је на Драгицу. Претрчала је преко раскупусане свешчице са цитатима из Светог Писма.

– Драгице! Дођи да те убијем!

– Доста! Драгица је крива јер ти није рекла, није хтела да пропадне испраћај њеног сина. А ти, Живана, јер си себи допустила недопустиво. Знала си шта очекује твоју сестру – заустави их деда Добрица.

НЕИСПУЊЕНА ЖЕЉА

Док су живјели у Мркоњићу Граду, породици Пекић, нису стално текли мед и млијеко.

Додуше, након што је министарским указом из Новог Бечеја премјештен и постављен за среског начелника у ову варошицу, мјештани су Војислава дочекали и прихватили као да им је род рођени.

Мркоњић, мало мјесташце, раштркано и као некакве бисаге невидљиво закачен за Лисину и разасрт низ њене планинске обронке, био је Пекићу веома интересантан. Онако стрм и неиспеглан, са небројеним узбрдицама и низбрдицама голицао је његову знатижељу, освјежавајући га након двогодишње средњобанатске равничарске монотоније.

Нови срески начелник дивео се ономе, чиме се мјештани нису хвалили.

Прије него што му је нога крочила на мркоњићко тло знао је да иде у потпуно непознат крај. Био је убијеђен да овдје никога не познаје, а још мање да неко зна њега. Међутим, већ други дан се запрепастио угледавши добро познато лице љекара Ђоке Ковачевића. Мркоњићки зет је ту већ неколико година службовао. Није много требало да пређашње познанство прерасте у право пријатељство. Предусретљиви доктор одмах се понудио да буде Пекићев водич кроз град.

Као што све почиње од градског трга на Колобари, и они су кретали у обилазак мјеста, у почетку уз и низ стрму главну улицу, којој је ријетко ко од мјештана знао право име. Она је одувјек за њих била једноставно чаршија. Ту не баш широку, али кривудау улицу, која је мјестимично била попут урвине, као да је некада давно пробраздио плаховити, планински поток све до доњег дијела града.

Војиславу је све било интересантно, у првом реду тијесни сокаци, па онда с обе стране начичкане занатске радње, дућани и кафане у које су ријетко свраћали или само на часак завиривали, а једино су свакодневно одсједали у Цериној биртији. На тај начин потрошили су много сати и неколико дана, док се не одлучише шетати кроз град унаоколо, по називи градским четвртима, које су се могле са трга дјелимично обухватити погледом. Почетак је био од Имамовца, па даље до Ријеке и Зборишта. Куд год да су пролазили, људи су их сусретали и позивали на кафу и ракију. Најчешће су им се љубазно захваљивали, али покатакд начелник Пекић, ако је имао више слободног времена, није одбијао љубав, свраћао би бар на кратко. По овдашњем обичају чекала би их ракија и кафа, густо закувана попут пуре и по правилу прешећерена. Стоички је подносио укус на који се никако није могао привићи. Већ први дан Ђоко му је открио тајну бљутавости напитка, који је справљан претежно од осушеног, прженог и самљевеног јечма. Можда се понекад могао наћи бар трун праве кафе или у најбољем случају које зрно. Стављајући превише шећера, домаћини су сматрали да исказују веће поштовање према ономе кога дочекују и да њему за љубав не жале изложити се било каквом трошку.

Једног поподнева враћајући из Доње Ма'ле, опет наиђоше кроз Ријеку и поред куће телала Шаћка. Овај човјек сиромашак и поштењачина, великог срца, није хтио да заостаје за богатијим комшијама, срдечно их је позвао у кућу на част. Његов позив никако нису могли одбити.

Одмах сутрадан препричавајући бројне згоде, пријатељи су протежући ноге обишли Завакуф и Каранфил махалу.

Умјесто да буде боље, када су стигли остали Пекићи и породица се нашла на окупу, много тога неочекивано крену наопако. Као да су га чекале у засједи, млађаног и већ болешљивог Борислава спопадоше мале богиње. Болест се искомпликова и пријеђе на оца. Након једномјесечног боравка у бањалучкој болници, буквално су побјегли назад у Мркоњић. Кућни пријатељ, доктор Ђоко је у своје руке узео њихово лијечење, а Љубица Пекић је била задужена за његу. Одскорашња познаница из горњег дијела града, са излетишта Сребреница свако јутро је доносила козје млијеко и нуткала дјечака.

– Сине, Боро, мораш попрати бар чашу. Вареника ће као руком однијети сваку болу! Мада својеглав Борислав би је послушао. О колико се бистром дјетету ради, показао је брзо. Научио је слова прије поласка у школу. Читао је све што му је стигло до руку. Безгранично љубопитљив, покаткад је постављао невјероватна питања одраслима.

Приликом Бориног поласка у школу било је повуци потегни. Кренуо је у први разред са непуних седам година, али се опирао и рукама и ногама, изражавајући бојазан да не познаје довољно географију, па би могао имати проблема. Отац је морао да га буквално приведе и први дан сједи с њим у клупи. Временом Борислав се полагао открављивао и постао одличан ђак код учитеља Васе Смиљанића. Вриједно је пратио наставу, а код куће мајка га је учила реду и послушности.

Показало се да деран ништа не заборавља. Почетком другог полугодишта подсјетио је оца на обећање да ће га водити на узвишење Каменицу одакле се види необичан излазак сунца. Дјечак је упорно наваљивао и отац би принуђен да одржи ријеч. У јутарњу авантуру су кренули са доктором Ђоком.

Попут ловаца, три пара очију су с нестрпљењем чекали сунчев осмијех с лијеве стране Оругле. Након извјесног времена Сунце се први пут појави, уздижући се лагано, али не могавши надвисити трбушасто брдо, педаљ по педаљ сакри се иза њега.

Мада то није дуго трајало, Бориславу се чекање отегло као гладна година. Након извјесног времена на другој страни, прво стидљиво провири неколико златних зрака, а убрзо по други пут појави се ужарена сунчева лопта умивајући град јутарњом радошћу. Дјечак разрогачио очи, а Војо и Ђоко се згледају. Два изласка сунца! Бориславу се чинило да сања. Задивљен призором пожелио је да и он пође сунчевом путањом. Касније када је одлазио из града, кренуо даље, кренуо у одрастање, непрекидно је понављао да ће се кад тад овамо вратити. Маштао је како ће се поново дивити необичном призору, изласку сунца у Мркоњићу и бар још једном пробати козје млијеко од домаћице са Сребренице. То га је пратило до краја живота. Пуним устима, о два изласка сунца, говорио је неколицини пријатеља, пречана пред последњи одлазак у Лондон, гдје је умро.

КЉУЧ

...Пробудио сам се поред тог камена, великог, мрког и дебелим ланцем везаног за мој чланак. Био сам згранут тежином одређене ми казне гледајући како остали кажњеници своје каменове гурају. Насупрот томе, једини сам имао огромну букагију и требало је да преживим. Дакле, био сам унапред жртвован, прецртан, презрен и виђен за срамну смрт. Нисам желео такву смрт иако сам је, можда, заслуживао; желео сам смрт у борби јер сам у дубини душе веровао да сам ратник који никада није добио шансу за поштено војевање. Ту шансу сам сада морао да отнем од неживе, хладне громаде минерала и претворим је у живот.

Израњавио сам глежњеве и шаке у покушајима да померим камен. Ланац ме је ометао и додатно исцрпљивао. Потом сам сатима седео борећи се с очајем и посматрао како камен постаје врео под упеклим сунцем. Кроз јару, угледао сам главу змије врсте смук и њен директан поглед изнад камена. Лењо али сигурно, Смук се успузао на површину, замотао сâм око себе још једном ме ригидно погледавши и мирно задремао. Страховито жедан и са опекотинама од сунца по телу, сада сам чекао да змија оде. Тек у сумрак, Смук је сишао са камена и с лакоћом подвукао главу под њега. Као да је тражио нешто што је сакривено испод. Пре него што је отишао, опет ме је погледао, чинило ми се, некако изазивачки. Претражио сам место где је Смук „заронио“ главу. У рупи сам нашао воде таман да утолим жеђ. Примакао сам се камену и додирнуо га пажљиво – био је благо топао и не више толико претећи. Претражио сам површину, свуда је било чудних пукотина налик на ожилјке од дубоких, старих рана, и маховине при дну. Скинуо сам маховину решен да испитам сваки

деталј, открио урезана слова. Очистио сам слова и прочитао: „Врати се“.

Разумео сам да прича о овом камену не почиње са мном. Али сам волшебено био ту и морао да нађем одговоре. Увиђао сам да ме енигма увлачи у себе све више, до мере када заборављам сопствено незнање. И неки нови импулс, куцавицу, доток снаге добијао сам преко ланца од наизглед неживе материје. Приде, нисам волео мистерије. Још мање веровао у преображај а доживео га у само једном дану. Или је то била деценија? Легао сам подаље од камена да бих имао привид слободе пред сан. Било ми је хладно, ипак сам се приљубио уз њега јер се још увек не беше охладио, за разлику од мене који више нисам био убеђен да сам од њега живљи.

Смук је поново дошао на подневно спавање. Попео се на врх камена не упутивши ми ни један поглед. Питао сам се да ли је љут или је само равнодушан како и доликује једном гмизавцу. У некој логичној ситуацији, бојали бисмо се један другога, били бисмо непријатељи и један од нас двојице би морао да оде. Овако, ја нисам могао да одем, али он није морао да долази. А упорно долази. Да ми показује где је вода, на пример. Чекао сам да се пробуди и открије ми још нешто; маштао сам шта би то могло бити... Кратко ме погледао, завукао се у једну напрслину, извукао и отишао. Овога пута сам ишчачкао стари, зарђали кључ.

Затреперио сам од среће надајући се да је то кључ од мога окова. Гурнуо сам кључ у браву, чуо се звук механизма и за трен сам био слободан. Но, нисам могао да се отмам утиску да се све некако пребрзо завршило. Да тако једноставно могу да одшетам и не осврнем се на ово место тешког промишљања, није ми било реално. Збуњен, кренуо сам да се удаљавам бојећи се неке нове неслане шале Врховног судије. Чак сам и потрчао јер се небо нагло замрљало тустим облацима и распустило помахнитале муње. Тукле су на све стране. Најљућа међу њима, ударила је

иза мојих леђа уз неподношљив прасак. Жеља да се окренем, надјачала је све страхове и резоне о паметном. Однекуд сам већ видео и знао да је гром ударио у камен, мој камен. Пушио се у пари, опрљен, оштећен... Био сам на раскрсници одлуке, колебао се и делио по вертикали до тренутка када ми је синило:

„Врати се“, писало је на камену.

Ето ти поштене прилике, ратниче, рекао сам себи. Не оставља се тек тако поприште и пали другови.

Вратио сам се. Из паре се појавио Смук. Показао ми је место где је ударио гром. Напрснуће је било грубо а у њему, у самом срцу камена, назирао се други оков невидљив споља, за који је још увек био закачен онај исти ланац. Смук ме је гледао право у очи, пун очекивања. Разумео сам. Кључ. Нашао сам га, завукао руку у камен, и уз много муке и нервозе, на концу, откључао оков. Као да се катапултирао, оков је искочио напоље. Пред мојим ногама је сада беспомоћно бескористан лежао кратки ланац са разјапљеним оковима на две стране. Каква огавна гвожђурија, помислио сам пре него што сам ланац хитнуо у даљину. Кроз гримасу, Смук је први пут исплазио свој шпицести језик, изгледао је цинично, неналичан змији. Елегантно је заталасао телом и завукао се у камен, задовољан што је довршио свој задатак. Узео сам оштар каменчић и урезао на велики камен епитаф: „Овде леже бивши кажњеник и његов чувар“. Сада сам имао кључ, али нисам више имао камен. Кренуо сам да га тражим...

... Пробудио ме зрак сунца који је попут ласера нациљао моје лице. Спавао сам у фотели, хм, спавао, ако се то тако може рећи. Ко зна колико је било сати, вероватно подне, на мобилном телефону сто пропуштених позива с посла од колега, шефова... Укочен сам, наравно, могу да гледам само напред у екран компјутера на ком мој аватар симулира ударање маљем по камену а омета га змија-бот и церека се што је изгубио и ову сесију спинова... Јебена

игрица, сваке ноћи, исто. Чак нисам ни слушалице скинуо, у глави ми је зујало и пиштало од синтетичких звукова, затетурао сам се као да сам пијанчио, запетљао у каблове конзоле, оборио пепељару препуну пикаваца и отворену флашу кока-коле. Са укусом трулежи у устима, забауљао сам ка купатилу. Сада сам имао камен у грлу, у желуцу, у бубрезима, на глави, на леђима, на срцу, цео сам био скамењен, али опет нисам имао кључ и морао сам да га тражим...

ОКНА ПОДНО КАСАБЕ

Укотвљена у процјепу планинских голети нашла је мјесто мала касаба, као у чељусти какве немани, стијешњена, набрана. С врхова се спушта густе маглени вео. Свјетло се пробија, као кроз пукотине међу зубима, кроз облаке и шишарке, али тек на махове. Ту за сунце нису повољни услови због огромног нагиба који са свих страна води са врхова. Лавине се сурвавају у дворишта што покрај широких канала, којима је насеље опкољено због заштите од одрона и лавина, одричу превласт камену и на три мјесеца потуку зиму. У касаби се води груб тежачки живот, лампе се рано гасе, и пут је често одсјечен. Сви житељи, пошто се љето сврши, мире се са останком. Сметови се забијају у прозоре док дим образује појас око високих оцака. Не виде се дрвореди, торњеви ни клупе и ту на мјесту је питање да ли ти људи уопште навијају сатове, мјере ли икако вријеме. О том мјесту не зна се поуздано ништа сем да је ту закаснио једино онај што се није припремио за зиму.

С западне стране, високо, над једним путем што води ка том мјесту, осамио се алепски бор. Надвисио се над својом сјенком и као путоказ к том зборном мјесту горштака, упутио се к свјетлу. Под њим, шкриљовито огољено тло обиљежено је траговима отицања оборинских вода. Ниже од тог стабла све се слива у земљу која, вјечито жедна, циједи воду с тог облачја што објељује призор у потпуности. Шупља је та земља, под њеном површином мршава трупла ходе рударским окнима, и гуле лишајеве геолошких раздобља, којима прехрањују дјецу. Тешка рударска работа отупљује чула и камени душу.

Испод надвијеног игличастог стабла на узвисини дјеца шутају шишарке и шибају одомаћене животиње. Док су

мала, играју се улога одраслих по подрумима кућа и санкају на церадама што потврђују трошне кровове. Поодраслији уче мапу подземља, налазе мјеста гдје им очеви на посао одлазе. Темељито, попут таксиста, увјежбавају глумити наивност и проналазити пречице. Заједничко свим недораслима, што још не роваре за своје потомке је што маштају о бијегу. Многи од њих, очеве и не памте. Послије сваког потреса, а то је подручје трусно, многи остану под земљом, затрпани. Послије сокови тужбалица засоле то исто тло, па, пошто стасају за рад, роваре те исте рушевне подземне улице, и ископани раније проливени натријев хлорид додају властитој прехрани.

Свијет изван тог мјеста тумаче најстарији мјештани као простор звјерског и безбожничког. Тумачење се упорно понавља, с истим жаром, тако да се ријетко ко усуди провјерити истинитост навода. Чини се како је већина спремна признати да се у том резонувању даје машти на вољу, но, страх остаје. Ти људи нису претјерано склони сналажењу на површини, јер њихов одгој формирао их је за дубину.

Током љета измиле млади из других мјеста, крајева страних да се подсјете својих старих. Ћуте о животу који су затекли далеко да не увриједе наслијеђену приповијест што им пренесоше ти што их створише. Ипак, вуну наслиједи текстил, а огњишта котлови. Дјеца се играју неизмјењено. Онда, по љету, они одлазе, измагле из тог неповољног угла, па начине примјетном тишину коју начињу тек шмрцања пензионисаних копача. Између страног простора и окна, површине и дубине, одатле нико да се попне на врх планине, па да, можда, види цјелину громадног бедема што их одјељује.

СВЕТА КЊИГА

Идући бесциљно шумовитим планинским стазама и уживајући у њеној лепоти, сретох монаха Јелисеја, који је ишао ка манастиру, који се налазио на једном пропланку. Поздрависмо се и продужисмо заједно. Ишли смо ћутке, а пратила нас је и дочекивала песма птица. На његовом лицу блистала је смиреност, а ја сам горео од знатижељних питања. Та његова мирноћа утицала је и на мене. Зато сам ћутке корачао.

Када стигосмо до манастира, седосмо на клупу у порти, да мало одморимо.

Тада ми он рече:

– Замишљен си?

– Ништа посебно – одговорих немарно.

– Значи, ипак те нешто мучи.

– Тако, тако – одговорих двосмислено, климајући главом.

– Увек постоје питања на која тражимо одговоре.

– Да – сложих се са овим мудрим човеком.

– Можда могу да помогнем.

Погледах у његове добронамерне очи и упитих:

– Да ли постоји Света књига? Знам да је многи траже. Једни кажу да је има, само је треба наћи, док други тврде да је то само плод маште археолога, трагача за благом, занесењака, историчара...

Он ме погледа, благо се насмеши, а ја наставих:

– Чуо сам за такву књигу и често о томе размишљао.

Упознао сам и разговарао са многим вашом браћом, у бројним манастирима где сам био, причао са њима и питао.

– И шта су ти рекли?

– Сви су ми рекли да постоји Света књига.

– Где? – упита ме Јелисеј.

– То ми нису рекли... Највероватније нису знали или је то велика тајна... Нико ми ништа одређено није рекао, осим да постоји... То ме је толико заинтересовало да сам и ја постао један од многобројних који трагају за овом светињом.

Монах ме није прекидао док сам занесено говорио. Ћутао је и када заврших, а онда га ја радознано упитам: – Шта ви мислите?

– Постоји, сине – одговори ми он сигурним гласом.

– Где? – брзо упитам раширивши радознано очи.

Очекивао сам одговор који сам до сада много пута чуо и био разочаран. Он је неко време ћутао, а онда ми својом руком додирну груди. – У твојој души – одговори ми он.

– Не разумем – признадох.

Да ми је показао на главу, закључио бих да је све то плод маште, за коју нема никаквих основа.

Јелисеј настави:

– Није то књига написана на папиру, дуборезана у дрвету или исклесана у камену... У души је... Њу су теби уписали твоји родитељи, а њима њихови и тако редом. Ти ћеш ту исту књигу уписати својој деци и тако та Света књига траје. Када погледаш у њу, видећеш оно што су те учили родитељи, још док си био мали. Причом својом писали су они у твојој души да будеш добар, да волиш, љубав да пружиш и шириш је око себе; да не подлегнеш пороцима и лажима; да будеш родољуб; да помажеш онима којима је помоћ потребна; да желиш и другима што и себи; да чуваш природу јер си део ње... – набрајао је он.

Сетих се шта су ми родитељи говорили. Тако причају сви родитељи својој деци.

Писали су исту књигу, односно преписивали. Ништа монах није погрешно. Да. То је та књига. И јесте света.

– Зашто онда чинимо зло? – питах замишљено.

– Заборављамо да погледамо у ту књигу, све до момента када ту исту књигу треба да пренесемо новим нараштајима. Да чешће завиримо у ту Свету књигу, коју носимо у души, свима би живот био лепши. У праву је био монах Јелисеј. Нашао сам Свету књигу у својој души и био бескрајно срећан због тога.

СИЛОМ ЗАКОНА...

Осећао је горки укус незаслађене кафе на непцима, гутао је јако и незадовољно, гутао је све те ужасе које је доживео, за већину није био крив, а за ова два као да јесте. Изиритирало га старачко урлање, радио је само свој посао. Да није било ових двеју суспензија, лоше би се те непоштене старице провеле, овако морао је да одглуми да их смирује, да их жали.

Шта му је све то требало? Ни сам није више био сигуран. И лекови могу да изазову чир. Велики стомак мами болести. Удата жена. Прво му пријало све то, а тек њој, секс је био свемирски као и његова самовоља. Почела је да му поставља услове, да га контролише, да га уцењује, њега који то није подносио. Била му је само једна у низу, а хтела је да му буде једина. Угљен-диоксид узрокује поподневни умор. Није требало толико да му досађује. Врло једноставно. Ипак га у свом бунилу пријавила. Направила пакао њему, али и себи. Обоје су изгубили, а сви су знали њену вајну тајну. Њему је на неки начин подигла цену, ипак је он још увек био момак. И шта је уопште тражила с њим ако је била ТОЛИКО посвећена породици?

Дани су лети одмицали лењо и мучно. Његова кола. Оштећена. Опет те провокације. Дочекао их и добро измлатио. Нек се науче памети. Друга суспензија. Представили су се као жртве. И успели у тој представи. Сад је морао да припази. Цео живот му висео о концу, а замерио се и више пута.

Сан му није долазио на очи. На једној интервенцији је чуо да је Бахова музика најбољи лек за несаницу. Једина корисна информација тог дана. Проклете бабе, тако да урлају на њега, који је представљао закон, а није им ништа смео. У нормалним околностима поломио би их и оне би

завршиле неколико година у затвору. Вербални напад на службено лице током вршења службених дужности и ношења службене униформе.

Пролазили су недеље и месеци. Случајно је препознао кад је свраћала у станицу. Возачка дозвола. После је чуо да се једна од оних старачких напасти случајно спотакла пред зградом, тешка повреда главе, прелом леве руке. Пуних шест сати су бабу крпили у Клиничком центру. Ипак је кажњена силом закона, силом Божијег закона...

ОБРЕД ПРЕЛАЗА
(СВИМА, САМО НЕ РОБЕРУ БРЕСОНУ)

По селима – где је рат прождрео све иће и пиће, никад се не ситећи, а мушице су прогризале краве као мољци одело – пролазила је данима, у таласима, огромна и црвена војска. А подно нашег села протезало се језеро, врело и несагледиво. Кажу да је на дно пала црна и обла бомба, али да није експлодирала, већ као да је потонула у неко друго небо. Мушет, читајући у новинама о томе, помисли како би од ње вода несумњиво потопила све, и ко зна каква се створења крију доле.

Било је то некако овако: вашар је стигао; вртешке, гласне, шарене, чегртаве, вожње са тромим коњићима, кишом похабани анђели на стрехама. Вече је, и Месец је као гљива, велика и бледа, на црном и вртоглавом небу које се излива у котлину. Врелим потоцима испуцале земље и прашине тискали су се свакакви људи који нису имали куда више да иду, умарале су им се ноге, и обузимала их је досада. Под шаторима је раскувани, још дневни, ваздух отежавао све више од зноја који се сливао низ беле стомаке газда. Како су већ распродали сву стоку, сада, опијени новцем и чиме све не још, дозволили су деци у својим свиленим чарапама да се играју.

Старац у сламнатом шеширу, ситних, разиграних очију, обријан и широко, непрестано насмејан, па му се реке зноја скупљају између бора на челу, нудио је мале лутке, не веће од длана. Од шаренила њихових хаљиница још примамљивији су били слаткиши који се никако нису топили, него су се само блистали, и висећи са тезге, благо су се, искушавајуће, њихали.

Звуци музике која као да се отапала како се успињала, мешала се са крошњама дрвореда. Таква, као течан во-

сак, стизала је до ушију свештеника који су крај цркве, на брду, над слављем стајали и посматрали како деца бацају напола поједене ниске шумских јагода у поток, мутан и препун месечине. Али онда их потресе како он букну, препун рибе свакојаке, која се бесомучно сударала са каменом у лету, и тако преплави обе своје равне обале. Неки, мокри, са децом у рукама, око врата, или над главом, похрлише уз узбрдицу задихано, а свештеници се поплашише, као да су и сами били у поплави.

Наспрам вашара стајала је стара школа, за коју је нека богата породица једном подарила пола свог шљивика. Након што су се завршили часови, сви су поскидали своје галошне, девојке су развезале косу, и стуштили се преко моста као мрест из рибе. Неки су грабили пуне шаке блата поред реке и гађали се, што нико не примећује, јер још је подне, сви су заузети, и свуда је звука, јака, шкрипа, клевет, роптање стоке и продаваца. Шатра се подизала: бело платно, издалека, било је заслепљујуће, и у тој усијаности као из ваздуха створише се знојави као поплавом избаченим, са хармоникама, чамовим виолинама, стари свирачи, муж и жена. Један мршав човек, дугачког носа, рошаваг лица, са шеширом као у страшила, рече: Брат, брат ми фа-ли! Они за околним столовима намрштено га погледаше, мрзовољно се окренувши. Осећали су како се блато по њиховим чизмама и ногавицама суши и стврдњава, па су бесомучно испијали своје кригле, све распарне.

– Брата ми дајте!

– Па доведи га онда сам.

Он погледа тог који му је одговорио, истисну љутито ваздух кроз нос и ослонивши се на обе руке, устаде.

– Ма пусти га крају!

Али он није намеравао да се бије, већ изађе из шатора, и пре него што су стигли и да се начуде, врати се назад са правим правцатим лешом ког је грлио обема рукама. Сви су се крстили, а он повикну: Брале, свирај! Дај шта

год да знаш, што старије, то боље. Па је са њим плесао и знојио се за обојицу, кад овај није могао. Глас певачице је подрхтавао, али је постајала све сигурнија како су се убрзавали.

Али Мушет је у мислима још увек била на часу биологије. На свеже обрисаној табли се од сунца ништа није видело, *tabula rasa*. Углавном, лекција је била та да је сав живот настао из воде: цртеж грозне рибе ситних очију, љигаво зелена, мили својим перајима са прстима из муља, и сада морамо овако. Тада је као брана прсла у њеном сећању, можда је то био и сан, али је превише јасан и болан утисак био на њена једва развијена пра-чула: изобличени зраци светла се ломе кроз непробојну површину језера, а затим, само на трен, вода је густа и шиба по кожи бесконачним болом. Опила у мраку тврду љуску пружајући руке и извуче се из ње, очни мишићи пеку од светлости, па се полако оцртава облик окамењеног и мрког кита, у јами која је настала од пада. Поток између њеног горњег и доњег храма запутио се назад у свој извор. Напајао је језеро до њеног рођења, а онда се врпца откинула. Као младунчад газеле, чим је прождрла плаценту, схватала је шта треба да ради. Кажу да су китови изашли на копно, постали сисари, а затим се постепено вратили подводном животу. Тек када се вратила почетку, могла је да настави даље.

Убрзо је уследила матура, тај страшни обред иницијације, који пролети у свепрожимајућем бунилу, као премошћавање реке сопственим леђима. Мајка, Елизабета, са својим крупним, црним наочарима и плавом косом, оставила је своје ноћно свирање клавира и сложила безбројне хартије са скицама, белешкама и нотама у фиоке. Тада пођоше код кројача који је завршавао хаљину. Још непостојећи шавови летели су пред његовим очима, дебелим стаклима сочива, гос'н Дмитриј, Вама на услузи. Замало се не спотакавши о праг, погледа у чисту до прозирности шнајдерску радњу, аморфну као пра-муљ. Предмети су у њој

огољена материја, једва да су се разликовали једни од других и све се свело на пуну бљутавост у устима.

Ни сама хаљина није била одређене боје. Мушет је видела само бескрајно, бело светло које скоро да је пиштало. Сети се заслепљујућег и несагледивог шатора кроз необрисани прозор, а изнад шатора узбрдице, и на њој свих безбројних устанака пуних крви и ларме и поноса, који су се пењали и падали генерацијама. Искорачивши из кабине у вилинском руху и прошавши руком кроз косу, као самим ветром да управља, била је већа од свега.

Напољу, у мраку, свет се котрљао, војска се, по тајновитим и светлуцавим падинама планина, црвенела као пожар вечности. Пре много година је сишла и рашчистила страшну поплаву због које су се сви у кругу раселили, па је остала само жута црта на старој школи, докле је вода нарасла. Рат је престао, језеро је испијено и поток је потекао уназад. Здепасти и лаки аутомобили са необичним заставама су гутали новоутабане улице, пренатрпани људима који су одушевљено певали и кидали своја препорођена грла, јер сви су многе поплаве на својим прогриженим кравама препловили. Месец је висио и клатио се, блистав и сластан као лизалица, а далеко иза њега је пролетео небом, модар и бескрајан, кит.

ЦРВЕНЕ ЦИПЕЛЕ

Прошле недеље сам отишла у најновији од ових модерних тржних центара. Највише волим летње распродаје. Можеш два или три комада нечега да купиш а по цени једног у сезони. Биле су ми потребне нове ципеле за сваки дан. Прво сам гледала мокасине, али касније сам пробала и испробавала све моделе који ми се допадну – балетанке, сандале, еспадриле и лаганије патике. Ишла сам од радње до радње и била неодлучна. Изненада сам срела своју стару пријатељицу Сару, која је, такође, била сама. Сара се понудила да ми помогне када сам јој рекла да сам неодлучна при куповини ципела.

И док смо тако стајале и причале, пошто се дуго нисмо виделе, нека жена у предивним црвеним ципелама са високом потпетицом је прошла поред нас. Рекла сам Сари: „Одувек сам желела такве ципеле.“ Сара је пришла тој жени и љубазно је питала где је купила ципеле. Она се насмешила, одмахивала главом и говорила непознате стране речи. Сара и ја смо се погледале. „Она не зна српски. Шта ћемо сад?“ Тада је радник обезбеђења, који је чуо шта тражимо рекао: „Даме, тачно знам шта тражите. Попните се горе покретним степеницама, и онда право напред, до краја. Радња се зове 'Црвене ципеле'. Не можете да промашите.“ рекао је на крају. Захвалиле смо се и брзо пошле тамо, како нас је упутио. Од врста и модела ципела ми се завртелo у глави, али сам нашла баш онакве какве је на себи имала странкиња. Купила сам црвене ципеле са високим потпетицама. Желела сам да почастим Сару кафом и соком у кафеу. Док смо седеле, пиле наше кафе и причале, ја сам обула црвене ципеле. Имам једну црвену хаљину коју никад нисам обукла јер нисам имала одговарајуће ципеле. Е, сад имам. После пола сата, приметила сам да ме моје

нове ципеле жуљају. Онда сам се вратила у продавницу „Црвене ципеле“, вратила ципеле и добила новац натраг.

Напоследку, купила сам прве мокасине које сам пробала а које су ми биле таман.

БЕЛА СМРТ

*Ко је тај трећи, што стално иде поред тебе?
Бројим ли, ту смо само ти и ја у друштву
Но када погледам напред низ бели пут
Увек видим још неког у ходу поред тебе.*

Т. С. Елиот, Пуста земља (Оно што рече гром),
прев. Иван В. Лалић

Од густе снежне белине, оштрих кристала и леденог ваздуха бејасмо слепи, болних испуцалих усана и тврдих, округлих, слеђених лица ходајућих мртваца. Неосетљиви делови тела који се предаваху коначном крају подстицали су нас на неосетљивост према разумним аргументима стварности. А баш они беху јасни и оштрих контура као стварни или измаштани предели којима ходасмо дуго, тако дуго. Ледена пустош бејаше сав наш свет. Из ње се више није могло никуда.

Постоје лавиринти с једним или више улаза и излаза. Но, наш лавиринт бејаше од оних који су имали само један улаз (у њега се закорачило рођењем), а излаза није било, бар не оног и онаквог који би омогућио напуштање лавиринта.

Где је онда био крај (јер свему једном ипак мора доћи крај)? Као и у кружном лавиринту без излаза, крај му бејаше у његовом средишту. Тамо се пут завршавао. Тамо је било немогуће и замислити наставак путовања.

Ледени бескрај бејаше левак којим смо се у неприступачним спиралним путањама спуштали ка средишту. Натраг нисмо могли јер се пређени пут претварао у ново беспуће. Могли смо само напред, а тамо нас је очекивао крај свих крајева.

Бејасмо петорица, али – у то смо се одиста могли уверити – све време док смо ходали, међу нама увек је био један више. Ноћу би, уместо расправе за коју почесто нисмо имали ни снаге ни воље, само укратко подсетили један другог да нам шести сапутник недостаје, али само као број, а не као потреба или утеха, јер ни у једно ни у друго више нисмо веровали.

Када смо закорачили у ледени лавиринт? Нико од нас то није знао. Ако је и било неког живота пре њега, заборавили смо га. Рекосмо, улазило се рођењем, али зар је заиста све било тако безнадежно? Говорили смо почесто о извору наде. Да ли је и он био део предела који угледасмо нашим рођењем? Да ли је он последње уточиште живе воде нашег бића пре него што се оно сасвим угаси?

Разговори о нади беху прекидани – сви од реда водили су се ноћу крај ватре у предаху – утисцима о леду и пустињи, о претходном дану и нашем шестом сапутнику.

Нико није помињао циљ. Нико није помињао ранији живот. Можда одиста нису ни постојали. Нико није говорио о избављењу, о изласку из ледене пустиње и неком друкчијем или новом животу. Овај свет није био сан. Из њега се, исто тако, ни у сну није могло напоље. Бејасмо петорица безимених сапатника. И наду крисмо као мали, спасоносни пламичак у срцима. Снаге за веру, рекох, више нисмо имали.

Пртили смо стазу у сменама, заједничким снагама склањали какву препреку, прелазили залеђене потоке или се спуштали падинама с подмуклим урвинама које су нас вребале под дубоким и растреситим снегом. Наша збијена формација бедних људских остатака штитила нас је, колико-толико, од ветра, снега и дивљих звери. И увек, увек, један више био је међу нама.

Ноћу спавасмо крај ватре сами. Без снова. Без шестог сапутника бејасмо усамљени, смрзнути, болесни, очајни, али живи. Бол нам је био савезник. Бол, глад,

умор, очајање и хладноћа која нам се увукла у кости беху казна и утеха, дрвца мале ломаче на којима пламињаху последњи светлаци наде.

Нисмо могли никуд да пожуримо, ни да одустанемо. Ритам хода кроз пустињу није био у власти наше воље. Нисмо могли да плачемо, ни да се смејемо, ни да скренемо памету. У главама нам је био кристал, чист и јасан, оштар и болан, као свирепи нож у свести која није могла да побегне у помућено стање од тог страшног бола и јасноће.

Јутром напуштасмо слеђени пепео и настављасмо за мутним, прозуклим небом – тамо где се сунце претворило у лице мртвог детета, испод тона и тона снежних облака – остављајући смрт звезде која је требало да нам да живот и наду.

*

Један од нас, онај увек један више, бејаше наша смрт. Једна за сву петорицу. Као да раздељена на пет делова није желела бесмислено да дели и обезвређује своје достојанство. Наша очајничка, упорна тежња да преживимо помор од марша кроз ледену пустињу бејаше стално упозорење њој, старој сапутници очајних, да не потцењује макар и најмањи наговештај наде код свог плена. Док је било наде, било је путешствија. Они беху једно исто.

Наш шести сапутник корачао је с нама. Нада га је само одлагала, никако терала.

И смрт је тако чекала, чекала, стрпљиво бивајући шести, па пети, па четврти, па трећи сапутник. Свако од нас је долазио до средишта лавиринта у своје време. Циљ је био, као и почетак, записан рођењем и вођен само једним правцем, само једном надом, само једним њеним гашењем.

Остадох сам. Уморним кораком осуђеника на смрт пробијам се како знам и умем. Сваки корак је последњи, али кажем себи: „Само још овај, само још овај“.

Бол и хладноћа су ме напустили. Приближавам се и ја циљу. Груди постају претесне за сву радост. Сунце, после много дана, поново блиста на небу обновљеном надом. У даљини видим људе како ми машу и дозивају ме. Тетурам се и трчим кроз сметове које више нико преда мном не прти. Један више. Само тако.

Предаћу се само ако не будем сам. Не овој слеђеној пустоши. Не овом мртвом ветру. Не умрлом лицу дететасунца. Једном више. Само теби. Теби, одани друже мој!

Осећам топлину по целом телу и дивну, најпријатнију потребу да заспим дугим, опуштајућим сном. С мојих угњечених плећа неко скида страшну тежину. Утрнулим телом жуборе окрепљујући таласи топле крви, оно се обнавља, оно преплављује тужне обале моје самоће. Први пут разумем смисао речи *живот*. Топлина мога друга, његов све ближи дах, магли ми поглед у тиху, топлу белину најрадоснијих дечачких надања.

Све постаје лако и добро. Легао сам. Чуди ме како се мој ход ослобађа свих мука и бива тако крепак и сигуран.

Само још овај корак, само још овај...

... Само...

КЕР – ПРАСЕ

Та зима је заиста била оштра и јака са пуно снега и леда. Свако јутро тетка Јула чистила је снег испред врата, разгртала снег до дрвљаника и штале, хранила животиње у штали а затим улазећи у топлу кућу, будила нас децу, њене сестриће, и спремала нам укусни доручак. Обично су то била печена јаја уз додатак сира, кајмака, сланине, домаћи хлеб фурунаш, који је сама месила, и топло млеко. Бака Василија, коју смо ми, откако знам за себе, звали баба Силија, седела је, од раног јутра, за разбојем и ткала ћилиме, по којим је била позната на далеко. Није се могао замислити ваشار у неком месту, а да она није била на њему са својим ћилимима.

Једно јутро пробудила нас је веселим смехом.

– Видите шта сам донела!

Ми смо поскакали као врапци на жицу и загледали се у њене промрзле руке у којима је држала неку румену лоптицу која се врпољила.

– Па то је прасе! – мудро је закључила најстарија сестра Јелица, коју смо звали Јела.

– Само оно је живо, остали су угинули од хладноће, штета – тужно ће тетка.

– Шта ћемо с њим? – нестрпљиво ће млађа Драгица – Даца.

– Јуло, унеси мало сламе у ћошак и дај му мало млека на цуцлу! – чули смо глас баба Силије из друго собе.

– Добро, мајко – тихо ће тетка.

– Можемо ли га ми хранити! – одушевљено ће Даца.

– Само пажљиво и сачекајте да Јула угреје млеко – саветовала нас је бака.

Ја сам мудро ћутао и пажљиво загледао ружичасту грудву меса која се врпољила у гужвици сламе чекајући свој доручак.

Тетка је пословала око шпорета, грејала и сипала млеко у флашицу са цуцлом са којом сам ја одрастао. Са задовољством сам је препустио грудвици чекајући да видим и то чудо, како ће она наставити нову мисију у овом животу.

На моје изненађење и одушевљење мојих сестара, прасенце је одмах прихватило флашицу са млеком и уз гласно цоктање слатко се најело и одмах заспало. Тако смо га хранили из дана у дан по неколико пута. Смењивали смо се уз галаму и свађу, борећи се за ред, да је често баба Силија морала доносити пресуде.

Пролазили су дани, зима се ближила крају, снежни покривач се лагано тањио, а леденице су капљале као богате дечије сузе. Прасенце је брзо расло и од грудвице ижђикало у паметну животињицу која је трчкарала, не само по кући, већ и по стази до штале, пратећи тетка Јулу, коју је највише волело. И даље је спавало у ћошку на слами, коју је тетка сваки дан мењала, а нас троје деце попреко на великом кревету поред топле пећи коју је тетка положила и током ноћи док смо ми спавали.

Једне ноћи пробудила ме нека бука. Окренуо сам се и угледао сестру Дацу како трчи са прасетом по соби.

– Шта то радиш, Дацо? – питао сам је онако бунован.

– Играм се са гицом – смејући се чупнула га је за длаку на леђима, а оно се надало у трк за њом. Онда је она скочила на кревет смејући се, а прасе је бесно појурило за њом.

– Што га учиш да уједа? – била је будна и Јела.

– Ма само се играмо – весело ће Даца, завлачећи се под топле ћилиме.

Тако смо започели чудну игру с прасетом. Ми бисмо га чупнули и бежали на кревет, а оно је јурило за нама.

Што је било старије, све је било брже и лукавије. Знало је да се сакрије испод кревета и прво нападне, гризући нас за ноге. Бака нас је опомињала да није добро то што га навађамо да гризе, али нама се игра свидела па смо настављали по старом.

Зима се ближила крају, прасе је расло много брже од нас деце. Сада је са задовољством и оно очекивало игру. Стрпљиво је чекало да га неко чупне па да га појури, али и да га стигне и уједе. У почетку је било бесно, али видело се да сад и оно ужива у заједничкој игри. Наравно, нисмо га душмански чупали, осим Драгице, која је уживала у жестини игре, она га је душмански чупала, а оно њу душмански уједало. Знали су једно за друго од самог почетка. Мислим да је њу посебно вребало и са меракком јурило да стигне.

Онда је стигло пролеће доносећи топлину и дуже дане. Прасе смо преселили у шталу код краве и крмаче, али је оно користило сваку прилику, кад су отворена врата, да упадне у кућу, тражећи нас децу, да се поиграмо наших игара. Знало је да се сакрије под кревет, легне као пас, и чека да се појавимо ми деца, код тетке и бабе.

Једног дана затекли смо пуну кућу жена. Био је неки празник па су дошле на кафу. Седеле су, неке на клупи, а неке на кревету застртом ћилимима, на ком смо ми, по потреби спавали. Ми смо се изули и попели на наш кревет. У кућу је ушла тетка Јула а за њом наше прасе које је израсло у крупно назиме.

– Ју, Василија, шта ће ти крме у кући? – прекрсти се баба Даринка, коју никако нисам волео јер је мојој баба Силији стално говорила да ће ме купити за мекиње.

– То је наша Гица – весело ће тетка Јула – ове зиме смо је спасили. Да не пропадне, отпитали смо је у кући на флашицу.

Док је она то говорила, Гица је отишла под кревет и мудро се скрасила да је не истерају. Убрзо су сви на њу и

заборавили. Нису сви. Спазио сам Дацу како је са стране спустила руку и вреба Гицина леђа. Ћутао сам. Изненада је једна жена скочила са кревета гласно вичући.

– Ју, ју, ју, уједе ме – врискала је ударајући Гицу ногама. Тек тад се она ражестила и љуто насрнула на једну жену. Једва ју је баба Силија одбранила.

– Је л` кер? – упита баба Цана, комшиница.

– Ма јок, прасе! – задихано ће она.

– Кер-прасе! – весело добаци Даца, срећна што јој је подвала успела.

– Нећу то ја више трпети! – беснела је баба Силија, као никад до тада.

Жене су се на брзину покупиле и отишле. Сачекали смо ручак у тишини и отишли у школу. Предосећао сам да ово неће на добро изаћи. Био сам први, Драгица трећи, а Јелица четврти разред.

Кад сам се вратио из школе, по навици, свратио сам код тетке и бабе. У дворишту се пушила оранија око које је облетао чика Срећо, бабин комшија, који јој се увек налазио при руци. На старом храстовом столу било је разбациано месо.

– Добро ми дошао, загрлила ме и пољубила тетка, сад ће тетка испећи цигерицу за моју Момирку, тако ме звала – заклали смо Ггг – и онда одједном застала.

Ја сам се извукао из загрљаја и потрчао према капији. Нисам је ни затворио јер су ми грунули потоци суза. Плакао сам све до куће. Уз пут ме срела баба кума Дара, коју нисам волео због сталних шала на мој рачун.

– Кумићу, јесу те тукли у школи или си добио јединицу? – шалила се опет.

Заћутао сам, престао плакати, наставио ћутећи до куће. Мислим да сам ћутао неколико дана. Посебно сам избегавао сестру Драгицу. Чинило ми се да је она за све крива.

ФАТАМОРГАНА

Кажу да је метрополис велики град у коме је стално гужва. Велеград без гужве не може бити метропола. А гужва је синоним за разна дешавања. Иритантна нуспојава велике количине смога која помера границе нормале и разлог због ког је август омиљени месец многим Београђанима. Ипак...

Било је врело августовско подне. Пред Бранковим мостом по обичају није имало где игла да се баци док се корито Саве пунило врућином која је у слаповима текла из аутобуса у ком сам бивствовао читаву вечност – тих сат и по времена. Поред уобичајене шараде опаски, увреда и понеке псовке за културу у саобраћају, сусрет ученика и професора је зачинио тај узаврели котао. Обојица су каснили у школу, а на учениково запажање да „бар неће добити неоправдани“ пошто има први час код датог профе, предавач му хладно одговори: „Требало је да кренеш на време.“ Тај туш би изазвао тихе осмехе да пажњу није привукло двоје младих у аутомобилу поред, који су искористили овај тренутак застоја. После напорног дана решили су да угоде себи терапијом држања за руке, смеха и сочних пољубаца уз музику. „Аутобуска Радио Милева“ није прећутала ову „ненормалну“ појаву јер „то што цео град стоји не значи да они могу да угрожавају безбедност саобраћаја и не прате ситуацију испред себе“. „У Италији би отишли у затвор због тога. Због таквих многи на улици и гину. Имају собу па нек’ се тамо љубе“, гунђали су док ту какофонију није прекинула прва труба овог згужваног оркестра. Тип из црвеног пежоа иза нашег аутобуса само је меркао прави тренутак, с руком на волану, да се набије тензија те притисну сирену и започе свађалачку симфонију. Један бебац у суседном аутомобилу поче да плаче, а

мајка која га је тек успавала, бесно је настављала безуспешну успаванку. На лицу јој се могло прочитати да би радо изашла из кола и са чекићем свакоме у колони „трубнула“ макар по један фар. Цео догађај је још више разгневио истопљену пороту у бусу. „Неће се сигурно убрзати, или променити светло на семафору!“, добацивали су.

Температура је нарасла у секунди кад је један возач тегет БМВ-а решио да претиче преко пуне линије и тротопара. Жури човек, за разлику од нас који смо пошли да се провозамо. Међутим, у том силном маневрисању успео је да „закачи“ једног таксисту који се паркирао дачијом. Уследила је расправа. Пошто кола нису била оштећена, возач БМВ-а није желео да иду до механичара и ушао је у ауто. Међутим, таксиста је био поприлично љут те је захтевао од возача да му плати штету на аутомобилу, а овај је одбио јер штете није ни било. Таксиста је потом отишао по мобилни телефон како би фотографисао аутомобил власника БМВ-а, али... Пуцањ. Један, па други... Четири метка у дачију, стаклени врисак, срча пада на све стране, а потом зловна тишина спречили су таксисту у свом науму. БМВ је отишао уз одјавну шпицу шкрипе гума. Пуком срећом су се мимоишли. Нико није повређен, сем шофершајбне и гуме такси-возила. Градација саобраћаја је досегла највишу тачку. Усијање је помогло да се сви мало охладе. И успоре. Зачуше се полицијске сирене.

КАД ЗАРАТЕ КОЊАСТИ И МАЧКАСТИ

Шта ће рећи свет ако зарате коњасти и мачкасти, Светосавци и Светокравци.

Ех, да сам чергар, да ми брада ко прамац брода засеца морске дубине, да се радујем Сунцу, да ме не урекне нико, кад шарен ко циганске гаће протрчим го ливадом ил' пустињом. Да бежим к'о од турског гробља, к'о ђаво од крста, од мртвих, а да живима за Ћурђевдан играм и певам, иако сам преточен из више корита у корито и могу сваку нијансу света да понесем, могу да будем свачији, пресликавао се мој индиго преко белих папира. Ставим једанаест хартија белих и испод сваког индиго црно или плаво. И гледам оне најдаље копије остале беле. Не мрзи ме да ја који могу у сваку униформу света да се обучем, за сваку војску да ме заврбују, ја бих из пушке испаливао шарене цетове белим женама, мојој инспирацији и надахнућу, које ће после много избељивања и варикина, кад помислиш ето у праву га Чкаља у оном филму о Јагодинцима, међу белима се родило црнче! Ја ћу се опет родити као Циганин, Чергар, ко цврчак распевани. Али знам кад кренем са индигом однатрашке, опет ћу добити своју препланулу какао боју са преливом од беле кафе. Мислиш ли читаоче, да ја ратујем са Светосавцима, ја Светокравац. Ни говора. Само знам кад кап мастила улети у бистру воду, то је други садржај, оно пише по плодовој води моје вечите инспирације беле жене, коју ја желим да придобијем генетиком, да за неколико покољења ко оплођено јаја кокошије, од те кокошке што кокодаче што је снела јаје, а у њему оно око, она тачка црна, ко бабе кад квочку насађују па на сваком јајету исцртају крејоном за очи украденим од унуке што је већ од четрнаесте године почела да залази по чергама наше вреле крви, е, та црна тачка кад бело неутра-

лише бело у силној борби за живот исплива на површину и роди се жена моја инспирација, моје надахнуће вековно, она нежна бела жена к'о албинос, а ја се уплашим да нема леукемију, пожелим да има моју препланулу боју да се са Сунцем венча и да бежи од мрака, а да ће доћи време кад ће њена реинкарнација постати Циганка врела, коњаста са репом који се вијори као коњска грива. Кад ће постати моја ждребица препланулог тена за којом ће се сви окретати а ја ћу је чувати. Украо сам са четири брода, Титаник је за њих мали четири кормила, бродовласници расписали потерницу за крадљивцем кормила, направио сам чергу да путује земљом, поскидао сам јарболе са једрењака, заштирио своју кућицу пужа, где ће моја жена, мајка мојих праунучића који ће бити моја слика и прилика из оне црне тачке, црне тачке заиста случајно није, ко бисер у шкољци, пре него што је био зрно песка или трун у оку, у оном истом оку што игра ко на зејтину, очима у којима је по једно кормило. И бежим од гробља ко ђаво од крста, бојим се тих мртвих душа о којим је писао Достојевски, желим вечно да живим животом номада, да слободно са својим коњима обилазим планету, бојећи бела платна у своје нијансе препланулог Сунца а очи у временску зону Индије.

Коњокрадица ли сам шта ли, тек више не терам те коње од облака, плаше ме сове беле. И бежим јер хоћу живот вечан, негде на шестој планети Сатурну деведесет четири пута већој од Земље, а да никад ником нисам смео рећи шта сам ја сиромашак могао понудити белој накарминисаној жени, мирисној к'о ружичасте латице ружа, осим небеског прстена Сатурна. Тај Сатурн толико има прстенова да могу да венчам све жене света, та бела платна и да новорођенчад умотавам у черге са точковима од кормила, да се нађе, ако кренемо равницом где је некад било море и обрнуто.

Рећи ћу ти тајну речних претакања, ал' немој да ме одаш. Посејеш своју њиву од умиљатих белих жена и сва-

кој обећаш по Месец жут, понеко небеско сазвежђе и Сатурнов прстен. Ал' мораш да је волиш и грлиш, док јој не оставиш потомство а онда идеш својим путем, а некад ће неко пожелети да сазна име свог претка прапретка. Још од те Библије и тих забуна и заблуда. Нисам баш толики мајмун да не тумачим речи. Света књига вели, Доћи ће до безгрешног зачећа, то само значи да су у прастара времена и време напретка технолошких цивилизација постојале лабораторије и вештачка оплодња. Нек сам луд, ако скрнавим свете књиге, само се рекло. И док чекам целом планетом да сви постанемо једнобојни кад дође трен, на гробље не идемо, да се душа покојника не усели у наш живе, те наш одведе код Светог Петра на исповест, те наш близина гробљу кошта к'о Светог Петра кајгану, те ми сва три огњена празника од Марије Огњене и њене сестре Марије Блажене до Св. Илије Громовника бацају светлице и варнице, те ми путања уместо Сунца постану свици. Е то нећу. Нису се отвориле временске капије, нису још коњи пронашли пут. Не желим близину самртног ропца у близини неке мачкасте жене са мачијим очима и зато бежим и плашим се. У ноћи те беле прикаже ако нису накарминисане и не личе на мајку моју препланулу са израженом издуженом брадом која ме води к'о квочка пилиће што за њом пијучу. Бела жена моја инспирација к'о бела хартија по којој дахом развитлавам црно и црвено мастило, страсти и живота, руменила у образе, кад скривени у чергама од јарбола белих фармерица, издржимо све налете страсти и ветра и кише од пиљевине које по нама лучевини падају тада и све варнички, док се рађа нови живот без колевке, колевка му беле фармерке распорене, рашивене уместо ланене пелене и ноге босе које трче за дивљим коњима док их не ухвате и не припитоме. И тад се не зна ко је јахач а ко коњ. Али једног дана, једног дана ми гладни и жедни, страствени, ватрени, препланули, кад се приближи каква Комета земљи, тај фитиљ упаља да попали оно што се погасило да свете краве проспу млечним путевима Галаксије та кравља вимена, да се све обнови а ми одемо

трагом репатице и звезданог репа од свитаца тамо где су сви последњи ропци и мачије очи, на тај прстен планету краљицу, матицу, макар се тамо производили сумпор и палидрвца да живимо сити и срећни за свирку и песму, за путовања даља од земље, међузвездана а до тад настављам своју мисију бојача тканина и то да бира сваку шару каледоскопа знам и сваког држача перископа. И нећу да будем папирни брод, ни порука у боци, желим да будем оно што сам сањар белих жена нежних к'о латице, којима недостају дугине боје и моја врела крв руменила за образе, да босоноги и једнобојни трчимо пољима слободе, негде по прстеновима Сунчевог система. Страшно је неког псовати псовком. У маму сам ти и слично, мајка је светиња, краљица, са женом треба нежно без речи, њу треба обликовати по свом руху, ући прамцем свог брода међу њене реке. А ми коњасте и весели чергари са издуженим брадама то умемо. И мечку да припитомимо а камоли не малу белу жену, прамајку наших праунучади веселих распевањих чергара, која још само у овом кориту има то бледило у себи, али ће је очеличити ваздух, Сунце, кретање кроз време.

Ето, оставих ти непознати брате, писмо како да ме препознаш ако твој праунук буде тражио свог претка и чудно се откуд тамнопут међу белима и обратно, а ти као не знаш ону дечију чашу, хемијске оловке, гледаш жену обучену и свучену, зависи како оловку окрећеш. А ја сам пенкало које ће да пише док год има мастила и да мења патроне и да језди стварношћу не сновима, са таквим прорачунима да би ми позавидео и Галилеј и Архимед и сваки генетичар света. Ја сам човек трикова, мађионичар, сад ме видиш сад ме не видиш, човек са трапеза било шта. Врела крв у образима зајапурене беле жене мог вековног надахнућа. А сад прочитај знаке препознавања мене коњастог сисара док бежим у страху од мачијег ока.

ЦРКВА

Било градско гробље, необично, по страни, при врху брда.

Кад је установљено, било „на крај села“, а помало, па на крају, скроз га окружиле куће.

Сахрањивали су ту све, није било разлике, али јесте размака, па је тако имало муслимански дио гробља, а највећи дио гробља је био за комунисте, атеисте, православне и нешто мало католика, јер су се католици сахрањивали, готово искључиво, на својим гробљима.

А на гробљу, поготово овом већем делу, сви су се разумевали, није било неслагања.

Ма, у ствари, без обзира како је замишљено, то је на крају, испало сербско, православно гробље, на коме је један дио био за муслимане.

Једно време, у широј тој регији, било је паљења и рушења, али на гробљу, ни најмањи проблем. Сем што се гробље ширило и попуњавало.

Мада, један дио гробља, званично зван „Партизанско гробље“, није се ни смањивао, ни повећавао, био је онакав, каквог су га у почетку направили.

А једне године, – доста година иза оног паљења и рушења – на празној ливади испод гробља, појавише се људи и машине, и почеше да копају.

Гробље начуљи уши.

Ударише темеље, потом подну плочу, а онда почеше да се јављају зидови, и на крају догураше до крова и звоника, и испаде да је то православна црква.

Кроз гробље, под земљом, прође шапат, па онда хук.

„Хух!“ чуло се неколико пута, али није имао ко да чује, јер је то било ноћу, у глуво доба, а и он је дремао или пио, тако да га нико за сведока није хтио.

Сем пар кућа с друге стране улице, упоредо са гробљем, узбрдо. Чуше они, али се смањише, увукоше рамена, и као да су имали договор – а нису – тврдише да ништа нису чули, поготово не од гробља, нарочито не у глуво доба.

Црква је била изграђена, али без завршних радова, и стајала тако, неко време, пар месеци или дуже, са песком и отпацима арматуре околу ње, а са даскама на вратима и прозорима, и са широким, и по плану, незатвореним тремом, осим што је изнад трема, с једног краја на други, стајала уграђена шипка, јака, дебела, а с ког разлога, не може се рећи, јер вероватно разлога није ни било, пошто касније та шипка није ни остала. Касније, кад је црква потпуно завршена.

Међутим, деси се, кад се деси, један човек се обеси, баш о ту шипку, вероватно увече, вероватно мрачног и јесењег дана, и сигурно то тек ујутро приметише, јер туда није ишао никакав пут, да би неко ноћу туда пролазио.

Али се оно „Хух!“ понови неколико ноћи за редом, само сад, као некаквог друкчијег значења него први пут.

Бар тако је причао пијани чувар гробља, мада, ко да њему верују.

И прође још година, црква се среди, и споља, и изнутра, ставише иконостас, и владика је освешта.

Поче црква свој живот. Скромно, не долази много људи, али иде.

Црква је била на путељку, стази испод гробља, а онда направише улицу само због ње, а сва дотадашња ливада око цркве, припала је њој, и брзо постало ограђено, црквено двориште. Тако да је, са доње стране била црква, а само седам-осам метара улице, и изнад је било гробље.

Испод цркве, и у улици која је ишла узбрдо, пре и упоредо са гробљем, а сад и црквом, биле су куће, и људи у њима.

А доле, низ улицу, неких двесто метара испод гробља, била је џамија, која је била, па није била, па опет била.

И кад црква поче свој рад, прво што људи из улице испод гробља приметеше, то је да, касно ноћу, нема сенки које с гробља иду према џамији, а нешто касније се враћају на гробље.

„То муслимани иду на клањање“, објашњавали су, док је тога било. Али то, тада нагло преста.

Потом поче шапат да се ноћу, тачно у поноћ, пале светла у цркви. Мали прозори, па се много светла не разлива, а врата се не отварају, нити затварају, односно, читаву ноћ су затворена.

„Иду сене, преко улице, у цркву. Од доњег улаза на гробље, до улаза у цркву, има петнаест метара“, објашњавао је чувар руменог носа, који је ноћу увек шетао гробљем, и са неким разговарао, – мада никог није било – па су, осим што је пијанац, сматрали и да је луцкаст. А вероватно је и био, на добродушан начин.

Нико му није веровао, иначе, али тада, сви његове речи узеше за тачне.

„Иду сви: православни, атеисти, комунисти, муслимани масовно – зато их више не видите око џамије.“

„А што ти не идеш?“ осмели се један да га упита.

„Ишао бих и ја, али не отварају врата, а они могу кроз затворено да прођу, а ја не“, одговарао је чувар гробља у ноћним часовима.

И мада су сви тврдили да му ништа не верују, сви су знали да он, мање-више, говори истину.

Светло, у цркви, се гасило у три часа.

„Тада се враћају“, објаснио је чувар.

Нико није долазио да проверава, чак ни попа, нити су то икоме причали, пак ни попа не спомену владици.

Само су се људи, на време, повлачили у куће, а они ближи цркви, нису вирили на прозоре, него су спуштали ролетне.

Али сене, добре сене, никад више нису лутале око гробља, или ишле другим путем, сем директно, преко улице, па у цркву.

Једино је чувар, који отада више није спавао на послу – сем сат времена пред смену – већ је по целу ноћ ишао по гробљу, застајао овде, застајао онде, и као да се с неким, – и многима – разговарао, причао, расправљао, шаљио.

„Шта ти, читаву ноћ, причаш по гробљу?“ био је, не само један, преплашен.

„Хоће људи да разговарају са мном“, на неки весео начин је одговарао, док је другима језа ишла уз и низ леђа.

Луцкаст, али добар, чак им било драго да им он преноси новости.

Тако да, колико му пре ништа нису веровали, сад су сваку његову упијали.

Помало, па се људи свикоше на новонасталу ситуацију.

Ноћу никог ни близу цркве, а ни на улици.

Али на задушнице!

Маса света се од јутра слива у цркву, а пре или после цркве, како ко, иду до гробова својих милих, и љубе њихове фотографије на споменицима.

Љубе ближње своје.

НЕШТО КАО ЖИВОТ

„Газда, да почнемо? Газда?“

„Мене равница плаши, а теби се допада јер видиш свакога ко ти иде у сусрет.“

„Боље немам. Задовољан сам.“

„Знам да си овде због ње, не љутим се, добродошао ми. Свако ко се упути овамо, мени је драг. Људи понекад залутају, знају где треба да стигну, али успут скрену где не треба и ето их к мени, кажу да су погрешили и оду даље. Помислим да ме не познају, а онда у тој једној речи схватим да нема ту никакве случајности и да сам и за њих грешка. Навикао сам. А ти? „

„Знате ко сам и зашто сам овде.“

„Знам, ти ниси погрешιο. Чим си изашао из њене сенке, знао сам зашто си дошао. Теби заклања видик, а мени проширује. Посматрам њене камене блокове и размишљам о ономе иза, онда то више није равница без икога за мене. Комбинујем мисли и одлазим далеко или призивам оне које волим к себи. Уосталом, шта ми још преостаје!? А теби смета. Немој, овај камен ти не дам.

Нисам одувек размишљао о њој. Да сам могао, учињιο бих овај пут још равнијим, да их гледам како долазе и док се враћају, да продужим њихово присуство макар и тако. Чинило би ми се да су стално ту.

А онда је све ређе на њему било некога за мене, празнина је почела да ме пече. Очи су ме болеле и чинило ми се да се пусти путеви удвајају. Ништа ми није остало. Нови живот нисам могао да створим, било је касно за то, зато сам узео камен. Стоји овако испред мене и у њој видим све што пожелим, а нису ми жеље велике. Мислим: неко је

на друму, иде ка мени, још мало па ћу моћи да чујем кораке и како дише, тек који трен пре него што она избаци његову сенку. И тако одоше дани. Најгоре је кад видиш, чини ти се, три дана у даљину а никога за себе. Капију сам уклонио због помисли да би она изједена рђом и толико ниска да се опкорачити може могла некога да одврати од мене, да му поручи да је непожељан. За мене таквих нема.

Није готова, видиш како се сужава ка врху, пирамида је то, можда математички непрецизна, али стоји, основа јој је добра. Кад стигнем до врха, неће још много расти, ставићу орла од гипса, имама једног, купио сам га на ваشارу.“

„Газда, хоћемо ли, газда?“

„Сачекајте мало.“

„Шта чекамо?“

„Није безбедно.“

„Каква безбедност, газда! Нек не излази из куће ако неће, нећемо ни прићи кући, само ћемо овај камен.“

„Пирамиду.“

„Како?“

„Пирамиду, то је пирамида.“

„Па добро ако је пирамида, више личи на хрпу, али нека је и пирамида, само ћемо њу. Имаш папире.“

„Имам.“

„Па, шта ти још треба. Хајде, газда, каснимо.“

„Сачекај још мало и угаси машине“

„Утихнуле су. Машине.“

„Да, сачекаће. Ви знате шта ће се десити са пирамидом. Знате да је пресуђено у моју корист.“

„Није, не у корист, нема ту користи ни за кога.“

„Добро. Знате да могу да је уклоним. Смем, по закону.“

„За то ти није потребан закон, само дрскост и машина.“

„Суд је одлучио.“

„Није суд, ти си одлучио. Да ти ниси решио да је рушиш, ни суд се не би њоме бавио.“

„Добро, ја сам одлучио, знате да ми заклања светло.“

„Мени га даје.“

„Како?“

„Живот, бар нешто од њега. Први од њих сам извадио онда када сам у реку ушао да бих у њој остао, бар док ме не нађу негде у корењу врба.“

„Дошао сам да замолим да ме разумете, нећу на силу.“

„Разумем ја, сада је на тебе ред.“

Нисам скочио. Само сам ушетао, лагано да ме не пресече, нисам желео да умрем од срца сад када сам одлучио да живот дам води. На обали су остали штапови чврсто пободени у блато, морало је да изгледа као несрећа на пецању. Самоубице нико не воли, њихову фамилију осуђују или сажалевају, не зна човек шта је горе, нисам могао то да оставим за собом. Морало је да изгледа као несрећа, мада никада нисам пецао, али као да би то неко могао да зна. Два пута сам се враћао на обалу. Прво да обухватим ципеле. Други пут сам изашао да закачим глисту. Да сам се ја питао ставио бих парче хлеба, мање је гадно, али сом не ради најбоље на хлеб, а ако пецаш, пецаш да нешто и упецаш, зар не. Доследност. Док сам је качио, убио сам је неколико пута. Више се нисам враћао на копно, осећао сам како се млака вода пење уз моје ноге, стиже до струка, голица грудни кош и обавија око врата. У делићу времена који ме је још увек делио од тишине која ће наступити чуо сам звоно бицикла и у паници заронио. Нисам успео да се одржим на дну, плутао сам по површини полако испуштајући ваздух задржан у плућима. Ниси ушао у реку, сећаш се? Стајао си на насипу, освртао се, чак некеме и одмах-

нуо, али у воду ниси ушао. А онда сам трзнуо ногама, усправио се и стопалима ухватио за њега, да не испливам. Ни тада ниси ушао, чекао сам колико сам могао, и у води и на обали, да се вратиш, да дође неко коме си рекао. Нико није.“

„Нисам био сигуран. Нисам знао да има неког.“

„Јеси, знаш да јеси. Све ти је одмах било јасно.“

„Не, нисам никога видео, ушао бих да јесам. Нисам лош човек.“

„Ниси, нико од нас није. Штапове сам оставио на обали, сутрадан их није било, ако, шта бих с њима. Жао ми је једино глисте. Када се сетим колико сам је убијао намичући је на удицу, помислим да сам због ње на крају одустао од себе. Гледам у твоја леђа и чекам, нико не долази, онда се запитам: колико ће времена проћи док ме не пронађете и помислим како се ни у смрти не могу ослонити на вас, само на глисту која је дала живот да бих ја достојанствено умро, и камен: осећам га под стопалима, трпи мој притисак, не измиче се нити одбацује. За глисту је било касно, камен сам понео са собом, сад је у средини пирамиде. Душа. Од тог дана се враћам у воду, извлачим их, а онда ређам око душе. Ред по ред, и како који завршим, ја све даље видим, не одузимај ми то.“

„А да је преместите код багрема? Помоћи ћу да се пренесе.“

„Не може, пут је на твојој страни.“

„Ја вас молим да ме разумете, мени смета. Имам сва права да је уклоним, суд је одлучио.“

„Знаш зашто?“

„Молим?“

„Суд је тако одлучио, зашто?“

„Па, утврдио је чињенице, истину.“

„Послао сам писмо суду у којем признајем да сам саградио пирамиду да ти заклони видик и светло. Ето, зато је суд тако одлучио.“

„Али зашто?“

„Да би дошао. Онда, на насипу ниси, ниси имао интерес. Ето, сад имаш зашто. Зато сад причамо по први пут за све ове године.“

„Да ли је истина?“

„Шта?“

„Оно што сте написали, да ми заклони видик.“

„Не, само да спасем себе.“

„Не могу да верујем, против себе нико не би.“

„Ти јеси. Кажеш да ниси лош, а ипак ниси ушао у реку. Зашто је то другачије? Ја дугујем камену који ме држи у животу, а ти дугујеш мени за живот који си пропустио на насипу да ми спасеш. Не греш поново.“

„Упали багере и идите, овде нема посла за вас.“

„Нема?“

„Као што сам рекао, идите, биће вам плаћено као да сте одрадили.“

„И шта сад, ово камење остаје овде?“

„Остаје.“

„А папири, суд?“

„Ма какви папири, живот је јачи од папира.“

ВАРЉИВО СВЈЕТЛО

Једног врелог љетњег поподнева један лептир бјеше упао у замку. Сунце је било на заласку, лагано понирући у даљину, остављајући све мање сјаја и топлоте за собом. Једино су вишеспратнице, на стаклима својих огромних прозора сакупљале последње зраке, рефлектујући их, умножавајући, чинећи их блиставијим, моћнијим.

Лептир бјеше уморан. Лет му бјеше спор, све више неспретан. За њим је остајао свјетлуцав траг седефа, који се осипао са рана на десном искиданом крилу.

Летио је бесциљно, да завара бол, који се појачавао са сваким замахом, исцрпљујући га. Ширио је крила, да се подсјети да је још лептир, да још може парати и шарати ваздух својим летом. Пркосио је времену, које не стаје, не успорава, не чека да се он опорави, већ протиче, мимо њега и без њега. Пркосио је животу, који узмиче, кратак, додатно скраћен повредом.

Све више је осјећао хладноћу на својим крилима, знајући да ће мрљасте сјенке које краду свјетлост, прерастати у потпуну таму. А са тамом ће доћи и крај. Пребрзо, неправедно пребрзо...

Бљесак свјетлости се појавио изненада. Био је другачији, невелик, није био високо на небу. Дјеловао је као примамљив и прије свега достижан циљ. У лептиру се пробудила нада, да ће преварити судбину и продужити своју трепераву игру са свјетлом. Раширио је крила и похитао у висине. Црвене, црне и бијеле шаре све више су блистале, како се приближавао. Живот је опет струјио у њему. Угледао је процјеп међу зрацима, као да је могуће ући у свјетлост саму, и без размишљања полетио у том правцу.

Дочекала га је полутама. Зидови су ограничавали простор, без растиња, препун намјештаја и људи, који су тражили предах од љетњих врућина крај одшкринутог прозора. Узалуд је лептир летио од зида до зида, блиставе свјетлости нигдје не бјеше. Само су прозори својим стаклима захватили све слабију бјелину дана.

Разочаран и исцрпљен, лептир одлучи да се врати. Да још једном осјети слободу и ширину неба. Да испружи крила ка Сунцу, чији су зраци барем гријали. Кренуо је ка прозору, али излаз није могао да нађе. Слетио је на стакло, провидно, и иако је дјеловало да га ништа од Сунца не дијели, никад му није било даље.

Људи су се окупили и посматрали га. Могао је да осјети сажаљење у њиховим погледима – рањени лептир, коме недостаје велики дио десног крила, у смирај дана и смирај живота, стајао је пред њима, заробљен. Можда би и могли да му помогну, људи су, а људи отварају прозоре, мислио је. Али је лагано одмахивање њихових глава и слијегање раменима слутило да неће помоћи – пресудили су му. Извагали су његове шансе и снаге, закључили да је крај близу и удаљили се.

Туга га је преплавила. Скончаће сам, без боја, звукова и мириса природе, чији је и сам дио. Лептир је дијете неба, зар да га у вјечни сан не испрати његов безгранични загрљај?!

Једна рука прекинула је његову јадиковку. Раширила је длан и његово малено тијело и уморна крила спустише се на меку и топлу кожу.

Друга рука дохвати ручку и отвори прозор. Ваздух замириса на слободу, на ширину. У лептиру букну чежња. Крила задрхташе, осјећајући струјање лаганог вјетра. Лептир их покрену пар пута, да се подсјети живота са друге стране прозора. А онда се рука, на чијем је длану стајао, помјерила и схватио је да се налази напољу. Раширио је крила, замахнуо и одлетио.

Радост због слободе мијешала се са жалом, због снаге која понестаје. Бол се ширио, прожимао сваки дјелић његовог бића, али лептир није стајао. Лет је његов живот! И он је летио. И живио...

Са прозора су га посматрале топле очи. У њима не бјеше туге. Лет је лептиров живот! И има право на сваки замах крила!

ОСМИ ПАТУЉАК

Само ко је у летњој ноћи лежао под крошњама топола, што као стубови подупиру бескрајни небески свод, могао је кроз рој тихо заталасаних листића да види у сазвезђу Срца мајушну трепераву искрицу. Не, то није звезда, то је патуљак. Не може га свако видети; он се не гледа очима већ само топлом душом детета.

Било је то давно, заиста веома давно, у време када је велика, густа шума прекривала готово читав свет, од мора до мора, од гора до гора, од снова до снова. Кроз шуму је текла моћна, широка река, лењо и тихо као да се њеним коритом сливало само време.

Старац Теодор је живео на обали. Испод прастарог дрвета које се надвило двема гранама над воду седео би он тако у летње сутоне и погледом жедним живота опраштао се од сунца што је тонуло међу далека зелена брда, препуштајући реку и старца тмини и хладноћи. А када би и последњи одблесци црвенила са паперјастих облака угасли, Теодор би дубоко уздахнуо и тегобно подигао уморну руку ка реци, у мрак. Чекао је. Из дубине бескраја, готово нечујним, благим и драгим поветарцем мириса воде, као уздах велике реке, прилазио му је дечачић разбарушене косе, блисталих очију боје кестена са неописивим трагом осмеха на крајевима уснама. Увек су се из таме прво назирале искрице радосног сјаја његових очију, затим би старац видео драги лик уоквирен плавом несташном коврцавом косом. На усахлу, избраздану старачку руку спустила би се топла, нежна детиња шака, слетела као лептирић и нестајала у њој.

Заправо, патуљак се сав стапао са чика Теодором и мада је немо седео крај њега, време и река су само тада текле узводно; у дане када је он био тај коврцави несташко

кога је носила река. Носила, бацала по немилосрдним и мутним вировима све док га није избацила на обалу. Ту је путу био крај. Одбацила га је, а он ју је и даље волео. Остао је само овај одсјај времена у малом, драгом бићу – осмом патуљку. Свих седам патуљака су сада са својом Снежаном, а осми? Коме треба осми патуљак, ко га може пожелети када сви већ имају свих седам? Сем старца Теодора и можда неке топле, нежне, напаћене душе, на обали ове сурове реке, заиста нико.

Седели би они тако у тами самоће, без речи и времена све док се шумом не би разлио талас ветра с планина и обалу натопио хладноћом. Патуљак би се нечујно, праћен ројем чудних искрица уздизао до још топлог небеског свода и настављао да светлуца у сазвежђу Срца. Зраци попут срме сливали су се у уморне очи старца. Склапао их је. Тешка суза лагано би клизила низ избраздано лице.

Зато, ако ноћас погледаш пут звезда, знам да ћеш видети патуљка. Старац Теодор је са њим ...

Немања Лагунџин

С. О. С.

Да ли си знао да Смрт углавном има плаве очи
И велике беле сисе
Које те заслепе

Кажем углавном, јер се свакоме приказује у другачи-
јем облику
И то оном који је најпријемчљивији за жртву

Она те прати од рођења
Роди се и умире кад и ти
Ви сте и вршњаци и коморијенти
Зато Нема Опште Смрти, него безброј појединачних
и сасвим личних

Него, шта мислиш да је привукло Орфеја да се окре-
не при свом славном бекству из подземља
Да ли је то био одсјај бљештавих брадавица, или пу-
ка радозналост

Један покојник, по националности Грк, иначе близак
Орфејев пријатељ

Рече ми да му је Орфеј причао да је, када се окренуо,
видео лик своје жене – исте оне коју је и одводио из света
мртвих

Те се будаласто наново вратио по њу, иако ју је већ
држао за руку

Насео је на подвалу

Мада, има оних који мисле да је он заправо у свет из-
водио сопствену Смрт у лику своје жене

А да му је истинска жена (она по коју је и сишао)
остала доле

У том случају, Орфеј је заменио сопствену пропаст
пропашћу своје вољене

А рећи ћу шта ја мислим о томе
Оно што је Орфеј одвлачио у универзум живих
Заправо беше Општа Смрт која је требала да покоси
читаво човечанство

Онострани су желели да љубав искористе у више
сврхе

Међутим, радозналост је и упропастила и спасила
човечанство

Пријатељу, желиш ли знати у ком ми се лику прика-
зала

Можеш ли наслутити постоји ли празник, или нерад-
ни дан за Смрт

Хоћеш ли ми веровати када ти будем рекао каквим
се подлим триковима служи

Стајала је на вратима, наизглед ненаметљиво
У време када сам планирао да уштеђевину потрошим
на рачуне

Ушла је и села за сто

Узалуд сам покушавао да је частим ракијом како
бих се измигољио

Била је уздржана и потпуно трезна, док је неповезано
излагала теме о реинкарнацији и смислу живота

Тако невешто уме само Смрт да лаже

Јер није ни Смрти до смрти

И она умире у трену твог умирања

Али нагон је наводи да остане непоколебљива

Мисао да јој још нико није одолео потпуно ме је
обесхрабрила

Те је у тренутку очаја, ни сам не знам зашто, зграбих
за врат и почех да је давим

Водио сам се логиком да човек који убије сопствену
Смрт постаје вечан

Међутим, како се испоставило – постаје само беСмр-
тан

Наиме, након што јој је лице променило боје од сун-
цокрет жуте до модро плаве

Испружила је језичину и стропоштала се на под

Био сам први човек који је усмртио своју Смрт

После пар тренутака неверице кренуо сам ка купати-
лу

И на пола пута сручио се мртав

САБИЊАНКА

ПРИЧА ПРВА

ОЧАРАН БЕЛОМ РУЖОМ

Изгуби она вредније од живота,
Он освоји оно што ће изгубити.
Док вретено принуде сукобе мота;
Трена радост месеци боли ће бити,
Жеља се врела у презир претворити:
Кад Чисте Чедности у њој више није,
Жудни је, лопов, беднији но раније.

Вилијам Шекспир „Отмица Лукреције“ (1594)

Скинула сам тесне сандале чим сам сишла са сцене. Перика је била рашчупана, слојевита шминка се топила и размишљала сам колико желим што пре да скинем узак корсет са себе, испрљан сценском крвљу. Публика је и даље плескала у екстази, а мени је срце лупало, као и на да-скама позорнице. Редитељка је упала за мном у шминкерницу, скакала и говорила како смо били одлични, како сам завела публику и како сви питају за моје име. Рекла је да обавезно морам да останем на дружењу после представе и да се опустим – постигли смо велики успех. Климала сам главом и одобравала сваку њену реч, облачећи комотнију одећу, у којој ћу бити на поменутом дружењу.

Редитељка је отрчала пустивши ме да се очешљам и предахнем, али се убрзо вратила са истим усхићењем и поклонима за мене. Донела је неколико цветних букета, али један сам одмах запазила – букет крупних, белих ружа у белој корпици, са раскошном машном на дршци корпице у истој боји. Цедуљица је уредно стајала између ружа, а на

њој је било исписано читким, невероватно правилним словима: „Очаран белом ружом“. Цео аранжман је био изузетно леп и, руку на срце, искрено ми се свидео, иако ми је изгледао као свадбени букет. А тек како су цветови мирисали – био је то чудесан спој ароматичних мириса, опијајућих и неодољивих.

На моје пиљење у необични букет редитељка се насмејала и рекла да је један изузетно леп и галантан господин изразио жељу да ме упозна, а осим букета послао је и поклон. И раније сам добијала поклоне после концерта или представе, али овакве нисам – у кутији са белом машном налазила се сребрнаста свилена хаљина, са раскошним ружама око струка. Рекла сам редитељки да имам своју хаљину за прославу, али она је инсистирала да обучем баш ову, да не разочарам господина, који се толико трудио.

Обукла сам хаљину и, зачудо, била ми је као саливена – од врата до чланака.

Крајеви су се нежно лелујали око мене и нисам могла да се начудим призору. Подигла сам косу у малу пунђу, причврстила је укосницама и пошла у свечану салу позоришта, сусрећући се са погледима задивљених људи. Осмехивала сам се свакоме од њих и љубазно јављала, пркосећи прегорелости од умора и неспавања због вечерашње „најважније улоге до сада.“

Пришла ми је читава плејада најразличитијих лица те вечери – од деце до старијих људи, разних професија и статуса у друштву, трезних и припитих, пуних похвале или чак горке и оштре критике, ако не мени, онда на рачун позоришта, културе, друштва. Једни су ме молили за фотографију, други да ми стегну руку, трећи да ме додирну по рамену и проведу неко време поред мене. Неке жене су хвалиле моју хаљину, а ја сам се питала ко ју је поклатио и када ћу упознати тог „очараног“.

После свечане сале у позоришту, прешли смо у седни ресторан. Вечерали смо, а неколико мојих колега је пило вино до изнемоглости. Засвирала је музика, почео је плес. И даље сам седела за столом, када ми се приближио висок, снажан човек, у годинама највеће снаге и најкрепкијег здравља, раскошно густе косе и правилних црта лица. Очи су му биле ледено плаве, чудно сјајне и фокусиране на моје лице. Не могу да се сетим његове одеће – можда је била тамноплава; гледала сам само у његове продорне очи, не мичући се са места.

Питао ме је да ли уживам у својој хаљини и да ли бих плесала са њим. Рекла сам да је хаљина прелепа и захвалила се, а чувши моје колегинице како се кикоћу гледајући на фигуру човека, рекла сам му да би и оне сигурно биле јако срећне када би их питао за плес. Он је овај коментар схватио као одбијање и пре него што сам стигла било шта друго да кажем или устанем, зграбио ме је за обе подлактице и подигао са столице, пренео тако преко стола и спустио поред себе.

Рекла сам му да је непристојан и да ме пусти, покушала да га одгурнем, али опет ме је зграбио – овога пута за мишице, стегао уз себе и почео да прави плесне окрете, fino и елегантно, као да је добио пристанак за то. Почела сам да се окрећем око себе, да сигнализирам погледом на било кога да ми помогне, али у том тренутку помоћ није долазила, јер нико није ни слутио да сам у опасности.

Колико пута сам просиктала „не“ и „пусти ме“! Ништа није вредело, он ме је гледао у очи истим, прождирућим погледом и држао једнако чврстим стиском, од којег су ме руке болеле. Када се музика зауставила и када ме је коначно пустио, сузе су ми напрасно потекле и потрчала сам у тоалет да се умијем. Чврсто сам решила да побегнем кући, спалим хаљину и заборавим на непријатност која ми се догодила. Тако решена сам истрчала из тоалета, непри-

метно се извукла из сале и потрчала низ степенице на ули-
цу.

Прво сам осетила руку која ме је зграбила испод вра-
та, а потом и другу, која је чврсто притискала комад тка-
нине на мој нос и уста. Мирис је био јак, гушећи, неподно-
шљив. Отимала сам се, покушавала да вриснем, ударала
рукама и ногама, док се није десило неизбежно – утонула
сам у страشان, мрачан и вештачки сан, који је брисао моју
слободну вољу и остављао беживотну лутку на милост и
немилост човека са леденим погледом. Један део мене је
заувек умро тог тренутка, онај најчистији – део наивности
и безбрижности који носимо из детињства, а који нема
стварну свест о постојању зла.

ПРИЧА ДРУГА *ИСТОРИЈА НАСИЉА*

О, срамото витештву и мачу сјајном!
О, бруко тешка на гробу мог огњишта!
О, безбожни чине са прљавом штетом!
Зар једном витезу част не вреди ништа?
Но права врлина праву храброст има;
Моја је срамота гнусна, тако врана,
Живеће на моме лицу урезана.

Вилијам Шекспир „Отмица Лукреције“ (1594)

Улогу Лукреције у нашој проширеној и дорађеној
драми по Шекспировом тексту припремала сам скоро го-
дину дана, посвећено и неуморно, непрекидно дробећи ре-
дитељки да хоћу да унесемо измене у превод и ток радње.
Сваке вечери сам стајала пред огледалом, контролишући
болне гримасе на мом лицу, које су се стварале када бих се
уживела у Лукречијину патњу. Размишљала сам често, да
ли бих поступила као она и одузела себи живот након зло-

чина који се догодио? Нисам проналазила одговор на то питање.

Исте вечери након премијере постала сам жртва отмице, и то од стране човека којег нисам познавала и чији мотиви су ми били нејасни; и одједном је моја емпатија према Лукрецији постала моје стварно осећање, прождируће и заслепљујуће.

Пробудила сам се у широком кревету лежећи на десном боку и прво што сам угледала био је сточић са бокалом воде и две чаше. Извукла сам руку и померила масиван покривач са главе, али чим сам се помакла, осетила сам туђу руку како ме стеже око струка и другу, која ми зауставља десну. Осећала сам чудну утрнулост и дрхтавицу, а још више када ме је привукао к себи и наслонио свој образ на мој, не дозвољавајући да се померим. Шапатом ме је питао шта намеравам да урадим и рекла сам да хоћу само да узмем чашу воде. Прошапутао је да сачекам, устао и обишао око кревета, полако сипао воду из бокала у чашу и пружио ми је. Био је то исти човек са хладним, плавим погледом, који ми је пришао после представе. Скинула сам покривач са себе и видела танку спаваћицу, за коју је он одмах кратко објаснио: „Пресвукао сам те ноћас“, а на моје запрепашћење додао: „Успаваћу те опет ако ме не будеш слушала. Сад устани, истуширај се и дођи на доручак.“

Осетила сам целокупну Лукречијину срамоту чим сам ушла у купатило и скинула спаваћицу. Нага пред огледалом, а као да стојим таква пред целим светом и не знам да ли сам више згрожена над собом или његовим поступком. Почела сам да се прегледам и нашла ситне модрице по рукама и ногама, напуклу горњу усну и крваву модрицу на превоју десног лакта. На средини модрице јасно се видео убод. Отворила сам прозор и погледала напоље – око куће је била јесења шума, запахнуо ме је хладан ваздух и ништа наоколо ми није било познато. Морала сам нешто

да урадим – обукла сам сукњу и кошуљу коју ми је оставио на комоди, попела се и скочила кроз прозор. Чим сам додирнула ногама чврсто тло, била сам спремна да потрчим, али ме је режање зауставило. Крупан, сиви вучјак ми је раздражено прилазио, док нисам почела да се повлачим. Човек је стајао мирно на вратима и показивао ми да уђем унутра, док је брисао руке о кухињску крпу.

Био је невероватно миран, као да није починио тешка кривична дела. Показао ми је да седнем за сто, где је ставио послужење, али ми није оставио никакав прибор, осим пластичне виљушке. Све време сам размишљала чиме бих могла да га ударим, али он се вешто трудио да потенцијално опасне предмете држи подаље од мене.

Посматрала сам његове покрете – лаке и прецизне, савршено зачешљану косу и крут став тела за столом. Он није имао топлину, никакве наклоности и нежности није било у његовој појави, али није изгледао ни ружно, ни чудовишно. Педантност је била на завидном нивоу у целој кући и да нисам била сигурна да смо сами, помислила бих да постоји женска рука која брине о домаћинству. Након неколико тренутака посматрања његовог понашања, коначно сам запитала: „Ко си ти?“ Одговор није дао, само ме је погледао. „Хоћу да идем кући“, поново сам рекла, пратећи његову реакцију. Овога пута је застао, ставио лактове на сто и кратко рекао: „Не можеш да идеш кући. Остаћеш са мном.“ Унервозила сам се, заплакала, назвала га злочинцем, скочила и почела да ломим и бацам на под све што ми се нашло под руком. Он је устао и стао уза зид, као да чека да испразним бес и смирим се, али ја сам наставила да уништавам ствари око себе, чак и њега да гађам њима. Када је од кухиње остала рушевина, рекао је: „Ставио сам те у незгодну ситуацију. Разумем твој бес. Али ствари су такве какве јесу и ми можемо да наставимо да ратујемо или да се смиримо и договоримо. Онда ћеш другачије гледати на наш однос.“

Показао ми је руком да пређем у суседну просторију. Била је необично светла и скоро празна, налик на музејску изложбу. На зидовима су биле бројне слике, многе су показивале сцене из античког периода, а једна од њих ми је била добро позната – представа Лукреције, која забада нож у срце. Била је ту и отмица Сабињанки, Аполон и Дафне, неколико насликаних старозаветних представа, али све са сличном тематиком.

„Ти сада себе видиш као Лукрецију, али ја те уверавам да си много више налик на Сабињанку, која има могућност да буде вољена и поштована жена. Нисам те довео овде да ти причам о историји насиља, већ да те подсетим да су се овакве приче и раније дешавале, са несрећним или срећним крајем. Дозволи да ти објасним. Читав концепт меденог месеца заснован је на отмици девојке, са њеним пристанком или без њега. После месец дана су легално муж и жена и нико их не раздваја. Имам ли ја месец дана, да ти докажем да је твоје место уз мене? И да поправим први утисак и неправду коју сам ти нанео?“

Било ми је јасно да је дуго истраживао концепт отмице и њене разлоге кроз време, а тим више што су на столу у углу била бројна тумачења истих у светим списима, античкој и средњовековној историји, чак и у уметности. Вероватно зато га је привукла наша представа, па и ја сама.

„Имам ли месец дана?“, упитао је поново непромењеном бојом гласа. Лице му је и даље било озбиљно, поглед фиксиран на моје лице, једнолично хладан.

„Не“, рекла сам одсечито. „Сви твоји поступци до сада су били против моје воље, и не могу да ти дам пристанак за убудуће. Хоћу да идем кући.“

Ништа није рекао, оборио је главу, ходао по соби и размишљао. Остала сам при свом ставу и бринуло ме је једино како ће реаговати на ново, директно одбијање.

ПРИЧА ТРЕЋА

СПАСЕЊЕ

Колико је тешка та моја увреда?
Ограниченост околностима страшним?
Зар ће ум мој чисти греху да се преда,
А понижена част да напредује тим?
Шта од тога може да ме ослободи?
Отровна фонтана чисто опет сене;
Што не бих и ја од мрље изнуђене?

Вилијам Шекспир „Отмица Лукреције“ (1594)

После разговора сам се вратила у кухињу и размишљала о свом следећем потезу.

Истрчала сам у ходник, ухватила за кваку и схватила да су врата закључана, а прозори нису могли да се отворе. У спаваћој соби су били обезбеђени решеткама. Сетила сам се прозора у купатилу; брзо сам појурила тамо, али изгледа да се мој отмичар надао томе, па је затворио прозор и сломио ручицу.

Прошла сам поново кроз кухињу, он је чистио све што сам сломила за доручком и оборила на под. Није изгледао уопште потресено због тога – на тек обрисаној штедној плочи кувао је чај, који је одмах налио и себи и мени у шоље. Сео је поново за сто и испитивао озбиљним погледом да ли сам се смирила.

„Невероватно је шта човек може да учини заведен погрешном литературом“, рекла сам огорчено. На то је одмах одреаговао, подизањем обрва и објашњењем: „Видиш, литература није погрешна. Ми смо на овом степену развоја цивилизације управо захваљујући античком периоду. Пре две и по хиљаде година теби позната дама је извршила самоубиство јер јој је нанесена увреда као жени. Ти, данас, другачије размишљаш – чврста си као личност, кадра да преживиш увреду и да наставиш живот. А то је игра

времена, вишевековна борба жена за своја права и јачање женске самосвести. Изгледа да у овој игри мушки род губи битку и креће се регресивно, за разлику од женског рода.“

„Ти си управо признао шта си ми урадио ноћас!“, лупила сам песницом о сто.

Дрхтавица и трњење по целом телу су се вратили и нервозно сам засукала рукав и показала место убода. Он је мирно рекао: „Убризгао сам ти седатив. Што се тиче признања – не признајем ништа и имам право на то. Лепо ме запитај и испричају ти шта сам радио прошле ноћи.“

„Твоју илузију“, почела сам разјарено, „ничим нисам поткрепила, нити ћу. Ја овде не желим да останем, тебе не познајем и не верујем ти!“

Гледао ме је неколико тренутака без речи, пио чај и размишљао, а потом ми изнео предлог: „У реду, нећеш да ми даш тридесет дана. Онда ми дај три дана да ти докажем да смо ти и ја суђени једно другом.“

„Не, ни минут“, остала сам при свом и скочила. Међутим, вртоглавица је узела маха, заљуљала сам се и он је одмах скочио да ме придржи. Помислила сам да ме је опет нечим ошамутио, али мисли су ми се разбистриле и одлучила сам да глумим; пустила сам да ме однесе у спаваћу собу и спусти на кревет. Прво ми је ставио руку на чело, онда узео чашу са сточића и лице ми поквасио водом. Ослободио ми је врат откопчавши неколико дугмића на кошуљи, наместио јастук и повукао ме наниже. Смирио се када сам отворила очи и посматрала га у тишини.

Охрабрило га је моје мировање, па је убрзо легао поред мене и ставио ми главу на стомак. Нисам реаговала, само сам погледала удесно на бокал на сточићу. Не слутећи ништа, почео је да ме љуби по стомаку и раскопчава кошуљу, тек повремено бацајући поглед на моје лице. Пузао је тако, док се нисмо нашли очи у очи, а његове су гореле у чудној ватри. Њему мој пристанак, као ни одбијање,

никаквог значаја нису имали; обе руке ми је гурнуо у косу и насрнуо на усне, покушавајући што удобније да се намести на мојим кошчатим бедрима. И то је био тренутак када сам свој план спровела у дело – стегла сам га левом руком и ногама, а десном му разбила о главу прво бокал, па једну чашу, па другу. Остала му је глава крвава, као и моје руке; збацила сам га са себе, скочила и подигла сточић и ударила га њиме свуд по телу, док нисам јасно чула језиви звук крцкања ребара. Излетела сам из собе и истим сточићем разбила прозор у ходнику и искочила напоље. Дочекао ме је пас режањем, али убрзо се повукао када сам замахнула ка њему. Обрадовала сам се када сам видела аутомобил испред куће, али кључа није било у брави за воланом, а плашила сам се да се вратим у кућу да га тражим. Махнито сам превртала по колима, крв је остајала по седиштима и, коначно, погледала ме је срећа – испод сувозачког седишта сам нашла ловачки нож и пиштољ. Покупила сам их и кренула да трчим у шуму, што даље од куће и отмичара, у нади да ћу негде пронаћи пут или некога да ми помогне.

Не знам колико дуго сам трчала, исцрпила сам сву снагу, али изласка из шуме није било, а хладноћа ме је нагризала. Наставила сам да ходам унапред док нисам видела пред собом обалу прекривену трском и набујалу реку, која је ковитлала и носила мутну воду. Како сам лош пливач, нисам смела да скочим у воду, тим више што је била хладна и брзоточна. Иза мене се чуло зујање кола и, на мој ужас, он ме је нашао.

„Не постоји комад земље који не знам у овој шуми“, рекао је. Глава му је била изубијана и крвава, а рукама се држао испод ребара. Без размишљања сам уперила пиштољ у њега и на тренутак је застао, испруживши руку ка мени.

„Нећу одустати од тебе“, рекао је озбиљно. Репетирала сам пиштољ, али он се није повукао, већ је наставио да ме убеђује: „Ти ниси убица. Нема потребе да пуцаш у

мене. Видиш, унаказила си ме, све по кући разбила, али мени ствари не значе ништа. Значи ми моја Сабињанка, моја бела ружа. Све можеш да купиш, а љубав се једном деси.“

„Каква љубав!“, викнула сам из петних жила, коракнула уназад, оклизнула се и завршила у води. Хладноћа ми је створила неиздрживи грч у слабинама, а таласи су ме повукли од обале и понели. Испустила сам и нож и пиштољ у борби са водом, бујице су ме бацале и ударале о плутајуће трупце и гребене, он је потрчао низ обалу и заставио се, чувши иза леђа полицијске сирене. Успела сам да се ухватим за једно острвце од грања и дрвећа и сачекам полицију да ме извуку из воде.

„Нисмо га нашли“, рекао је инспектор, схватајући шта покушавам да питам залеђеним устима, „али наћи ћемо га, не брини, бићеш безбедна.“

Од тога дана су прошле три године. Нису га нашли. Још увек задрхтим када видим беле руже. У торби носим више оружја него књига. Не лежем у кревет док не закључам врата и не упалим сва светла. Променила сам град, посао, лични опис. И још се плашим, још га сањам понекад. Осећам да је жив, да проучава античку историју и стрпљиво планира. И знам, да ће се доћи по мене, кад тад, и ја ћу бити спремна за његов повратак.

ЛЕГЕНДА О БЛАГОРОДНОЈ

Тело ми је одузето од дугог јахања. Утроба ми гори од жеђи. Зној се скупио око уста, а слана скрама слепила их. Са напором их померам. Коња придржавам уздама. Из губице му клизи пена: — Готов је — шапућем. Изнуреност од пута ме нагло обузима, тонем у мрак...

Пробудила ме потмула тутњава. Она долази од јаких удара ветра и мора о хриди. Поред мене лежао је коњ. Муве у ројевима, нападају његов леш.

Придигао сам се, пред очима ми се указало зелено-плаво море; оно се на хоризонту топи у руменилу неба. Морски таласи као вукови завијају, ломе се о стене, а оне, као сечива, парају их.

— Путниче, брате! — зачу се у заглушујућој буци је-два чујан глас.

Тутњава се појачава, глас му се губи, више не разазнајем шта говори, ковитлац и тама су опет око мене...

Пробудио сам се, лежим у великој келији. Надвијен нада мном смешио ми лик монаха... Његови велики, чворновати прсти додирују ми рану.

Придигао сам се. — Ово је Анадолија?! — промуклим гласом запарах простор.

Загледан у рану на нози, испирао је вином. Велика је, кожа распрснута као диња, прошарана кончићима гноја... Црвено и упаљено деловало је застрашујуће. — Нећу преживети! — рекох му. Он је мазао уљем, а у авану дрвеним тучком ситнио угљевље, засипајући рану.

Овај призор испуни ме топлином и осетих како се моје болесно тело, опушта. Дремеж ме хвата... сањам како идем, уским завојитим путем кад се указа стрма косина за-сађена чокотима винове лозе.

Прилазим близу чокота, а у даљини, пред колибом је стајао старац.

Кад ме угледа, викну *Куда... Кудааааа* крену ка мени у сусрет брз као срна.

— Овако грожђе никад нисам видео! — и у чуду показа руком на грожђе које је сазревало на топлом сунцу.

Обрве му се скупиле оцртавајући бору на челу. Љутито, али и благо, па да ме његов прекор готово помилова, рече: Грожђе – показујући руком на чокоте жутог, зрелог грожђа. — Можеш да једеш. Али ово — и показа руком, — само с мојим допуштењем. — Није ово обично грожђе, рађа сваке седме године. Зато — узме ме за руку, — даћу ти једно зрно.

Приђосмо чокоту, шакама га не можеш обухватити, крупних, зелених листова. Живице му се разгранале на све стране, а гроздови савили и онако тамно модри, земљу додирују.

Откиде старац зрно прекривено плавичастим прахом. Обриса га прстима и принесе лицу.

Мирише на тамјан, слатко као мед – Божанско грожђе, само у овом винограду ниче.

Осетих мирис, благотворан, примамљив. Прсти су се лепили од слатког сока који је излазио из зрна. — Дуго остаје мирис на прстима — рече, показа руке, а врхови прстију имали су тамно модру боју. — Оставља и траг када се бере!

Старац крену брзим, гипким кораком кроз виноград. Потрчах за њим да га сустигнем.

— Изгубио сам се, рекох старцу трчећи за њим. Мисли су ми неповезане, збуњен сам.

Старац застаде — Сећам се да сам носио штап, али га сада немам. Проницљивим бадемастим очима пратио је сваки мој покрет. — Показах десну руку. Склопих празну шаку. Дуго си и га, носио? — кратко рече.

— Момче, ово је Атос! Окрене се ка мени, и показа руком непрегледна поља и шуме, на те речи лице му се озари.

Ћутећи, спустили смо се низ косу падину ка реци. Огромни камени блокови били су расути целом дужином тока. Сео сам на први камен, ближи обали. Топао од сунца. Река кристално бистра. Већа пастрмка замаче за камен.

Он је већ зашао дубоко у воду. Викнух му: Има риба! Глас ми је чудно одзвањао над водом, губећи се у кувовима котлине. Само ми је махнуо мирно стојећи у реци. Не знам колико је прошло времена до тренутка када брзим покретом руке извади овећу пастрмку и баци је на обалу.

До вечери је прилично нахватао. Пред колибом смо их чистили и низали на конач. Устао је и заложио ватру.

Тишина ме је опијала. Само су се цврчки чули у трави. Ноћ се спуштала над виноградом. Лежао сам посматрајући звезде. Старац је штапом царао по ватри додајући веће комаде дрвета.

Накашља се и поче да прича: Био сам даровит писар, па сам послат из Манастира да у Константинопољу препишем Јеванђеља. Тамо срео благородну Плакиду.

— Сатима је стајала, дивећи се словима која сам исписивао. Рекла је: Уметник си ти, Ћирило. Ватра се разбукта док су се велики пламени језици извијали, једући таму око нас.

Загледан у ватру, док су варнице летеле на све стране. Наједном, јасно сам видео, Ћирилове мисли као ројеви свитаца трепере у ваздуху изнад његове главе, а онда се мисли отргоше од њега, одлетеше ка небу.

Настави даље Ћирило. — Једном ми је Благородна — рекла — сањам, да сам у винограду и да сам птица, отишла бих у тај виноград и никада се не бих вратила. Очи јој, као, набрекли дивљи кестен прснуше и ја у тренутку видех кроз њих, никад до тада, славуја како се пење ка небу и пева...

— Нису за њу били царски двори, желела је она нешто друго. Јесте да је била царског рода, али њена благородна природа била је страна двору и животу на њему. Умела је дубоко и умно да промишља пре било какве одлуке.

Измаглица се већ увелико растварала правећи дугу и јасно видех плаву боју – боју грожђа, румену – боју вина, зелену – боју пашњака и ливада, и жуту боју сунцокрета и класале лаве жита и боју лица људског и то лице се насмеши и постаде јасно и живо преда мнош. Плакида, била је то она, изађе из дугине измаглице, носећи у рукама прегршти праха... Летала је Ћириловим виноградом и посипала плавичасти прах по грожђу. И чух њен глас као птицу у луку, како пева: ...Он има виноград на родном брдашцу. Оградио га је каменом и пружењем. Земљу истреби од чкаља и корова и засади га лозом племенитом. И сад седи у сеници од пружа по сред винограда, и сад чека да му роди пуним родом његов виноград!!!...

Силуета жене је све више измицала, а песма се губила у даљини, чуо се само лепет крила птице, одлепшала је. Ову слику ремети звук цврчака из траве, долазили су са свих страна као набујала река која је носила моју свест.

Пробудио сам се. На метар од мога узглавља клечао је монах, а светлост са прозора обасјавала је келију. Тихо сам се накашљао, казујући да сам будан. Нечујно као ветар, окренуо се ка мени. — Сањао сам виноград и птицу како пева у њему, — рекох му.

Принцеза Плакида је много волела ово место и овај манастир, рече монах. Једном га је посетила. Тада је рекла: — Рајске двери ћу да отворим а срце као птицу у небо да пустим, ватру што у венама палим да сажеже ово тело што од земље јесте. Дубоко у себи чула је глас Богомајке и тада се дубоко поклонила пред вратима манастира и рекла:

— Ово место није намењено кћерима већ храбрим синовима божијим.

У даљини залепрша птица а песма славуја разлеже се, погледао ме је, разумео сам, то њена душа пева...

ДОБРО ДА БОЉЕ НЕ МОЖЕ БИТИ

Дрвеће се зеленило и мирисало. Магла се још није сасвим подигла. Понегде су између стабала висили облаци као завесе од паучине. Каишеви торбе су ми се урезивали у рамена док сам силазио стазом излоканом бујицама од синоћне кише.

„Сада си прави пионир. Буди пажљив. Слушај учитељицу.“

„Јеси ли му спремила ужину?“, одзвањале су бакине и дедине речи.

Живели смо у граду на врху брда опкољеног шумом. Мама је отишла. Тату нисам имао. Нисам питао зашто.

Неко ме је шчепао за врат. Бацио ме је на леђа. Видео сам кржаве очи и осетио задах зноја. Гушио ме је. Био је тежак. Сила која ме је приковала за земљу била је неприкосновена. Нисам се бранио. Нисам ни покушао. Не знам колико је трајало. Можда минут. Можда десет. Можда секунд.

Чуо сам крик. Кржаве очи су се одвојиле од мог лица. А онда се појавио дедин лик. Подигао ме је у наручје и понео кући.

Људи су од тада пратили децу у школу, а манијак никада није пронађен.

Нисам знао шта да мислим о том догађају. Мисли су код мене увек биле мутне, али осећаји су сијали јасноћом. Урезивали су се у сећање као пукотина у стену.

Тако су и остала два различита записа. Први ме је миловао пријатним ветром важности и издвојености од осталих дечака.

Стављао ме је у положај посебности јер сам баш ја био мета, био изабран од изасланика чудног зла, али сам преживео још чуднијим сплетом околности.

Други је у незаборав укlesaо беспомоћност.

Видеотека се налазила у центру града. Филмови су били мој живот. Били су мој једини живот док нисам упознао Ану и добио Марка и Фиону. Покретне слике, музика, ефекти, све ме је селило изван света у којем за мене није било жељеног места. Целим бићем сам улазио у те слике, звукове и приче. Увек сам се поистовећивао са главним јунаком. Преузимао сам његову судбину.

Био сам јак, спретан, храбар, духовит. Или сам био невешт, ускраћен, незаслужено повређен или од девојке остављен, а од друштва оклеветан, па затим великим повратком и исправљеном неправдом волшебним хепиендом устоличен.

Представљао сам централну личност. Сви су питали за мене и све је зависило од мене. Небројено пута сам умирао, али то је било дивно јер је моја смрт померала судбине осталих ликова који нису могли да наставе живот једноставно и без последица. Фантастични заплети омогућавали су да се појавим и након смрти.

Или након нестанка који је био готово исто што и смрт.

Тај осећај битности, сопствене битности због које су сви опседнути мислима о мени, наметао ми је и идеју о самоубиству. Не баш о стварном самоубиству, али о некој врсти нестајања за све у околини, који би након периода шока и жалости одахнули схвативши да сам се вратио и да сам, ипак, жив. Јер, њихово постојање без мене не би имало смисла.

Након филма осећао сам задовољство, али убрзо све се губило. Стварност је доносила безнађе, безизлазност. Немоћ, као да ме притискају тоне терета са лудачким очима изопаченика.

Ту празнину могао сам да попуним једино новим филмом. И тако сам гледао филмове. Филм за филмом,

филм за филмом. Постао сам овисник – филмофил. Отворио сам видеотеку. Јер, једино у илузији могао сам да имам најбољи ауто или мотор, најлепшу цуру и главну улогу.

Успео сам да се оженим. Баш зато што је много девојака долазило у радњу.

И даље сам гледао филмове. Били су лек, потреба, смирење и надокнада.

Сада је осећај празнине, док нисам у улози главног јунака, био слабији.

Знао сам да се само жена, дечак и девојчица питају за мене, али у односу на време тоталне усамљености ово је био значајан напредак.

Ана ми је замерала због опседнутости покретним сликама. Насупрот томе, истовремено је признавала да добрим делом од тога живимо. Њена плата куvariце у школи није била богзна шта. Није ми много звоцала. Можда је осећала да ми то треба. Можда ме је волела. А можда је била само девојка која се у мом граду обрела као избеглица у време прошлог рата.

Ту ролу успео сам да избегнем кријући се у кући код дединог брата увек када су долазили да ме мобилишу. Последњи пут сам можда требао да се одазовем. Ови што су тада отишли само су се прошетали, а сада имају пензије по хиљаду марака.

Свакодневне приземне ствари ишле су ми на живце. Уместо да након гледања филмова у видеотеци и разговора о филмовима са муштеријама гледам филмове са својом децом, морао сам да мислим и о стварном животу.

„Добро, човече, када мислиш да извадиш здравствену књижицу?“, опомињала ме је жена.

„Не знам стварно. Шта ће ми књижица? Нисам болестан.“

„Да ли ти мислиш на децу? Или само на себе?!“

Нисам уплаћивао доприносе за пензионо и здравствено осигурање. Стално сам каснио. Прече су биле свакодневне потребе. Трошкови становања, храна, одећа и обућа, забавиште за ћерку, страни језик за сина, понека ситница за жену и мене...

Био је новембар. Успео сам мало да уштедим. Зими су видео клубови посећенији. Први пут, након живота са баком и дедом, имао сам здравствену књижицу. Некако сам се добро осећао због тога. Деца имају књижице на мајку. Сада је имам и ја. Моја мала породица је сигурна и биће све баш као у филму. Добро да боље бити не може.

Гледао сам кроз излог видеотеке. Ветар је фијукао улицама. Летело је лишће и старе новине. Још пет минута и поноћ. Затворићу радњу и за пола сата сам на мом брду. Деца спавају. Жена исто спава. Диже се у пола пет. Можда ћу погледати неки филм. Никада не устајем јако рано.

На тргу се појавише светла у покрету. Светла су блештала, а ауто се цаклио. Све на њему је блистало, искрило. Био је то највећи амерички теренац. Видео сам га у часопису пре неколико дана. Да ли је могуће да га неко у граду већ вози, а тек што је имао премијеру на сајму у једној европској метрополи?

Узео сам кључеве. Да ли да прво пишам? Ма, код куће ћу. Погасио сам осветљење, спустио решетку и закључао браву. Пожурио сам преко улице. Возило је стајало паркирано испред коцкарнице, а возач и два путника улазили су у зграду. Приближио сам се да га осмотрим. Уметничко – технолошко – скупочено дело. Црни металик лак, никловане светлеће фелне, моћне гуме са крампонима и белом бојом истакнутим натписом марке, седишта од дебеле штепане коже...

Бомба долеће шиштећи. Уствари, то је ракета. Гребе врата ципа и пада испред мене. Можда се десило у секунди. Можда у њеном делићу. Експлозија ме одбацује уназад. Лежим на леђима.

Не могу да се померим. Невидљиви терет држи ме прикованог за асфалт. Неко долази. Виче, зовите хитну помоћ. Крв излази из мене. Прекрива плочник. Завлачи се под точкове Хамера који стоји велик и хладан као планина. Чујем сирену. Неко трчи. Подижу ме на носила и гурају у комби. Крећемо. Појављују су очи. Гледају ме нетремице.

„Ево вам моја здравствена књижица“, говорим и пружам је према очима. Оне не кажу ништа. Само ме гледају, и, гледају.

Онда, очи проговарају: „Књижица ти више неће требати.“

Жмурим. Тресем се од хладноће. Пропадам без шансе да се за било шта ухватим. Гутају ме језа, самоћа и сан. Помишљам на њих како сада спавају на врху моје шуме. Помишљам на баку и деду, и на мајку. Помишљам и на филм који вечерас нећу гледати.

Последњом мисли покушавам да се сетим, да ли сам већ био у овом филму?

ВЕРУЈ МИ, ОВО ЈЕ

последњи пут да те возим! Немам ја времена за губљење. Уосталом, могла је то да уради и она твоја залудна сестра! — мумлао је крупан, проћелав човек натмурених обрва чврсто стежући волан. Немилосрдно је при том притискао сирену како би са пута уклонио друге возаче. Крај њега је седела жена, потпуно бледа, затворених очију и орошеног чела. На лицу јој се оцртавао грч, а из груди излазило пригушено стењање. Стискала је зубе трудећи се да угуши глас пресецањем раздирућим болом који се разливао из доњег дела леђа ка целом телу. Био је ово њен четврти порођај, након трудноће коју је јако тешко поднела од самог почетка. Неподношљива мучнина ју је пратила свих девет месеци, ометајући је у свакодневном напорном послу око куће и три девојчице, још увек мале и вечито жељне нежности, родитељске бриге и будног ока.

Уз шкрипу кочница, ауто се заустави у болничком кругу. Држећи се десном руком за стомак а левом вукући кесу са личним стварима, отвори врата и изађе из аутомобила, бацивши усплахирени поглед на намргођено мужевљево лице.

— Немој да се враћаш кући без мушког! — зарежа потмули глас и залупи јој врата возила испред носа нагло нагазивши папучицу за гас.

Пресамићена у струку, обамрла од болова, ситним корацима упути се ка познатој згради. Чекала ју је још једна неизвесност, а сама помисао на могући исход помути јој поглед сузама. Знала је да ће четврто дете нежељеног пола за њу значити избацивање на улицу. Ту мисао прекину нови талас који јој је као нож черечио већ измучено тело.

— Лепа, здрава девојчица, честитамо! — чула је као кроз маглу глас бабице, сада већ старе познанице која је у рукама држала ружичасто, наборано, кмекаво створење. Осети гушење, кнедлу у грлу, и сузе које овлажише њене уморне образе. Зажмури, не желећи да погледа принето дете. Пољуби му врх темена и приви га нежно на груди уз шапат који је звучао као „Срећо моја несрећна“. Бабица узе бебу, помилова жену по коси и оде са замотуљком у рукама.

Из полусна прожетог постпорођајним грчевима и грозницом која ју је тресла, пробуди је нечији нагли улазак у болничку собу, испуњен познатим мумлањем. Још увек омамљена и уморна од напора и проплакане ноћи, окрену се леђима вратима покушавајући да се бар накратко заштити од очекиваног беса и излива љутње. Није га очекивала јер никада до сада није ни долазио у посету. Чак ју је из болнице увек изводила сестра а не муж. Застао јој је дах у ишчекивању надолазеће олује. Чу његов дубоки глас испуњен необјашњивим тоном, на шта се нагло окрете и угледа нешто што у животу никада није видела. Пред њом је стајао њен животни сапутник, озарен, са огромном плишаном играчком у рукама, али и великим, скупоценим букетом ружа.

— Мушко! Син! Добио сам куроњу! — викао је. Приђе и незграпно јој пружи букет који остаде да лежи на њеном стомаку, док га је она посматрала разрогаченим очима.

— Сада ће да га донесу, морам одмах да га видим! — говорио је задихано.

Отворише се врата на којима се појави њен гласник, анђео чувар на свим досадашњим порођајима, бабица. У рукама је држала векну која је плакала. Сестра је пружи оцу који збуњеним и упитним погледом осмотри бебу, преносећи поглед на бледу жену у кревету. Сестра се насмеши уз објашњење да је беба гладна, али да отац може

да је мало придржи док је не предају мајци. Жена на болничком кревету била је нема, одузета од слике пред собом. Мушкарац је неспретно држао дете у наручју, у ствари, по први пут је држао бебу у рукама и поред вишеструког очинства. Зачудо, она одједном престаде да плаче. Одрасли мушкарац личио је на дрвену лутку, затечен у улози која му се наметнула након великих промашаја.

Мало лице се зацени па га он брже-боље врати сестри смејући се. Сестра прихвати бебу а затим нежно предаде мајци у кревету. Њихови погледи се укрстише на секунду. Болничарка предложи да се пре дојења беба пресвуче, од чега се мајчино самртно бледило преокрену у издајничко црвенило које ипак нико не примети. Након пар тренутака петљања око пелена, пред њима се указа малено тело које је млатарало удовима борећи се за ваздух, црвено од плача. Био је то здрав, румени дечак. Отац се громогласно насмеја показујући на његово међуножје. Вешто и брзо, сестра га препови и пружи жени која је тупим погледом посматрала мало биће пред собом. Бабица је уштину за образ и благим тоном опомену да је беба гладна, жељна млека. Мушкарац рече да мора да иде, па напусти собу без поздрава, брбљајући озарен нешто себи у браду. За њим изађе и сестра тихо затворивши врата за собом.

Жена погледа у малено, од плача згрчено лице пред собом, извади дојку из спаваћице и гурну брадавицу беби у уста коју ова халапљиво прихвати. Дубоко уздахнувши, заклопи капке. У животу никада није осетила такво олакшање.

НЕПРИЛАГОЂЕН

Зграбио је дете за руку. Нагло и снажно га је држао стиском који је цепао кожу. Да, био је груб према детету које је цвилело од бола, али другачије није могао да реагује. Аутомобил је прошао само на неколико центиметара од њега брзином од које не би било бекства и од чега би остале последице које би вечно памтили. Морао је да реагује у секунди, сурово и насилно, јер је једино тако умео. Дете није знало колико је било близу краја, већ је и даље наставило да се отима и вришти док га је вукао назад према мајци. Иритирајући плач размаженог деришта, које је тренутак раније безглаво отрчало улицом од њега, парало му је уши и скретало пажњу радозналих пролазника. Није му купио нову игрицу. Желео је, али није могао, јер је пар недеља раније остао без посла који је успешно радио више од две деценије. Отели су му радно место нестручни полтрони који су имали везе у врху и довољно новца да приграбе подршку правих људи. Али, та ситуација није била од важности за његово дете, које је увек добијало далеко више него што му је заиста било потребно да има нормално детињство. Та игрица је била само још један у низу прохтева који су се свакодневно сваљивали на његова леђа и које је, до сада, увек испуњавао без размишљања. Довукао је дете до мајке која је и даље задубљено гледала у екран свог телефона. Почео је да виче. Да, урликао је на своју жену која је због опседнутости таблоидима и естрадним трачевима умало заувек изгубила њихово дете. Њена непажња их је могла коштати цене коју ни један родитељ не би помислио да плати. И зато је морао да повиси тон; да је продрма и врати у стварност где би се суочила са својом непромишљеношћу. Никада није остала ускраћена за било шта што би пожелела. Обезбедио јој је модерно

опремљену кућу, водио је на луксузна летовања, плаћао беспотребне курсеве које је из досаде посећивала и трудио се да јој буде подршка у сваком смислу. Али, сада ће морати другачије да се организују; мораће бити промена. Зато су и кренуле свађе и негодовања, јер се финансијска ситуација променила. Сада је био незапослен и то је узимало данак од њихове породичне идиле. Међутим, то у овом тренутку није било важно. Битно је да се њихово безобразно дете отргло контроли, а да ње није било ту да га застави. Сасуо јој је све у лице тоном од кога су бројни устукнули. Једноставно, више није могао да трпи.

Бурно је одреаговао на коментар пролазника који је пришао поред њих и умешао се критиком његовог понашања. Окренуо се ка непозваном учеснику њихове породичне расправе и упутио му псовку. Назвао га је погрдним изразом који му је први излетео са језика; описом који је у шали често у младости размењивао са својим друговима док су играли тимске спортове. Међутим, овај пут је тако назвао припадника популације за коју је то била смртна увреда. Није био свестан да је његова опаска протумачена као дискриминација и да ће му то продубити казну. Махиално је дрхтавом руком извукао паковање цигарета из џепа и принео једну устима док су се чули повици са свих страна око њега. Протестно су га окружили упирући прстима ка њему уз згроженост његовим речима и делима. Осетио је да га неко хвата за руку у којој је држао цигарету и инстинктивно одреаговао. Није више размишљао, већ се једноставно препустио таласима беса који су га засипали. Замахнуо је песницом и ударио особу која га је спутавала да густим димом пружи себи мало одушка. Изобличени обрис лица које је стајало поред њега је тек почео да показује знаке плаве униформе. Полицијске униформе. Његова нагонска реакција је за тренутак прерасла у напад на службено лице. Остао је без даха схватајући озбиљност ситуације у којој се нашао. Пребледелог лица

покушавао је да размакне окамењене усне у жељи да изговори било какво објашњење или извињење, али већ је било касно. Осећао се као празна љуштура огуљена од свих емоција док су га одводили у притворску јединицу.

Изгледало је да га више не дотичу ни сведочења која су се ређала током недеља, где су уследиле многобројне оптужбе за злостављање, узнемиравање, напад, вређање и све што су могли да ископају у кривичним законима. Једноставно се искључио као играчка без батерија и препустио њиховој немилости. Породица коју је мислио да има сада је само изгледала као плод његове маште док је слушао сведочење своје, сада већ бивше, супруге. Судска одлука му је сада била потпуно небитна; он је већ добио најстрожу казну – изгубио је све.

Године су му прошле чак и брже него што је очекивао. Човек је биће које је створено да се прилагођава и он је просто постао део затворских зидова који су га окруживали. Прихватиш услове у којима функционишеш, бавиш се пословима које ти доделе и одржаваш какве-такве контакте са комшилуком у ком се сад налазиш. Дошао је и тренутак када му је званично речено да је време да се врати у свет из ког је присилно удаљен. Посматрао је решетке своје ћелије док је чекао чувара са папирима који су му представљали улазницу у добро познато друштво тзв. „слободних“ људи. Питао се да ли је заиста добио другу шансу или је ово место била шанса за нормалан живот. Напослетку, овде је можда владао закон џунгле, али, то је ипак био закон који се никад није мењао и који је успешно функционисао од настанка света. Овде су цигарете биле конвертибилне валуте уз разна средства плаћања на бази трампе и услуга. Људи са којима је ту био су се понашали какви заиста јесу и чиновни насиља су заиста то и били, без икаквих преувеличавања и фантазирања. Рад је био више него напоран, али су учесници бар третирани исто, а труд би био примећен, а често и награђен – дужим одмором

или бољим оброком. Такве ситне ствари постану од великог значаја током заточеништва.

Што је више размишљао, све му се више чинило да ће кораком напред кроз врата ћелије направити велику грешку. Можда је од почетка био обманут од стране друштва у ком је некад живео. Можда је боље да остане унутра, на слободи.

КРИСТИНА

Кристина је рођена Београђанка. Она је заузета само сама собом, моралним скрупулама које непрестано себи ствара. Амбициозно створење, која гори од жеље да успе у свему у животу: упорна, скоро тврдоглава у свему, вредна и педантна, темељита, интелигентна, жустра, брза и темпераментна; лако се љутила, дурила и ударала је у плач ако јој нешто не иде по вољи. Претерано је водила рачуна о свом изгледу, о одећи коју је носила, а то јој се враћало комплиментима и дивљењем њеном изгледу, стасу, укусу, лепоти и отменом понашању. Била је и одличан студент. Бескомпромисна у грађењу успеха у животу и завидне каријере. Била је особа која је добија све што је пожелела од живота. Студирала је психологију и добро јој је ишло. Марљиво је радила и на време завршила факултет. Другим речима, била је успешна и сматрала себе срећном и испуњеном особом. Као тинејџерка у гимназији, па касније и на студијама, за љубав није хтела ни да чује, јер је сматрала да за то има времена и да ће је спутавати и штетити њеним амбицијама. Додуше, није имала богзна како велики број удварача, јер мушкарци нису ни смели да јој приђу. Сматрали су да она има строге критеријуме и свако је мислио да ће бити одбијен. Није одобравала понашање другарица и другова што се тиче тога. Терала је своје, и живела живот по својим правилима. Али... Пошто у животу увек не иде како ми мислимо, и њој се већ у четвртој години студија догоди љубав. Упркос великој љубави, није дозволила да јој она поремети планове. Није могла да се одупре упорности свог дечка и, убрзо се удаје.

Кристина је била заљубљена. Мада доста старији од ње, љубав учини своје и удала се. Њен дечко је био леп, висок, складан, црне коврцаве косе, белих зуба. Његов

осмех би омекшао срце најтврђе особе. Нико није могао бити љут на њега. И ко би могао да се љути на такво насмејано лице!?! Осмехнутост му је била урођена. Девојке су га обожавале и волеле су да се нађу у његовом друштву, а и заљубљивале су се. Једино је Кристина успела да зароби његово срце, што није крила пред својим другарицама будући у њима љубомору.

У првој години брака родио им се дечак.

Међутим, Кристинин брак није био онакав каквим га је она замишљала. Није био по њеној мери, јер много је очекивала а мало је добила. Муж јој није био онај, нити онакав, како се показивао док су се забављали. Одмах, после венчања, поче да испољава другачију нарав и показује своје ћуди. Његов карактер и убеђења су били сасвим супротни од оног како се показивао кад га је упознала и водила време са њим пре брака. Кристина то није могла ни да замисли. Његов карактер и став према животу, његови принципи и схватања, његово понашање, косили су се са Кристининим. Човек је био оптерећен национализмом, натопљен осећајем мржње за све што није српско и православно, што је Кристини било страно и неприхватљиво. Никако није могла такво размишљање да прихвати, да се уклапа и да уплива у те националистичке воде. На самом почетку брака дошло је до идејних мимоилажења, па чак и до сукоба, врло оштрих расправа, а касније и до врло жустрих свађа. Шавови брака почеше да пуцају, а љубав која је постала врло крхка код Кристине, све више и више, поче да се хлади и постепено да нестаје. Неслагања брзо доводе до нетрпељивости. Њен муж поче да се понаша као „Велики Србин“ и „загрижени патриота“. Пустио је браду и косу, носио је шајкачу са кокардом, поче да се дружи, у почетку стидљиво, а касније, све више и више, са чашицом. Изгуби осмех који га је красио; брада и дуга коса му покрише лепоту и од једног веселог, расположеног човека, постаде једно џангризало, нерасположено и непријатно

створење. Тонуо је све брже у понашање које га је претворило у другачијег човека, који коментарише, псује, прети, вређа и ствара нелагодну атмосферу коју Кристина није могла поднети. Његов стан постаје место где се скупља друштво. Ту се чују патриотске песме, пије се и жустро расправља о догађањима у Хрватској, о успесима добровољаца по Хрватској, о избеглицама, о успесима ЈНА и слично. А када нема друштва, кад су сами, са радија даноноћно се чују патриотске песме, што је Кристини ишло на живце. Кад нема песама, онда су расправе и свађе. За Кристину, све то постаје неподношљиво и мучно. Убрзо он са дружином прикључује се добровољачким јединицима и одлазе на ратиште. Кристина остаје са дететом у изнајмљеном смештају, без средстава за живот. Повређена до дна душе и бесна на саму себе, живи живот који није могла ни да замисли. Изгубила је сјај и ведрину које су је красили и упала у дубоку депресију. Стручност у напору да се ишчупа из тог стања није јој, уопште, помогла. Тонула је све више у понор немоћи и никако није могла да се ухвати за нешто да се избори са суровошћу времена и стања у којој се наша. Много се разочарала. Муж, кад-год је долазио на одсуство, на дан-два, увек у униформи, доносио је разне драгоцености које би уновчио и остављао жени и детету за живот. Кристина то никако није могла да прихвати и стално се сукобљавала с њим. Није могла дуго да издржи, напушта мужа и враћа се своји родитељима.

После развода Кристини је припало дете јер отац није успео да се бори за старатељство детета. Одмах после развода, одлучи да дете, привремено, да сестри која је била у браку а није имала децу. Рачунала је да ће дете добити боље васпитање и образовање, а она више времена да се посвети каријери.

ПРИЈАТЕЉИ

Не заносите се мишљу да имате много пријатеља, ако имате једног, ви сте богат човек, све остало су илузије које ће вам се разбити кад се нађете у бедаку. Много сам волела једног човека. И он је на свој начин волео мене. Ја разведена, он удовац, сам, хтео је одмах да се ожени, али ја нисам имала могућности да се одмах удам јер сам чувала стару мајку а син се још школовао и нисам могла да оставим мајку јер просто није хтела да остане сама, а син је хтео да пође са мном. Прва година нашег „забављања“ протекла је лепо и Р. се надао да ћемо се венчати у цркви. Он није могао сам, то сам на крају схватила, не само зато што је издавао апартмане па је био и куварица и спремачица и мајстор за разне поправке, већ зато што је имао алергијску астму која га је нарочито стезала ноћу, узнемиравала му срце, и оправдано га плашила. А ја сам се толико затрескала у њега иако је био сасвим обичан човек, али је имао неку топлину и био је побожан и није псовао... а оговарали су га страшно у његовој бањи. Наравно, пола бање би цркло да се ожени доктором наука, што сам ја била. Обилазили су око њега као шакали са причама да га ја нећу, а и око мене причама да он није за мене јер је женскарош, крадљивац, да је малтретирао покојну жену а ја сам свима веровала више него њему. А кад бисмо се посвађали, било ми је жао, толико да нисам могла да издржим па смо се свађали и мирили и једног дана, пошто нисам од мајке смела да идем с њим на море, где је имао викендицу, отишао је сам да је затвори после завршетка сезоне и рекао ми да жели да разговара са мном. „Знаш, ја видим да ти нећеш да се удаш за мене, да не смеш од мајке. Јуче сам ти запалио свећу за здравље у цркви и желим да се раста-

немо а теби мајка нека тражи дечка у забавишту, ја не могу више да живим овако. Желим ти све најбоље.“

То је већ био растанак и ја месецима нисам знала ни куда идем, ни шта радим, још сам чула да је довео неку која је наводно била чистачица код њега, побегла од мужа, али није хтела да се разводи јер би од мужа који је био млађи али пијандура, наследила пензију ако умре. Схватила сам да је готово и да ми треба много снаге да га заборавим. Онда се појавио М., који ме је видео на фејсбуку и допала сам му се толико да је просто морао да се упозна са мном. Мада ми је деловао као превише остарели рокер, дошао ми је као лек, јер сам патила и заиста се осећала болесном. Био је тринаест година старији од мене, није био женскарош и на почетку је деловало да ће бити мирно с њим, да ће ми помоћи да оздравим. Он је дуго живео сам, али није се званично развео са женом. Рекла сам му да мора да се разведе, иако верујем да нема ништа с њом, не желим да будем са ожењеним. Он јој се обратио с том жељом а онда је она побеснела, дигла цео град на ноге да ме прогласи лудом, да везу уништи, чак ме је и тужила мада није успела да покрене тужбу јер није имала разлог. Он је почео да ме сматра безвредном, лудом, био је циција невероватна, нигде нисмо излазили, а она је после годину дана решила да се разведе да би му показала да папир неће променити ништа. И ја сам заиста за њега постала крпа. Вероватно сам од почетка то и била јер сам схватила да он воли само ту луду жену и да имају ненормалан однос. Схватила сам да је боље да мушкарац буде и женскарош него лудак.

Позвала сам Р. телефоном. Чули смо се ми повремено пријатељски. Рекао ми је да нема другу, да је схватио да жена није исто што и спремачица, да би требало да обновимо везу јер је никад нисмо ни потпуно прекинули, да је од почетка желео да се венчамо у цркви. Дуго смо разговарали. Пошто смо обоје писали поезију маштали смо до дубоко у ноћ о песничким вечерима у бањи, а он је и

сликао, па је планирао изложбу. Мој син је завршио докторске студије и запослио се а ја сам решила да нећу ћутати ма колико мајка беснела, покушаћу с њим јер, љубав није престала, само сам је дубоко потиснула. После два дана zazвонио је телефон, била је то моја другарица из бање. Питала ме је: „Еј, јел си чула да је умро Р. Знам да сте раскинули, али рекох да ти кажем“. Не знам да ли сам се онесвестила, вероватно јесам. Нисам могла да поверујем. Корона, срчани удар. Антибиотици је примао, али не и фарин.

Тако је завршена моја велика љубав. Четрдесет дана сам само писала и написала роман о нама. А онда сам разговарала са његовим школским другом, лекаром који ми је рекао да га нису добро сагледали. Он, у кога се Р. буквално клео, на дан Р. сахране довео је хармоникаша јер је отварао апартмане. Те године је требало да обојица оду у пензију. Нажалост, Р. је није дочекао а лекар се бахати по бањи очекујући велику зараду. Р. су сви заборавили, као да није ни живео. Сви, сем мене. Ја још плачем. И Хипократ.

ЈА, КИБОРГ – НИЛ ХАРБИСОН

Идентитетски печат, траг личног битисања оставити – признали или не – свима је животни императив. Гине се, болује на разне начине, све се жртвује за „успех“, али неком се неизбрисиви идентитетски печат деси стицајем врло обичних животних околности. Биће део историје, остаће трајно убележен без великог прегалаштва, исијавања огромних количина уложене енергије, талента. Све се уклопи да буде једноставно попут дисања, трептања...

Незгодно је звати се Александар. Ма колико да си у свему велик, изузетан повест ће увек приповедати само о једном за њу великом Александру: Александру Великом. Бренд нејм конкурс је завршен пре нове ере. Не сме се очајавати, заиста има путева слободних (још увек) за име Александар као и за сва друга имена.

У детињству с уживањем читих о партизанским ратницима. Орден Народног хероја је био обавезан украс за моје узоре. После долази (долеће) децентни Супермен, затим нешто „реалнији“ Бетмен, стиже уметност, јурцање за лоптама, па музика, девојчице... Врло матор, нешто пре матуре Сид из „Секс пистолса“ ми је био ружна анархо прошлост, бечки ракијаш Завинул постао омиљена „свадбарска двојка Завишић“, а моју веселу школицу шуварицу посећује један од јунака моје младости.

Легенда хода! У ствари... Велики црни ауто капиталистичке производње довезао је преко травњака до степеништа УСРО (усмерено средње образовање) шуварице школе генерала. Тешко пијан херој народа Југославије није могао да хода, пратиоци му помогоше да уђе у образовно-васпитну установу. Ускоро креће реч, поток инспиративних речи револуције која тече и непријатеље пече.

Легенда говори: „Јоооој, штагар лепи' другарица, јебете ли ви то, другови омладинци?“

Хитро је поскочио стари активиста из НОПОЈ профа Мацан! Узе вешто, спретно мацански микрофон шапица друга Мацана, бившег омладинског ентузијасте, и све се завршило у нашим аплаузима. Снажно аплаудирасмо Другу (писало се из почасти великим почетним словом) Титу, НОБ-и, генералу нашем васпитно-образовном узору, тапшасмо бучно подржавајући СКЈ (бивша КПЈ), огањ водиљу СУБНОР.

У детињству слеп за свет одраслих после гостовања партизанског хероја прогледах. Прогледавање није било као приликом проповеди америчких месијанских ТВ исцелитеља, настављено је у лаганом ритму да би се завршило у укрштеним речима. „Наш афористичар“ решава се некад мојим именом и презименом.

Те 80-те године прошлог века данас имају своје фанове. Радо се сећају музике, гардеробе, фризура. Многи игноришу данашњицу живећи у чаробним осамдесетим. Живео сам тада, мени је довољно сећање без уживљавања. Осамдесете су биле пресудне и за глобалну политику. Кренуло је у стилу вица – настављено у форми пословне досетке, многима као аутентично пророчанство писца Џорџа Орвела. „Big Brother is watching you“ – реченица из Орвеловог романа „1984“ кружила је светом ширећи страх. Форсирана је „реална опасност“ од великобратског Совјетског Савеза. Циљ је постигнут, Орвелова књига постаје бестселер. Катастрофичне 1984. године осим комичне глобалне опасности од СССР, посете мојој УСРО, рађа се Нил Харбисон.

Јунак приче без ратног јунаштва рођен је у Белфасту, граду опасног живљења ретко подмуклог ненајављеног умирања. „Врели“ ратови припреме те за борбу увек имајући смрт у најави. Северна Ирска ушушкана је атлантским миром, али раздирана локалним анахроним верским

ратом. Њен главни град Белфаст сваку шетњу претвара у животни ризик. Паркирани ауто није баш ауто, бомба је и експлодираће кад... Кварт затресе и експлозија празне гараже. Лопатом се од вештачког ђубрива прави бомба, варица настала трењем по бетону покреће експлозију пар тона ђубрива и смрт долази прво по „мајстора“ бомбаша. Шта рећи о алгоритму уличних обрачуна ватреним оружјем?

Рођен за уметника Нил се школује ван поразног верског сукоба Северне Ирске, ван психопатских злочина „верника“ мирољубиве вере. „Видовити“ писац антиутопијског романа „1984“ ратовао је у Каталонији током Шпанског грађанског рата. Видео пораз републиканаца прво у међусобном сукобу комуниста и анархиста. Франкови фалангисти долазе после да утврде своју победу, али на дуге стазе победише каудиља и фалангисте бескомпромисне музе Џорџа Орвела. Може ли ико то оспорити?

Нил Харбисон упознаје Каталонију, њену Барселону у толеранцији. Родио се слеп за боје што не смета његовом уметничком школовању. Уметност је мисао. Остале су за историју уметности у Каталонији Нилове црно-беле слике, мисли младог човека пуног борбе непоражене хендикепом.

„Арс лонга“ младићу на најлепши начин прославља двадесети рођендан. Прогледао је на јединствен начин. Хтео или не човечанство Нила Харбисона уметника не може заборавити, спојен са савременом технологијом постао је први киборг. Завршну годину студија композиције у Британији завршава уградњом у главу специјалне антене. Сигурно научници инспирацију добише и од риба великих морских дубина, али све је дозвољено да би се превазишао редак облик далтонизма. Антеница се није лако повезала, спојила – човек је имао озбиљних проблема. Борила се за доминацију са чулима, бори се и човек за успостављање равнотеже киборга. Кошмари су веома дуго трајали.

Киборг Нил Харбисон је успео да победи! Нешто створено у машти научника, писаца научне фантастике, филмских фантаста се родило за стварност. Влада Британије признала је да ће се према Нилу киборгу владати на посебан начин. Правно је признала постојање новог идентитета. Адам сличан старозаветном живи са нама.

Шта ли ће будућност створити ако је буде? Можда први киборг постане полубог из грчке митологије? Херој за нас, херој је и по митолошком старогрчком узору јер има натчовечанске особине. Он може да слуша боје. Сликари су за њега композитори, највише воли музику слика Енди Ворхола. Натчовечанско (могућег) будућег полубога нарочито је изражено у свету техно комуникација. Природна НАСА веза омогућава му да сеизмичке промене на Месецу њему буду природни осећаји

Велики корак за Харбисона, велик је и за човечанство! „Киборг је осећај идентитета. У мом случају, то је осећај да сам технологија, осећај да нема разлике између софтвера и мозга, то је оно због чега осећам да сам киборг“ – биће уписано фреквенцијом. Уметност је тек свет бескрајних могућности. Дивимо се Џојсовом смештању Хомерове Одисеје у један дан. Ирац је трајно креацијом обележио прелаз из деветнаестог у двадесети век. Храбри искорак другог Ирца покреће миленијумске енергије, ствара нови сој натчовечанских могућности човека, човечанства. А ту је, тако обичан међу нама био у Београду. Поделио је са Београђанима страхове, радост, драгоцену време неко из будућности. Заиста је злочин везивати његову срећу скромног ствараоца за антиутопијске накарадности.

Киборзи долазе жртвујући телесне људске недостатке за широке могућности проширења личних способности спајајући се са савременим научним достигнућима. Релативно је лако ући у новомиленијумски идентитет. Њиховог Адама ако нисмо видели уживо у Србији, довољно је

да се укључимо у техно еру додиром екрана мобилног телефона. Телефон створен за ходање има екран (?) – не тако давно и то је било у свету научно-уметничке фантазије.

Не спада синестезија у ту сферу. Синестезија је вековима присутна, није натчовечанска. Многи су пре Харбисона могли да слушајући музику виде боје, кроз музику гледају њихове танане нијансе. О споју са савременом технологијом киборг Нил не износи све детаље, а његов нов идентитет има и специфичне слабости, нове претеће болести несвојствене људском роду. Угрожавају га осим хуманих и техно вируси, али истинску срећу не крије. Има два срца! Пулс киборговом животу дају удари уобичајеног људског срца. Но, за разлику од нас осећа да има и друго наше или „наше“ срце. Осећа откуцаје планете Земље врло стварно.

Генерал носилац максималног броја звездица на раменима заиста није велики Нил Харбисон, он је освајач бескраја звезда макрокосмоса и звездичица микрокосмоса гандијевским акцијама, малим корацима. Заиста је штета што се Нил не зове Александар. Дошло би до велике смене Александра Великог новим Александром Великим, али зашто да све сад и овде испред нас почетком трећег миленијума нове ере буде савршено?

Долазе нови миленијуми, доћи ће и идентитет много новије ере.

СВАКИ МИНУТ ЈЕ ВАЖАН

Њој је јесен стигла пре времена. Из очију јој нису јавно капале сузе, али су биле присутне даноноћно.

Живот јој се претворио у ноћну мору од како је схватила да ускоро остаје и без другог родитеља. Још није поштено стигла да прихвати тужну смрт првог, већ се наслућивао брзи крај оног другог. И поред неминовности, емоције су је опхрвале и борила се с њима како је знала и умела. Тешко!

Погладила је мајку по коси, пољубила је на чело, не у намери да је пробуди, већ да се од ње опрости пре поласка на посао. Мирно је спавала. Није знала шта ју је снашло јер је већ неко време била у тежој фази деменције. Чинило се да је и праг бола изгубила јер није реаговала ни када би јој декубитне ране, зет и ћерка заједничким снагама, пажљиво третирали. Појавиле су јој се изненада. Као флис папир танушна кожа је пуцала и процес је ишао у лошем смеру. Од друге недеље августа, када је све почело, до претпоследње, била је у завојима, на више места. Критична места су била леђа, руке и ноге. Прва рана на леђима била је отворена, мењала облик, боју, ивице и мирис. Антибиотске масти нису помагале.

Нажалост, како је постојао проблем са гутањем, унос течности и хране се смањивао услед одбијања, и претила је опасност дехидрације и анемије, густина крви се већ значајно променила, на горе.

Колико ће пријем у болницу, хируршка обрада ране, ако до ње дође, за њу времешну имати повољан исход, видеће се. Брижну негу као код куће, сигурно је, неће имати. Укључиће јој инфузију да је окрепе, очекивали су. Бар нешто. Хумани услови морају постојати не само код доласка

на свет, требало би испоштовати и сваки наредни минут, посебно онај који претходи крају.

И кад је било очигледно да мајци њене речи не допире у потпуности, обраћала јој се пуним реченицама баш као да јој је мозак у најбољој форми и да може смислено да јој одговори. Уосталом, тешко је неког кога знаш другачијег да прихватиш и памтиш на некој нижој лествици поимања. Просто не иде. Тешко ти пада.

ДАН КАСНЕ СПОЗНАЈЕ

Језик истине је једноставан. А истина је: нема ме! Узалуд ми се име и презиме вуку по разним прашњавим папирима. Узалуд ме још понеко воли или мрзи. Нема ме!

Како?! Тешко питање. Зовем пријатеља и одмах га питам: „Да ли си ових дана у граду срео Лимба Блаженог?“

Јасно и гласно ми одговара: Не!

Жалосно је бити приморан да ћутиш о оном што би желео рећи. Жалосно је, слажем се, драги Публије Сир. Верујем теби; бити па не бити роб – велика је ствар.

Сумњам у своје постојање. Соба ми у последње време нека врста „прећутне гробнице“. Морам да купим сву дневну штампу, ту мора да постоји решење. Мислим на читуље. Ако нисам жив, неко је од пријатеља или непријатеља већ објавио умрлицу поводом моје смрти.

Девојка у киоску није ме приметила. Познавали смо се. Приметила је дат новац, чула мој глас, и са нескривеним чуђењем почела да слаже дневна издања. Зар то није био разлог више да још једном посумњам у своје постојање?

У немоћи пред судбином листам новине. Опрезан сам. Узимам оне са најмање читуља. Свашта! Деведесет седам јој година, а овамо: многобројна ожалашћена родбина. Слутим: велико је наследство у питању. До бабе – средовечна жена. Двоје је деце остало без мајке. Биће ту искрених суза. Трећа слика: слика дечака. Невин смешак, безгрешност, чедност... Зар је морао све своје снове да покопа у својој девојој години? Господе, возач јесте био неопрезан, а Ти?!

Потопљен тугом, узимам следеће новине, где је мало више читуља. Овог пута тражим своју слику. Нема је! Не знам да ли да одахнем или негодујем.

У трећим новинама покојник „заузео“ неколико страница. Као да га потомци желе учинити бесмртним. Кад... убијен у „сачекуши“! Лепо Ниче каже: Ко жели да убије свог противника, нека размисли добро да ли га управо тиме овековечује у себи.

Конечно, узимам дневни локални лист. Не журим са листањем. Чему? Сигурно сам у њима. Да и ја једном будем у новинама. Пажљиво посматрам сваку слику, читам текст испод. Да, ми смо начитан народ, највише читамо – читуље. Лако је Рилкеу било рећи: Мораш живот свој једном променити. Уистину, тешко је то и учинити.

Мада су анђели „добро радили“ (да ли они?), мене у читуљама није било. Је ли то могуће?! Питање замени чудна претпоставка. Шта ако сам неког убио па су ме затворили? Тело је тамо, у затвору, а ја у својој мемљивој соби; каква-таква, ето, боља је од затворске ћелије. Требало је, али ми се није читала сва та црна хроника. Све дневне новине за Црну хронику одвајају половину страница.

Храбро прилазим телефону и окрећем број полиције. Јавља се дежурни. Каже ми да причекам. Таман да спустим слушалицу кад ме он набусито упита да ли сам још увек на вези. Кажем:

– Без везе, а где бих иначе био?

Љут је због мог испада. Ипак, службено ми поставља уобичајена питања. Потом ме уверава да особа под именом и презименом које сам му предочио ништа није скривила, никог није убила, нити је њу неко убио. Такође, за последњих неколико дана није се догодило ниједно убиство, што и њих изненађује. Била су два самоубиства, али то је карактеристично за ову годину. На крају ме пита шта сам ја дотичној особи. Брзо спуштам слушалицу. Уистину, шта сам ја себи?!

Морам до јавне говорнице. То је право и једино решење.

Ту сам, окрећем знане ми бројеве. Телефон у стану звони. Ја се не јављам.

Желим да се ОН јави. Не јавља се. Ех, некад сам се одмах јављао, после првог оглашавања, јављао бих се ма где да се задесим, чак бих устајао и са WC шоље – тог највећег светског изума. Било где да одем, у било чијем дому или било ком хотелу да се затекнем, на било коју да седнем – одговарала би ми. Браво, мајсторе! Мајсторе, чије име милиони и ја, вероватно, никад нећемо сазнати.

Сетих се Ње. Она је увек нечим очарана, а собом опчарана. Зарек'о сам се да је никад више нећу позвати. Опет, она је та која може да реши дилему да ли постојим или не.

Што се одлаже, не укида се. Ипак, хтео сам још једном да проверим своје стање.

Напуштам говорницу и одлазим у парк. Глумим случајног шетача. Прилазим човеку који је у некаквом полудрежу. Оштро га питам:

– Извините, да ли ме видите, да ли уистину постојим?

Човек скочи, наругуши се, и најозбиљније изјави:

– Мене си нашао да зајебаваш! Бриши, иначе, има да те нема!

Опет сам испред јавне говорнице. Јавна кућа... више би ми одговарала. То је код нас забрањено. Јавне куће, кобајаги тајно, држе политичари, тајкуни, полицајци...

Хоћу, нећу... позивам је. Одмах се јавила. Кога ли је очекивала? Упорно понавља: хало, хало, хало..! Ћутим. Грозничаво размишљам због кога је тако брзо подигла слушалицу. Прекидам везу.

Одлазим у парк. Кад, онај тип крену према мени. Која сам будала испао, нема ме, а бежим. Сакрио сам се иза говорнице. Грмаљ је продужио својим путем. Одахнух,

спреман да је још једном позовем. Њу, која је захтевала да прихватим неке њене услове па да се узмемо. Узмемо – како то чудно звучи. Њени су захтеви били још чуднији. Требало је да прихватим свадбу без сватова, кумова, без музике, њу без венчанице, уместо бурме на прсту да носим чен белог лука... Код матичара, била је изричита, морали бисмо да се потпишемо пером птице сојке – тако се моја чудесна драга звала. Све до тог свечаног чина није хтела да спава са мном. То се некако и дало поднети, али наредба, баш тако – наредба да ни у сну не смем да нагазим њену сенку, изнервирала ме је. Једног дана, кад ми је дојадила, намерно сам нагазио њену сенку. И, веза је пукла, нисмо се „узели“.

Опет је позивам. Измењеним гласом питам је да ли је у вези са мном. Каже ми одлучно да није, да је више не занимам. Смејем се! Пита ме зашто се церекам. Кажем јој да он, то јест ја – не постојим. Сад јој, ето, све и да хоћу, не могу нагазити сенку.

Одједном, постаје јако радознала. Поверава ми се да је ноћас сањала њега, то јест мене. Као, нешто ме је прегазило, нешто попут теретног воза, камиона... Једино је била сигурна да у питању нису биле гусенице. Кобајаги, то је обрадовало.

Изнервиран, спуштам слушалицу. Она је добро знала да су ме гусенице и остали гмизавци ужасавали.

Језик истине је једноставан – нема ме на јави ни у сну. Зашто ли се онда нервирам?!

Остао сам при том мишљењу и кад се чуо прасак на пешачком прелазу.

Вероватно је и возач у камиону градске чистоће био убеђен да ме нема.

Да сам уистину знао да ме нема, био бих веома опрезан! Свака касна спознаја човека скупо кошта.

ЈАДИ МЛАДОГ ЕРОСА У ЛЕТЊОЈ ШЕМИ

Топли летњи карусел, суноврат сунчеве путање најављује скоро телеграфски, смак безбојним изданцима метрополских смогова. Топли земаљски сапутник разбио носталгију своје стидљивости па кренуо да истражи свет. Низ светлу нит његову склизнуо инкогнито, право са Олимпа млади Ерос. Полетео на својим белим крилима са пуним тоболцем стрела са голубијим и совиним перима уз увек спреман лук да се мало умеша у тај летњи свет годишњеодморских номада. Читаву једну вечност већ није силазио међу људе. Имагинација сувише јака да би се питао зашто и због чега то чини. Па зар он није син Афродите и Ареса, бог љубави, страсти и сексуалне пожуде... Слете он, онако, ноншалантно, умеша међу тај свет, па се појави у младићком обличју, онако голишав. Несташко, у неко доба заборава на правила игре, која се популарно називају људским понашањем. Безобразник у виду знатижеље исколачио очи и баш се не да никуда, ујдурма му сасула лонац воде на главу, а он никако да се освести. Чудан неки феминизам...

– Креснуће те... – каже једна оној другој, на оном свом назови језику. – А... све би ти било лоше... види какав је! – она друга ће. Он се окрете, загледајући се помало, као по неком инстинкту, мислећи да му нешто фали, ваљда је и малко поруменео. Ерупција њиховог смеха натера и њега да се насмеје, а да не зна зашто. И тако доби позив на кафу, вечерас у бару. Сладуњава вербалност којој још само језик смета јер је са низом недоречености, смешног лакрдијаштва, жаргонски исфорсираног, глупог можда, кад се трпа тамо где не припада, па ипак је он са Олимпа. Али знатижеља сувише јака да пита зашто и због чега, песак му у очима саградио куле, нешто као *Нотр-Дам* или *Сакр*

Кер а не да му побећи морска струја, нека нежна пруга, голицавих акорда што никако своје сидро не диже. Свргнута језичка марионета у мешавини пути. Меридијани се ван сваке законитости синхроно додирују, мамећи ехо далеких поднебља у сасвим домаћем колажу просипају тонове своје коже по том песку. *Aphrodite girl*, очита копија његове мајке, испенила се из дубине до плићака само у танга костиму и препланулој пути. Бижутерија важи као кич, бар из њеног профила, а у јувелирницама стопостотни Алпи. Један маторац је недавно тако заврнуо да је постала обазривија. Изигравао милијардера а био лажно чекиран, морала да врати сав накит јувелиру. Сигурносна ступица запела замку, па се ту још неке прошетале, ваљда више због зависти, ако је по оној народној „чекај море, и ми коња за трку имамо...“ Испали на крају коњи они што су гледали, утркивали се ни за шта... клађење без покрића. Тамо даље, опет... један муж заглавио са туђом женом, а све на грчки начин, као да су са Олимпа, наумио да јој објасни да је разумевање братска ствар, не зна се само да ли му је она сестрински и одговорила. Неки студент се преквалификовао, решио да не доколичи па отишао у демонстраторе. Виђају га у пет звездица са неким времешним дамама. А на песку, околу, дволична материјалност, у разнообличности спуштена у хоризонталу, па како год се окрене, увек нешто штрчи. А младом Еросу дође некако нешто око срца мило па би да малчице пипне оне две јабучице горе, када му се, такорекући, обрну она друга страна оне сподобе поред, право исред носа. Неукусно... замисли да он сад ту нешто пипка по та два половчета... да ли би добио батине или би га дотични звао на пиће... ко би то знао. Ману се он ту ћораво посла, огади му се све наједном, па скочи право у таласе, 'оће, каже, право Посејдону, на ноге, да се изјада. Оћеш на врага... они околу помислише да је неки подводни риболовац па направише круг око њега, чекају да виде ту ловину. Једна ту... уобразила да је сирена, хоће „нешто“

под водом да проба. А њему јаднику, баш и није до шале, као да су га стрпали у туршију, усалио се начисто, не би му помогле ни Посејдонове зубље баш и када би хтео одоздо да прихвати као навилак. Када помислише да је риба, очерупаше га скоро, наживо. Док он доказа да није перајар, остаде без иједне длачице, не спомињимо где.

И тако... високо устоличени Ерос, скупо платио задужење своје младости, уведено у све оне Фројдофске монографије*, минутне антипрозаичности у неком назови америчком стилу, нас Европејаца, чак и оних оштрије лоцираних на том такозваном Балкану. А он јадник решио ипак да се негде склони од видљивости, бежећи тако, улетео у неку бачву. Кад је могао Диоген, зашто не би па и он, а што да тражи човека фењером које куда, по свету, када су многи „световци“ укопани баш ту, на том песку. Ал' залута омашком у бачву пуну вина. Сада га виђају како тумара околу, напиток „до гуше“. Неке тамо „мазнули“ му лаворов венац па се препокривају на неким местима. Кажу... та извесна господа... тако тријумфалније изгледају. Ероса скоро стрпаше у бело робље, када ти он стругну уз равнину. Нагази на оне две асфалтне траке што су се као змијурине пружиле уз обалу. И не снађе се тако рећи, од чуда, када се деде на предњем седишту неког вишекоњца, добре пасмине. Избезуми се једино када виде у шта се увалио – матори дилеја стопира све што је двоножно а употребљиво, Личио му онако бео и нежан, на женско. Неће он, ваљда, да девира као извесни „панталонаши“ што дођу овде у дуету а спавају „под балдахином“ у брачном кревету. А овај што га устопира, бос по глави, а и оно што има је суснежица. У магновењу своје квалитетне пробе, мислећи, ваљда, да ће бити речитији, показује свој језик... исплази се начисто. Када би остао без њега, био би очито стопостотни инвалид, не зна се само, на колико га је осигурао. А у најбољем издању, вансезонски, држи га у дубокој званичности, иза зуба, нема везе што су имплантати, скупо их

је платио. А јадном млађаном Еросу припаде мука и при помисли да је ту негде већ око подне и да треба нешто презалогјити, а тако се спремао на неку добру рибу. Уто загрме одозго, севну муња и проломи се Зевсов глас: – Е мој. млади Еросе, вуцибатино једна олошка, где ти је лук, где су ти стреле а и крила си скинуо, пијан си као чеп, а и умало да постанеш мушка курва. Мати ти се силно наљутила – каже, зар те тако васпитала да људи тебе уче уместо ти њих. Тебе што си нагон живота који обједињује све нагоне, самоодржања и одржања врсте, бог љубави и увећања живота. Враћај се кући на Олимп, или није још време за тебе, или си закаснио.

ЈЕДАН ДАН...

Данас је мајчин рођендан. Осамдесети... 14. октобар је, 2019. године. Данас је и празник – Покров пресвете Богородице. У цркви посвећеној том празнику у Кајмакчаланској улици крстио се мој син. Поред осталих обавеза, тога дана, после посла хитам до те цркве да сину упалим свећу за здравље. Успут купујем златне свећице са цифрама осам и нула, за тарту коју сам наручила мајци. Узимам тарту и још неко послужење и, срећом, ухватим један такси јер су данима у штрајку. Таксијем стижем до Дома за старе у Лисичијем потоку, јер до тамо градског превоза нема. Са таксијем стајем на Аутокоманди да бих у цвећари купила цвеће за мајку. Мајка болује од Алцхајмерове болести и једва да зна и ко јој долази. Нема везе, платићу скупе орхидеје у корпици од дрвета... Рођендан је јубиларни и желим да буде све како треба, као да је све у најбољем реду. Усплахирено се возим у таксију, јер када се у Дом касно стигне, може отпочети вечера, а пошто у Дому само две жене опслужују преко тридесет људи, будем на сметњи.

Михољско је лето, још слабашно греје сунце... Желим да искористим лепо време:

„Молим вас, јел можете моју мајку да спустите доле у врт, данас јој је рођендан па сам јој донела и тарту“.

Дежурна је Оља, она је уз мајку још од првог дана и она организује да друга жена то одмах учини.

„Дођи, Ољице, и ти да седнеш са нама на тарту“.

Друга жена спушта мајку низ степенице, немају лифт. Чујем гласове:

„Ма хајде, Вера, богати, силази, дошла ти ћерка у посету.“

Ускоро угледам мајку:

„Мама, здраво, данас ти је рођендан, донела сам ти цвеће!“, пружам према њој орхидеје у корпи.

Нешто налик осмејку појављује се на њеном лицу када угледа цвеће. Оља је преузима и води до баштенских столица у врту. Ја се борим са кесама по рукама и корпом цвећа. За баштенским столом седи један старији господин. Лепо нам се јавља и сувисло понаша. Није дементан. Жена је ставила мајку на столицу и отишла. Гвоздену столицу са све мајком која има око мање од четрдесет килограма, померам да приближим столу. Мајка није у стању да води било какву конверзацију са мном. Када јој се обраћам, не чује добро, морам викати. Не знам шта ћу пре, да ли да распакујем ово из кеса, она их већ развлачи несувисло по столу, журим да се насликамо и са тортом и свећицама док је још дан... Увиђам своју неуротичност док све то мирно посматра старији човек за столом. Коначно смирујем се и ја за тим столом:

„Лепо је што сто сте и ви ту“, обраћам се непознатом човеку, „сад ћемо заједно прославити мојој мајци рођендан. Нисам стигла да ручам, па са њом морам појести ово нешто из пекаре, а торту ћемо вас послужити.“

„Није ништа страшно што нисте данас јели на време, има много горих ствари“, каже ми стари, и тада се мој поглед заустави на његовом питомом, милом лицу, у коме нађох мало мира и за себе.

„Наравно да није“, осмехнух му се ја, „дабоме да има много горих ствари.“

„Како си, мајко?“, вичем ја да би ме чула.

„Ех, како, једва чекам да идем кући“, тихо изговара она.

„Ја сам имао шлог. Син ме је овде довео док се не опоравим, а после идем кући.“

„Баш лепо. Благо вама. Моја мајка одавде неће никуд. Има Алцхајмерову болест и као што видите, са њом

не могу нормално разговарати, а ово што вам кажем она и не чује.“

„Видим, баш тужно, ја имам сина, снају и два унучића.“

„И ја имам једног сина...“

Поред нас мота се једна куца коју чувају у дому. Бретонац, умиљати, господски пас. Одвајам мало од свог ручка и за њега. Вадим тарту из картонске кутије, стављам свећице. Одлазим по Ољу да и она буде ту, и да ми донесе упаљач да их упалим. Враћамо се, а мајка виљушком већ откинула парче торте и једе...

...Некад је правила прекрасне торте...Али, кад их направи, не смеш им прићи:

„Склањај се, немој да ми поквариш мој труд и рад, чекај, сад ћу свима одсећи...“ Не дај Боже да се латим неког декора са торте, или наружим украс од шлага...

„Ма шта уради са тортом“, брецнем се ја на њу, „ма знаш ли како си ме грдила када сам то радила као мала“, па се брзо постиђено ућутах.

Горе две златне свећице, осмица и нула... Мајка седи испред њих, сунце на заласку, ја поред ставила ону корпу са орхидејама и сликам је...

„Јел можете ви да нас једном заједно насликате?“, питам старог. Покушао је више пута, али није успео. Мајку и мене са тортом и свећицама насликала је Оља. Певачко, мајци „Диван дан“ и тапшемо када сам ја дунула свећице уместо ње. Сечем тарту, мајци, старом, Ољи и себи. Једе мајка тарту, рука јој јако дрхти док приноси залог устима. Нисам хтела да је ја храним. Радо је једе сама, па да не кварим...

„Лепа вам је торта. Хвала што сте и мене послужили. Још мало, неки дан, па ће син доћи по мене.“

„Живите са сином и снајом?“

„Ма не, живим сам.“

„Имате ли некога ко вам помаже?“

„Не, опоравићу се ја, готово већ јесам, имам испод зграде велику самопослугу, имају да се купе готова јела, а за ручак и вечеру ћу се некако снаћи. Биће све добро.“

„Хоће. Колико имате година?“

„74. Син има сад 34. Ја сам га сâм отхранио.“

„Како то? Шта се догодило?“

„Развео сам се и дете је припало мени.“

„Мало чудно. Обично мало дете доделе мајци.“

„Ех, мајка...“, погледа ме својим умиљатим топлим очима, „била је лопов, криминалац, проневерила је паре у фирми у којој је радила, па била пет година у затвору и дете су доделили мени.“ (Сетих се тог израза *проневера*. То је помињао мој отац за понеког код њега у „Дунаву“. То су тад били криминалци...) У његовим топлим очима појавише се сузе, а он их је свесно кочио.

„Ма немојте тако, малопре сте рекли да има много горих ствари у животу. Имате сина, снају, дочекали сте унучиће... ето, то је лепо, ја немам унучиће...“

„Ви сте млади.“

„Нисам, имам 53 године.“

„Мислио сам да сте много млађи, немате ни једну бору.“

„И ви нисте толико стари. Опоравићете се брзо.“

„Да“, рече он, „после ћу да наместим и зубе“, осмехну ми се он, „баш се дан скратио, Сунце само што није зашло.“

Полако се примицао сутон у врту, боје зеленила постајале су све модрије...

„Ено неких службених кола испред“, рече човек.

Видим неки комби. Трубаче нисам наручила, знам да су кола погребног завода, али ништа не кажем гласно.

Оља збуњено стоји на вратима дома. Не учествује, посматра... Промичу људи из оних кола и она друга жена из дома. Није она много старија од мене, али види се да је много тога преко главе претоварила.

У врту је пао мрак. Ми смо се дуже задржали и као да су на нас заборавили... Тик поред нас, иза леђа моје мајке, она два човека из кола са пластичним рукавицама пронеше неку црну врећу са рајсфершлусом, брзо као да нешто краду... Беху јако збуњени што су очигледно тај задатак имали обавити у тајности, а, ето, ми смо ту били сведоци. Иза неког грма у дубини врта чује се глас оне жене из дома:

„Има златно ланче око врата, да скинем и предам после, или да остане?“

Оља и ја размењујемо збуњене погледе. Све је јасно. Стари се диже:

„Хвала вам на друштву и торти. Ја бих пошао.“

„Хвала и вама. Желим вам да што пре одете својој кући, да вам буде добро, наместите зубе и нађете неку фини даму за вас.“

„Хвала вам“, смирено и топло осмехну се он.

Мајка ништа није приметила. У међувремену је прстима откинула још један комад торте. Враћам је горе у собу. Несувисло одиже ноге од тла, као да стално наилази степеник.

„Ето, лепо сада лези, доћи ћу ти опет.“

Силазим у врт, идем на капију, Оља мора да је закључа и посвети се послу, а ја морам бити испред напољу и чекати такси. Са унутрашње стране капије стоји она лепа куца-бретонац, и гледа ме својим топлим псећим очима. И он одиже стално шапе од земље.

„Куцо лепа, откуд ти овде у дому? Ово сигурно није твоја кућа. Да и тебе није неко оставио. Јако си леп, паметан. Дај шапу.“

Пас стварно утренирано стави своју шапу на моју руку. Предивно. Понових команду неколико пута и добих шапу још који пут. Затим пас уморно леже иза капије, сетно ме посматрајући својим топлим, готово човечијим очима...

УЈЕД

Адријана ме је напустила без објашњења. Окренула и отишла, није чак ни треснула вратима. Уместо треска, чуо сам да не дугује објашњења намћору од ког је у три изгубљене године добила тек самоћу удвоје, потцењивачке погледе, дистанцу и ћутање!

Заустио сам да се побуним, али нисам нашао речи. Адријану за наше три године ниједном нисам лоше погледао, ћутао сам зато што сам је волео.

А није да јој се није имало шта замерити...

Не спадам међу људе веселе и разговорне. Умеће ћаскања нисам савладао, а са Адријаном сам ћутао још и више но иначе. Сматрао сам да ми је допуштено. У љубави треба да будемо оно што јесмо, зар не?

Ипак, остављен пред нежно затвореним вратима, пожелео сам да говорим и говорим, да на сав глас вичем и да Адријани и свету саопштим све што сам оћутао. Неизговорене речи су се вртложиле и беснеле у мојим грудима, али сам, ненавикнут да их изговарам, процедио само: „Вратићеш се ти брже него што си отишла!“

Није се вратила.

У почетку сам веровао да ће јој права самоћа показати колико је погрешила; затим сам чекао да дође по ствари које је у мом стану оставила, да бих на крају тужно зурио у телефон и замишљао како ће ме позвати – ако ни због чега другог, а оно да ми каже: цркни!

Није звала.

Ћутање је угодно када си окружен људима који те разумеју и без многих речи, али је гадно ако си на њега осуђен зато што нема ко да те саслуша.

Омрзла ми је тишина, а нисам успео да заволим грају, метеж и нервозну живост друштвених догађања. Нисам

желео нова познанства, изласци за мене нису имали драж. Зато сам, пошто бих се вратио са посла у празан стан, док сам припремао и постављао вечеру за једну особу, нехотице почео да се разговарам са Адријаном. Најпре само у мислима, а онда сам постепено, тако да сам не знам кад нити како, научио да читаве реченице изговарам наглас. Поново је било као кад смо живели заједно: једино што је сада ћутала она, а не ја.

Ти „разговори“ ме, ипак, нису припремили за сусрет са Адријаном.

Чекала је у ординацији да се вратим из визите. Ведро, запањујуће лепа и беспрекорно упакована. Спонтано се осмехнула и пружила ми руку као старом пријатељу, од ког очекује малу услугу. Готово да сам се онесвестио, језик ми се везао у чвор. Једва сам измуцао поздрав, а она је увелико цвркулала о незгоди која ју је задесила на некаквом тренингу за менаџере на Копаонику.

Адријана је била зависник од луксуза и веровала је, управо како приручници намењени њеној професији налажу, да за себе ваља узети најбоље, тако да је, уместо собе у „Конацима“, коју јој је послодавац платио, одлучила да преспава у хотелу „Гранд“.

Током ноћи није приметила да је хотелски мадрац настањен, али је при јутарњем дотеривању открила на кожи чудну тачку, која се до поднева проширила. Претресла је кревет, преврнула све ствари, но стеница није било. Детаљно је претражила собу, а једини инсект на ког је наишла беше смрдибуба, ружно потамнела и изврнута на леђа.

„Па и смрдибубе су стенице“, насмејао сам се. „Једино што оне радије пију биљне сокиће него крв.“

„Како то?“

„*Pentatoma rufipes*, код нас позната као смрдибуба или смрдљиви Мартин, спада у породицу стеница и ако се осети нападнутом, може гадно да убоде, али није испија-

чица крви нити је досадна као обична стеница. Не преноси болести и може се рећи да је за људе безопасна. Ако не рачунаш могућност да нас нека њихова најезда остави без воћа и поврћа.“

Не памтим да сам у Адријанином присуству одједном изговорио оволико речи. Понадах се да то моје усамљеничке вежбе дају резултат, али брзо изгубих моћ говора. Слушао сам је полуотворених уста. Као риба на сувом.

„Собар се чудио што ме узбуђује једна тако природна појава. Огавне бубетине се ујесен склањају од хладноће, а на хотелу је, биће, да их угости. Кад сам му одбрусила да бих, да сам жељна природних услова, вероватно заноћила у шуми, проследио је мој случај шефу, простаку који је био толико дрзак да каже како њега смрдибуба није ујела никад у животу! Треба му ново искуство, помислила сам, па сам једну живу бубу, коју сам нешто раније уловила у купатилу, пре одјављивања из хотела бацила на његово сто. Е, да си то могао видети! Цикнуо је као цурица, али не знам да ли је зарадио, хм... нешто овакво!“

Раскопчала је фармерке и померила шифонске гаћице, намештајући се у позу која ме је подсетила на карикатуре из „Секси хумора“, мада призор који сам угледао није био смешан нити секси. Горња половина Адријанине бутине преобразила се у пламтећу црвену рану. То би могла бити нека јача алергијска реакција, али ко зна? Као да се нешто живо врпољило под упаљеном кожом.

Медицинска сестра, која је до тог тренутка тихо радила у ординацији, испусти инструменте на сто. Прво сам помислио да ју је узнемирило црвенило на Адријаниној бутини (ваљда зато што ја нисам био начисто са њим), а онда опазих како погледом прати кретање на поду.

„Ах, па то је смрдибуба!“ цикну Адријана. „Зар сам их и овде донела?!“

Сестра хитро одмери Адријанину јакну и торбу, пребачену преко столице.

„Чекајте, не ваља их убити“, рекла је. „Народ верује да смрдибубе доносе благостање кући коју одаберу.“

Покушала је да смрдљивицу избаци напоље, а онда је осетила жесток бол у шаци.

Угриз није избегао ни шеф особља у хотелу „Гранд“. Планинску амбуланту је запањило црвенило које је несрећнику нагрдило длан. Дуго су га посматрали и испитивали. Нико није веровао да чудовишни оток долази од уједа инсекта.

И он и медицинска сестра су дане провели у изолацији, морени неизвесношћу.

Сестри је сигурно било теже, пошто је могла да слуша лекарске претпоставке. Сама је приповедала о нападу мутант-смрдибубе, злонамерно пуштене да житељима Балкана пије крв. Или је помињала убојиту азијску врсту, што пушта отрове и шири заразу. Нисам сигуран. Знам само да се прича муњевито ширила јер ништа није заразно као страх.

Смрдљива теорија завере је, једнако као и сама буба, имала безброј мутација.

„Гранд“ је опустео, чак у осталим хотелима на Копоннику мало ко одседа, али су зато просторије Хитне и Института за инфективне и тропске болести под опсадом људи са чудним уједима.

Грешне смрдибубе, које због мириса немају природног непријатеља, суочиле су се са ужасима служби за дезинсекцију и дератизацију. Узалуд је све дивно родило. Биљни сокови се низ баште разливају, а нема ко да ужива у њиховом обиљу. Бубе што доносе богатство су готово истребљене, па Србију дави беспарица. Мада, ту свакако дејствују и други разлози.

Адријана је остала мој пацијент. Још испитујем њен случај. Застрашујући траг на телу је нестао, али су јој резултати такви да захтева посматрање и пажљивију негу. Нашао сам за њу место на свом одељењу. Овде, окована

седативима, у сну проводи и дан и ноћ. Често је обилазим. Разговарамо. Ја говорим, а она тек понекад миче умртвљеним уснама. Није нам дато да се у исто време огласимо и она и ја.

Ипак, знам да ме чује. Сигуран сам.

Зато сам јој одмах отворено рекао:

„Ујела си ме за срце, знаш!“

Све време осећам пламтећу црвену рану у грудима.

ПРВО НАДАЊЕ

Прогнана, сувишна, враћају се Прва надања.

Охрабрен горе наведеним стиховима, Светозар помисли да је можда дошло време за његов велики писмени изражај.

Знао је он да до сада није пуно писао, нити је нешто велико, а ни мало написао. Рецимо да је написао најмање што је могао. Ето толико.

Тешко је писати о првим надањима, помислио је, а вероватно још теже о повратку првих надања. Рецимо да, ако су се вратила, изгледа нису била предалеко отишла.

Мучио се.

А и како да пишем, кад данас пише свако. Како да говорим, кад данас говори свако. Лепо ћутиш, не пишеш, и живиш.

Ипак, уз благи, полузагонетни осмех, сети се Светозар да има ситуација када је могуће писати. Једна од таквих је, рецимо, а што би рекао један Румун, када пишете „на бојном пољу у сред напада, ужурбано, опкољени са свих страна, тада и не обраћате пажњу на правила, која се намећу ауторима књига“.

Могуће је писати, помисли Светозар уз други благи, полузагонетни осмех, и ако се директно обраћаш својим непријатељима, што је урадио један Рус. „Ова писма упућујем директно мојим противницима, људима који су ми туђи по духу, чије је осећање живота мени одвратно, чије су ми мисли туђе.“

Могуће је писати и ако је човек болестан.

Један други Рус, који је исто писао, а за кога је један трећи Рус рекао да је највећи од свих Руса, рекао је, да је „тешком запаљеном болешћу била пуна његова глава“.

Светозар хтеде узети папир и оловку, али као да се уплаши.

Превелик је ризик упуштати се у писање сада када је оно доведено у везу с болешћу.

Можда је време да се вратим Првим надањима, некако мирно, закључи Светозар. Након што су се она вратила мени, да се вратим и ја њима.

Не, није то онај глупи, ружни реципроцитет. Дефинитивно је човек нешто више од тога. Ипак, неки људи не прогледају све док им не вратиш истом мером, тј. реципроцитетом. Дакле, реципроцитет само у нужној одбрани или крајњој нужди.

Мисли му поново почеше силовито надирати, али и немоћ да било шта напише постајала је све већа. Тешко је писати и бити писац.

Ево, на пример, данас ко год напише књигу, прогласе га за писца. Будала напише књигу и прогласе га писцем.

А требало би да га прогласе будалом.

И на све то, сви они и потпуно буду убеђени да су писци. Писац напише књигу и питање је, да ли је писац.

Дакле, ко је писац?

Мука је ово жива, око овог писања, био је већ скоро клонуо Светозар, али ипак и даље миран.

На неки чудан начин писање је као исповедање, није баш право исповедање, али у недостатку правог и то је можда нешто. Ево, рецимо, тај неки Рус. Па тај се дефинитивно исповедао пишући.

И дефинитивно је добро што се није у целости исповедао у писменој форми, јер би то онда био крај света. И тврдим да то не би био само руски крај света, већ светски крај света. И тако би се оно универзално остварило путем националног.

А тај Рус, па замислите само, па тај се коцкао с ким год је стигао. Преживели коцкари кажу да је душу своју ипак спасао, а коцкао се он и тај последњи пут. Ипак, није

Христа ставио као свој последњи улог. Свој последњи улог ставио је на Христа.

Чинило се да Светозаровим мукама нема краја, али га прекиде изненадни опажај једне прилике која је стајала код оближњег контејнера. Прилазећи тој опаженој прилици, Светозар доби потврду онога што је у први мах и помислио да јесте.

Био је то Радован. Полупијан.

С: Радоване, ти си?

Р: Нисам.

С: Шта радиш?

Р: Па, ево, кренух пут ноћи.

С: И ти?

Р: Па, да.

С: Баш дуго нисмо заједно тим путем. Још пишеш?

Р: Нисам луд.

Ова двојица свој пут кроз ноћ наставише ћаскајући о догађају на који су, испоставиће се, ипак с намером пошли, иако се у први мах чинило да бесциљно лутају по рувинама краја света.

С: Претпостављао сам да бих те могао видети у близини ове ретке *hardcore* свирке и овог ретког *hardcore* бенда – *З. С. П. – Злоупотреба службеног положаја*.

Р: Да, некако сам и од некуд стигао на ову свирку, а ни сам не знам како.

С: Ти си добро попио. Него, стварно занимљив бенд, нема шта. Ових дана им излази и нови албум, зове се „Забелешке старих поварењака“, дакле, опет *З. С. П.* Видиш, и ти момци читају.

Р: Читају.

С: Знаш, дође ми да о њима напишем неки текст или какву књижицу и тако их одведем у вечност!

Р: Па у вечност ваљда одводи неко други. А од кад ти то пишеш?

С: Ма не пишем, имам осећај да би то изгледало прилично неспретно.

Р: Слажем се.

С: озбиљно? Да не пишем онда?

Р: Ма, пиши.

С: Е, прави си другар, знаш, написаћу ја једну поему о њима! Поема о *Злоупотреби службеног положаја!*

Р: Свакако смо сви ми већ део једне озбиљно поремећене поеме.

С: Ма нека смо, биће то онда својеврсна Поема у поеми! Да, Поема у поеми! Како то добро звучи!

Р: Јел' знаш ти уопште шта је то поема?

С: Па, нисам сигуран. Па нисам ја писац. Или јесам? Па, знаш, постоје озбиљне потешкоће с идентификацијом писца. Ево, одмах ћу пронаћи.

„Поема је лирско-епска песма испевана у првом лицу, у којој се преплићу елементи лирске и епске поезије. Одликује се честим песниковим прекидањем епског излагања и уметањем личних емоција и размишљања, који некада нису имали непосредне везе са личностима и догађајима у делу, већ су изражавали песниково расположење у том тренутку“.

Ето, на ово сам прво наишао.

Р: Донеси ми тродуплу ракију!

С: Како то мислиш тродуплу? Него, изгледа да почиње свирка!

Р: Да, прву свирају „Исповест слободе“.

С: Генијално! Како је то сјајно речено! И нема шта ту више да се дода.

Р: Ја сам већ помислио да ћеш писати Поему о слободи.

С: Ма не, то би већ било превише.

Р: Онда могу да одахнем.

С: Али можда могу да напишем „Трактат о слободи“!

P: Шта да напишеш?

C: Па, трактат о слободи. Баш ми то некако изузетно звучи. Замисли само какав би то трактат био!?

P: Ова ноћ ће ме оваквог упропашћеног још више упропастити.

C: Али Радоване...

P: Почиње свирка, одох да се пар пута бацим с бине...

Трактат (лат. tractacus, tractare) теоријска је расправа, студија или спис о неком проблему, питању. Трактат представља научно дело, односно текст у коме се на најподробнији могући начин настоји обрадити, односно пружити информације о некој теми или њеним начелима.

Крај.

ЧОВЕК СА МОЈЕ РАСКРСНИЦЕ

Баш овог последњег дана лета бих да вам испричам о необичном феномену из мог краја – са моје раскрснице.

Није ово прича о уличном полицајцу каквог се сећам из времена детињства, док се живело у кући, чије је двориште излазило на (тада) главну улицу. Додуше, волела бих да такву слику и данас видим, после деценија што прођоше а да их нема, мада нам нове власти 2000. обећаше њих – праве чуваре нашег мира, домова и улица наших, како њима патролирају.

Али оставимо то сада. Можда је прича слична овој мојој и вама позната? Можда и ви имате свог „чуvara“ улице... Раскрснице. Месецима већ, већи део пролећа и лето цело, он је ту као реликвија нека, безимена сенка човека какав је некада, ваљда, био.

Одлазећи почесто из Јагодине за Београд или другде, при повратку бих ухватила себе како погледом ту особу тражим, а волела бих да је не угледам. (То, наравно, посебно од момента кад схватих да он, све мање на неког „упосленог“, а све више на – човека бескућника, почиње да личи). Као за инат, увек је поново био ту, све мање глумећи упосленост, погледа све празнијег... Одела све изношенијег.

У међувремену је раскрсница асфалт добила... Померене су машине и она гомила ивичњака. Само он као ходајућа сенка остаје да нешто „пази“ и „обилази“.

Задњи је дан лета. Ветар се већ претећи устремљује на дрвеће и цветове посађене на раскрсници који прецветавају и пате, а мрак се већ много раније уселава у дворишта и наше домове.

Данас га опет, одлазећи у куповину, угледах на раскрсници. Угледах и претрнух. Схватих да долази „крај

представе“. Неће више моћи глумити упосленост, а већ сада, под окриљем мрака који раније пада, бацивши поглед са терасе видим обресе човека нагнутог над контејнер. (Има их неколико ту на „чуваној“ раскрсници.)

Можда ће сопствену глад и заварати уз помоћ контејнера, али да ли ће моћи одглумити да има где да преспава ако је већ то – ЧОВЕК БЕСКУЋНИК. Коме ће то одглумити кад и до сада никоме није било битно шта се с њим даље до јутра дешава... И да ли још по која мрва достојанства у њему обитава.

Ми, житељи овог насеља, да ли бисмо могли препознати даљу намеру и замисао једног човека који изнова остаде, силом природе, без „посла“... Судбину једну... Био је ту, уз нас, видљив, а углавном невидљив... Самозвани „чувар“ наше улице... Човек из нашег краја.

ЖИВ ЈЕ БОГ, ЖИВ

Била је то 1955. година. Памтим по томе јер се те године на Светога Саву родио мој млађи брат Роде (Родољуб). Те године је зима била јака, оштра и чинило ми се никада хладнија. Сметови су прекрили наш сокак да ни трага стопала у њему није било. Бабица, једна старија жена из села коју су позивали кад нека жена треба да се породу, једва се пробила кроз густе и високе сметове. Како је наша кућа била последња у сокаку, иза ње се простирало пуко поље кроз које је ветар шибао јаче него било где. Кошава је била толико јака да смо је и у недовољно загрејаној соби осећали. Слаби и неквалитетни прозори нису успевали да се одупру леденом ветру и хладноћи која је кидисала да пронађе било какву пукотину и уђе међу нас. Моја мајка преко завеса стављала ћилиме и черге, оне које је сама ткала до дубоко у ноћ док смо ми мирно спавали.

У кући смо дуго користили лампу на гас, али након рата све се променило. Наше село, које је до завршетка рата носило име Праћина, тих послератних, година је променило име у Кончарево. Не знам зашто, али неко је одлучио, да ли из љубави према хероју или променама, или да би заборавили тешке и горке године рата, као да су хтели са некадашњим именом села сахране и све страхове, немаштину и муку коју им је рат донео или су хтели да се на неки начин додворе новој комунистичкој власти и после краља новим јунацима и херојима. Не знам. Знам само да отац никада није поверовао да је краљ издао. Није говорио много о томе, али је често умео да каже да је све писано. Кад би га питали „Где?“, одговарао би: „У Светом писму... у Светом писму, знам...“. Како било да било, ко зна зашто, наше село доби име Кончарево, по хероју коме име беше Раде Кончар. Тако и ми и село добисмо међу првима

у земљи струју, због имена, ваљда. Ми, деца к'о деца, радовасмо се и једва чекасмо да падне мрак да сијалица засветли. Понекад смо склупчани седели напољу у мраку и задивљено посматрали осветљене прозоре у селу. Нисам разумела зашто се и отац није радовао новој власти, новом животу, па он је добио задатак да неког јадног сељака из неке земунице у Скелином пољу отпрати ноћу до Тупријског моста. Није знао прати ли злочинца, убицу или доброг човека, да није сељак, схватио је чим му је видео очи и руке, а мој отац је знао како сељак хода, како честит човек хода. Тај је скривао поглед и стално се идући ка Туприји окретао. Нису ишли друмским путем већ преко њива, врбака и густе врзине. Каже да није много ни говорио док су ишли путем. Касније је отац сазнао да је те ноћи превео Петра Стамболића, важног и утицајног човека и блиског Титовог сарадника који ће му у знак захвалности касније посредовати код Тита да нама без ичега, једино са том кућицом коју су отац и мајка саградили, доделе мало имања и то баш оно иза наше куће које је некада припадало „Колективу“. Добијање те земље није повећало очеву љубав према власти, напротив, нешто му је код њих сметало, можда из тих разлога никада није тражио нешто боље за нас, није се позивао ни на Стамболића ни на неке друге важне људе. Сећам се да је за моје две мале сестре сам исковао сандуке и на рамену их однео, једну до гробља, а другу до воћњака јер нису смели некрштено дете да сахране на сеоском гробљу, сам је правео и плакао, а да није ни помислио да замоли или јави неком важном човеку да нам помогне.

Волела сам оца, волела много. За мене је он био најважнија и највеличанственија личност коју сам познавала. Бога смо волели много и молили му се увек пред спавање, пре јела, а отац нам је говорио да му се сваког јутра захвалимо кад отворимо очи. Тај однос оца и Бога се никада није променио, али код нас деце је то било другачије. У шко-

ли смо научили да Бог није важан, да су наше славе, шарена јаја и бадњаци примитивни и да је одлазак у цркву срамота... сећам се да је био неки учитељ који нас је ако дођемо у школу свечано обучени, а да је при том баш тог дана неки празник црквени или слава, редовно враћао кући да се пресвучемо. Оне тврдоглаве који нису послушали или се бунили тај исти учитељ је танким прутем ударао по неколико шиба по скупљеним прстима обе руке, говорећи: – Бог је мртав! Нема бога! Немааааа! Неки су у ћошку клечали и на кукурузу и увек би на крају свако лепо обучен морао да се врати кући и пресвуче се. Не кажем да смо моја сестра и ја престале да волимо Бога, волеле смо га и даље, и даље смо се молили и славили славу онако крадом са чергама на прозорима да се не види свећа па да неки од сељана, шпијуна не пријави и да нас не казне, али временом смо почели да волимо Тита и то скоро исто као Бога. Оног дана када смо у школи добили пионирску мараму и дали „Пионирску заклетву“, ми смо се радовали, наш отац не... Славу и заветине, Божић и Ускрс славили смо, као што рекох, са чергама и ћебадима на прозору све док мој отац није отишао неколико дана у затвор, не знам због чега тачно, али кажу да је рекао нешто што није смео. Знам да су дошли неки људи у униформама из Јагодине и одвели оца. Неко време није долазио, а ми нисмо знали да су га у затвор одвели, мајка је од нас крила, али је заједно са својом браћом, мојим ујацима, иначе адвокатом и официром, ишла у град и знам да је носила свеже спремљену храну коју смо јели само за празнике. Очев повратак, како се у роду говорило „са терена“, донео је и нови обичај, ни једну светковину више нисмо славили замрачених прозора, у цркву смо ишли недељом и празником уздигнуте главе, свештеника је отац примао у кућу и увек остављао на „поседак“. Мислим да се и остала деца у селу нису одрекла Бога, али да су о томе ћутали да их неко не поткаже. Често сам се у сну трзала и будила сањајући учитеља како виче

„Бог је мртав, мртав!“, у сузама сам цвилела – Није мртав, жив је, жив. Он ће нас спасити беде! Жив је Бог! Бог мора да буде жив јер пре њега ничег није било нити ће после бити!

Сестра и ја смо биле нежног здравља, али и борбене, никада наша мајка није ишла без нас у „надницу“ у Комбинат, увек је водила и нас а ми смо јој помагале тако да смо од малих ногу знале све пољопривредне послове иако нисмо у то време имали ни њиву, ни башту, ни краву. Имали смо само неколико оваца које су, причао ми је отац, у прво време спавале заједно са њима у кући. Просто, тај кућерак је био преграђен, у једној просторији отац и мајка, у другој овце. Моја мајка је због удаје за мог оца пристала да живи мукотрпно и тешко. Оца је његова породица избацила из куће јер се оженио много младом, градском девојком која се њима никако није свидела, а мајка, дете са мало година, из добре и образоване породице, прихватила је да живи са мојим оцем без обзира на све и, веруј ми, никада није показала да се каје или да јој је жао што није снаја неке градске куће. Моја мајка се према мом оцу и према његовој породици, без обзира на њихов презир, односила с великим поштовањем... мада отац није увек био благ према њој, умео је он и руку да подигне, али она је и даље њему говорила благим гласом и хвалила га је код комшија и рођака. Говорила је да кућа мора да се сачува, да Бог воли породицу, да је само честит и поштен човек драг Богу. Питах мајку како трпи батине, а она ми рече: Сине, отац је само љут и уморан, тешко му је, уосталом, да ли је то добро или није, то је између вашег оца и Бога, сви ћемо ми једном са својим делима пред њега. Питах: – Мајко, може ли Бог да умре? – Никада сине, никада. Све ће проћи а Бога ће увек бити. Бог је стрпљив и пун љубави. Он нас само посматра, на нама је да будемо добри и да следимо његове савете јер доћи ће дан када ће Бог очистити овај свет од зла. Он само мирно чека да се ми по

свом понашању одределимо на коју ћемо страну, хоћемо ли на страну Бога или страну злог. Долази тај дан, кроз благи осмех, смирен и мекан, прозбори мајка.

Трчећи као лане, одскакутах ливадам на глас певушећи „Бог је жив, Бог је жив!“

СИРОЧЕ

Зовем се Даница. Кад је мама, умрла ја сам имала девет а брат пет година. Говорили су нам да је тако морало бити, да је сада ништа не боли и да је на небу, одакле ће нас стално посматрати. Ја сам се трудила да им верујем а брат је само плакао и тражио маму.

Кад тако мали останеш без мајке, читав живот не будеш потпун. Где год кренеш, имаш осећај да ти нешто фали, да си нешто заборавио. Будиш се, живиш, али ни себи ни другима ниси потпун, као да ти фали једно око, једна рука. А живе, и одрасту људи и са једним оком, навикну да оним другим што више виде. Тако смо и ми, обележени, унесрећени сирочићи расли уз нашег оца Милана. Он је био оно наше друго око, наша рука, наше све. Сви су имали још неког ко им је важан, а ми смо имали само њега.

Људи су помињали мајку и плакали, за њом, за нама двома, за тужном судбином њене мајке, Милан није био важан. Човек који је имао тек тридесет осам, изгубљен, са двоје деце, без бића које је волео, морао се тешити једино чињеницом да је жив. Долазили су рођаци и пријатељи, неко време, сећали се датума и рођендана, ако нису имали неке своје обавезе, неке своје послове. Долазили и одлазили, само нам је он увек остајао.

Он је прадио прженице, да личе на оне мамине. Он нас је послао напоље да се играмо кад је паковао ствари из њеног ормара, гласно сам викала брату неке бесмислице, само да не чује његово кукање док се са сваком њеном мајицом опраштао.

Понекад сам мислила да сањам, чекала да се пробудим и да све буде по старом, да мама опет буде са нама, у нашој кући, у нашем дворишту. Брижно сам заливала ње-

ну чуваркућу, радила домаће задатке, уредно прала зубе. Чинила сам све што личи на онај живот који смо имали, и чекала да се пробудим. А онда би ме будило неутешно плакање мог брата који тражи да га тата води на небо, јер жели код маме, макар само да је види и да јој однесе њене папуче. Будили су ме они дани кад деца у школи пишу честитке мајкама за Осми март. Будили су ме болови по дну стомака и она исконска потреба да је позовем, да јој кажем, да само буде ту. И сва та буђења су ме болела и поново враћала на онај дан кад су нам рекли да је тако морало бити.

Тако смо брат и ја имали дане у којима смо толико будни да гласно плачемо и у тим данима је наш отац поново закопавао своју младу жену, у тим данима је поново откидао део своје душе и на њега бацао грумен лепљиве сеоске земље, али није смео да плаче.

И док сам ја желела буђење, мој отац је желео сан. Ако му је већ живот одузео оно што је некада сањао, желео је право на онај обичан, миран сан. Сан у коме ће се одморити од брига и обавеза, сан у коме ће побећи од страха да ће негде погрешити у васпитању деце, да му се нешто лоше може десити и да ће његова деца остати сама. Али, за сан је остајало мало времена, кад је успевао да га украде од посла, од рада на имању, од кувања и прања, од дечјих суза и захтева, од људских савета, од живота.

Ми смо расли а отац нам је везивао пертле и куповао матурска одела, спремао нам ручак и испраћао нас на екскурзије. Саслушао је све наше дилеме, отпратио прве изласке и прве љубави. Послао нам безброј торби брижно спаковане хране у наше студентске станове. Имали смо коме доћи и коме се вратити, имали смо с ким се радовати и коме плакати. Нисмо имали мајку, али смо имали дом.

Тек данас као одрасла особа схватам колико се наш отац жртвовао за нас. Никада се није поново оженио, никада нисмо знали за неку другу жену, да нас не повреди,

престао је да живи свој живот. Био је и отац и мајка, и мајстор и домаћица, пријатељ и породица.

Зовем се Даница, Даница Миланова.

ДУША

Кад је у пролеће непознати младић крвавих стопала и са очима анђела закуцао на врата манастира, монаси га лепо примише. Понудише му да се окрепи и окупа, понудише му чисту одећу јер огрнут беше неким прљавим, изношеним ритама. Захвалио им се прихвативши само корицу хлеба, уз речи да му ништа не треба јер он је Исус и кренуо је апостоле да окупља. Говорио је о скорашњем смаку света и како је дошао свој народ да спасава.

Најмлађи монах се сажали, рањаве ноге му опра и у чисте завоје увије. Уто стигоше кола хитне помоћи да га у болницу превезу.

Дежурни лекар зачуђено је гледао то лице урасло у браду, као да му је био однекуд познат. Пацијент је одбијао да говори, али био је послушан. Лекару се учинило да га гледа некако са љубављу и тугом у очима. Збуњен утиском посвемашњег спокоја којег је осећао у присуству тог необичног пацијента, лекар је одлучио да му препише само благе седативе. Сутра ће се консултовати са старијим колегом и одлучити за одговарајућу терапију.

Магдалену Мркшић у болницу су довели родитељи. Студенткиња филозофије, пасионирани проучавалац ритуала паганских народа, једног јутра се пробудила вриштећи да јој је отето срце. Ни родитељске сузе ни убеђивања нису променили њено мишљење да јој рупа зјапи у грудима. У болници је боравила месецима када су довели непознатог младића. Угледавши у дворишту његов анђеоски лик, схватила је да јој срце и не треба.

„Магдалена“, рекао је лекар једног јутра у визити, „да ли би пристала да попричаш мало са студентима медицине?“

И тако је Магдалена сутрадан седела наспрам петнаест пари радозналих очију.

„Магдалена, како је твоје срце у грудима?“ питали су је.

„Па нема га, украли су ми га!“

Једна студенткиња стидљиво је питала: „Магдалена, чули смо да си се заљубила. Како можеш да волиш ако срца немаш?“

„Е, јесте чудни ви студенти! Прочитали толике књиге а ништа не знате! Па не воли се срцем! Сваком човеку је рођењем додељена душа да је користи како уме и зна. А моја душа је заљубљена!“

ПРИРОДЊАК

Један природњак са почетка двадесетог века, решио је да се отисне у дивљину, да види и запамти што други нису, да докаже старијим колегама да ће и он видети и пронаћи нешто ново. Био је млад и амбициозан. Газио је горе и брда, прелазео километре и километре шумских пространстава и планинских венаца. Два месеца је био на пропутовању кроз дивљине. Кад се вратио у град својим колегама, причао им је о прекрасним видиковцима, дивљим животињама, ретким биљкама, тиркизним рекама, воденим меандрима. Све је он то њима подобро и надахнуто испричао. Колеге су га питале да ли је употребио двоглед или дурбин, уже и мастило, бусолу и торбицу прве помоћи, коју су му дали да се боље снађе у недођији. Он им је одговорио да није. Зачуђеним старцима нису биле јасне неке истине, па су га питали како је онда могао да са видиковца види све тако чисто ако није употребио дурбин. Како је могао да се спушта низ кањоне по ретке биљке, без ужета? Како је све то запамтио, а да није забележио и, како ће поново да нађе ту лепоту, ако се није оријентисао? Млади ботаничар је дуго ћутао. Концентрисао се, погледао их је у старачке очи и рекао: „Видите, мени не треба дурбин да бих видео орла како са неба поздравља Сунце. Они тако јавно разговарају, да сам их уз помоћ ветра неометано чуо. Ретке биљке сам чекао на литицама са првим кишама, да их бујице река нанесу у моје руке, нисам имао потребе за ужетом и торбицом прве помоћи. Схватио сам, ако сам окружен природом и дивљином и не дружим се са људима и њиховим проблемима, боље памтим и не треба да записујем. Једино сте у праву да то поново не могу да нађем. Природа ми је доказала да ви то не морате да знате, да је по ко зна који пут не злоупотребите. Враћам вам ваш двоглед и дурбин, мастило и уже, торбицу и бусолу, мени више нису потребни.

ИЈА

„Добро јутро, покретни чланови области ИЈЕ, пробудите се, добро јутро, пробудите се!” То се чује глас Боса, нашег непокретног кућног члана. „Пробудите се, данас је посебан дан! Пробудите се, данас је дан подсећања и посета! Данас је 365. дан, 2049. године!”

Сасушена, деветоиподекадна тела мог мужа и мене исклизнуше из провидног, мрежастог силикона, а он се брзином муње закуца на зид у виду да Винчијеве *Тајне вечере*. Пошто је посебан дан, Бос непрестано производи речи. Кад није посебан дан, он све што ради, ради без њих. Ми јако ценимо нашег Боса. Да није њега, заборавили бисмо да се пробудимо. Сви покретни чланови наше области ИЈЕ имају своје кућне Босове. Сви Босови из наше и околних насеобина слушају најмоћнијег Боса из велике, беле насеобине. Ми, покретни чланови, слушамо своје кућне Босове. Такав је ред у области ИЈИ. Тако је лакше. Не мораш да мислиш. Можеш слободно да наставиш да забрављаш...

Босови читају наше преостале мисли и трагове осећања и кажу нам увек шта треба да радимо. Сваког дана нам одреде колико плавих и колико зелених контејнерчића треба да унесемо у себе у складу са прашином и врелином напољу. У унутрашњу одају нам пуштају тачно толико кисеоника колико треба за свакодневни дремеж и сваконоћни сан.

Сваки покретни кућни члан има 364 пута исти дремеж и 364 пута исти сан. 365. дан је несвакодневни, специјалан дан, када је све другачије. Зато што је посебан дан, осликан је наш свакодневно бели зид, а на свакодневном сивом и сваконоћном црном, силиконском прозору, је силиконски цртеж сунчевог диска. Босов глас ми каже да

имам оцену од 2. степена, јер сам препознала и слику и цртеж. И мој муж је добар на скали препознавања и обоје имамо дозволу да се радујемо до друге црте на нашој скали радовања. Следећег 365. дана ће бити иста слика на зиду и исти цртеж на прозору и ми бисмо хтели да и тада будемо овако добро оцењени, од стране нашег кућног Боса.

Ми, покретни чланови ИЈЕ, много смо заборавни. Бос нас и данас као и сваког 365. дана подсећа да се наша област зове ИЈА, да она у свом називу има чак три знака и да зато треба да осећамо понос до 3. степена. Некада је наша област у називу имала шест знакова, али њени чланови су тада осећање поноса слабо користили. Иако је дан за сећање, ја никако не успевам да се сетим који су то знаци били.

Сећам се само да су сви покретни чланови наше области, најмлађи лакорођени, млађи и старији чланови, изгубили косу кад је наша област, пре више декада, изгубила први знак.

А кад је наша област изгубила други знак, сви чланови су почели да губе памћење. Нестанак трећег знака је, изгледа, зато прошао некако незапажено. Осмеси су тада нестали са лица свих наших покретних чланова, а да ли је још нешто нестало, не могу да се сетим.

Наш кућни Бос нам сваког посебног дана каже да можемо да користимо и осећање радости, бар до 1. степена, јер три знака наше области звуче баш космички – ИЈА. Ја гледам како скала радости, смештена одмах до скале поноса на мом левом длану, титра до прве црте. И мени лепо звуче три знака наше области – ИЈА!

Не знам зашто се никако не пали скала поноса на мом левом длану. Она мирује и на левом длану мога мужа иако наш Бос каже да би требало да имамо и осећање поноса.

Опростите, тако сам заборавна, да се нисам ни представила. Ја сам Безимена *955. Мој муж је Безимени *952. Ми обитавамо у етно-насеобини Н. Јужно од наше насеобине је тамносивозелена насеобина Л, а северно, светлосивозелена насеобина А. А још северније од насеобине А је највећа, бела насеобина Б. Ове четири насеобине чине нашу област ИЈУ. Кад је дан за сећање, ја се свега овога сетим и без помоћи нашег кућног Боса, можда зато што сам до пре три декаде, у нашој насеобини, о овоме подучавала млађе, покретне лакорођене чланове. Мој муж је тада увежбавао млађе покретне чланове у разним насеобинама и требало би да му више верујем кад каже да је у ИЈИ некада било и других насеобина.

У нашој етно-насеобини Н, има највише старијих покретних чланова, знатно мање има млађих покретних, а најмлађи лакорођени покретни чланови су нестали још пре две декаде. Уместо њих се отада повремено, појављују најмлађи, једварођени покретни чланови.

У нашој етно-насеобини, непокретни кућни чланови – Босови, буде покретне чланове за време од десет деkada. У највећој, белој насеобини Б, Босови буде покретне чланове за време од дванаест деkada, а у насеобинама Л и А се покретни чланови буде још увек сами, онолико деkada колико могу.

Најцењенији материјал у нашој области ИЈИ је силикон, и то треба да се каже. Пре више деkada многи млађи и понеки старији покретни чланови су користили силикон да замене дотрајале делове тела. Највише су се хабале усне, зато што је тада постојала једна чудна навика – љубљење. Кад смо почели да заборављамо, и изгубили осмехе, и љубљење се проредило. Као застарела, та навика је одавно избачена из употребе.

Сада се силикон код нас користи само за спољну употребу и можда сам већ рекла да је много цењен.

Поред непокретних кућних Босова у нашој области ИЈИ има много покретних, спољних Босова. Они раде све спољне послове, уредно и правилно, баш онако како одреди Главни Бос из велике, беле насеобине Б.

Наш кућни Бос каже да би данас нас двоје требало да користимо и осећање среће зато што наше 10. декаде имају још посебних дана. Мом мужу припадају још три, а мени још шест посебних дана. Ми се послушно трудимо да обновимо осећање среће. Оно код мене никако да достигне 1. степен, јер не успевам да замислим како ће изгледати моја три последња 365. дана за сећање, кад мој муж више не буде имао ни један такав дан. Трећа скала на мом левом длану, скала среће, никако да се упали. Не пали се ни на левом длану мога мужа.

Пошто је данас посебан дан и пошто смо успешни у препознавању до 2. степена, Бос нам саопштава да данас имамо право на излазак из наше унутрашње кућне одаје. Он чита моје некадашње мисли и жеље и даје ми за први предлог излазак на изложбу боја и мириса. Нема другог предлога зато што Бос зна да је овај први најбољи за мене. За мог мужа је најбољи први предлог излет на Силиковис.

Зато напољу ја могу да уђем у један силиконски сенимобил, а мој муж у силиконски дронимобил. На наше главе без косе, стављамо црвене кациге са знаком Н и одмах осећамо јак удар кисеоника из њих. Дронимобил брзо узлеће и ја га одмах губим из вида.

Од пре две декаде, кад смо напољу, ми одмах све губимо из вида. Пре две декаде се једног непосебног дана, заувек спустио необичан, таман облак над нашу насеобину. Чудно је деловао на све. Прво се напољу изгубила зелена боја, онда је свим покретним члановима почела повремено да се гаси на левим длановима скала среће, а затим су најмлађи лакорођени покретни чланови почели да не-

стају. Тада је наша насеобина Н добила ознаку – етно. Сви ненестали покретни чланови су тада добили црвене кациге са знаком Н.

Мој сенимобил тачно зна да ме одведе тамо где треба, и почиње бешумна возња кроз нашу етно-насеобину. Гледам на мој леви длан и видим да моја скала радости трепери, што значи да се радујем. Вероватно се радујем зато што је после 364 непосебна дана, данас посебан дан и што ћу опет проћи кроз готово целу нашу насеобину док не дођем до изложбених одаја мириса и боја. Скала радости се упалила јер сам се сетила да ме је пролазак кроз насеобину радовао и пре више декада.

Сенимобил прво пролази поред четири велика, несиликонска камена. Они су трагови старе утврде из наше насеобине Н. Зато што је дан за сећање, сећам се како је главни Бос из највеће беле насеобине пре једне декаде, послао поруку нашим спољним Босовима да оставе четири најбоља камена, по један из сваке стране наше утврде, а остало камење да пренесу, да се увећа утврда код две воде у великој, белој насеобини Б. Сећам се како су свим покретним члановима од буке подрхтавале скале поноса док је наша утврда рушена. Неким најстаријим покретним члановима су се скале поноса тада заувек угасиле.

Близу утврде је пре једне декаде извирао и повремено текао једини поток наше насеобине, са обе стране украшен коцкама од несиликонског камена. Сада се види уредно и сјајно силиконско коцкасто корито. Поток се негде изгубио.

Сенимобил пролази поред велике грађевине која се назире, јер је такође обложена силиконом. Пошто је дан сећања, ја је препознајем. Некад сам тамо често боравила. У њој су се некада у многим корицама чувале речи. Грађе-

вина је сада музеј у коме се чувају корице. Босови су узели све речи из корица и од нас.

Док сенимобил лагано клизи, препознајем и силиконски музеј покрета и гласова. Моја скала радости и даље трепери. Сећам се да сам и ту некад радо ту навраћала. У њему се сада чувају само старе одоре.

Мој сенимобил стаје заједно са другим силиконским сенимобилима испред великог зеленог мехура од силикона, зато што је изложба мириса и боја у њему. Онда, када је у нашој насеобини, напољу нестала зелена боја, покретни спољни Босови су направили вештачки фитоврт, на месту где је раније био зелени фитоврт. Раније се ту пуштао кисеоник и у непосебним данима. Сада се кисеоник у нашем вештачком фитоврту пушта само сваког посебног дана. Зато смо сви скинули црвене кациге чим смо ушли у зелени мехур.

Телавих глава, сви изгледамо исто. Само се знаци на кацигама у нашим рукама разликују. На неким је Н, на неким А или Л. Тако се зна из које је насеобине сваки покретни члан. Покретни чланови из других насеобина још увек немају вештачке фитовртове. Требало би да ми светли скала поноса јер су они дошли да се диве нашем вештачком фитоврту. Када је пре неколико декада све растиње, велико и мало, остало без боје, спољни покретни Босови су га конзервирани силиконом.

Нема ниједне кациге са знаком Б. Иако је дан за сећање, ја не могу да се сетим кад сам задњи пут видела црвену кацигу са знаком Б. Раније смо их понекад сретали, док нису спољни Босови направили велики бели мехур изнад највеће беле насеобине у области ИЈИ. Тај мехур је од специјалног силикона и у њему се пушта кисеоник и у непосебне дане.

Са кацигама у рукама смо сачекали да се подигне силиконски застор и ушли у прву изложбену одају. Она је раскошно бела због високог растиња начичканог белим силиконским пахуљицама и препуна опојног мириса, али ја не могу да спојим једно са другим. Подсетник на десном длану ми показује б-а-г-р-е-м. Мој остарели, заборавни мозак не може да повеже више оволико знакова, али ја се радујем. То ми потврђује и мој леви длан чим погледам на њега. Скала радости на њему почиње да трепери. Имам и зашто да се радујем. Препознајем белу боју, а и мирис ми је помало познат.

И други власници црвених кацига стално гледају у своје дланове.

Иза другог застора, у одаји испуњеној нежним мирисом, препознајем плаву боју на дивном низу растиња, а десни длан ми одмах каже ј-о-р-г-о-в-а-н. И мирис ми је однекуд познат, али је превише знакова за спајање. Моје радовање се не смањује!

У трећој одаји се види раскошно, трнасто, миришљаво растиње, а мирис божанствен, рајски, тера ме да удахнем и затворим очи. Боја на растињу ми је позната. То је боја кацига свих покретних чланова наше области ИЈЕ – црвена. И мирис ми је познат. Не треба да гледам у подсетник на десном длану. Ја знам да је то мирис руже! Зато моја скала радовања трепери све до 3. степена. Зато ја у трећој одаји остајем дуго, дуго...

Дан је за сећање, и моје мисли иду пуно декада уназад кад смо једног непосебног дана ја и муж рекли једно другом посебне речи, док сам ја у рукама имала девет ружа, а он на грудима једну...

Подсетник са десног длана ми показује да је време да поново ставим црвену кацигу и изађем из зеленог мехура.

Мој сенимобил ме истим путем, поред оба силиконска музеја, силиконског корита изгубљеног потока и поред четири најлепша несиликонска камена из наше утврде, враћа све до наше унутрашње кућне одаје. Дронимобил мог мужа се такође вратио.

Наш кућни Бос нас поздравља и непрестано производи речи. Рекла сам већ да он чита све наше мисли.

Ја и муж гледамо једно у друго и пошто је дан за сећања, ми знамо да су нам скале радости упаљене све до врха и без гледања у леви длан. И ми, сваког посебног дана једно другом умемо да читамо мисли, као и пре пуно декада. Он зна да сам се радовала и уживала на изложби мириса и боја. Ја знам да се и он радовао јер је на излету, са Силиковиса успео да опет угледа прави сунчев диск.

Гледамо се у очи док се још један наш, заједнички посебан дан ближи свом крају...

Бос нас подсећа да обоје још једном погледамо у своје леве дланове. Послушно сагињемо наше огољене главе. А онда видимо како почињу да титрају наше линије среће!

Кроз застор од силикона, улази у нашу унутрашњу кућну одају, црвеноплавобели лазимобил са најмлађим једварођеним покретним чланом, нашим праукумом!

Лазимобил од силикона кружи по нашој унутрашњој одаји и светли!

Мислим да светле и наше старе, до малочас угасле очи! Ми ћутимо, јер су нам одавно украдене речи. Само наше скале среће трепере, трепере, до највишег, 3. степена!

И наш Бос ћути. Само светли свим својим округлим тастерима.

Мени се овог посебног дана, 2049. чини да би он дао све своје и леве и десне округле тастере за само једну линију среће на нашим левим длановима...

КАД НЕМА МОЈИХ

Мени ће они да кажу... Тим речима је бануо у сеоску биртију. Мерио је само неки сантиметар мање од два метра у висину, а можда неки центиметар више, тешко је то тачно установити без мерења, а у раменима сигурно више од метра. Песнице веће од било којих које сте до тада видели. Кад је ушао унутра, изгледало је да ни плафон није имао стандардну висину јер је испод лустера од кованог гвожђа мало склонио главу. Вероватно га не би закачио, али није много ни фалило. Одлучним замахом деснице је забацио на леђа тамнозелену – скоро црну, ловачку пелерину са великом капуљачом. Ма, онако кад погледаш, као онај... „шишмиш“, тако нешто, само баш на то је био посебно осетљив.

Столица је била слободна, зато је једноставно сео, не да би прво упитао или замолио, него је само мало цимнуо главом навише што би требало да значи: *Слободно?*

Келнерица му је без питања и неког сувишног наручивања истог минута на сто донела његов бели шприцер. *А, шта ћеш ти?* забрундао је и оном госту за столом је срце застало за тренутак. *А хвала, хвала, возим, знате, пишем нешто о овим крајевима, па сам ето дошао...*

Показало се да је горостас из неког не баш тако удаљеног села, одмах тамо преко Купе. Његовог села више нема, тамо, у ствари, нема више никога. Није рекао име села, као да селу више није ни потребно, кад је без људи: „*дупло*“ *несрећно село*, тако га је именовао и уместо правог имена је изустио прилично нижим гласом: *није важно име, није једино сада је тамо још много празних. А „дупло“... то зато, јер то није први пут, да су је сравнили... и у Другом светском... су је такође.* Од свих његових је преживео само он, јер је терен до Купе и прелазе преко ње

знао напамет, ма могао је да их пронађе и завезаних очију. Пре ове задње *олује* је као момак ишао на игранке у *ту крајину* сваке недеље, као ловац и преко недеље и ноћу и по лошем времену.

А, мислите Белу крајину? гост се мало охрабри неким тенором, али га баш одмах поклопи: *То је једна и иста крајина. Никад ми нисмо делили своју крајину. Знам, ту сте је звали „Бела“, а види, сада и она... постаје „црна“.* *Ма на све могуће начине је поцрнела, цела наша крајина. И шта ти ту мени ви, па ви! Ја сам Јова, а ти?*

Кратке реченице без иједног јединог придева. Како је још од некада ту са једне и друге стране реке живео исти народ, који се добро разумео, исте навике, обичаје, исти језик говорили, истог *попа* слушали. Сада је празно ту, празно тамо, нема више људи. На крају није остало ништа. Прошле недеље је неко од дошљака из суседног села дошао *камиончићем* и хтео да откопа и покупи споменике на старом гробљу. У ћирилици, годишта хиљаду петсто, хиљаду шесто, те последње ознаке, да је ту неко од давнина живео, он је хтео да украде и прода за ситниш. Тад се Јови смрачило испред очију, па му је тако јако на силу отворио врата кабине, да су се ова одбила од каросерије и направила у њој удубину за пола кошаркашке лопте.

Е, то сам хтео да ти покажем: еј, мени... они ће мени да кажу...

Кад се пре неки дан враћао кући, поноћ је већ поодавно прошла. Као и обично, одмах, чим се докопао шумске заветрине, репетирао је пушку. Чудно, начује само како је пукла једна грана и онда чиста тишина. Тако опрезне животиње он не познаје, зато се одлучи да крене у том смеру. Људски глас: *Но... но, пли... плиз*, затим још подигнуте руке и више није било дилеме, то је човек! *Стој*, загрмео је Јова. Кад му се приближио на неколико корака, увидео је да се опет радило о неком несрећном избеглици.

Сав се тресао, у оделу мокром до појаса, мењао је положаје човека који моли за милост све могуће богове. Прво као Јапанац, прислоњеним длановима на прса, онда је почео да се клања и показује беле пете у ниским ципелама до половине напуњене водом, и на крају кренуо да се чудно крсти, с леве, па с десне, очигледно у тоталном шоку. А ниједан од великих богова му се није приближио, осим... Јове. Кад је кренуо још ближе ка њему, из сенке се оближњег храста појавила још мања женска фигура. Скупа су представљали чудну људску композицију увијену у црно, да би се тако још више истакла њихова несрећа. Тек, кад му је Јова понудио руку и покушао да му помогне, да би се исправио, из купа црних крпа на прсима мајке зачуо се тихи плач. Још и дете! Кад му се то догодило први пут, можда је нешто и размишљао, а касније, кад је постао свестан дубоког очаја и јада да својима не може више никако да помогне, често је, баш због тих јадника, и одлазио у шуму. Тешким срцем би издахнуо: *Кад нема мојих...*

Само је кажипрстом прешао преко усница и тако им показао да морају да ћуте. Није прошло ни пола сата кад се вратио, а из његове велике сенке се појавио омањи момчић. *Шабан*, Јова му је одлучно говорио: *Ове да ми преведеш преко и да ми они то потврде негде из Италије. Ако не, знаш да са мном није добро ратовати. Једну срну ћу ти дати.* Шабан је само климао главом.

Е, то сам хтео да ти покажем. Они ће мени... Види шта пишу. На мобилном телефону се појавила фотографија, очигледно снимљена у Венецији. На њој мушкарац и жена са бебом у њеном наручју. То су сигурно они јадници и тај Шабан. Испод пише: *love, from itali, jova bestmen.*

Само, да се Шабан врати... Они тамо, лове по Италији... голубове, шта ли? А мени ће да говоре: Јова „бетмен“! Они ће мени да говоре!

И тако одлучно, као што се и појавио, устао је и отишао да уређује ствари. То је знао јако добро, да приповеда

мало мање, али шта кад никакво причање, ма било оно и очајно слабо, не може да поквари добро дело. Уместо *здро*во или *збогом* само је одсечно повукао своју тамну пелерину и њом покрио већину светлости лустера и гласова у целој крчми.

У реду је. Он на крају месеца увек плати све шта год донесем на његов сто, рекла је келнерица, дигла празну чашу од шприцера и манула, не баш посебно чистом крпом, испод чаше. *А јел' можда рекао: како то, да је јуче једног од тих јадника заједно са инвалидским колицима пренео преко Купе, која је јако нарасла после кише, а његове чизме остале суве?*

БЕЛО СЕМЕ

1

Марио се повоздан гледао у огледалу, иако није могао да поднесе своје лице препуно жућкастих бубуљица. Говорили су му да је узрок томе хормонски дисбаланс, а он се питао како је могуће да је са својих седамнаест година још увек у пубертету. Мрзео је он штошта на себи. И танке, дуге руке, и пилеће груди, али највише од свега је мрзео своје име. Нарочито од када је нашао „нове“ другове, ако се уопште може рећи нови, пошто старе није ни имао. Они су се поносили што су чистокрвни Срби, а њему је тешко било да их увери да су и његови родитељи Срби, а да је име добио на предлог старијег брата који је обожавао Супер Мариа. Иначе, говорио му је да буде срећан јер је могао да се зове и Луиђи.

Звоно на вратима га је прекинуло у вежбању „опасних“ фаца испред огледала. То је био видно узбуђени Веља. Дошао је да му саопшти да је свануо дан када би требало да упозна Команданта и да буду примљени у „Нови ЗБОР“. Још увек нису знали који ће посао морати да одраде, али по ономе што су слушали, вероватно је у питању шибање неке педерчине или пак туча са неким шминкерима. Било му је свеједно, желео је да се покаже пред Командантом, јер гуштери немају често прилику да их овај гледа на делу. Веза са њим им је био Дуче, који их је пре неког времена обрадовао, саопштивши им да ће им ускоро требати свежа крв за организацију јер пред изборе увек има посла. Команданта је видео једном у граду, са дистанце, док још није упознао скинхеде. И са дистанце, његова појава од метар и деведесет и сто и нешто кила, оставила је јак утисак на њега. Да је хтео, могао би да истетовира цео

Mein Kampf на тим леђима. О њему су кружиле легенде градом. Причало се да је неком педофилу у затвору набио шипку од радијатора у дупе. Да је имао више од триста туча, од тога поприличан број са муријом. На потиљку обријане главе, имао је истетовиран број 88! Изнад левог ува, два слова „с“ у облику муња, а изнад десног, иницијале Димитрија Љотића. Наслоњена на њега и са завученом левом руком у леви цеп његових излизаних фармерица, стајала је његова прелепа, али исто као и он, ћелава девојка. Са својих 165 cm висине и око 50 kg тежине, изгледала је као Олива наспрам Баце. Морао је да се запита како је не располути током секса! Веља му је причао како ју је овај третирао. Тврдио је да када је једини пут са Дучеом био код њега у кући, Командант је седео на некој столици, налик неком трону, док је поред њега клечала она, везана повоцем попут пса.

2

Као и увек, стигао је тачно на време на договорено место. Приликом пријема нових чланова, практиковао је да буде присутан и да лично врши процену. Данас је требало да провери два клинца које је врбовао Дуче. Дуче му је предложио да им наложи пребијање неког ретардираног лика из војног насеља. Он је то одбио јер је то насеље било пуно његових послодаваца, војних безбедњака. Као будали шамар му је легао продавац семенки, када је пре неки дан из седећег положаја, док су чекали у реду за биоскоп, погледао његовој Еви испод кариране сукње и нешто одрецитовао у фазону:

– У Фезија вита кита, унилази а не тита.

Хтео је тада да га нахрани мартинкама, али му је севернула идеја да нахушка гуштере на њега. Матори је био прави примерак *Lebensunwertes Leben-a!* Ем Циганин, ем ћопав!

Какво разочарање, помислио је када је угледао двојицу новајлија које је спроводио Дуче, изгледају као логораши... на хероину. Чим су дошли до њега, обратио се Дучеу:

– Ти пали сад, нас двојицу не смеју да повежу са оним што следи!

Дуче је гуштерима дао по плетену фантомку и по дрвену палицу. Онда им је рекао да га не обрукају и отишао. Командант је Марију и Вељи понудио искривљене цигарете из меког паковања нишке Дрине. Са гуштерима је то увек чинио! И то тако што би им пружио своју цигарету да упале јер се тако најбоље примети колико им се тресу руке. А тресу им се увек, као и овој двојници управо. Онда им се обратио тако што би их све време гледао својим пресветлим аријевским очима, без икакве мимике на лицу.

– Нашли смо се овде, испред биоскопа, у ово време из више разлога. Овде неће бити посматрача, бар док траје филм! Ови унутра неће чути шта се дешава напољу, а и ваша мета је овде! – Показао је покретом главе на продавца семенки.

– Па да! Логичан избор, он је Циганштура, – рекао је Веља, а Марио га је одмах исправио.

– Ваљда Шиптар, па зове се Феризај!

Командант се трудио да буде смирен док им се обраћао:

– Зове се Атиф Арифи. Феризај му је надимак који су му дали јер се доселио из Урошевца.

– Па што га не зову Урош? – убацио се Веља, али се Командант правио да га није чуо и наставио:

– Он је, уствари, Ашкалија. Муслиман је, исто и инвалид! Значи прави пример *Lebensunwertes Leben*, а ви, наравно, знате шта то значи. – Погледао их је чекајући одговор. Марио је са поносом одговорио:

– То су они који живе живот без живота, они који немају право да живе!

– Баш тако! Зато ћете га ви добро изгазити, а ја ћу да вас посматрам са одстојања.

После тога бежите и не обраћајте ми се. Примирите се док вас не контактира Дуче! Додао је још да сачекају да се удаљи, пре него што је кренуо.

Када је чуо како се просипа шутнута корпа пуна семенки, попиздео је јер ови кретени нису сачекали да направи ни пар корака. Окренуо се и није могао да верује шта се дешава. Топавац је штаком слагао његове „Југенде“ једног по једног на бетон. Заболеле су га слепоочнице, није могао да дозволи да обрукају целу организацију па им је пришао, оборио једним ударцем ногом у међуножје семенкара, наредио им покретом руке да наставе и кренуо да се убрзано удаљава.

Феризај се склупчао у „фетус“ положај покривајући лице длановима. Обојица су га ударили палицама где су стигли. Марија је престравио звук пуцања, али није још увек знао да ли је пукао врат, лобања или палица. Веља га је повукао дајући му знак да је време да беже. Марио је кренуо, застао, па се вратио до онесвешћеног продавца. Подигао му је главу рукама са бетона како овај не би прогутао свој језик. Кренуо му је кисели садржај из стомака кроз ждрело, када је схватио да су му прсти упали кроз сломљену лобању у лепљиву масу. Пре него што је устао и почео да трчи, видео је како се Фезију шире прсти на десној руци. Рука је била пуна белог семена.

3

Командант је извадио маргарин из фрижидера, ударио Еву по дупету и позвао је да пође за њим. Знала је шта следи када је овако бесан. Ушао је у спаваћу собу, отворио орман, са горње полице, испод уредно спаковане нацистичке заставе, извадио црни силиконски курац са све јајима, дужине преко двадесет сантиметара. То је, између

осталог, понео из куће неког политичара, у коју је по задатку упао једне ноћи и направио неред, тако да изгледа како је кућа опљачкана. Умочио је два прста у кутију са маргарином и размазао га по силиконском главићу. У том тренутку ушла је Ева. На себи је имала само шапку *Waffen SS* одреда, цокуле и црни кожни каиш са отвором спреда.

– Намести се, кучко!

Рекла му је док је дилдо инсталирала у рупу на каишу. Овај је клекнуо на под и наслонио груди и главу на кревет. После пар потеза куковима, Ева је видела како му се шире прсти десне руке. Рука је била пуна белог семена.

ПАВИЋИ У ЧАРДИ ДУНАВ

Чекајући Нову 2003, читам Павићеву „Кратку историју Београда (A Short History of Belgrade)“. „Ко хоће да освоји тврђаву, мора најпре да освоји своју душу“, започиње Павић своју приповест. Тврђава је, разуме се, Београд – „најружнији град на најлепшем месту“, како се изразио Корбизије; ваљда само због тога што је пред собом имао резултате честих рушења (и слободарских зидања)... Град на обалама рајске реке Дунав – „реке јединства Европе“, како пише Дејан Медаковић – и то на месту где се улива „Западни Дунав“, то јест Сава. Један од чувених подунавских градова чија имена увек почињу словом Б (Беч, Братислава, Будимпешта, Београд, Букурешт, Браила). Али и град на евроазијској геополитичкој дијагонали Берлин-Београд-Багдад. Какве све ово има везе са 2003-ом? Итекакве: један војно-политички аналитичар и писац, обавештајни пуковник у пензији, најављује могућност да би Американци у нападу на Багдад лако могли да користе наше небо, упућујући своје ваздушне снаге из немачке у турску базу. Други војно-политички аналитичар само продужава ову дијагоналу – он истиче да преко нашег ваздушног простора иде најкраћи коридор за летове из Велике Британије ка Персијском заливу. Тиме бисмо, по међународном праву, постали земља учесница у рату. Како год окренете – геополитика је наша судбина. Нису Турци без везе Београду дали име „Врата ратова“. И тако, док се роје асоцијације над Павићевом питком приповешћу, присећам се једног записа са поклоничког путовања 2001. године, насталог поводом сусрета са Павићем. Одавно сам мислио да овај путописни запис не завређује ничију пажњу. Али, шта ћете – Павић уме да изненади, зачуди... (Чак и када више није међу нама – нужна напомена, допи-

сана 2021. године, десет година пошто је отишао; нажалост, не само из чарде...)

Милорад Павић са супругом и млађахним сином стиже у ресторан „Чарда Дунав“ у Сремским Карловцима – Српском Сиону. Све је, међутим, попуњено. Млада а већ мрзовољна келнерица не показује неко нарочито интересовање за њихов проблем. За разлику од оца Дамаскина из Крушедола, она је баш „уморна у зору живота“.

Као да слабо ко препознаје господина Павића. А сигуран сам да овде није први пут. Само Чика Јанко, наш водич на поклоничком путовању, устаје да га срдечно поздрави. Очигледно се познају. Логично – рекох себи – Чика Јанко је историчар уметности, а сам г. Павић бави се историјом књижевности и културе уопште; важи за великог познаваоца српске средњовековне књижевности и – уз Умберта Ека – можда највећег познаваоца барока у Европи. А ми смо баш у крају где је барокно градитељство и црквено сликарство тако заступљено. И господин Павић начини неколико корака према Чика Јанку, док му замолним гласом говори да, забога, не прекида ручак.

Павићи настављају да стоје. Покушавам да помогнем тако што бих се од великог преместио за мали сто – под претпоставком да ми обезбеде столицу. Упућујем невербалну поруку келнеру. Он ми рутински даје знак руком да је разумео и да ће ствар убрзо да реши. Мало потом, доноси ми сланик, иако је један већ на столу.

— Не вреди — закључујем.

Господин Павић се осврће и констатује да се особље баш не сналази. Потом пита келнера да ли би могли да добију три столице па да седну уз онај мали сто. Коначно их добијају и трочлана породица седа за мали, округли сто. Помислих да би господину Павићу више одговарао троугаони сто. Али, нећемо о симболима...

Почињу породичне приче. Дечак стално помиње некакве *це-деове*. Не знам шта госпођа прича, али то чини

темпераментно – за разлику од свог мужа, који говори благим, приповедачким тоном. Додуше, у једном тренутку чујем да госпођа спомиње инвестиције у железницу. У неком историјском контексту, како ми се чини.

Једанаести је август, а прохладно је. Пред кишу. Г. Павић то констатује, осећајући ваљда „унутрашњу страну ветра“, па одлази до аутомобила. Браћа се са некаквим кабаницама. Госпођа се пита да ли је то прикладно, а он одговара са „шта фали“.

После ручка одлазим да се прошетам до Саборне цркве, где нам је зборно место. Поред пруге срећем два коња и два ждребета. Иду тако сами и неоседлани право према мени. Откад нисам видео коње. Питам се чији су, куда иду и шта хоће од мене. Док пролазе, гледају ме својим благим очима. Забринуто питам неке пролазнике ко води рачуна о овим коњима. Потом схватам да је све уобичајено – овде је нормална појава да коњи сами прошетају.

Прелазим пут и пругу, па увиђам зграду са натписом *Институт српског народа*. Прилазим озарен, кад – не ради. Потом, бацам поглед удесно и гле – парна локомотива! Као да је музејски експонат. Међутим, из ње шикља пара! Прилазим. Машиновођа и ложач леже на земљи, потрбушке, блуза задигнутих као да хоће да расхладе трбухе. Питам их каква је ово машина. Из 1922, кажу. Сада се зове „Романтика“. Питам их да ли би хтели да ме фотографишу поред „Романтике“. Најпре ме мало меркају, а онда ложач устаје и предлаже ми да уђем у локомотиву. Баш сам почаствован. Брише ручку од масноће – да се не испрљам. Потом изражавам жељу да се фотографишем и испред локомотиве. Ложач ми, међутим, предлаже да се попнем на локомотиву. Она је повисока и масна, а и кишица је почела. Ипак, прихватам изазов. Успевам да се не оклизнем, али су ми руке тотално замазане. Добијам крпу. Бог-зна-како се захваљујем и питам ложача како се зове. „Адам. Ја сам први човек!“, одговара он као из топа.

Након сусрета са „првим човеком“, враћам се у *Чарду Дунав* да оперем руке. Успут срећем Павиће у аутомобилу. Крећу пут Новог Сада – Српске Атине. Логично – господин Павић је предавао у Новом Саду, пошто га као рођеног Београђанина у Београду нису хтели. Толико пута виђено! Вози *Рено Меган*. И то је логично, јер је пре Новог Сада предавао у Француској. Кажу: говори француски „без акцента“. Док се мимоилазимо, писац *Хазарског речника* упорно ме посматра; иако се ја све време претварам да уопште не размишљам о њему.

Свевидећи поглед?

П. С. Неки локални момци свратили су у *Чарду Дунав* и конобарица није више била уморна. Вратила јој се безразложна љубазност, а са њом и лепота. Да ли је тако удесио „комедијант Случај“, што би рекао Црњански, или заправо ништа није случајно тамо где се појави писац *Последње љубави у Цариграду*?

ПРИЧА О МАЛОМ ЛАВУ И СРЕЋИ

Хладан ветар мрсио му је косу. Кошава је немило-срдна данима. Ако настави и сутра, престаће да дува тек 21. дана. Песак ношен ветром на Гавриловом лицу учртао је нову бору. То зрно, можда је старо више милиона година јер стоји на месту где је некад постојало море које је раздвајало копно водом. Данас тло некадашњег мора, људе и државе, дели жичана ограда.

Гаврило гледа у непрегледне колоне људи. Посматра их кроз објектив фотоапарата.

Направи неколико снимака па застане. Нема воље да настави. Не види се нада на лицима несрећника а снимати бол није лепо. Ни динара није зарадио на нечијој патњи. Оног ко пати, лако је начинити још већим јадом, а он није од те сорте. Живот га је томе научио. Умео је да моли за опрост и онда када није грешио. Његово око је видело лепоте и раскош, али и бол и патњу невиђених размера.

Превише је подела међу људима. Сваку религију је сматрао злом јер толико разлика у сличним стварима једино је могао ђаво да смисли. Превирања душе решио је разговором са једним владиком. Том мудром човеку верује више од свих људи које познаје а веровати искрено, без страха и задршке није лако. На веру се не сили. Слободном вољом она се пригрли јер је срце жели.

Увек му је парала уши реченица у јектенији на литургији пред сам чин светог причешћа „Са страхом Божјим и вером приступите“. Убеђен је да би Бог желео да уместо „у страху“ буде написано „уз љубав“, али књиге пишу људи а они греше, често без свести о томе.

Уз награду или страх од казне много се може узети од човека а не дати му заузврат ништа. У страху се губи људскост.

Памти са болом фотографију тела дечака у црвеној мајици које је море избацило на обалу грчког острва. То недужно биће, било је само број међу хиљадама избеглица које су покушали да побегну од рата из неке земље коју су некад звали домом. Данима прати избегличку колону на балканској рути кроз Србију. Посматрајући људе, покушава да замисли шта је у њиховим главама. Да ли још увек постоји нада у боље сутра? Имају ли жеља или само искомски нагон за преживљавањем у овим мутним временима?

Осуда је милион. Чују се са свих страна. Насловнице таблоида говоре о терористима који ходају уз мигранте. Можда је то истина, али ако постоји макар један искрени вапај за спасењем у мору тих људи, барем једна душа којој треба помоћи, онда се вреди борити. Не тако давно, на овим просторима, ми смо били ти који су били принуђени да беже, траже склониште. И о нама су говорили да смо зли, изопачени, лоши.

Људе пред жичаном оградом ни на једној страни не желе. Разлога за то је превише.

Сваки од њих је стваран, али ни један није по вољи Бога јер немамо право да делимо људе.

Мисли му је прекинуо ударац лопте о леђа док је седео нешто даље од групе људи. По лопту је дотрчао дечак од око пет година, заставши на неколико метара од Гаврила, гледајући га крупним зеленим очима. Хитрим покретом је узео лопту и пружио је дечаку. Трапавим корацима је пришао и узео из његових руку а онда се осмехнуо. На мусавом лицу видела се срећа, она права и искрена. Посегао је за фотоапаратом и фотографисао га неколико пута. Утом је пришао дечаков отац. Гаврило му је климнуо главом, што је учинио и млади мушкарац узимајући дечака у наручје. Фотографисао их је још неколико пута а онда су почели да разговарају.

Дечак се звао Хајдар а његов отац Фериз. Фериз је кроз смешак поменуо да његово име означава срећу а да је Хајдар у преводу лав. „Срећа прати храбре“ – помислио је и насмејао се у себи Гаврило, док је вече заменила ноћ. Не сећа се када је заспао. Пробудила га је рука малог Лава на његовом лицу. Подигао се у седећи положај и осмехну се дечаку. Нешто даље налазила се група људи која је жучно расправљала о некој теми. Много нових лица пристигло је у току ноћи. Фериз му је објаснио шта се дешава.

– Затворили су границу и неће нас пустити даље – рекао је. Људи ће покушати да пробију жицу и тако наставе пут.

– Војници и полиција ће вас зауставити. Ухапсиће вас.

– Вероватно, али неко ће успети да се провуче. То нам је једина шанса.

– Зар не мислиш да је ризично? – рекавши то окренуо се погледавши у правцу малог Лава.

– Шта могу друго!? У Немачкој ми се налази брат од стрица. Он нам може помоћи. Не могу да останем овде са дететом. Морам да покушам.

Гаврило је климнуо главом као да разуме и отишао до групе новинара који су се налазили у близини. Седели су на земљи и чекали као и сви који су били на том месту.

Неколико сати касније, без најаве, све се ускомешало. Људи су почели да трче, наизглед без циља. За њима су кренули Гаврило и остали новинари. У општем метежу ваздухом се развио густ дим сузавца. Жичана ограда која је до малопре била пред њима, покидана је. На стотине људи се сјурило ка другој страни. Направио је пар снимача а онда кренуо даље за њима. Полиција и војска сукобила се са људима. Нешто даље видео је Фериза како трчи у наручју са малим Лавом, а за њима неколико полицајаца. Гаврило је потрчао за њима. Видео је када је Фериза бездушно спотакла жена са камером у руци, а онда су на њега

навалила двојица док се мали Лав нешто даље скотрљао у траву. Без размишљања Гаврило је бацио фотоапарат и једног полицајца одгурнуо на страну а другог ухватио јако око струка и оборивши га довикнуо Феризу из свег гласа да бежи.

Фериз га је погледао, благо климнуо главом, устао, зграбио дечака и отрчао са десетинама других у непознато. Гаврила су утом пар пута ударили и везали руке иза леђа док је погледом пратио Фериза и малог Лава како нестају у даљини.

– Ја сам новинар! – повикао је.

Двојица мушкараца су га усправила а онда су из његовог џепа на прслуку извадили прес карту и пасош. Неволјно су му одвезали руке и пружили документа. Вероватно су у том тренутку имали преча посла него да се њиме баве. Подигао је фотоапарат са земље и кренуо кући.

Касније те године фотографија малог Лава и његовог оца била је награђена и красила је странице многих новина. Говорили су да осликава борбу и наду. Дивили су јој се, али, као и све у животу, прошло је и заборавило се. Заборав је тако људски а у исто време тако бездушан и окрутан.

Гаврило ће памтити заувек осећај среће док их је гледао како трче кроз суву траву непрегледних поља на граници јер постоје људи који памте. Такви често ситницама, наизглед небитним стварима несвесно направе велика дела и промене. Негде у бескрају тиња искра наде. У њој је записано да је једном у некој земљи, један човек са именом анђела помогао Срећи да мали Лав буде слободан. Ја верујем у то.

ОДЛАЗАК

Било је тачно дванаест сати у подне и на другој страни врата, у ходнику, иза притиснутог звона стајао је млад, висок и мршав полицајац. Лице му је било чисто и зрачило је поштењем. Анонимни младић је отворио врата и након пар размијењених ријечи, позвао га је да уђе. Младић био је подстанар, студент, долазио је из сусједне земље и његов газда, старији господин са супругом прије пола сата отишао је у посјету код родбине. Анонимни младић је прије три седмице заустављен у десет сати навечер у оближњој улици од стране старијег, неповјерљивог полицајца у пролазу, који му је дао седам дана да се пријави у одјел за странце. Ово је вјероватно била нека врста рутинске контроле након пријављивања.

Причали су око сат времена о обичајима анонимног младића, његовом боравку у том граду и намјерама. На крају разговора причали су о његовим вечерњим изласцима и друштву, ако га је имао. „Ми морамо да pazимо куда се ви крећете“, казао је полицајац.

Године догађања биле су године рата, ма колико то у мирнодопским условима нестварно изгледало. Годинама касније, младић се присјећао времена након и времена раније – могао је узети било какав други догађај као средиште празнине у којој ће дуго времена боравити.

У средишту града налазила се градска библиотека из које повремено посуђивао књиге. Присјећао се књиге коју је у то вријеме читао. Чудновато, али била је то књига о концентрационом логору у Пољској, на бившем источноевропском дијелу старог континента. Није било вријеме за читање таквих књига, али био му је близак начин на који је била написана. Некада, у вријеме док је читао књиге, обичавао је отворити прву страницу и започети са чита-

њем. Прва страница увијек је одавала дах књиге и то је био обичај многих који су уживали у читању, сазнао је касније.

Разлог доласка био је студиј. Био је то некако нестваран разлог доласка у вријеме рата, али младић се у околини универзитета сусретао са бројним познаницима који су из сличног разлога били ту. Сви су некако тражили начин да остану ту или оду даље, у неку сусједну земљу чије су границе биле отворене. Сви су тражили неку врсту стипендије или финансирања тог нестварног дијела живота који су започели – иако, уколико их нетко није савјетовао, нису знали да ће од тога овисити њихов будући живот. Била је то нека врста инерције: доћи, тражити, сналазити се на неки начин. Град је био опхрван избјеглицама који су долазили за стално или били само у пролазу, али младић у то вријеме није могао о томе дубље размишљати.

ПОКЕР АСОВА

Било је то заиста одабрано друштво, врло моћно друштво окупљено у приватној јазбини на тајној локацији.

– Јел' ви имате намеру још дуго да се тако зевзечите – упита Смрт са прекором у гласу?

Куга се правила луда, наизглед задубљена у неку медицинску енциклопедију. Глад и Рат су били нагнути над географском картом, вукли врхове кошчатих прстију преко ње и нешто се дошаптавали.

– 'Ајде, бре, не могу све сама – опет се огласила Смрт гледајући бескрајни списак који је излазио из штампа. – Идете ли или не? – сада већ скоро плачним гласом питала је своје вечите сараднике, а могло би се рећи и пријатеље. – Не могу себи да дозволим да негде закасним, јер шта ће мислити о мени? Не би било добро да се прошири глас да сам аљкава и непоуздана.

– Ја нећу нигде – рече Куга не скидајући поглед са дебеле књиге. – А ни ти нећеш нигде да закасниш, јер они су увек тамо и немају где да оду. Уосталом, шта ћемо ти ми? Ми смо своје урадили. Ти их само покупи. И престани да кмечиш како те нико не воли. Многи ће бити задовољни када им дођеш, веруј ми. Узгред, када ћеш коначно да уложиш неку пару у косилицу уместо што вуцараш околу ту спору старинску косу? Видиш да посла има све више.

Смрт је нешто за себе незадовољно гунђала у наборе огртача док је полазила према маскираним блиндираним вратима забацивши дугачку дршку косе преко десног рамена. Глад и Рат су се изнад географске карте задовољно руковали и бацили коску што је проузроковало чангрљање на које се Куга није обазирала већ је марљиво окретала листове већ поменуто енциклопедије.

Испред јазбине се чуо препознатљив звук Харли Дејвидсона модел Road King од 1.700 кубика (поклон спонзора) кога је Смрт бесно стартовала истовремено гурајући у цепове без дна велику гомилу у пролазу отргнутих штампаних листова.

Рат је је остао да сам са собом игра „Човече не љути се“, а Глад је почела да проучава *Велики народни кувар*.

АЛЕК

Нашли смо се у ресторану „Перпер“. Алек Вукадиновић, председник књижевног клуба и ја. Договарали смо се око рецензије за зборник и његовог гостовања на књижевној вечери. Алек је причао о дружењу са Бранком Миљковићем, споменуо је и Матију Бећковића. „Како је Матија постао академик за време бивше државе, а увек је био национално оријентисан?“, упитах. „Матија, Матија“, мумлао је Алек. „Матија је масон.“ Договорисмо се, поздрависмо и кренусмо према Студењаку. „Што не понијех фотоапарат да се сликамо. Овај ће можда некад бити ка Његош“, рече председник. Касније тог дана сврати код мене Млађо. „Пусти нешто од Азре, само немој са оног албума *Балегари не вјерују срећи*“, рече са врата. Испричах му за Алека. „Јеси ли читао нешто од њега?“, упитах. „Ма јесам“, одговори. „Бог небога, небог бога око часа тера злога, бог небога...“ поче да рецитије. „То је Алекова песма?“ „Да“, рече. „Па каква је то поезија?“ „Неке беле басме, тако се зове“, одговори. Књижевно вече је било заказано за два дана, у суботу у дискотеци. Дискотеку нам је уступио Савез студената, односно Шћепан. Имао је близу четрдесет година и кућу на Бежанији, али је и даље контролисао Савез студената преко својих земљака. Председник клуба је био са њим у дилу. Ми смо се правили да то не видимо. Било је бесплатног пића и добре забаве, компромис. Председнику је било важно да све прође пристojно, зато нас је пред свако књижевно вече упозоравао да неко не уради нешто непримерено ситуацији. Тако и овог пута. „Мора се знати ко ће шта говорити,“ рекао је. „То је цензура“, побуни се Млађо. „Није. Питам да не би неком пало на памет да рецимо скине гаће а гостује Алек Вукадиновић.“ Вече је почело. Најава програма, неколико нас из клуба, а онда

Алек. „Поезија се рађа из аскетизма...“ „Бог небога, небог бога...“ После Алека Млађо, случајност или судбина. „Пре него што кренем да говорим своју поезију, једна реплика Алеку Вукадиновићу.“ Погледах према столу где је седео председник клуба. Држао се за главу. „Поезија настаје и из хедонизма“, настави Млађо. Причао је још понешто, не могу се свега сетити. На крају је рекао да су неки за једну песму у време СФРЈ добијали станове а сад нама причају како су били аскете. Поменуо је „Веру Павладољску“, и „Мостарске кише“, онда нам је окренуо леђа и говорио неку песму у којој Петрарки забија нешто у дупе. Алек Вукадиновић је устао и кренуо према излазним вратима. За њим је потрчао председник клуба. „Станите, молим Вас, вратите се, не мисли он ништа лично!“, викао је.

ХЛЕБНИ ПАРК

Фанија Медлић, једна побожна и савесна девојка давно прошла доба за удају, желела је да пронађе посао. Школовала се, колико треба, али није стигла даље од гимназијске дипломе. И то је било доста за ћерку једног занатлије, сарача, ременара. Дотле је, ипак, према својим широким и никад задовољеним интересовањима, ишла и на часове енглеског, на часове глуме и у нижу музичку школу – одустала је од средње кад јој је брат рекао да још није чуо да особа без слуха може бити музичар. И глуме се одрекла неколико година касније, онда кад је брат рекао да не разуме каква је то глумица која неће умети да пева ако то улога захтева.

Отац је једном приликом приметио да је добро што зна енглески, ето, онај њихов рођак Страин послује нешто с Енглезима, па би можда и она могла такво нешто да нађе. Мајка није рекла ништа. Као увек, смерно је ћутала и пуштала мужа и сина да воде главну реч. Фанија се томе потајно чудила: мајка је, иначе, увек имала своје мишљење, и износила га доста енергично, али за женски свет.

Знало се да брат неће наставити породичну традицију, да неће бити сарач. Коме је то у данашње време још потребно!? Отац је одржавао пословне везе с одгајивачима коња и лепо зарађивао. Живели су близу хиподрома, ту им је била и радионица. Син, ипак, није желео да се посвети породичном занату. Хтео је нешто скоро сасвим друго – модну продукцију, линију предмета од коже. Правио је скице новчаника, чак ташни, торбица и, нарочито, каишева и футрола за пиштоље и ножеве. И њега је понела плица акционих јунака.

Седело се за трпезаријским столом после вечере. Сви су били ту, и у једном тренутку тишине Фанија рече:

– Сутра ћу можда имати посао. Имам заказан разговор. Радујем се унапред. Имаћу нешто своје!

– Не хвали се сутрашњим даном јер не знаш шта ће дан донети – рече њен отац озбиљним гласом, као толико пута дотад, као да је само чекао прилику да то изговори. Он није много веровао у женске способности – осим у кући. Ту им је признавао све. С друге стране, Фанија је добро говорила енглески, а и иначе је била као шило, брза и прецизна. Сматрао је да би понекад била можда и прецизнија кад би била мање брза.

– Знам, знам – рече Фанија слабирим гласом. Погрешила је, опет, иако је сам посао сигурно био нешто што би њен отац одобравао. – Идем у своју собу, не желим да ми покварите слику сутрашњег дана!

– Добро, иди – рече отац док је девојка устајала од стола. – Срећно!

– Слику сутрашњег дана! – добаци подругљиво брат. – Свако живи свој живот, макар у сновима. Чекамо резултат.

Мајка није рекла ништа, почела је да склања преостале ствари са стола. Погледала је ћерку и осмехнула јој се. То је било све.

„О, нека нико не говори о срећи сутрашњег дана“, прође Фанији кроз главу последња мисао пред сан...

Нашла се пред некаквим забавним парком. Испред улаза а испод табле с натписом, на ниској сталажи стајали су изложени плехови с преградицама и готовим хлебчићима у њима – црним и белим. За ивицу сталаже била је приказана цена, 'јефтино'.

„Требало би их купити“, помисли Фанија док се у њеном духу будила савест. Прошла је, ипак, слутећи више, и радознано ушла у Хлебни парк – како је писало на та-

бли. Одједном све би низбрдо и страшно стрмо, а она трчи наниже широком поплочаном стазом, безглаво. С леве стране ограђено удубљење са земљом, у њему постоље, а на овоме диван велики црни хлеб. Фанија га зграби у пролазу, у трку, па настави безглаво наниже и, таман пре него што ће се 'укуцати' (тако је помислила) у бетонски зид у дну, испред себе види двоје људи, мушкарца и жену који ту пред самим зидом ћутећи стоје. Она помисли како се сад треба припремити, а одмах затим удари делимично у оне људе, делимично о зид – није било баш јако страшно, они су ублажили ударац својим телима.

„Како ли је њима?“ – пролете јој нејасна мисао, као сенка, али нико није изговорио ни реч. Фанија већ у следећем тренутку поче да граби узбрдо, снажним корацима и уз велики труд. Све време је осећала страх. Успут баци онај хлеб натраг у удубљење из ког га је била узела, надајући се да ће завршити на постољу. Хлеб јој се, међутим, наједном учини као окрајак а затим се и откотрља у ћошак, тамо где је прљавштина, и пацов неки.

Фанији би жао хлеба. Врати се, узе га (сад је то био мали жалосни хлеб, некако сав здудан) и постави га натраг на место с ког га је узела.

Потрча затим навише, хитро, журно, брат је негде пронашао црне земичке!

БАБА НАТА

Од постања света, људске пакости и рата, војска као свака војска, увек је са собом носила болести.

Кад су Швабе, 1915, упале у Мачву и Србију, услед немогућности да одрже минимум здравствене хигијене, са собом су с наших привремено запоседнутих простора, однеле и непланирани ратни плен. Тај плен је имао више својих имена и израза, али онај најопаснији, који леди крв у жилама, како домаћем становништву тако и окупатору, звао се – пегави тифус.

Много је нашега народа, а боме и стране солдатеске, пострадало тих ратних година од ове опаке болешчине. Пословично предузимљив и прецизан, нама вековни непријатељ, журно је наредио увођење различитих противепидемијских мера, међу којима је била и она да локално становништво, одмах, под претњом најоштрије казне за њихово неспровођење, у оквиру својих економских дворишта, ископа рупу одређене величине коју ће користити за своје физиолошке потребе.

Како сила бога не моли, ова, нашем уху чудна наредба – која се јако косила са оном познатом, традиционално српском, „широко ти поље“ – ипак се морала извршити. Учинише то беспоговорно или с нешто немуштог гунђања и мумлања, при ископу, како сви Мачвани, тако и Журавчани. Сви... осим старе баба Нате, која, од како јој у српско-турском рату пострада сва мушка чељад из куће, живљаше сама на искрају овог омаленог села.

Неће се никада сазнати да л' је баба Ната, од почетка и с намером терала инат Швабама, или самој себи и своме животу, тако сличном истоименој, давно несталој, тихој равничарској речици Журави, у чијој близини је одрасла. Никада нећемо сазнати ни да ли у животу који само патњу

памти и за патњу зна, уопште и може постојати разлог за неку журбу и слепо извршавање наредби непријатеља, или је баба Ната, напросто пречула ово саопштење новоуспостављених аустроугарских власти. Но, кад јој двојица до зуба наоружаних солдата, који од куће до куће кренуше у контролу да ли се и како наредба спроводи у дело, бануше у двориште – од којих један – на једва препознатљивом српском, својим меким *p*, гласно изусти реч – *рупа*, баба Ната ништа не одговори! Ррррупа, ррррупа... баба... где је рррупа!? – бесно понови Шваба, скидајући карабин с рамена.

У та времена, све удате жене у Мачви, носиле су прегаче и скуте испод којих нису облачиле никакву другу одећу. Да ли више збуњено, уплашено или срдито, тек... баба Ната, наглим покретом дограби и задиже своје скуте с прегачом високо изнад главе, на силно изненађење како овог тако и других војника који пристигоше из суседних дворишта, чувши да се ту нешто догађа. Nicht dieses Loch...! Неее та рррупа, не та рррупа... баба... дрруга, друга рррупа! У један глас, злурадо, сваки на свом језику, повикаше присутни војници. А баба Ната, онако благо ослоњена, због слабости, на стару шљиву испред куће, сада већ пркосно, окрете задњицу свом непријатељу, погну се у струку, понављајући исти, малочас већ учињени поступак, па слично врхунски обученом војнику који салутира старешини, узвикну – је л' ова!?

Бес поробљивача, помешан са доживљеним понижењем и општим смехом који наста, учини да баба Ната не буде том приликом најстроже кажњена, како је то у правилу чинила окупаторска војска. Би јој само наређено да до недеље, без ичије помоћи, ископа рупу сопствене висине.

Баш у недељу, на беле покладе, последњег дана пред почетак великог васкршњег поста, готово пре зоре, док се припремала за одлазак у цркву, тумарнуше у авлију нека друга два војника, захтевајући да им покаже шта је по из-

датом: наређењу урађено. И... баба Ната их поведе у башчу, кажипрстом показујући на рупу ископану у најлошијој мачванској пескуши, дубоку једва пар пуних ашова. Ко ће га знати, да ли стишавајући или свесно распаљујући њихов бес, одведе их она и до друге, треће... четврте... враг ће га знати које по реду рупе, исте или приближне величине. Пљуснуше ударци ашова по старичиним леђима... немоћна колена задрхташе... за тренутак клекну... само тихи јаук чу се... изазван новим изненадним ударцем по плећима... паде на лице... па се све утиша... Готово у исто време, ненадано, ниоткуда, преко башче, један тупи клепет клатна звона јави се с глоговачке цркве... И опет, све утихну.

Никада се није дознало да ли је баба Ната, из ината поступила тако како је поступила или је онако слабашна увек наново одустајала, ударајући при копању на тврду, непробојну плочевину старог корита Жураве, на којој јој кућерак беше подигнут.

Лагано... време заборавом затрпава небројене племенитости и подвиге ослободилаца Србије, а да неће скрити храброст или инат једне старице. Једино, понека брижна мајка, у Журави и Глоговцу, у жељи да похвали своје мезимче за неки несташлук који јој се допадне а није за озбиљну грдњу нити прекор, и данас, не слутећи како је ова изрека настала, има обичај да каже: „Баба Ната, из ината“!

Догодило се – не поновило се! Тек, сигурно је само једно – не вели народ за џаба: „Тврд је орах воћка чудновата“!

У ЗМАЈЕВОМ ГНИЈЕЗДУ

Старец убади комад дрвета у потишалу ватру и својим штапом је процара. Десетине варница вину се ка ноћном небу. Пламен поново преузе зажарене цјепанице. Доносио је пријатну топлоту, ове прохладне прољетне ноћи и освјетљавао лица присутних. Сјене десетак мушкараца играле су испред невелике колибе, на обали веселог потока богатог водом.

„У моме крају, у пећинама над Вражјим фировима, живе змајеви“, потакнут пламеном, насталу тишину прекину штркљастим, проћелавим мушкарацем педесетих година, „Ја их, додуше, виђео нијесам, ни ја нити ико други, већ вијековима. Мада, моја баба Гага ми причаше, како их је она, заједно са чича Грозданом, виђела једног дана у кањону Лима. Бијаху страшни, из уста су бљували ватру.“

„Их, да нијесам знао Гагу и Гроздана, више су љутог пића сасули у се него је воде овим потоком протекло“, убади се крупни бркајлија, „али приче о змајевима, заиста су тачне. Велики маг, причали су наши стари, господарио је овим звјерима. Кажу, када би се њихов господар набијесио, истјерао би их из пећине и змајеви би палили села, уништавали чак и градове. Најхрабрији људи, да би доказали своје јунаштво, одлазили су у пећине да убију змајеве, али се нико оданде није вратио. Задњих вијекова, змајеви мирују у свом гнијезду, у Ђаловића пећини, нити они дирају нас, нити ми њих узнемиравамо.“

Старец поглади своју дугу, сиједу браву:

„Занимљиву причу ми казасте. У неким старим хроникама, у књижници Вегаполиса, прочитао сам како су моћни људи из времена Велике таме и страшних ратова, управљали овим летећим неманима и користили њихове пламенове и муње у рату на небу. Но, никада змаја видио

нисам, тек на понеком цртежу у књигама староставним... Пријатељи моји, задње дрво нам гори, ватра ће се ускоро погасити. Вријеме је да пођете кућама својим, град је подалеко, а ни села ваша нису ближа.“

Ноћ је постајала вјетровита и људи се почеше разилазити. Разговарали су успут о темама вечерашњих прича. Уз ватру и Стареца остаде само младић, лијепих црта лица и снажних мишица. Старец убаци неколико кромпира у жар, ваљало је нешто појести.

„Ти, момче, Бодин се зваше?“

„Да, господине.“

„Ћутљив си био, као воском заливен, а ипак си задњи остао. Ниси дошао слушати приче, лијек ти вјероватно неки треба.“

„О, мудри човјече, млад сам, јак и здрав, за моје тијело ништа ми не треба, али ми се душа цијела, а памети ми недостаје. Ти ми, господине, можда можеш помоћи, савјет ми дати, поучити ме, о теби и твојој мудрости много сам слушао.“

Старец младићу пружи печени кромпир и мало соли на листу репуха:

„Узми, сигурно ништа ниси јео, а видим да из далека путујеш, коњ ти је био уморан кад си дошао.“

„Из плавског сам краја, моје село Пронија се зове. Ми живимо на граници са Илиријом, кнежевином у Краљевини Горштака. Наши ђедови су ратовали, али сада, када је мир, међусобно тргујемо, мада се још пријатељима не зовемо.“

„Вријеме залијечи ране, ожиљци изблиједе, важно је не солити“, рече Старец и уваља у со свој кромпир.

„На пијаци, у Плаву, срео сам Теуту, кћерку поглавара села са друге стране границе, из Илирије. Она је предивна! Крупне, црне, бисерне очи, до струка дуга, валовита коса. И њена добра, топла душа. Вјерујте ми, истинско је богатство, прави драгуљ.“

„Пловио сам васељеном, од звијезде до звијезде, трагао сам за тајнама и дивио се небеском богатству. Али, тек кад сретох њу, у чијим очима се огледају и небо и звијезде, схватих да сам био сиромашан, све док је не запросих, а она ми рече, да!“ Ове ријечи давно прочитах у некој књижници“, рече Старец. У његовим очима обасјаним посљедњим пламеновима ватре било је неке сјете.

„И ја сам се допао Теути. Почех долазити у њено село, као на пијацу, а онда смо се тајно виђали. Потрајало је тако више од године, јер ни њени ни моји нису дозвољавали ни помисао на наш брак. На крају су нас открили. Теуту су њени ошишали до главе, мене су у нашем селу јавно бичевали. Запријетили су, ако наставимо да се виђамо, да ће нас обоје убити. Боље и то, кажу, него нови рат да започне. Али...“

„Ви се и даље виђате.“

„Да, помишљамо да побјегнемо далеко одавде, преко Вегрине, у западне земље, којим управља господар Бастро. Тамо да започнемо нови живот, јак сам, нећемо бити гладни. Ускоро ће у њиховом селу бити празник и пажња ће им попустити, то је шанса за бијег. Али ме ипак разједа двојба, са једне стране су родитељи, пријатељи, родбина и дом, а са друге моје благо, моја љубав и срећа.“

Старец поново поглади своје бијело руно:

„И једна и друга одлука могу бити исправне или погрешне. То зависи само од тебе, ти себе најбоље познајеш. Зато, уђи у себе, потражи своју срж, своју суштину, и до-нијећеш исправну одлуку.“

Младић и дјевојка јашу снажног мркова. Пред њима је долина, као снијегом, прошарана цвијетом бијелих рада. Долином вијуга смарагдно-зелена ријека. Бодин и Теута данима су јахали шумама, планинама, али и пустињским крајевима. Знали су да их њихови неће оставити на миру и

да су сигурно кренули за њима. По сваку цијену, настојаће их ухватити и најсуровије казнити, као наук свима који би њихове стопе слиједили. Зато су избјегавали насеља и стално заваравали траг.

Спустише се до обале и одмах осјетише свјежину брзе, планинске ријеке. Први је сјахао Бодин, да би Теуту прихватио у наручје. Иако су били уморни од сталног јахања, уживали су у својој слободи и љубави.

„Срећо моја“, шапну јој младић на ухо.

„Молим, једини“, узврати дјевојка. Њена некада дуга коса, сада је тек стизала Бодинову.

„До краја дана досегнућемо Вегрину. Прије тога, морамо кроз Ђаловића клисуру. Са друге стране клисуре је Кнежевина Рашана, већ тамо бићемо слободни. Муњи је потребан одмор, и ми се требамо добро одморити и нешто појести.“

Бодин се брзо опрао, а затим ловио рибу, док је Теута своје извајано тијело купала у леденој води. Касније су младићев улов и неколико меснатих гљива испекли и похлепно појели. Теута је јела знала спремати, а и били су гладни.

Бодин се загледа у небо и сунце, било је вријеме да пођу и убрзо се нађоше у седлу свога Муње. Оставили су за собом питому долину и зашли у кланац што га је зелена ријека вијековима пробијала. У сјени кланца, далеко од пријатног сунца, осјетили су језу како им обузима тијело. Одједном и Муња поче фрктати и њискати. Бодин се начас изненади и збуни. Осврну се око себе да открије разлог Муњиног немира. У даљини, иза њих, спазио је групу коњаника. Још увијек су далеко, али младић је разазнавао униформе на њима, међу којима и униформе илирских војника. Открили су их! Бодин потакну Муњу и овај појури. Младићу главом проструја мисао како је живот неправедан. Били су тако близу слободи и срећи, али двоструки терет на уморнијем коњу, довољно ће их успорити да по-

стану плијен својих прогонитеља. Бодин чвршће привуче дјевојку себи:

„Да ли си спремна са мном мријети?“

„Само ме не остављај њима“, одговори Теута плачним гласом.

Бодин повуче узде, и Муња скрену са пута, једним краком кланца и једва видљивом стазицом. Бодин је добро познавао ове путеве још док је пратио трговачке караване према Раши. Коњ је јурио стазицом ка Змајевом гнијезду, ка улазу у Ђаловића пећину. Сјахали су журно и узели најнужније ствари. Прогонитељи су их већ стизали. Посљедњи пут погладише Муњу у чијим очима се читавала туга. Бодин поведе Теуту стрмином. Готово се срозаше до стијена и невеликог отвора. Прогонитељи су јасно видјели младића и дјевојку како замичу за стијене и нестају у утроби земље.

Бодин и Теута спуштају се стрмим, природним ходником пећине. Пут освјетљавају свијећом из свог пртљага, коју је младић кресивом упалио. Успоравају их одваљене стијене. У мраку, у Бодиновим рукама свјетлуца и његов мач. Стеже га рукама, а за напете мишице, чврсто се држи престрашена дјевојка. Дуго су понирали у утробу земље, прогонитеље за собом видјели нису. Ходник постаде широк и висок када се пред њима указа зидина, очигледно човјечијом руком направљена. И на њој велика рупа, довољна да кроз њу несметано прође коњаник. Зид је невјероватно дубок и из њега као костури штрче челичне шипке. Бодин се чудило, ко је у стању направити овакво што.

Са друге стране зидине, кроз коју су се провукли, дочекаше их велики комади одваљеног зида и огромна дворана. И у дворани змајеви! Већ први змајеви били су на једва педесетак метара од њих. У првом дијелу, змајеви су лежали у нереду, али колико год су даље, уз слабу свјетлост свијеће могли да виде, змајеви су били у бесконачним низовима. Огромне немани, као да су од метала, биле

су умртвљене. По њиховим крилима, нешто је писало њему непознатим писмом. Биле су и бројевима означене.

Сваки корак младића и дјевојке био је пажљив, нечујан. Ако се пробуде звијери, ако прогледају, то је њихов крај.

Бодин, у даљини, међу змајевима, одједном спази свјетлост. Пламен бакље! Њима се приближава! Мач је подигао, на лицу грч.

„С... С... Старец!“ оте се Бодину, с олакшањем.

„Задње гдје бих помислио да ћу те срести. Тебе и твоју дјевојку“, мирно одговори човјек дуге, сиједе браде. Већ им је пришао.

„Сакрили смо се од потјере, нисмо имали избора... А, змајеви, да ли су живи?“

„Моћни људи, из прадавних времена, створили су их да им служе у ратовима, на небу. Сакривали су их и чували на оваквим и сличним мјестима. Ови овдје, већ одавно су умртвљени, и тешко да им ми можемо животну снагу повратити. Али, дјецо моја, оваква мјеста, из времена Велике таме, зраче непознате болести. Од тих болести, људи брзо умиру. Зато се из Ђаловића пећине вијековима нико жив вратио није. Међу неманима нађох сачуване, бројне људске костуре, очигледно су помрли од болести. Можда је сада болести нестало, добар знак је да смо уопште живи, али, што прије морамо ван.“

„А потјера?“ упита Теута.

„Кћери, они су се сигурно већ разбјежали, у страху да ћете ти и Бодин разбудити и узнемирити змајеве.“

„Остали смо без Муње, нашег коња“, рече Бодин.

„Ја ћу вас, полако, одвести до Вегаполиса. Док будете ишли, имаћемо довољно времена да вас поучим у љековите траве. Стар сам, своје знање требам пренијети на некога, а вама то знање може бити од користи. Хајдемо, дјецо, надам се да идемо на вријеме.“

Потјера се вратила у Плавски крај. Са собом су довели Муњу. На њиховим војничким лицима, бијес је замијенила туга. Дуго су само ћутали. Вјеровали су да су змајеви прогутали Бодина и Теуту. Плач и лелек мајки одзвањао је селима. Ипак, годинама касније, неки путници намјерници из Вегаполиса, клели су се да су баш у овоме граду срели Теуту и Бодина. Преживјели су змајеве, гајили су своју дјецу и бавили се љекаријом. Тако је временом настала легенда о великој љубави Бодина и Теуте, овјереној у Змајевом гнијезду!

НИТРАТНА ПЕРИПЕТИЈА (ИЗ КОЈЕ
САЗНАЈЕМО КАКО ЈЕ КОРИСНО ДА НАС
КАТКАД ПРИДОБИЈЕ ОНО ШТО
ИЗБЕГАВАМО)

Као да није била довољно болна спознаја господина Матиса да ће уметност више задужити лакоћом с којом је многе традиционалне сликарске методе одбацио, него блиставим новинама које је пригрлио – тегобно портретисање госпође Матис изнедрило је натегнуту атмосферу у оквиру породичног сликарског предузећа, баш на почетку првог глобалног ратног конфликта који је већ довео до повлачења издашног руског колекционара авангардних дела, господина Шчукина, с париске уметничке сцене коју је увелико опседао насртљиви кубизам.

Суморног сликара, који је са четрдесет и четири године превазилазио старосну границу за регрутацију, није сместа очарала идеја о лечењу депресије смехом, када је господин Дебиси предложио да зарад разоноде на приватној пројекцији погледају популарну америчку комедију. У филму је по први пут главну улогу играо даровити младић којег је пет година раније у Фоли Бержеру, не кријући ентузијазам, композитор похвалио помињући инстинкте рођеног музичара и плесача. Господин Матис се кристално јасно сећао те вечери 1909. године када га је дугогодишњи пријатељ по повратку из Лондона где је дириговао извођењем свог *Прелудијума за поподне једног фауна*, љубазно повео на гостујући наступ комичне британске трупе, не би ли барем на моменат заборавио на заразни кубизам (ироничном игром судбине сâм сликар сковао је рогобатни термин само неколико месеци раније). Иако је млади глумац као леворук био принуђен да жице на виолини распореди у супротном поретку, у нескромном одговору на ком-

плимент господина Дебисија поменуо је да редовним вишесатним вежбањем усавршава виртуозност још од своје шеснаесте године (једва да је у том тренутку имао двадесет). Господин Матис је неизмерно волео виолину која је лако крчила пут до отмених мртвих природа у ентеријеру, а период пред породичну вечеру годинама је издвајао за музицирање на омиљеном инструменту, па је перспективног извођача посматрао са неодобравањем: упркос неупитном свирачком таленту спретни младић је узвишени инструмент на сцени често мењао за флашу непримерено пића глумећи потом акробатски вешто пијано посртање, што је у публици изазивало праву провалу грохотног смеха и громогласног аплауза.

Но, пријатне јесење вечери 1914. године, невољни господин Матис нагло је подлегао шарму наизглед неспретног господина током врхунски изведених вратоломија на платну са покретним сликама: кикотао се безбрижно попут детета током свих пет узастопно поновљених петнаестоминутних пројекција. Затечени сликар једва је поверовао пријатељу да је прослављени холивудски сценариста, редитељ и продуцент, господин Хенри Лерман, из коначне верзије филмске приче услед презира према интелегентном главном глумцу у необузданом наступу непријатељства током монтаже заправо изоставио најубедљивије сцене (испоставиће се да колосална неправда није зауставила једну од најблиставијих уметничких каријера икада). Мршави комедијаш који је вртоглавим маневрима моментално доспевао из једног угла кадра у наспрамни, једва да је напунио двадесет и пет година, али је испред камере представљао олињалу пропалицу без пребијене паре увек спремну да се освети за системска понижења. Непримерено дуг и узак капут светле боје, бела крагна што штрчи, и веома висок цилиндар изазивали су код господина Матиса асоцијацију на лик Лудог шеширције из *Земље чуда*, али је симпатични скитница свакако долазио из сасвим другачи-

јег друштвеног окружења, мање подложног маштаријама, и кудикамо суровијег. Сликара је напрасно фасцинирала спознаја да се кроз подсмевање неправди може доспети до поетске правде која је неописиво привлачна, толико чак, да му се мистична прекоокеанска држава препуна обећања о просперитету (али и неразрешивих опречности), можда по први пут учинила разумљивом. Премотавајући унатраг на посебном уређају траку скинуту с пројектора, један од живахне господе из веселог друштва натакарио је дуге вештачке брчине налик глумцу с еластичним штапом (дрвени реквизит је попут продужене руке ширио распон кловновских преметачина). Док је размишљао како брци у татарском стилу неоправдано одударају од иначе привлачне појаве пркосног пајака, ведри господин Матис помирљиво је осетио да је спреман да помније проучи поуке из преломљене кубистичке стварности, тако што ће сопствена мерила о томе шта је добро а шта лоше барем привремено оставити по страни.

Напоследку се и изван филмског остварења одиграла једна од оних сцена за које ограничено људско поимање стварности никад није сигурно којој димензији постојања засигурно припада (што препредени приповедачи користе да хировито помуте границу која овај свет држи на одстојању од надређених или подређених сфера). Пажљивог читаоца који оправдано сумња да је савремена уметност само слаткиш који облаже опору пилулу прогреса, подсећамо на *Лексикон филмских појмова* који наводи да еластични целулоидни нитрат, носач фотоосетљивог слоја у виду емулзије, синтетизован 1868. године у САД, у смеси са камфором има изванредна својства за производњу филмске траке која је еластична, безбојна, провидна, трајна и јефтина, но – у експлоатацији је веома опасна и гори већ на температури 120-140°C, бурно и експлозивно. Уз звуке прелудијума за романтичну оперу *Лоенгрин* господина Вагнера, као прикладну пратећу музичку подлогу (познато

је да се господин Дебиси отворено дивио покушајима свог немачког колеге да у опери заступи све облике уметности), нитратна трака нагло је планула а необуздане сјајне искре у трен ока допрле су до навоштених вештачких бркова оператера. Вешто изведеним маневром сликар је дограбио маказе и муњевито отфикарио viseће космате врхове у пламену, што је потакло раздраганог композитора да исте вечери упуту телеграм преко океана у чувени студио Кистоун: „Одабрано друштво француских уметника са одушевљењем гледало Ваш први филм Хлеб свагдашњи. Стоп. Господин Матис у спонтаном наступу инспирације скројио предлог за Ваш нови изглед. Стоп. Држите се црног одела, продужите скичеве, а скратите капут, цилиндар, и особито – бркове. Стоп.“

ЧАТ

Молимо сачекајте. Ауф, чак и машина има ред. Сачекај у продавници, сачекај у реду за биоскоп, сачекај на семафору... А не... Семафор је „лако ћемо бити“. Пролазиш овамо, пролазиш тамо. Чекај, кочница. Па ти си на прелазу. Али нико неће због будале да иде на робију. Умало да ме згази. „Другар, је л ти та машина у реду?“

Идемо даље. Чекам. Да. Монитор засветли. „Добро дошли“. Пожелео ми је добродошлицу. Баш као прави гост у мојој кући.

Све се креће. Сlike, очи испод наочара, ја се крећем на фотељи у ритму одбројавања пулсева компјутера. Све се окреће, а онда стане.

Један клик. Ко ми је то тамо, извирује глава на слици? Ко ми је ушао у електронски мозак? Ко је позвао? Па ми смо ту. Они су ту, деле овај простор са мном.

Један клик. Појављује се низ слика које смењујем великом брзином, не читајући поруке. Где стану све оне, размишљам, ко их шаље. Па то су питања за децу.

Један смарт телефон кошта колико и просечан компјутер. Не баш толико, али... кошта

Кошта ова разбигра и то много.

Електронски мозак, скоро хумане ћелије, клик.... Одговара компјутер на поруку.

Па ово није машина. Ово је другар, ово је мој брат. Велики брат вас гледа је постало тривијално питање. Ова машина има душу, има очи, има уста. Укључујем звучник. Пријатан глас обавештава. Докле, докле идем – питам се, до бесконачности у празан простор и неко време које се врти на сату машине.

Да ли да пожелим жељу. Можда ће одговорити. Вреди покушати. На пример... помишљам... „овај сајт не мо-

же да буде пронађен“, одговара машина. Разочарана одлазим, бацам у вис курсор, покушавам да зауставим погрде. Да ли? Ма, свакако, ова машина има неку тајну. Можда је у њој скривена математика коју не знам. Компликована је. Али, како зна да се моја жеља не може испунити?

Поновни клик.

„Добро јутро“, појеле ми машина. Већ и ја устајем полако и гасим је, остављам је полубудну, до следећег клика. До следећег јутра. Онако занесена кажем и ја „Добро јутро“.

ЛЕТОВАЊЕ У АЛБАНИЈИ

Посматрајући клинце како се безбрижно јуре по пешчаној плажу сасвим на југу Јадранског мора, рушећи при томе све дворце од песка које су њихове другарице муко-трпно сазидале, сетио сам се да ће по повратку у досадну свакодневицу имати задатак да одговоре на питање: Где и како сам провео летње ферије?

Дефинитивно, у Албанији. Како? Кад се све сабере и одузме, није то био уобичајен одмор типа плажа, купање, сунчање, креме по леђима, енигматика, плус лагана шетња. За то се побринула посебна екипа младих Београђана који су нас увесељавали из дана у дан својим оригиналним перформансима. Првог дана су паркирали своја огромна кола испред „нашег“ маркета и покуповали све што је било у њему, сокове, грицкалице, сву воду, газирану и ону другу, и тако нас оставили апсолутно без икаквог освежења бар док се поново не попуне рафови. Затим су ти исти Београђани у хотелском ресторану покупили све сланике са столова, а за вечеру смо имали помфрит са кечапом. Некако не иде, баш је био неслан. Мислим, помфрит, не шала.

Следећег дана су наши београдски другари испијали ону воду из маркета, а празну пластику убацивали у канализационе шахтове који су из неких разлога били отворени. Резултат је био брз и очекиван. Све се запушило. Па су домаћини, хтели – не хтели, морали да ангажују цистерну да прочисти загушење. Али... прилаз огромном возилу до хотела је био онемогућен бројним паркираним аутомобилима, свих врста и величина, углавном са српским таблицама, наравно, највише београдским. Па су хотелски шефови одлучили да позову у помоћ авијацију, ако и хеликоптери томе припадају. Једна таква летилица, такође огромна, повукла је тешку цистерну својим сајлама у висине, и

спустила је на простор поред нашег хотела, непосредно до главне шахте. Након тога се чуло брујање мотора пумпе, о разливању мириса из садржаја у цевима које су се „пробијале“ да не говорим, све смо то издржали и сачекали да се џамбо хеликоптер понови појави и однесе своју ловину ван нашег видокруга. И проблем је решен, а ми смо одахнули.

Бар до следеће прилике коју нисмо дуго чекали. Током главног obroka, а то је вечера, нестала је струја. Тачније, врло брзо ће се испоставити, струја је искључена. Све је наједном било у мраку, ресторан, шведски сто, настала је општа паника, довикивање на неколико језика и уз много дечје вике и цике. Све присутно особље је покушавало да поврати контролу, али није ишло. Људи су се сударали, прибор за јело је уз карактеристичан звучни ехо завршавао на патосу.

Да, опет исти актери, друштво из Београда је искључило главну склопку, онемогућивши при томе лагани прилаз просторији у којој се она налази. Слика је личила на неме филмове из доба Чарли Чаплина, мада се настала галама могла мерити стотинама децибела. И то је потрајало неких пола сата, а онда је засветлело у свим просторијама. И би светлост, како то пише у оном бестселеру из давних времена. Призор – као да је бомба детонирала посред трпезарије. Хране има свуда, највише по поду, само не по столовима. Домаћини су брзо приступили рашчишћавању и све се некако наместило, смирило, вечера привела крају и са пријатним узбуђењем смо чекали почетак програма у извођењу локалне фолклорне групе. Коначно у добром и опуштеном расположењу смо посматрали увежбану кореографију и аплаудирали извођачима после сваког плеса. Некоме то, ипак, није било довољно узбудљиво, погађате, друштво из Београда је тражило начин да подигне општи адреналин барем за једну октаву. Па се ничим изазвано прикључило изненађеном албанском ансамблу и започео је

„луди летњи плес“. Врло брзо су и фолклораши прихватили своје нове чланове и плесне партнере и позвали и нас са терасе да приступимо весељу. У сваком случају имали смо романтично вече са све играњем и певањем.

Следећег јутра нас је чекало ново изненађење, овог пута на плажи. Београђани су поранили, иако су имали „наступ“ претходне вечери, нису били лењи, покупили и сложили све сунцобране и лежаљке на једно место. Тамо су стајала два набилдована момка, разуме се, кратко ошишана и мутава, а конверзацију је водила девојка са намештеним љубазним осмехом на лицу. Да, стигла је нова управа и баш је њих задужила да направе ред на плажи, а пре свега да се зна ко може, а ко не може да се сунча и купа. Јер, како је она објашњавала, није купање за свакога, требало је показати уверење о положеном пливачком испиту (ко ли се тога сетио?), а ко то није имао, обавезно је пре уласка у воду морао да купи рукаве за надувавање, за сваки случај. Знате, оправдавала је нове мере девојка у изазовном бикинију, управа мора да води рачуна о својим гостима и не жели било какве непријатности и, не дај боже, невоље у мору. Ко није хтео да се купа, али је хтео да користи благодети Сунца, мораће да се снабде брендираним кремама, јер, тако је речено, само оне обезбеђују од претераног црвенила и опекотина. А нова управа води рачуна о својим гостима и београдској групи је поверила да снабдева госте мазивима против тих незгода. И као награда, сваки гост који купи и рукаве и крем, добија на употребу, одређено време, не дуже од два сата, лежаљку. За сунцобран је ишла посебна, не баш јефтина, доплата.

Режим додатне наплате коришћења природних добара је трајао све док се нису појавиле две госпође из Пирота, са „ладним трајнама“ што би рекао песник, и сазнавши за нове услове купања и сунчања, дигле невиђену грају и галаму, неће оне да слушају Београђане, доста им их је и тамо код куће и нек' иде сви у материну. Настала је свађа и

гурање, све је то изазвало пажњу правих домаћина па су и они послали своје ошишане момке на место конфликта. У међувремени су се ови наши повукли, сматрајући да је хепенинг завршен. А и шта да раде тамо, нису они дошли да се купају и сунчају већ да смишљају заплете типа веровали или не, или скривене камере.

Све у свему, весело. Као у игри човече не љути се. Коначно, зато и идемо на одмор, да се испразнимо, да одступимо од свакодневице, да нам се нешто деси, ако смо већ за љубав закаснили. Али, свему дође крај па чак и минимаксу, наравно, не минимаксу али јесте асоцијација на незаборавног водитеља. И њега смо волели јер је био посебан, оригиналан, као што је и друштво из метрополе умело да нас изненађује из дана у дан.

Тог последњег дана ништа није наговештавало да се наш кратки боравак у Албанији није завршио. Али, крај је онда кад судија одсвира последњи звиждук, а не кад гледаоцима то одговора. А судија се овог пута појавио у облику полицајца на заједничком албанско-косовском прелазу. Па је рекао да се вратимо на албанску страну, јер он неће да нас пропусти. Погледом сам потражио „моје“ Београђане, надајући се да је то још једно њихово масло, али их није било тамо. Зашто нећеш да нас пропустиш, било је моје стидљиво и наивно питање. Немате личну карту, а пасош није важећи овде. И крај. Нема дискусије. А нема ни много памети, али њу нико и није тражио на месту које је некад припадало мојој држави, па и за њеног вакта смо сматрали да је ту и бог рекао лаку ноћ.

ИДИ(ОТИ)ЛА

И он је један од оних што петком, задихан као са цаком цемента на леђима, носи две кесе са пивом и гриц-калицама. Спустиће се, чим уђе у кућу, на расходовани ле-жај или на, безброј пута поправљану, излизану фотељу или било где, тамо где је слободно тог тренутка. Укућани ће му завидети када отвору флашу пива које пени као Ни-јагарини водопади, једва ће стићи да старијем сину напуни чашу коју пружа, испоставиће се, само пеном, од које ће ому остати бели бркови. На гутљај пића, дечак ће само цокнути и неће тражити више, горко му је, каже. Јесте, потврдиће и он, да мали више не тражи и не узнемирава га. Добаћиће му прву кесицу, која му је при руци, нема појма шта је унутра, јер он жели да погледа спортски пре-глед и временску прогнозу уз то, онако без везе, јер сутра и онако неће видети бела дана. До подне ће чврсто спава-ти, од подне радити на ситним поправкама и преправкама крупне и ситне машинерије, једва угуране у и онако мали стан. И неће се сећати да ли је припит спавао са женом об-ложеном новим слојем целулита, увек се чуди како се про-влачи кроз сужене пролазе између натрпаних ствари. Нема везе, није ни важно.

Сањао је целу ноћ младу волонтерку, тек је приспе-ла у фирму, коју је тешио бираним речима, да треба да бу-де срећна што су је примили и што су јој са важношћу предали све пожутеле и раскупусане, нерешене и нерешиве предмете, и што ће их она, још увек свежег знања, ре-шавати, а можда чак и успети, бар по који од њих, да реши на крају месеца, када ће погнути главу, да јој не виде сузе у очима док се деле плате и праве комбинације трошкова и куповине, а она зна и речено јој је и прихватила је то, да ће добијати само топли оброк у подне, помфрит и бечку

скоро сваки дан, и плаћену возњу градским превозом. Па сад, вози Мишко цео месец, нема појма како, не сме ни да помисли, док јој родитељи дотурају редовно, као пропалом студенту, после, истина свечано прослављене дипломе. Боље би било да је фризерка, већ би имала деценију стажа, и била млада пензионерка једног дана, ако та правила буду још важила, тог једног дана.

Волонтерка, развучена кроз целу ноћ. Ујутру се не буди. Целулитна жена, натечених ногу, ишараних истакнутим плавим венама, квари већ поправљане рингле, рерну, веш машину, тостер, миксер, блендер, фрижидер, замрзивач... Све се пени, надлази, кључа, испарава, кипи, цврчи, шишти и фијуче као кошава, лети по кући прашина од усисивача, прахери на конопцима у дворишту истерују последње нити избледелих и излизаних тепиха. Ручао и не би, а и доручак је прескочио, каже му жена, једва видљива, у магли испарења и прашине. Волонтерка каже да ће докторирати, наставља он свој сан, већ потпуно будан. Па, зашто да не, сећа се, када је и он, о нечем сличном, размишљао. Своје младалачке амбиције, давно је већ покопао, затрпан у породичну иди(от)илу. Не сећа се да ли се заљубио и зашто се оженио, није била трудна, али, као, хајде, време је, није лоша прилика, није их много имала пре њега, бар тако каже, он је веровао, а и да није, *нема везе, није ни важно.*

Увече, умазан од машинског уља, исфлекан од фарбе, руку израђаваних од шрафцигера, шила, чекића и ексера, баћиће се на фотељу и отворити пиво. Пена ће полетети као млаз фонтане, просуће се по њему и по поду. *Нема везе, није ни важно,* рећи ће, по ко зна који пут тога дана. А шта то у животу има везе и шта је то што је уопште важно?

РЕТРОСПЕКТИВА ИСКУСТВЕНОГ

Тешки трени извитоперене свакодневице. Сједио је на плочнику подупријет руксаком у којем се налазио читав његов живот. Носим цијели живот на својим плећима, знао је рећи малобројним пријатељима у неким, сад већ, давно минулим временима.

Ослушкивао је кишу како добује по плочнику нијемо посматрајући убрзани бат корака унезвјерених пролазника. Инкубациони период устаљеног микса меланхолије и злурадости доминирао је над читавим његовим бићем. Умјетник без трачка средстава, вјечно покушавајући да своје поруке пренесе у пулсирајући етар васељене. Голоброд, бос, гладан и жедан: амалгам депривационих стања, тако неодвојиво везаних за поднебље у којем је обитавао. У његовом крајњем случају без амплитуде бољитка у видокругу скорије будућности. Свако ко је иоле добио могућност сусрета са његовим дјелима, имао је само ријечи хвале за отјелотворења те неприкосновено јединствене визије коју је баштинио. Међутим, као што то обично и бива, квалитет је једно, а потражња за наведеним сасвим друго. Дошла су нека друга времена, неке нове праксе. Штанцовани аморфни квантитет свакојаких баљезгарија преузео је улогу оријентира у свијету понуде. Потражња је само крадомице ишла у корак са тим.

То га је морило. Често је тонуо у парагоне са сопством. Чак ни у најдубљој пукотини садржаја тог скривеног кутка у мрачном углу ума, изненадна битка није узимала свој данак. Његов Его и Алтер Его су у смртоносном ропцу. Сваки у свом углу ринга, одбијајући да се поклони оном другом. Као противрјечност свему нелогичном стоји приговор савјести: тај мукли шапат тријумфа рационалног. Узлазна путања апсурдности: континуирана до у бес-

коначност, контрадикцији је отварала пут. Дубоко закопан у души, испреплетен у нити свакој – осјећај спознаје преплављује. Устрептали, нехајни немир меланхолијом дубоко испуњава изненадно искреирани тренутак. У смјелом тренутку осаме, истина се покајнички отјелотворује: испливава из дубина тмине. Ерупција доживљава климакс. Сазнајни моментум преузима сву контролу над грозничавим бићем.

Та опака и сурова истина којој ђаво не да мира, те испливава на површину сваког боговјетног дана; изнова и изнова враћајући се, све разорнијом, за одвећ начето ткиво ионако такноћутне људске душе:

„То је живот“, мислио се у себи, правећи ретроспективу интроспективе, „или се уклопиш или те преклопе!“ ...

ДРУГИ КРУГ

Задњих година љета су стизала све касније и трајала су неубичајено кратко. Те промјене нису биле условљене само временом. Много тога је утицало да се почетком јула на плажама могла видјети тек по која екскурзија. Странци су постали мисаона именица. Ове дестинације изгубиле су некадашњи имиџ, а домаће госте посрнула економија је дословце десетковала. Узалуд се море удварало обали, галеб вјетру и сунце валу. Природа није могла исправити све грешке оних који су требали само да слиједе њену логику и уживају у њеним благодетима. Корисници су изгубили мјеру. Умјесто склада, завладало је отворено непријатељство.

Нешто од старих обичаја ипак је остало непромијењено. Са првим гостима плаже би добиле своје редовне посјетиоце. Продавачи крофни од јутра до вечери су ходали плажом и нудили топло пециво. На зидовима су своје мјесто пронашли продавци сувенира уз које су се шлепали шверцери цигарета. Покретна колица кретала су се лагано низ плажу нудећи воће. Понос Јадрана, чувени галебови за којима су лудовале странкиње, због мале понуде готово су изгубили сваки интерес за своје занимање. Неумољиви закон понуде и потражње. Само они најупорнији, погледом гладног орла снимали су полупразну плажу. Искусном оку није могао промаћи његов бакарни тен. Како је на самом почетку сезоне могао имати идеалну бакарну боју, била је строго чувана тајна, на коју је био јако поносан. Плажа је била његов дом, ту се осјећао на свом терену. Пијесак му је миловао стопала, познавао је сваку стопу и ишао је ходом надмоћног мужјака, покретима липицанера. Тијело атлете једва нешто нижег од два метра плијенило је поглед и прије него је своје тијело довео до идеалних пропорција.

Свјестан погледа задивљених посјетитељки непогрешиво је ловио најмањи знак да се обруши на плијен. Жене су вјечни сањари и редовно упадну у замку пропорција. Разочарање и деманти долазе само као посљедица, а о посљедицама увијек су бринули неки други. Никада није враћао филм унатраг прије десет и више година. Тадашњи рај постављао је само један задатак: извршити селекцију.

Благе топле седамдесете будиле су лаку сјету и ту замку вјешто је избјегавао. Свакоме ко остане у старом времену и не изврши правовремену трансформацију, пријети опасност да га прегази вријеме. Успјешно прилагођавање свим новим моментима давало му је предност коју је вјешто користио. Све протекле године оставиле су траг, али он то није признавао. Високи залисци или сиједа коса могу мушкарцу његових квалитета дати шарм, боре на лицу нагласити мужевност а нагомилано искуство помоћи да лакше дође до циља. Сметала му је констатација да изгледа страва за своје године. Није желио да изгледа фантастично за своје године, желио је да остане оно што је увијек био – господар плаже.

Вријеме је најбољи учитељ. Сада је знао све трикове средовјечних мушкараца. При ходу је користио само тихо грудно дисање. Употреба стомака у те сврхе могла је открити прве непожељне наслаге у предјелу стомака, а тај луксуз није могао себи приуштити. Високи циљеви траже високе стандарде, а високи стандарди значили су и велика одрицања. Цијена успјеха увијек је скупа. Унутрашњи непогрешиви сат звонио је на узбуну. Дан је био као из снова, као створен за почетак жетве. Први утисак био је да је избор – труба. Времена су била тешка и то се осјећало. На тренутак је схватио да уопште не завиди младима. Све интересантно било је у друштву или у годинама примјерено његовој дјечи. Пажљиво је прелиставао свој атар и схватио да једино постављање благих критерија не искључује пар потенцијалних жртава. Госпођа у извјесним годинама,

недалеко од њега, скидала је лагану хаљину и откривала тијело бијело као амеба. Први услов био је задовољен: Никада не стартуј осунчане. Искуство је показало да су преплануле или домаће цуре или гошће које су већ обрађене. Жртва се лагано препуштала миловању љетњег сунца. Примијетио је благи вишак облина и то га на трен поколеба. Примијетио је и вишак накита, што је бацило ново свјетло и донекле засјенило боре и ситне недостатке. Рањена жртва увијек је најлакши плијен. Познати љубитељ и познавалац жена Јован Марић пренио је та сазнања свима који су прочитали: *Љубав, секс и депресија*. Када паметни тако говоре, дефинитивно је одлучио да узме понуђени дар. Дарованом коњу мудри никада нису гледали у зубе. Чула су као сензори, региструју све вибрације и знао је да је плијен загризао удицу. Чекао је само да сунце омами чула, вјетар донесе мирис борове смоле, маслиновог уља, јода, соли. Сачекао је да пијесак покрене адреналин, вал пробуди наду и тренутак када узалудно покушава да нанесе заштитну крему на леђа. Са роштиља је допирао мирис пржене рибе. Да Вам помогнем?

Узалуд је покушавала нанијети крему на леђа када ју је пренуло питање. Претходну ноћ је касно допутовала. Није успјела одморити се од пута и трагови умора огледали су се у сваком покрету. Први пут од како се удала, љето је проводила сама. Дјеца су одрасла, формирала сопствени живот. Муж је још гањао каријеру и није могао ускладити своје обавезе са годишњим одмором. Зна за проблем средњих година. Познате су дилеме када се завршава један животни циклус и када долази питање. Шта даље? Прочитала је брдо мудрих рјешења од још мудријих глава. Сви су давали генијалне савјете, али ни они нису имали сређене животе. Таквима у правилу није могла вјеровати. Није жељела пропустити овако диван дан и још снена упутила се на плажу. Примијетила је да су купачи углавном дјеца. Тек понегдје могао се видјети по неки пар или пензионер уду-

бљен у читање дневне штампе. Примијетила је и локалног заводника који се као паун шепурио плажом. Дјеловао је надмено и препотентно. Није на њу оставио никакав утисак мада је признала да је то некада морао бити изузетан мушкарац. Управо у вријеме када је она била љепотица. Да су се срели прије двадесет година? Осјећала је на себи вишак бора, килограма, малаксалости од живота. Била је уморна.

Имала је још увијек лијепо лице и сви су говорили да изгледа дивно за своје године. Нико није хтио да је повриједи и каже: Боже, гдје нестане онаква љепотица?

Схватила је да је немогуће прикрити године и није се претјерано ни трудила. Видјела је Бронзаног заводника, примијетила је да има изражене залиске. Видјела је и да су сиједе власи прошарале кратку фризуру натопљену ораховим уљем да ублажи тај недостатак. Мало комотније бермуде биле су параван за вишак килограма на мјестима гдје су некада несумњиво биле плочице. Признала је да има предиван бакарни тен за којим је она само чезнула. Негдје у подсвјести осјети завист. Примијетила је да контролише кретање и дисање како ни за тренутак не би нарушио свој атлетски имиџ.

Љута је на себе што се оптерећује таквим глупостима. У пар наврата учинило се да су се срели погледима, али то је могло бити само случајно. Она је жена у извјесним годинама, озбиљна и одговорна, мајка и супруга. Никако није успјела ухватити везу са мислима које почињу нагризати њен мозак. Покушала се сјетити када је имала задњег удварача. Било је то тако давно да се чинило готово нестварним. Мисли су лутале. Осјећала је како вјетар клизи низ тијело, вал је дотицао табане, ужарени пијесак подизао је адреналин. Удахнула је мирис боровине, маслиновог уља, јода и соли. Лежала је омамљена између маште и сна. Галегови су се тукли око плијена, продавачи пецива су у правилним размацима нудили своје специјалитете.

Узалуд је гледала у књигу, није се могла концентрисати на читање. Допирала је музика из оближњег кафића, а поглед је несвјесно ишао тамо гдје није хтјела. Уплаши се спознаје: Она себе не познаје.

Морала је пазити да првог дана не изгори на сунцу. Узела је крему за сунчање и почела је наносити на тијело. Када је покушала нанијети крему на леђа, видјела је да је Бронзани устао и упутио се према њој. Тијелом проструји непозната трема. Стресла се као да жели да одбаци и саму помисао да ће се нешто десити. Море се утишало, не дише. Као у огледалу оцртавају се сури висови. Узалудно покушава погледом дохватити галеба као да то нешто може промијенити.

Рука се удрвенила, грло ја постало суво, усне модре од треме. Плућима недостаје ваздух, тијелом струје трнци. Ту је на пар корака.

Тијело не слуша. Зна себе, није она таква. Мозак је ипак главни орган, тамо ће наћи одговор. Уосталом, није она наивна шипарица, зна она добро ко је он. Да Вам помогнем? Не, хвала.

Било је разумно и логично да тако одговори. Унапријед је смислила одговор.

Само негдје између мора и живота у одлучном тренутку ђаво је умијешао прсте. Чула је одговор за који је једино ђаво могао бити одговоран.

Да, хвала.

Дио, онај подсвјесни, што дрско пркоси животу, стаје у отворен сукоб са монотонијом, свакодневицом. Неко њено друго ја одбјегло из садашњости у младост. Сигурно је неко против њене воље рекао: Да. И зашто осјећа туђе руке на своме тијелу, зашто осјећа пријатан мирис мушког тијела тик уз себе.

Борила се са кнедлом у грлу која је гуши, са подрхтавањем тијела што је издаје, са паником која паралише мозак и одузима снагу. Није знала ко њом командује. Знала

је само да је разум изневјерио. Најважније је поступати паметно када ти глупости падају на памет. Мудри Шпанци су то давно схватили, али нису пронашли рјешење како глупости потиснути и како разум може побиједити. И шта када разум тотално затаји? Имате њежну кожу, морате се чувати сунца. Глас је био баршунаст и благ, мозак да је био у функцији, могао је примијетити претјерану самоувјереност, скоро императив у обраћању. Тон који није остављао ни мало простора за дилему или одступницу.

Искусна рука осјетила је све вибрације. Тијело срне која се грчи пред шапом лава, сигуран знак да влада ситуацијом. Право у мрежу искусног рибара улетјела је судбина жене, несвикле на такве изазове. Са лица је читао збуњеност и немоћ да се одупре. Додатна сигурност даје простор за наставак. Благо, готово мазно да не пробуди ниједно сувишно чуло клизиле су ријечи и руке. Долазио је кључни моменат. Низале су се необавезне теме не остављајући вријеме за предах и концентрацију. Мозак није имао времена да ухвати прилику да потрга мрежу и разбије авантуру у парампарчад. Такве грешке дозвољавају себи само почетници, рутинерима се таква грешка ни у сну није могла поткрасти. Тапкао је у мраку, тражио пут прстима, ријечима, али сигурно је грабио ка циљу. Поезија и музика су непресушне теме, посебно инспиративне женама. Још у средњој школи научио је више цитата, а Јесењин, Превер, Радовић или Зубац нису дозволили да их прегази вријеме, већ су временом постајали већи. Психологија му је била страна, али морао се прилагођавати, па се временом почео занимати за Адлера, Фројда, Скота Пека, Јована Марића и Младена Марковића. Све то помогло је да се покрене лед и да лавина крене. Атмосфера је клизила жељеним током и мрежа се лагано почела стезати. Беспомоћни плијен сам је пао у наручје ловцу. Увијек је мислила да су набилдани момци глупи. Изненадила се када је открила да то није правило. Као да је читао њене мисли, непогрешиво је би-

рао теме и крао мисли са њених усана. Није се могла сјетити када је задњи пут водила тако пријатан разговор. Ријечи су текле саме, сударале се, испреплетале и утирале пут жељама. Са мора је загрли лахор. Угледа одбјеглог галеба, његово присуство је умири и осјети олакшање. Подари осмјех продавачу крофни, дотаче пијесак, осјети да гори. Исти су. Погледа у дубину ока и угледа искру. Сунце је одавно прешло зенит. Дан је увијек био живот у малом. Јутро – рађање. Дан – живот. Ноћ – умирање.

Сада је било вријеме за живот. Ноћ доноси слатко умирање.

Следећег дана пробудила се када је сунце доброано одскочило и обасјало њен јастук. Дрско миловање топлих зрака украде сан. Кроз отворен прозор допирали су гласови живота који неумитно тече. Живот је текао свом мору. Постељина је мирисала на прошлу ноћ и удахну мирис пуним плућима. Сањани сан могао се десити некоме другом, она, једноставно, није из те приче. Није осјећала кајање или грижу савјести. Била је задовољна и спокојна. Вријеме када је почела жалити саму себе, када је помишљала да је њен активни живот прошао, када је самопоуздање копнило, сада је све у трену нестало. Понекад треба порушити бране да би могли видјети несагледиве видике. У даљини бјеласали су врхови планина. Жељела је полетјети на врх, помјерити постављене границе и дохватити недокучиво. Туширала се дуго затворених очију и још једном преживљавала протеклу ноћ. Бог срећног тренутка Каирос, оставио је трагове свог плавог чуперка на њеном длану. Спремала се пажљиво и дуго. Хтјела се допасти самој себи. Одабрала је тамни једнодјелни костим јер је знала да он најбоље прикрива све недостатке, али оставља простора да се истакну и преостали квалитети.

Мора пазити на линију и одлучила је контролисати сваку унесену калорију. Схватила је да живот има своје чари и у зрелим годинама. На улици дочека је свакодневна

врева. Можда је себична, али њој се дан учинио посебним. Море је било занесено, мирно. Повјетарац се нечујно шетао улицом као искусни лопов. Галебови су стрпљиво кружили бирајући тренутак да се обруше на плијен. Мирисало је свјеже пециво, али љепота је увијек тражила жртве.

Плажа се лагано пунила купачима. Тражила је погледом. Као и јуче на истом мјесту сједио је Бронзани господар плаже. Осмијех је остао укочен на лицу када је у његовом друштву примиијетила непознату дјевојку свијетле пути, очито тек пристиглу на море. Занесени разговором нису ни примиијетили када је дошла у њихову близину и потражила мјесто за сунчање. Надала се да ће ухватити његов поглед, да ће је видјети док излазе из мора, док јој њежно наноси крему на тијело. Читаво вријеме се надала.

Галеб је на камену хрид испустио плијен. Борова смола се мјешала са мирисом јода и соли. Далеки облак вјеровало је да може донијети кишу. Олују која ће проћи за један дан и поново све вратити на своје мјесто. Бљесак који на тренутак поремети склад, донесе сумњу и запали искру. Вјера да постоји алтернатива, да се исплати истраживати, пењати на врхове, тонути у дно бунара. Лажна нада. Била је љута на себе. Механички је наносила крему за сунчање. Кожа је постала тијесна, тамо негдје иза ребара борило се срце. Снови су увијек били варљиви.

Било би дивно имати пар живота. Један би сигурно био срећан. Овако.

Видјела је Бронзаног како стеже мрежу око новог плијена. У његовом животу један круг је био завршен. Логика је негдје изгубила нит. Непознати корпулентни младић направио је сјену на њеном лицу. Можда је сунце зашло за врхове. Осјећа облак у оку који спрема кишу. Дубоко у себи покушава стишати олују. Свако добро доноси и нешто лоше. Крхка и рањива стишавала је вулкан који је преплавио, пријетио ерупцијом у празним грудима. Поди-

гла је поглед и видјела преплануло лице. Са усана је читала питање. Да Вам помогнем? Не, хвала!

Тако гласи логичан одговор. Сада је била сигурна јер је водио разум.

Поново је живјела у своме тијелу у својој кожи. Живот је тренутак који се враћа. Постоји пут синусоиде, вријеме циклуса, природних законитости.

Лавиринт у коме тражимо излаз за други лавиринт. Све је у покрету и кружењу. Успону и паду, Тузи и радости.

Недалеко од себе чула је глас: Да, хвала.

Почињао је други круг.

ИНИЦИЈАЦИЈА

Правила уласка у екипу била су јасна. Ко не прође испит, мора да истрпи казну ако жели да буде примљен. Нема места за мекушце и кукавице. Страхопоштовање је закон. У насељу, чије границе нису прелазили, сви су их добро знали. Ситне крађе, обијање аутомобила и принудне наплате представљале су само параван.

Највише су зарађивали од филтрирања лажи које су биле основни састојак течне *METunoie*, нове синтетичке дроге. Жртва је могла да буде било ко. Обично су бирали средовечне суграђане. Пресретну их на улици, убаце у кола с повезом на очима и одвезу до *базе* у подрум недовршене куће. Уз помоћ детектора, набављеног преко потплаћених сарадника у полицији, анализирали су *даваоце* након чега би њихове неистине користили за дестилацију. Навлачили су им пластични скафандер с посебним системом расхладних цевчица, како би се лажи које испаре прикупљале и претварале у течност. Напослетку су је мешали са алкохолом и тајним додацима.

Посао је ишао добро. Робу су продавали у пипетама. Две капи довољне су за седамнаест сати губитка збуњености животом. Уживалац се понаша уобичајено, једина разлика је нестајање жеља и осећај нежних додира по кожи, што омогућава додатно опуштање. Из заноса се враћају самоуверени и одморни, нестрпљиви да што пре понове искуство.

Зависност се јављала већ након првог коришћења. Проба је била бесплатна, али се све остало папрено наплаћивало. Постојале су и јефтине варијанте када би роби прошао рок. Њу су продавали сиромашнијим комшијама, пензионерима, удружењима грађана и сигурним кућама.

Мозак огранка организације која је покривала целу престоницу, био је двадесет трогодишњи Ненад, не баш бистар момак, али упоран да остави траг за собом. Бити *усрећитељ* је велика част, поготово када си за то добро плаћен.

Стајао је на челу групице голобрадих младића која је окружила Димитрија, нагог до појаса. Ћутке посматрају како дрхтавим рукама пали цигарету. Пламен упаљача му на тренутак осветли лице и грудни кош. Танким уснама повлачи три дима, стегне вилицу и зажарени врх притисне на десну подлактицу. Кожа зацврчи, а мирис спрженог меса испуни му ноздрве, терајући га на кашаљ.

Зажмурио је и помислио на мајку. Сигурно се већ завукла у постељу, свесна да неће заспати док не чује откључавање врата. Преко главе му је њене стрепње коју је, уместо њега, чврсто стезала у наручју, чак и када им је било најтеже. Да од ње има користи, раније би побегли од оца, његових крупних шака и батичастих прстију, који после једног замаха остављају морнарске пруге.

Опаметила се тек када јој се, након последњег ћалетовог *осликавања*, пожалио да види напрсине. Офталмолог га је похвалио како има савршен стерео вид. Мајка га је на тренутак погледала као да му не верује, али није ништа рекла. Пошто је и иначе мало причала, њене тишине биле су речитије.

Док је отац био на послу, спаковали су се у два коферица и аутобусом отишли на други крај града. У великом стану живе су још три жене, две са малом децом. Сустанарке су такође ћутале, погледа упртих у различите тачке на зиду. Згрчена тела су се трзала на сваки повик у ходнику зграде или лупање врата од лифта. Свакодневица је омекшала као хлеб удробљен у попару коју су доручковали. Напрсине су се увећавале, али мајци није говорио о њима.

Једног недељног јутра, пијући кафу с цимерком која је канула две капи из пипете у шоље, мајка је рекла како њен муж није био добар супруг, али је брижан отац. Пред Димитријевим очима створиле су се две пукотине.

Касније тог дана проверио је теорију која му је пала на памет.

Слушао је разговоре људи и сваки пут када би нешто слагали, угледао би нове паукове мреже у видном пољу. Његова преосетљивост је неизлечива. Био је јединствен и то мрзео из дна душе.

На интернету је тражио људе сличне себи, али без успеха.

Неистине су прштале с телевизора који су галамили, у новинама, на рекламама и зидовима. Шетао је по суседству тражећи пуне улице када су недалеко од њега, шесторица младића окружила комшију из суседне зграде, зграбила га за руке и повела са собом.

Димитрије је тај призор видео кристално чисто.

Потрчао је за групицом момака који су се домунђавали и сада је овде, у центру круга, окружен њима.

Димитрије притиска опушак све док му Ненад не спусти руку на раме.

„Брате, сад си један од нас, памет у главу.“

„Жао ми је што сам забрљао.“

„Дешава се. Тешко је искрено одговорити на питање *Ко си ти?* И ја сам кикснуо први пут. Али човек се временом навикне да говори истину, поготову када нема шта да изгуби. Ако желиш далеко да догураш у овом послу, најбитније је да останеш чист. Не можемо продавати концентроване неистине, а истовремено бити зависни од њих. То би било баш глупо, зар не? Важно је да си издржао. Исплази се“, рекао је Ненад вадећи из џепа пипету.

Три капи су брзо нестале испод Димитријевог немирног језика.

„Боље да пожуримо, не ваља да нас муштерије чекају.“

ШТАП ЈЕ ОСТАО ДАЛЕКО

Женевско језеро личило је на велику плесну дворану уметничког клизања. Лед је умирио водене таласе и све претворио у равну површину сличну најфинијем кристалном стаклу. Уличне светиљке пресијавале су се на површини под различитим угловима, претварајући све у својеврстан спектар вештачких дугиних боја.

Људи су се клизали, неки су имали специјалне ципеле, док су други импровизовали са својом свакодневном обућом. Били су лепо обучени и држали су се за руке.

Изненада, као да су својим присуством нарушили идилу тог тренутка, појавила су се двојица мушкараца обучена као да не припадају ту. Уместо да се крећу као сви остали, кружно по ободу језера, они су кренули право ка средишту. Ишли су полако и причали. Крупнији је гласно говорио нешто, оном нижем и пунијем. Нису се клизали, више су ходали. Све више су се удаљавали од обале. Окренути леђима нису видели како се светла града полако смањују. Нису чули ни друге шетаче како их дозивају, на њима непознатом језику. Ништа нису чули, заокупљени својим жучним разговором.

Само су у једном тренутку осетили како лед испод њихових ногу губи чврстину и пуца под теретом њихових тела. Хладноћа ледене воде била је као ударац оштрим ножем у потиљак. Након нестварног бола, који није дуго трајао, тело је почела да обузима пријатна топлина несвести.

Југ Србије недавно су заменили Швајцарском. Онај крупнији, Лука, био је мајстор зидар, дошао је са групом земљака на позив комшије који је овде већ неколико година радио. И заиста, нашао им је посао. Радиле су на градилишту, посао који су најбоље знали и умели. Додуше, није било као у завичају. Није било ракије и мезе уз рад, ни ко-

кетних газдарица, није било ни ритуалног клања певца да се темељ попрска крвљу, нити славља за постављање крова, али било је новца. Уосталом, за то су и дошли. И све је ишло по плану неколико месеци, док није дошла контрола и утврдила да они немају све потребне дозволе за обављање тих послова. Као да им је осим мајсторског умећа по коме су били познати, потребно и нечије одобрење. Морали су да напусте тај посао и као привремено решење до добијања одговарајућих дозвола и наставка грађевинских радова, нађено им је друго ангажовање.

Посао је био на селу у подножју швајцарских Алпи, код тамошњих сељака водити бригу око стокe. Лука је са првим јутарњим сунцем, коме високе планине не допуштају да рашири зраке, и проспе своју топлоту на промрзле пашњаке, повео краве на испашу. Бирао је осунчану страну. Све је било другачије него у завичају, планине су биле веће, ливаде зеленије, чак су и краве биле бројније. Све је требало бити као у завичају, али није било тако. Било је некако туђе и страно. Чудно и nelaгодно се осећао. Шуме су деловале мрачно, као тамни вилајет. И пошао је ка шуми као неком непознатом силом привучен.

Прилазио је Лука високом растињу, држећи штап у руци. И као да му се штап учинио познатим. Покушао је да се сети. Штап је био дрвен, гладак, у руци је лепо приањао. И почео је одједном, без повода и разлога, да маше њиме, најпре лагано а затим све брже, све јаче, замахивао је таквом силином да су му вене на рукама и лицу почеле да искачу, као да се бранио од нечега. Нечега великог као што су надљудске силе и немани.

И бранио се од вукова, лисица, рисова, дивљих мачки и свих других звери и њихових сенки и звукова. Бранио се дечак од осам година на обронцима Радан планине у подножју Ђаволје Вароши, у завичају, тих послератних година. Година, након Другог Светског рата. Када није било ничега довољно, ни хране ни одеће и када су родитељи да-

вали своју мушку децу да помажу у кућама у планинском делу, где је требало чувати стоку. И нико није питао дечака од осам година да ли се боји, да ли сме, да ли може. Не, једнога дана када је завршена школска година, дошли су по њега и одвели га. За то цело летње чување стоке добиће храну и одећу. И пошао је, село није било превише удаљено, неких двадесетак километара, али то је за осмогодишњег дечака било огромно растојање. Шуме су му биле непознате, а стока је често залазила у њих. Улазио је у шуме бојећи се, као у други свет, свет подземља и када би излазио, осећао се као поново рођен. Увек је држао штап у руци и њиме одмахивао. На тај начин као да је терао свој страх. Звери су се чуле, нису се виделе, али то је било довољно да се заувек урежу у дечији живот. И да их у својим очима види веће и страшније него што су оне то заиста биле.

Лето се некако завршило, мали Лука вратио се са планине са новим панталонама и капутићем, али и са новим страхом за кога ће мислити да је са годинама нестао и да више никада неће да се појави.

Али сада, када је као четрдесетогодишњак чувао краве на обронцима швајцарских Алпи, тако далеко од завичаја, видео је слике свог детињства и оживели су страхови дубоко потискивани. Други пастири, са околних пропанака његово сумануто махање штапом, видели су као део неког ритуала или игре чија правила само он зна. Али то је било више од игре, то је био живот. Живот саткан од свих страхова и надања, који чуче и чекају тренутак када ће, попут неке давно заборављене песме затреперити на нашим уснама, пробудити давно заборављена сећања. То је била борба са самим собом.

Када је вратио стоку са планине, рекао је свом посреднику у налажењу посла да он не може више да чува краве. И да ће се вратити кући у завичај где га чекају жена и деца.

Сутрадан је сишао са својим земљаком, који га је пратио, до Женеве, воз за Београд полазио је у поноћ, имали су времена да прошетају градом а на том путу нашло се и залеђено језеро. И као што народ каже, несрећа никад не иде сама. Кренули су у шетњу језером, али заокупљени причом о његовом повратку, нису били довољно опрезни. Отишли су далеко од сигурне обале.

Далеко од топлине дома, остављен од свих, као некада на Радан планини, Лука је полако тонуо ка дну Женевског језера. Вода се за њим затварала као небески свод, нестајале су звезде и снови и он је видео штап како иде ка њему. Исти онај који је некада држао у руци и којим је терао сва зла овог света.

Посегао је за њим, али се штап почео удаљавати. Измицао му је у том тренутку, као што му је полако али сигурно нестајало детињство, младост и живот.

Старији Швајцарац, који је био најближи месту несреће, објашњавао је рониоцима, који су тражили тела утопљених у језеру, да је узалуд пружао свој штап једном од несрећних људи. Он није успео да га ухвати у тренутку пропадања кроз лед Женевског језера.

Тела су нађена и извучена из језера, транспортована у завичај, а снови о бољем животу претворили су се у смрт.

Језеро је већ наредног дана, првим јутарњим мразем, оковало место несреће, претварајући опет све у савршен ред. Како то уме да буде у Швајцарској, где само понеки догађај или човек са стране, за тренутак наруши ту вишевековну хармонију а затим се све врати, као да ничег није ни било. И као да тај догађај или ти људи нису ни припадали овом свету.

УСПОМЕНА

...и док Лена, моја унучица, безбрижно мрда, кикоће се и смијеши прољећном сунцу у врту међу ружама, сјетих се наравоученија и начас повјерових – живот је овдје и сад! Иначе, често ми се догоди радосно привиђење, па ме најмириснија ружа увијек подсјети на младост и мени најдраже дјечије лице.

Да угодим Лени, сјетих се заборављене играчке скривене у изби иза врта. Претурајући кутије, закачих прашњав кофер успомена из седамдесетих. Полетје пожутјела слика моје најбоље гимназијске генерације, јер, знате већ како – моја, увијек је најбоља. Полетје слика, сува и лака као лист, још мирисна. Полетјеше и моје руке за њом. Привих је на груди. Гријемо се. Галерија драгих лица, историја невјероватних судбина, а међу њима једна, неправедно ишчезла.

Звали смо је „Коштана“. За нас је то било друго име за све лијепо и драго што је било, што јест, и што би могло бити. Нама, из времена кад се друг до гроба стекне и посљедњи који би повјеровали да се сродне душе често, тако често, никада не сретну, била је све – и пјесма, и игра, и плес, и радост. Сваком дану свечаност – прва и посљедња мисао... и туга најтужнија.

Преознах крајолик са фотографије – драг пропланак са којег су нам погледи, као сунце, тако гријали срца и топили душе. Преознавали смо своје старе куће, скривите кутке и врбе уз смарагдну ријеку које нам и данас чувају вјечите тајне. И, недуго ће проћи, посебно „кад ти враг не да мира“, па прошетих старом стазом. Моје сиједи године не могу чекати и као да нешто слуте. Прекрасан, топао прољетни дан и нога за ногом, па полако. А некад смо фијукали као вјетар, сјећам се, док чујем ехо познате пјесме из врањанског краја и кроз патину као да видим све што је

било, што јест, и што би могло бити. Уз пут застанем, уберем цвијет, направим вјенчић, поклониху га... као некад. Извор огрнуо нови капут од маховине, али вода остала и медна, и ледна, и пркосна годинама. На једном стаблу бора „неки нови клинци“ урезали своја знамења. Опростих им чим се сјетих наших. И, одмах затим закачих цјеваницом старо оборено стабло окићено тетоважама из седамдесет и пете К.О. Т. Н.А. – препрека или улазница за цијели живот?!

Док ми топао прољетни повјетарац милује образе, ја дишем, миришем, жив сам. Живот је сада, и живи су стихови мојих:

НЕНАДА – „Нитима златним мирис косе твоје, за далеке дјечачке снове моје...“

НЕВЕНА – „Твоја два ока мрк-угљена боје, искрама жаре лудо срце моје...“

ЗОРАНА – „А руке би негдје, заклон би биле, из дјечачких снова једине виле...“

Док се у повратку, усхићен, спуштах уском кривудавом улицом ка граду, видјех оронулу кућицу за коју као да је вријеме стало, сличну онима из Станковићевог старог Врања. И, тик да сретнем повијену старицу сиједе косе, из дворишта изјури њен пас, и ваљда, у одбрану газдарице, уједе ме изненада. За извињење, пружих јој вјенчић од цвијећа и зажалих што јој се не нађе у коси... Продужим без ријечи и чујем како јој комшиница спочитава: „Женска главо, завежи тог свог пса, видиш да напада људе!“

Post scriptum:

– „шетач“ је завршио на инфективној клиници
– полиција је по служб. дужности идентификовала пса и његову власницу Ковиљку Станић „Коштану“

– „шетач“ није теретио власницу, и кад јој је сазнао идентитет, изјавио је: „Ако инфекција уопште може бити драга, ова је најдража, можда зато јер се десила давно, давно...“

ПОВЕЗИВАЊЕ

Турска учитељица, васпитачица је рекла маленој деци:

„Кад се ви смејете, тамо негде процвета један цвет.“

(Серија: Рањене птице)

Смејање – цветање.

Он воли да се смеје и много се смеје. Тај случајни рођак и млађи док је био, свему се смејао. И сукобима. Онда су се они прекидали, престајали.

Студије је завршио, запослио се, оженио се. Смејање је носио собом као свој састојак.

Једном га је срела на улици са женом и маленом црнкицом. Кратко су разговарали. Црнкица је гледала у њу са своје мале висине, а њена мајка је стрепела од саобраћаја. И тад се он осмехивао.

Неко време је прошло па су се опет срели.

На премијери драме: „Ближи небу“, Жељка Хубача, чекају улажење у салу случајни рођак Милан са маленом кћерком и она.

Гледала је у малу црнкицу како са ње не скида очи. Држи малу флашу воде обема ручицама испод грла.

„Забравила сам. Је ли ти једеш бомбоне?“

„Једем.“

„Чекај да видим имам ли неку у прегради за бомбоне. Ова ташна има разне преграде. У овој ми је марамица. Овде су кључеви.“ Случајна рођака тражи једном руком у прегради. Говори тихо. Вади воћну бомбону и пружа је маленој:

„Дај ми флашицу да ти придржим док ти развијеш бомбону.“

Малена даје флашицу, узима и развија бомбону, ставља је у уста, а папир држи.

Милан јој тихо каза:

„Дај га мени.“

Малена то чини. Отац га ставља у џеп.

„Хоћеш ли ти једну?“ она не диже поглед са мале.

„Не“, шапну Милан.

„Ни ја их не једем, али се укаже прилика.“

„А прилика се указала!“ тихо је Милан ускликнуо.

И остао смирен.

Народ се гура да уђе у салу. Милан се сагиње ка кћерчици и прошапта:

„Оди ти код мене“, узима је обема рукама и диже у наручје. Црнкица ћути. Отац је носи лако, лако хода.

Рођака оде ка средини сале и пита где ће он.

„И ја ћу тамо“, каза Милан и седе до ње. Црнкица му је у крилу. И даље држи флашицу. Отац јој говори да је завеса тамо и да ће се сада подићи.

„Јеси ли ти спавала у подне да би ово могла да издржиш?“

Нешто му је одговорила.

„А, ниси спавала.“

„Хоћеш ли још једну бомбону?“

„Хоћу.“

Она вади бомбону, даје јој, држи флашицу. Малена одвија, ставља у уста, тати пружа папир, узима флашицу. Све ћутећи. Отвара боцу и ситним гутљајима пије.

Црнкица се леђима протеже и надланицом леве руке иде уз и низ очев образ. Касније, десном руком исти по-тез. Отац мирује.

Случајна рођака помисли да сама тако воли да милује децу. Спољашњом страном длана, када јој дланови нису свеже опрани. Не жели да опогани глатку, нежну ко-жу образића.

Она се смеши када је малена погледа.

Отац јој шапуће на десно уво и додирну случајну рођаку левим лактом. Схватила је да они хоће да иду.

Малена јој из свога крила маше шачицом, тако да се види само шака. Она се смеши и ухвати је за прстиће па их стисну.

Милан тихо устаде са црнкицом у наручју, а она држи његово седиште да не би треснуло. Брзо и тихо је отишао.

У једном сумраку је она у баштици цвећа нешто сређивала, сагнута. Млади комшија је ишао низ улицу ка кући, водећи трогодишњег трећег сина. Другу руку је држао подигнуту увис, уместо речи поздрава. Ћутао је некакo искривљен.

„Где је куца?“ пита мали син идући уз ограду.

„Горе је, у соби спава. Кад ћеш ти да спаваш?“

„Сутра“, мирно хода и говори трећи син.

Њен смех постаје гласан.

„Не сутра, него сад.“

„Не, сутра, сутра“, каже овај мудрац, засмеја се и проговори оцу, све мирно и исте висине. Његова речица речи отече низ улицу крај оца искривљеног, руке заборављене увис.

Један смех као један цвет. Дечији смех као цветови. Један смех се шири, звони, јача и – престане. Један цвет се отвори, до њега други и ето цвасти јаке снаге.

Дечији смехови заједно – отварање цветова једновремено. Замагле неке очи и уши својом блиставошћу.

И смех и цвет очекују своје време да их оно изазове.

ПРОДАВАЦ ЧУДНИХ И ВАНРЕДНИХ НАПИТАКА

Пре неколико дана залутао сам на пијаци и обрео се пред тезгом коју никада раније нисам запазио. На њој су биле нанизане свакојаке посуде и флаше у различитим облицима, малене бочице попут оних за отрове, али и петолитарски балони, и све је то било провидно и испуњено разнобојним течним стварима од којих поглед није могао да се одлепи. Опчињен таквим шаренилом, заборавио сам како се корача. Преда мном као да се дуга расточила.

„Приђи, драги пријатељу“, позвао ме је продавац, човек година одмаклих у оно доба када се више не броје, помало погурен и збрчкан, а надасве бркат. „Пробај моју робу, цењена муштерија. Оваква пића другде нећеш наћи, толико су изузетна, а цене су поштене колико је искрено вилинско срце.“

„Само сам у пролазу“, промрмљао сам, али сам га послушао.

Пришао сам тезги и загледао се, не знајући чему око пре да окренем. Најзад, показао са прстом пластично буренце у ком се таложило чисто злато.

„Шта је ово?“ питао сам.

„То је“, рекао је продавац, „гнев. Најквалитетнији, јуначки гнев што су годинама скупљали подно зидина Троје.“

„Аха. Нисам сигуран да ме занима.“ Уперио сам прст у балон пун зеленог и црвеног. „А ово?“

„Туга због неузвраћене љубави.“

„Онда сам се тога напио.“

„Могуће“, продавац је климнуо главом, „девојке са навршених петнаест лета и списатељи немају мере када

тугују, а ти ми, ако смем да приметим, личиш на једно од та два.“

Пружио сам руку ка флаши у којој се комешала љубичаста течност, али ме је продавац зауставио.

„Не, није љубомора за тебе“, рекао је, „бар не још“. Изабрао је најмању бочицу, па ми је пружио, а оно у њој је било толико провидно да сам помислио да је празна. „Ево, окуси ово, заиста вреди.“

Извадио сам чеп из бочице и принео је носу. Нисам ништа намирисао.

„Надам се да нећу умрети овде где стојим“, промрмљао сам.

„Нећу те лагати“, осмехнуо се продавац, „и то се дешавало.“

Пажљиво сам накренуо бочицу, да ми на језик исцури тек неколико капи.

Укус је био...

Посебан.

Зрела крушка, она од које се најбоља ракија прави. Цимет помешан са јабуком из рајског врта. Киви ни пресладак ни кисео. Чоколада са тачно дозираном горчином. Мед краљева достојан. Јутарњи пољубац и онај у предвечерје.

Све то у једном савршеном гутљају.

„Боже!“ узвикнуо сам. „Шта је ово?“

Продавац се гласно насмејао. „Срећа“, казао је.

Стајао сам тамо, задихан и неспособан да дођем себи. Чврсто сам стискао бочицу обема шакама, убеђен да ништа вредније на свету не постоји. Пожелео сам да укус потраје, али није, брзо је минуо.

Уздахнуо сам. „Штета што паковање није веће.“

„Срећа је мала ствар, пријатељу“, рекао је продавац, „али је ипак буде довољно.“

Нисам га питао за цену. Нисам желео да знам.

ЦРВЕНИ

Чуо је кораке у ходнику. – Седео је на ивици гвозде-ног кревета потпуно обучен иако је прошла поноћ. Наћу-лио је уши. Било их је неколико. Полако су се приближа-вали. Откада је у теретани одаламио оног проклетог ари-јевца, стално је био на опрезу, леђа окренутих ка зиду. Све док Нелета, његовог познаника још из времена пре марде-ље нису пребацили у Ниш, било му је много лакше. Сада више није био сигуран коме може да верује. Нарочито је био скептичан према чуварима.

Осим тих корака није било других звукова. Црвени није био човек који се лако уплаши, међутим, са овим ти-повима није било заједнице. Напет од ишчекивања, мо-гао је чути одјек сопственог срца како му бубња између ушију. Дисао је тихо и плитко. Капи зноја су почеле да му се котрљају низ леђа. Кораци су утихнули испред његових врата. Чврсто је решио да се неће предати без борбе. Уда-риће макар једног, а после како буде. Кроз танки светло-сни процеп испод врата, заплесале су сенке. Кључ је скли-знуо у браву. Механизам је злокобно шкљоцнуо. Врата су се под ударцем нагло отворила. У магновењу је угледао три прилике у затворским оделима и уз врисак се из све снаге залетео у њих. Изгледа је успео да их изненади. На-летео је на средњег типа и распалио га право у фацу. Шака десне руке га је јако заболела, а овај је јаукнуо, затетурао се од ударца и на крају пао. Покушао је да га заобиђе, али је ударени аријевац стигао да га ухвати за блузу. Пришла су и друга двојица. Један се бацио на њега са леђа и обу-хватио га рукама. Други га је треснуо у лице песницом. У глави му је бубњало. Ударена лева јагодица га је болела толико да су му сузе кренуле. Онај први што га је Црвени млатнуо полако се придигао и искезио.

– Стани и пусти мало мене.

Пришао је и осмотрио Црвеног од главе до пете уз коментар: Значи, ти си нека опасна фаца, а?

– Такве сам млатио једном руком. – Дрско му је одговорио и почео да се безуспешно отима из челичног сти-ска трећег човека.

– Ма немој...

После ових речи уследио је такав ударац у стомак да је Црвени остао без ваздуха у делићу секунде. Зинуо је без гласа у болном покушају да удахне. Имао је осећај да ће му црева изаћи на уста. Немоћно је клонуо и наставио да зева док бол коначно није мало попустио.

– Шта је сада? Немаш коментар? Ајмо – обратио се другој двојници.

Одједном су се обрели у вешерају. Није схватио како се то десило.

Вероватно због ударца. За столом у средини просторије седео је вођа, а око њега остатак екипе. Устао је и кренуо им у сусрет. Знао је од пре да га зову Барон.

– Добро нам дошао, Црвени. Изговорио је то цинично. Видиш, мало си претерао пре два месеца када си ударио нашег брата. Тако си се закачио са свима нама. Мораћемо да те научимо памети. Надам се да разумеш. Када бих ти то опростио, онда би свака шуша овде мислила да може да истреса кесу на браћу, а знамо да није тако. Шта ти мислиш?

Није ништа одговорио, него је плунуо на под још више га изазивајући.

Вођа је скинуо затворску блузу, а на ћосавим грудима се указала велика тетоважа. Авион двокрилац, на њему нацртан гвоздени крст, пилот са кожном капом и шал који се вијори. Црвени Барон. Значи, зато га тако зову. Схватио је иронију и почео гласно да се смеје.

– Шта је тако смешно?

– Зар не схваташ? Да си мало паметнији, не бих мо-
рао да ти цртам. Мене зову Црвени а тебе Барон.

– Вежите га за сто! Издао је вођа наредбу.

Довукли су га до стола, а један од бандита грубо му је заврнуо руке на леђа и пресавио га преко истог. Са су-
протне стране су пришла двојица и преузела му руке, ши-
рећи их ка угловима. Умотали су му канапе изнад шака и
везали их за ноге стола. Истовремено су му друга двојица
раширила ноге и везали их такође за астал. Све време се
отимао, али није могао ништа учинити. Када су завршили
са везивањем, удаљили су се.

– Шта то радите? Убићу вас! Је...у вам маму! Стани-
те! Урлао је и копрцао се избежумљено, стискајући песни-
це, схватајући шта следи.

– Не вреди да вичеш. Што се више опиреш, биће ти
горе. Напротив, пробај да уживаш. Барон га је лажно те-
шио. Ја ћу сигурно уживати. Свуците му панталоне!

Један од аријеваца је пришао и наглим трзајем му
свукао гаће и панталоне заједно. Лежао је беспомоћно, на-
гужен и везан преко стола. Цвилио је и плакао од муке и
немоћи. Пљувачка му је неконтролисано цурила из уста.
Банда се смејала и уживала у призору.

– Сипај мало уља.

Чуо је Барона. Осетио је како му течност споро кли-
зи низ гузове и преко ануса.

– Тако, одлично! Можеш ово тумачити као акт љуба-
ви или акт мржње. Како ти желиш!

Почели су да навијају, а Барон се церекао. Осетио је
његове хладне дланове на својим куковима. Тог тренутка
је из даљине зачуо женски глас, који се једва разазнавао
кроз галаму. Учинио му се познатим. Није могуће. Био је
то глас његове мајке. Дозивала га је по имену.

– Тихомире! Тихомире, сине!

Нагло је отворио очи, сав задихан и ознојен. Успра-
вио се у кревету. Шаке су му још увек биле стиснуте. На

куковим је осећао фантомски додир вођиних љигавих шака. Електронски сат је показивао 03. 15. Почео је да се пипа по целом телу као да нешто проверава. Дах му се полако смиривао. Мајица у којој је спавао била је сасвим мокра. Мора је променити. Устао је и кренуо до ормара да узме чисту. Из друге собе се чуло полугласно дозивање.

– Тихомире, сине!

Мати га је дозивала. Први пут у животу јој је био захвалан што га је пробудила. Да ли ће ноћне море икада престати? Вероватно неће. Психолог га је већ упозорио на то. Често је сањао ружне снове. Понекад се тицало затвора, а понекад из живота пре затвора. Прошлост га је прогањала бездушно. Нека, ако је то један од начина да окаје грехе, издржаће. Ушао је у мајчину собу. Стона лампа на малој комоди је сијала. Била је укључена стално по њеној жељи. Лежала је у кревету до прозора, бледа и усахлих образа. Када га је чула, полако је отворила очи.

– Кажи, шта је било? – упитао ју је мада је знао одговор.

– Јако ме боли... Дај ми лек, молим те.

Узео је сок са ноћног сточића и насуо пола чаше. Пажљиво је укапао три капи морфијума у сок. Морао је бити опрезан. Лекар је рекао да никако не сме претерати са дозом. Подигао јој је главу левом руком и помогао јој да испије садржај. Када је попила, ухватила га је за руку и рекла:

– Говорили су да си лош и зао човек, нису имали појма, а ја сам знала...

– Добро је, мама, спавај сада, брзо ће проћи болови.

– Хвала ти.

Привукао је столицу ближе и сео поред узглавља болесне старице. Није дуго требало, заспала је за десет минута. Тежак облик карцинома полако ју је убијао. По прогнози лекара остало јој је још око месец дана живота. Нажалост, није јој могао више помоћи. Срећа у несрећи је што

му је послодавац обећао помоћ око сахране. Вратио се у своју собу. Наравно, није могао одмах заспати. На сату је било пола четири. Далеко је седам када треба да крене на посао. Покушаће да чита. Ту навику је стекао у затвору. Узео је књигу на чијим корицама је писало „Сицилијанац“, аутор Марио Пузо. Отворио ју је на обележеном месту и задубио се у причу.

ТРИ ПРИЧЕ О ТРИ МИЛИЦЕ

Нужда закон мијења. Мијења и руши предрасуде и стереотипе о подјели на мушке и женске послове. Ово је прича о три приче, три приче о три даме, о три Милице: Милице Рончевић, Милице Љуљђуровић и Милице Мугоши, бастадурина у сукњи, које су рушиле предрасуде и стереотипе. Правим Хронику градитељства у Црној Гори и у потрази за грађом, од које ће бити саздана ова књига, прелиставам старе архиве и комплете новина објављених прије четири пет деценија. Попут првих досељеника на Аљасци „испирам“ кроз густо сито обиље старих чланака и репортажа, надајући се да ће на дну сита остати и неко зрнце злата. Труд се исплатио. Нашао сам, не једно зрнце, нашао сам три грумена – три приче о три Милице, свака вриједна златног грумена.

„...На једној од већих грађевина у Никшићу, поред мушкараца зидара, налази се и једна жена – Милица Рончевић. Да није мараме на глави и пискавог женског гласа, повјеровали би да је мушко. Ако није мушко, ради мушки посао...“ Овако почиње „Побједина“ прича о Милице Рончевић, „жени са мистријом“, коју у јуну 1979. године, преноси лист ГП „Црна Гора“.

Прича о Милице сеже пар деценија уназад, у вријеме кад се у борби за егзистенцију, у првим поратним годинама, пријавила бироу за запошљавање.

„Иза шалтера чуо се глас:

— Квалификације?

— Имам руке и ништа више — рекла је Милица.

— Виђу ја да имаш руке, али треба...

— Много шта треба но се нема! — рекла је Милица.

Не тражим ја школоване послове. Тражим да носим мал-

тер зидарима. Кад чојека нужда ћера, мора узети оно што се има!

Узели су јој податке. Годину рођења, мјесто становања. И све што иде кад се тражи посао.

— Рече да тражиш било какав посао. Само је ли поса!

И није потрајало, Милица је добила позив да се јави...

Запослила се у Грађевинско „Црна Гора“. Гледали су је са невјерицом и подсмјехом, коментаришући како „тај посао није за женско чељаде“. „Ни зановијетање није мушки посао“, одговарала би им Милица. Радила је најтеже послове: носила малтер и циглу, испуњавала а након неког времена и пребацивала норму, одољела подсмјеху и гледала како мајстори раде.

Зарекла се да ће и она постати зидар. Прије подне је радила на грађевинама, послерије подне похађала курсеве и учила. И послерије неког времена стекла квалификацију.

„...Сад смо барабар, нема више да ме мотате уз скелу и низ скелу за циглу и малтер...“, саопштила је мушким колегама на градилишту...“ На грађевинама је дочекала пензију.

Градитељи су људи посебног кова. Па су и приче о њима посебне.

Једна од тих прича је, поводом јубилеја некадашњег Опште грађевинског предузећа „Титоград“, објављена у њиховим новинама. Под насловом „Раме уз раме с мушкарцима“, пишу о Милицы Љуљуровић. Данас би на родно сензитивном језику, била представљена као боркиња или херојка. У њен вакат би за њу једноставно казали „чојек жена“.

„Доћи на рад у грађевинско предузеће 1951. године, када је у ОГП дошла Милица Љуљуровић, значило је ло-

пату и колица, трагаче, па затим, равноправно са мушкарцима.

Без дизалица, а често и без мјешалица, требало је изнијети сав материјал на спрат. На сваки спрат. Значило је то радити по читав дан на грађевини, а онда кућа, породица...

Кад смо је питали како је било тих првих дана, рекла нам је, да се ипак могло издржати.

Мушкарци су били пажљиви према њој и настојали да јој дају лакше послове...“ Да је, којим случајем писала свој *curriculum vitae*, тамо би писало да је у Титограду градила Хотел „Црна Гора“, Споменик Партизану борцу на Горици, Творницу „Радоје Дакић“, стамбене зграде у улици Моше Пијаде...

Петнаест година касније премјештена је на рад у Службу смјештаја и исхране радника, а то је значило рад на терену: градилишта у Рисну, Котору, Плаву, Мојковцу, Лутову... све до пензије.“

И још једна градитељска прича и још једна Милица. Милица Мугоша из Дајбаба код Титограда.

„Септембра 1947. године у персоналном одјељењу Општеграђевинског предузећа у Титограду, у пуној канцеларији стрпљиво је чекала на ред 14-годишња живахна дјевојчица убрађена цицаном сељачком марамом...“, подсјећа читаоце „Титоградска Трибина“ у репортажи „17-годишња дјевојка – прва жена квалификовани малтераши“ објављеној у децембру 1974. године.

„ — А шта ћеш ти? — питао је кратко уморни службеник, када је канцеларија већ била сасвим празна.

— Запослење — одговорила је она.

— Ти?! Ишчуђавао се службеник премјеривши је погледом неколико пута.

А она мршава, растом омалена изгледала је право дијете.

— Не може — одговорио јој је отсјечно. Дјецу не примамо у предузеће. И наставио свој рад...

Била је упорна. Долазила је свакога дана. Лагала како има шеснаест година. Кад им је „ишћерала кучку на кров“, одлучили су да је приме на посао и послали на градилиште. На упуту су написали да јој се да неки лакши посао. На градилишту нема лаких послова. Има само тешких и мање тешких. Ове мање тешке су сматрали лакшим пословима.

— Што ми шаљу дјецу. Не може ми она замијенити радника, љутио се шеф градилишта кад је видио.

У почетку је носила воду за пиће радницима, а потом је додијељена на рад једној групи малтераша – да им додаје малтер и алат. За вријеме одмора, кад је нико не гледа, Милица би кришом узела фанглу и сама малтерисала. Једнога дана на том послу затекао ју је пословођа Мило Ивановић. Уплашила се да се пословођа не наљути и да јој да отказ.

— Настави, настави — рекао је он, задовољан како је омалтерисала дио зида...

Пословођа ју је додијелио за рад у групи малтераша Видака Кековића, да са њима малтерише и учи занат. Она је вољела овај посао а стари добри Видак је имао стрпљења и воље да је подучи. Почела је да малтерише плафоне, вратнице, углове... и друге „фине“ фазе... У јуну 1949. године, са мање од 17 година, положила је неопходне испите и стекла стручну квалификацију...

— Може се такмичити са најбољим картадурима у Титограду, изјавили су за новине њени другови са којима је деценијама радила.

Ово није прича само о ове три Милице. Није обична прича. Није прављена како се праве приче. Ово је посебна прича о дамама посебног кова. Ова прича је омаж свим Милицама, како год да им је било име. О Милицама које су, у борби за голи живот, најљепше године своје младости, многе од њих и читав свој живот, провеле на грађевинама, бетоњеркама, сепарацијама... Издржавале су читаве породице, школовале браћу на високим школама у далеким градовима у које оне лично никада неће крочити. Многе су подизале млађу браћу и сестре која су као и оне била ратна сирочад. Ако су биле најстарије, осим спорадичних изузетака, нијесу се удавале. Морале су да брину о млађима. Нијесу имале свога порода па су се радовале братској ђеци. Помагале су и њима да стану на своје ноге...

Због свега тога, све ове Милице, како год да им је било име, заслужују поштовање. И оно што је најважније, заслужују сјећање. Зато сам и направио ову причу о њима.

БУРГИЈА ИСТИНИТА ПРИЧА

Он је старац. Све се десило у време другог таласа короне. Он се плашио, али није био очајан. Његова филозофија живота прихватала је тај ризик као саставни део живота. Кад је био млад, имао је сасвим друге погледе на свет. Сада је дефинитивно схватио да је човек животиња. Он, човек, има интелект, али у основи свега су животињски инстинкти. Покретачка снага је продужетак врсте. Секс у свим бојама. Сада гледа свет тим очима. Посматра те жене и мушкарце као женке и мужјаке. Своју филозофију углавном чува за личну употребу. Носи маску и држи дистанцу. Избегава досадне људе. Сад је то лако. Не може да путује. Због тога је очајан. Пропустио је море у септембру. У мају није ишао нигде. Ове године је био планирао Шпанију. Чекао је са уплатом за ту туру до средине априла. Кад је отишао да уплати, било је касно. Све је било попуњено. Понео је кеш. Хиљаду евра. Био је очајан. После недељу дана велики обрт. Корона је подивљала. Од путовања преко ноћи није било ништа. Сам Бог га је спасао. Да је уплатио, остао би без пара и путовања. Опет је био срећан.

Једног јутра је почео да га боли зуб. Зубобоља у време короне. Мислио је да ће можда проћи сама од себе. Серђо се јавио једне вечери. Касно. Знао је да не зове без разлога. Ништа. Мало је ћутао и онда рекао да је умро Петра. Корона. Његов друг из студентских дана. Добро је запамтио те партије покера, тог лудог времена и видео га у мислима и сада како се смешка и гледа у карте. Отишао је за седам дана.

Зуб га је болео упорно. Сетио се тог јутра свог пријатеља. Прошле године налетео је на њега на пијаци. Отво-

рио је ординацију и ради. Ради на црно. Решио је да га позове. Ипак је то најсигурније. Ако је болестан, рећи ће му. Може да му верује. Два дана се мислио и на крају га је позвао. Он, Валтер, баш је забаван. Ради. На крају му је заказао за сутра. То му је савршено одговарало.

Кренуо је. Изабрао је такси као најсигурнију варијанту превоза. Таксиста је имао две маске. Једну преко друге. Човек је био избезумљен. Одмах га је питао куда да вози. Кад је чуо адресу, видно је одахнуо. Рекао је да сваког другог клијента вози на инфективну клинику. „У такси улазе само болесни од короне“, рекао је са ужасом на лицу.

Пријатељ га је дочекао са осмехом срећног човека. Поправка зуба је трајала двадесет минута. Зуб је престао да га боли. На крају поправке зуба, његов пријатељ је почео да тражи неку бургију. Прво је гледао да није случајно на његовој кошуљи. Гледао му је у недра. Гледао је по поду. Прегледао је посуду са водом за испирање.

Старац је био задовољан. Платио је поправку зуба. То са бургијом га није интересовало. Вратио се таксијем. Таксиста је прележао корону. Не носи маску. Његова прича је проста. Корона не постоји. То је кијавица. Старац му објашњава да људи умиру. Он се смеје. По њему, то је измишљотина фармацеутске индустрије. Дошао је кући срећан. Зуб га више не боли. Задовољан је.

Те вечери јављао му се његов пријатељ, Валтер. Два пута. Први пут га је опуштено питао како је стигао и да ли је ишао таксијем. Питао га је како се осећа. Да ли је добро. Све то је било веома љубазно и старац је то схватио као пријатељски гест. Други пут кад се јавио, његов пријатељ Валтер је био баш забринут због те бургије. Рекао је да је извукао прашину из итисона и да бургије нема. Старац се смејао. Стекао је утисак да је та бургија посебно драгоцен. Ноћ је провео посебно опуштено. Зуб га више није болио. Спавао је као мала беба. Ујутру око осам сати се јавио

Валтер. Био је опседнут том бургијом која је мистериозно нестала. Питао је тада старца да ли има болове у стомаку. Старац се смејао. Тако су завршили разговор.

Тренутак када је старац схватио да његов пријатељ мисли да је прогутао бургију десио се кад је пио црну кафу. Знао је да Валтер није луд. Бургије нема. Схватио је да ју је Валтер тражио целе ноћи. Ишчезла је. Куда? Сама помисао да ју је можда прогутао га је ужаснула. Више није имао мира. Два сата је размишљао. Решење неизвесности би једино био снимак абдомена. Рендгенски снимак. Узео је телефон. На Гуглу је тражио акције за снимање абдомена. Клиника „Ристић“ има акцију. Снимање абдомена 1700 динара. Решио је да оде и снимити абдомен. То је прави начин да престане да мисли на ту проклету бургију. Позвао је клинику „Ристић“. Јавио се љубазни женски глас. Рекао је да жели да снимити абдомен рендгеном и укратко објаснио разлог. Настала је апсолутна тишина. Тајац. После тишине жена је рекла да је његова прича чудна. Баш тако је рекла: „Веома чудна.“ Рекла је да се не може снимати рендгеном по жељи. Снимање мора да тражи лекар. Старац јој је поново објаснио целу ситуацију. Била је неумољива. На крају је рекла да ће разговарати са радиологом. Узела је број телефона и рекла да ће га радиолог звати. Јавио се радиолог после пола сата. Био је убеђен да је то снимање непотребно. На крају је ипак пристао. Рекао је да је цена 2500 дин. Термин је заказан за сутра у десет сати.

Дошао је таксијем. На шалтеру, кад је рекао своје име, схватио је да су упознати са случајем. Снимање су обавиле две младе и лепе докторке. Схватио је да мисле да је луд. Опрема је модерна. После снимања су рекле да иду у просторију поред, да погледају снимак. Замолио је да пође са њима. Оне су га љубазно повеле са собом.

Снимак се појављује на екрану. Он гледа и каже: „Ипак сам је прогутао.“ Докторке гледају у екран без речи. Оне су згрануте. Мислиле су да имају лудака пред собом.

Схватиле су да није луд. На дну снимка сасвим доле, види се та бургија. Личи на иглу за шиваћу машину. Докторка му каже да мисли да је главна опасност прошла. „Бургија је сада на крају дебелог црева. Сасвим доле. Вероватно ћете је избацити вечерас или сутра.“ Он је изашао и сео у чекаоницу. Треба да разговара са радиологом. Цена је сада коначна и износи 3200 дин. Добиће и CD. Новац му више није важан.

Радиолог је дошао после пола сата. Каже: „Ти си тај што гута бургије.“ Гледа га са интересовањем. Каже му: „Имао си невероватну срећу. Да је бургија завршила у душнику, умро би за пет минута. Прошла је она све проблематичне тачке. Избацићеш је сутра. Ако будеш имао болове, правац Ургентни центар.“

Вратио се кући пешке. Пешачио је два сата. Сутра у подне, после одласка у WC од бургије ни трага. Он стоји изнад WC шоље и гледа. Он је уобразио да бургија треба да има на врху округло задебљање. Он то тражи. Види у WC шољи на дну како се пресијава игла за шиваћу машину. У тренутку се пита: „Одакле ова игла? У овој кући нико не шије двадесет година.“ Онда схвата: „То је бургија“. Да, то је бургија дужине тридесет пет милиметара и пречника три милиметра. То су подаци са снимка. Узима је у руку.

Изнад радног стола је пушта да падне вертикално на шпиц. Она се забада у површину стола. Позвао је Валтера. Рекао му је да има његову бургију. Није Валтеру никада рекао да је ишао да сними абдомен рендгеном. Бургију чува у радном столу. Зубе поправља код Александре. Она је дивна. Има најсавременију опрему која се може замислити. Прележала је корону.

ЗОМБИ И АНЂЕО

Кажу, кад човек умре, не може да пређе у рај ако анђео не дође по његову душу. Технички, не може да пређе нигде, јер да би дошао до раја, анђео треба да га спакује испод мишке као изанђали кофер, рашири метафизичка крила и одлепрша до суда небеског. Затим ту следи папирологија и још неке перипетије, туристички обилазак Пакла, опоравак у бањи по избору у Чистилишту и одлазак у Рај. Рекао би неко да су душа и њен анђео чувар живели срећно до краја живота.

У најбољем случају, то је тачно.

У најгорем, ја сам зомби.

Пробудио сам се тог прозечног поподнева на тавану, устао, осврнуо се и угледао себе како лежим чудно накривљених удова у барици светла. У шоку који прати такву врсту открића, схватио сам три ствари. Прво, није требало да се пењем да намештам антену. Друго, не могу да верујем да сам мртав. И коначно, нећу видети како се завршила утакмица између Југославије и Бразила.

Не знам одакле ми идеја, али након пар секунди премишљања, увукох се назад у своје тело. Болело је, није да није, али утакмица... Климаво се осових на ноге, и укочено, бацајући леву ногу под немогућим углом (сумњам да је била сломљена), запутих се до дневне собе. Степенице су била прва потешкоћа коју сам решио котрљањем. Врат ми је гадно крцнуо при приземљењу, али и тако је већ био мало нахеро. Чудо једно шта све тело може да издржи једном кад умре.

Анђео ме је затекао како седим на каучу и гледам како неколицина људи трчкара по половици стадијума. Друга половина била је скуп статичких шумава које моје петљање по крову није решило.

„Дошао сам да те водим на Небо“, свечано је изјавио, ширећи моћна бела крила, окупан у светлости. „Извини што касним, али како ниси крштен, морао сам прво да те региструјем...“

„Бежи, бре, склањај се с екрана“, зарезао сам, гађајући га конзервом пива. Успео сам само да се исполивам и да је испустим на под. Анђео се ипак помакао.

„Схватам.“ Анђео замишљено одмери мене, потом телевизор. „Кад је крај?“

„Само мало“, прогунђао сам, усредсређен на акцију.

Анђео је скупио крила и сео поред мене.

„Само мало“ се претворило у пет минута, па у друго полувреме. За то време испили смо гајбицу пива. Потом сам псовао поткупљену судијску гамад, док је анђео сијао од незадовољства.

„Води ме! Не могу ово више да гледам!“ узвикнуо сам театрално, трајно разочаран у људски род и с искреном надом да на небу нема фудбала.

Анђео ме чудно погледао. „Мислим“, рече, „да сам изгубио памћење.“

„Како то?!“

„Не знам“, признао је, мада је сумњичаво одмеравао пиво.

„А шта сад, де попиј још коју“, рекао сам. „Сутра ће бити боље.“

Судија је ипак свирао продужетке.

КИША

*ДАН ПРВИ, ДАН ДРУГИ, ДАН ТРЕЋИ,
ИСТОВЕТНА ХРОНОЛОГИЈА ЗБИВАЊА
И ДЕШАВАЊА:*

Устао сам из кревета, обукао се, скувао кафу, запалио цигару, упалио ТВ и сео за сто. Док сам са уживањем уз врелу црну текућину уништавао другу цигарету по реду, огромна танка LCD плоча прекривена вишемесечном прашином радила је без сметње.

Уштогљено лице водитељке, као и увек претерано нашминкано са намером сакривања новонасталих бора а самим тим и година, гледало је у мене својим урокљивим нападно нашминканим очима притом говорећи:

„У нашем граду управо пада киша и падаће преко целог дана. Ово су биле најновије вести. Следеће емитовање је за сат времена. До тада, довиђења и пријатно“.

Устао сам са столице, повукао завесу са прозора и подигао ролетну желећи да видим којим интензитетом пада киша. Имао сам обавезе у граду које нисам могао одложити. Сазнање о томе да пада киша на мене се испољавало само у виду изговарања врло сурових и екстремно вулгарних псовки упућених добро маскираном кловну који је извештавао са ТВ-а. Био сам бесан јер знао сам шта ме чека. Јурњава са старим дотрајалим кишобраном у намери да се сакријем од кише сигурно ће као и увек бити безуспешна. Прескакање бара и склањање од аутомобила да ме не би испрскали још више ће допринети квашењу и смрзавању мог већ покислог одела и тела. Чињеница која ми је говорила да ћу се због тога прехладити, односно немогућност одлагања одласка у град још више ме је изнервирала и извела из такта. Изненадио сам се када сам видео да киша

уопште не пада. У ствари, био је то веома леп и сунчан дан. Ја пресрећан чињеницом да је ружна матора метеорологисткиња погрешила у исказивању временске прогнозе, ликовео сам и гласно, подругљиво и цинично коментаришао стање у нашој метеорологији. Кренуо сам у град са осмехом на лицу.

*ДАН ЧЕТВРТИ, ДАН ПЕТИ, ДАН ШЕСТИ,
ИСТОВЕТНА ХРОНОЛОГИЈА ЗБИВАЊА
И ДЕШАВАЊА:*

Устао сам из кревета, обукао се, скувао кафу, запалио цигарету, упалио ТВ и сео за сто. Док сам са уживањем уз врелу црну текућину уништавао другу цигарету по реду, огромна танка LCD плоча прекривена вишемесечном прашином радила је без сметње.

Испијено лице уфуцаног водитеља са уморним очима декорисаним мрачним подочњацима и увученим образима деловало је као лице оживелог леша док је саопштавало временску прогнозу:

„Управо пада киша. Као и ранијих дана падаће преко целог дана. Ово су биле најновије вести. До следећег емитавања, које ће бити за сат времена, до виђења“.

Устао сам са столице, повукао завесу са прозора и подигао ролетну желећи да видим у којим интензитетом пада киша. Имао сам обавезе у граду које нисам могао одложити. Сазнање о томе да пада киша на мене се испољило само у виду жалосног израза лица, али не због управо сазнатог већ због једног, покислог изгледа водитеља који је још више деловао тмурно као и време које је најављивао обучен у сиво одело. Иако сам знао шта ме чека, мисао о тужном изгледу водитеља ме је преокупирао тако да ми више и није било толико битно што ћу по ко зна каквом кијамету морати да јурцам са једног краја града на други.

Размишљао сам о томе шта је допринело томе да он делује баш тако тужно и смушено. Да ли је имао некаквих проблема или једноставно тако је изгледао? Ко зна о чему је мислио док је читао прогнозу. Ко зна где су му мисли лутале, и ко је заправо стварно био одговоран за такав његов јадни изглед. Да није можда био болестан? Или, ко зна шта га је мучило. Жалио сам тог човека ни сам не знам због чега.

Изненадио сам се када сам видео да киша уопште не пада. Притом сам се још више растужио, мислећи о томе како ће се осећати тај јадничко од водитеља када схвати да је изрекао погрешну временску прогнозу. Да ли ће га то још више растужити и погодити?

Кренуо сам у град равнодушан, притом желећи да почне да пада киша.

ДАН СЕДМИ:

Устао сам из кревета, обукао се, скувао кафу, запалио цигарету, упалио ТВ и сео за сто. Док сам са уживањем уз врелу црну текућину уништавао другу цигарету по реду, огромна танка LCD плоча прекривена вишемесечном прашином радила је без сметње.

Тандем водитеља састављен од шармантне даме, складно нашминкане и елегантно дотеране, заводљивог изгледа и држања, која је стајала поред упицањеног господина насмејаног чилог лица, који су и претходних шест дана наизменично извештавали временску прогнозу, управо је извештавао о времену каквом нас очекује за данас, притом се складно надовезујући и допуњујући једно друго:

„Као и протеклих шест дана и данас се очекује киша. Ово су биле вести, до наредних вести које се емитују за сат времена, довиђења и пријатно“.

Устао сам са столице, отишао да плакара где држим кишобран, обукао се и кренуо у град. Није било потребе да кроз прозор проверавам да ли пада киша.

„Знао сам“ да пада киша.

КРАТКА ПРИЧА: ЛИК ПОЕЗИЈЕ

Увек када се догађају неправде нанете мени, размишљам о добру и о злу. Враћам се приповеткама и песмама Едгара Алана Поа. Давно још док сам радила у књижари Сфинга, купила сам и прочитала књигу његових приповедака. Шетајући градом, уочих нова издања Поових приповедака. Наслови су били – *Пад куће Ашерових*, *Анђео чудног* и *друге приче*. Купила сам те књиге надајући се да ће ме различити преводи Поа заинтриговати.

... Ходала сам улицама... Улице као да су се љуштиле са јединствене слике ноћи. Свака зграда упијала је машту боја и облика оне зграде до ње. То су постале креативне улице, улице које су се на лицу ноћи претварале у усне, очи, чело. На том челу ја уочих бору стварности и уплаших се колико дуго ће та бора стварности постојати. Да ли ће постојати довољно дуго као и сама стварност? Неки део месечине трепну имитирајући очи улице. Ја одох а очи улице ме сачуваше тако што су ме поистоветиле са ноћи...

Сваки дан сам читала по једну Поову приповетку. Поново ме је По придобио за своје теме. У себи сам мислила, ово је врхунска суптилна уметност. Многе су теме које По промишља: смрт, љубав, смрт лепе жене, ментални поремећаји људи. Поетско је јако у његовом делу. Неке филозофске теорије поништавају мртве људе и подразумевају – када човек умре да је онда ништа и да није вредан помена. Дубока питања која По поставља на песнички начин, све ће више и више имати ту метафизичку нит у овом вулгарном времену – помислих. Пре неки дан прочитах и песму *Гавран*. Обузе ме ново одушевљење. Заиста суптилност песме је изузетна. Сетила сам се и једног критичког текста о једној мојој књизи песама у коме је критичарка

моју везаност за тему ноћи повезала са Едгаром Аланом Поом. Није погрешила, помислила сам.

... Ноћ и ја укрстисмо погледе. У тачки пресека наших погледа, могло је да се огласи нешто тајанствено. Можда неко питање о животу, можда нешто другачије од ноћи. Ноћ устврди да смо исте ја и она, и даде ми моје мишљење о црној боји. Одакле ти то?, упитих је.

Ноћ – Па зар не знаш да је твоја песма ноћ.

Ја – Али могла би да буде моја песма и било шта друго.

Ноћ – Твоја песма је ноћ зато што је открила звезду света.

На то ништа нисам могла да одговорим.

Створила сам потајно лик ноћи на коме сам уместо очију, усана, чела, носа, разместила неке своје тајне светове. Понекад тај и тако створен лик ноћи ставим преко свога лица и ипак видим још један неки свој нови и тајанствени свет...

Ево мистериозног дела ових догађања. Читала сам неке књиге и повремено гледала телевизију тог 10. октобра. Око један сат по поноћи обузе ме сан. Задремала сам. У један и четрдесет три (а то ћу накнадно утврдити), пробудио ме је земљотрес. Касније сам сазнала да је епицентар био у Грчкој. Укључила сам оне канале на телевизији где бих могла да чујем нешто о том земљотресу. И заиста, после неког времена стигле су прве потврде да се земљотрес догодио и да има жртава. Није ми се спавало. Укључила сам први програм. Било је већ око три, схватила сам да иду неке филмске адаптације Поа. Од првог филма гледала сам само крај. Сигурна сам да је то била адаптација неке Поове приче.

... Ватра у којој је нестала главна јунакиња те приче, чији сам крај одгледала, обрати ми се:

Твоја поезија је ипак ватра. Када је изгорео лик ноћи који си створила, из њега је васкрсла птица. Твоји тајан-

ствени светови су у њој распоредили речи – лет, кретање, небо, а те речи су имале улогу очију, усана, чела и опет су формирале лик, али овог пута лик ватре.

Али зашто лик ватре?, рекох.

Ноћ ми одговори – Зато што поезија једино смело гледа у лик ватре и то са својом птицом.

Ништа више нисам имала да питам или да кажем...

Одједном угледах на екрану – Луј Мал– адаптација приче Едгара Алана Поа – Вилијем Вилсон. Главне улоге играли су мој омиљени глумац Ален Делон и Брижит Бардо. Филм је оставио снажан утисак на мене. Да се није догодио земљотрес сигурно га не бих гледала јер је трајао до четири и петнаест ујутро. А тема приче Вилијем Вилсон је била и остала добро и зло.

... Када сам се пробудила, схватила сам да уместо моје собе и ствари у њој, гледам само јутро око себе. Јутро је попримило све облике који су ми били познати око мене. Умих се у купатилу јутром. Отворих уместо врата јутро. Од јутра до јутра уместо од собе до собе, корачала сам по јутру. Села сам на јутро уместо столице и откуцала неки мејл на јутру и постала јутро.

ЛУДА НАСТА

Гласно хркање поред мене иритира ми већ узнемирене чула. Широм отворених очију које се цакле као код мог лукавог мачка, слуха изоштреног попут ловине у дивљини, мисли и идеје се закуцавају у мене као ексери.

Он и даље „струже“, а ноћ се развукла у недоглед. Поскочи ми нешто у желуцу, с времена на време, а онда крене свраб, од темена, па се спушта до колена. Врпољим се и чешем. Требало би да спавам, сутра радим, али сан не долази. Размишљам, да устанем по стоти пут и налијем се још једном чашом вина. Све остаје на размишљању. Гурнем га лактом у леђа, он промрмља и собом завлада тишина. Чује се само дисање. И тај „ударац“ о заспалог, неупотребљивог члана моје породице, донео ми је оно „клик“ које увек претходи генијалним идејама.

Зову ме „Луда Наста“, овде у комшилуку. То вам је код нас изворни назив за неког ко увек иде у супротном правцу од осталих. Нити сам луда, нити сам Наста, али можда бих могла да њиховој теорији додам мало доказног материјала. Требало ми је месец дана да зарадим новац који ће решити моје проблеме. За тих месец дана, пољуљала сам два брака и цео овај раскошно, баксузни крај у коме живим. Није то оно лудило које ме је хватало кад сам везала петлове за дрво, јер су константно прескакали ограду... или кад сам комшији, који ме је испрскао аутом у пролазу подметнула срчу... ни то кад сам пет кофа фекалија излила на травњак прве Радио Милеве из куће преко пута, јер сам је ухватила како покушава да ми отрује мачка... па ни то када сам оставила теглу цема, миксованог са ричиновим уљем на кухињском столу моје бивше пријатељице, због очијукања са мојим супругом... Ово је оно што човек добије када бистре главе постави ствари на своје место.

Богу хвала на друштвеним мрежама. Лажни профили, одрадили су свој посао. Први се примио комшија, па његова свастика, а примио се и мој супруг.

Дописивање је ишло као подмазано, јер су за тих месец дана све троје процветали. Речи ми нису недостајале, кад је требало да се унесем у глуму о виртуелном оргазму и чежњи за сродном душом. Елем, све троје су одавно за бацање, зато је и било лако помутити им и оно мало мозга што им је остало. На пола километра од наше улице, налази се шумарак, у којем је општина пре пар година направила мали парк за децу. Функционисао је дању, али је боље и живље функционисао ноћу. Служио је за састанке свих врста...

Закажем ја састанак комшији на клупици поред бора, али га заводнички замолим да на састанак дође наг, само у дугом мантилу са капуљачом, наводећи да стално маштам о голом телу на месечини. Његовој свастичи обећам доживотну љубав и гастарбајтерску пензију, а свом драгом понудим еротски излет са податном, ватреном црнком. Тих дана не зна се ко је мање спавао: ја која шаљем поруке или мој супруг који чежњиво гледа у екран свог телефона.

Те фаталне ноћи, као одем да преспавам код сестре, а, уствари, заузмем чеку недалеко од таговане клупе са све телефоном у руци и ноћним модом за снимање. Први је стигао комшија, сав спетљан предугим мантилом. Сео је на клупу и чекао. Мој драги је требало да наиђе са друге стране, њему с леђа и „ватреној црнки“ затвори очи. Свастику сам оставила за крај. Тај тренутак кад један одрастао, секса жељан мушкарац, затвара очи другом, мислећи да се под мантилом крије податно тело, никад нећу заборавити, а ни њихов ужас, док један другог препознају.

У ту, прединфарктну ситуацију упадам ја, са црном фантомком на глави и дечијим пиштољем у рукама (а ко је па у мраку видео да је дечији), да им наредим да се скину и предају сав новац који имају код себе. Свастика, уместо

гастарбајтера, затиче свог зета голог у друштву, такође голог комшије, са којим већ годинама не говори због гласне музике и неке позајмице која се није вратила. Мене и пиштољ није стигла ни да види од првог шока. За то време, док она вришти, ја се елегантно повлачим са све доказним материјалом у рукама и позамашном сумом новца (комшија никад не оставља новац у кући због грамзиве жене, а ни мој драги свој, јер га броји по десет пута дневно, очекујући или да новац испарава или да се умножава бројањем). Колико сутра паметно ћу уложити свој труд.

И све би то остало ту где јесте, да се те ноћи у парку није наша и наша популарна Радио Милева којој је тарот-мајстор рекао да мора, док је пун месец, изаћи у природу и закопати кесицу ситног новца, који ће јој у наредним месецима донети богатство.

Сутрадан, враћајући се из стана своје сестре, затичем збуњујућу тишину мог дивног комшилука. Ограда мог првог комшије разваљена, кажу, свастика мало јаче дала гас. Радио Милева уганула чланак синоћ, те јој муж ставља облоге, а у миру дома затичем свог драгог одваљеног од температуре. Прехлађен и слинав, кука на сав глас ударајући на сентименталност, како је требало да будем код куће, а не ко зна где. Размишљам, да ли да га кољем зубима или да му скувам супу.

И да поновим...

Све би то остало ту где и јесте да се у тами те ноћи није нашао и локални пијанац, који је пред милицијом тврдио да се у том парку ноћас одржала црна миса и призивање ђавола. Видео је својим очима распојасану групу голих, маторих људи од којих неки копају, неки голи играју, а неки запомажу.

Па, ето, драге моје комшије, сад бар имате разлога да ме оговарате, а ја из ових стопа одох да платим регистрацију мог Фићка коју већ дуже време развлачим јер сам била без кинте. Радило се ноћас, па се и зарадило. А вама ко-

ји не верујете у ово што причам, питајте моју свекрву (коју обично ништа не занима, али све зна) где јој је задња пензија? Можда вам се пожали на локалног пљачкаша и њеног јадног сина.

САТ

1

Као мали волео је сатове. И често је говорио: „Деда, када ћеш умрети да наследим твој сат!?“ Поред ручног, швајцарске израде, имао је и џепни – железничарски који је понекад висио на зиду. И једнога дана, услед неутољиве жеље узео је дедин сат, и отишао кући. Уживао је у откуцајима, и замишљао је како ће га одсад он носити на руци?! Следећег јутра, док је он спавао дубоким дечијим сном, бака је звонила и питала његову мајку: „Где је ...?“ „Спава!“ одговорила је мајка, зачуђена свекрвиним раним доласком. „Да није он узео сат?“ било је друго питање. Мајка, сва у чуду, ушла је у собу, и пробудила га је. Питање је било: „Да ниси ти...?“ Лењо је устао, и испод наткасне извукао сат. Предао га је невољно... Рани јади... Данас има неколико сатова, које ретко и навија! Има и мобилни, који има и време. Све ређе га носи, да не могу да га пронађу. Нигде не жури, осим када је у великим градовима, где сви „немају времена“! Ритам је бржи, без разлога! Све га подсећа на време када је његов комшија када би дошао са посла питао: „Да ме неко није тражио“ Нико га није тражио, живео је усамљенички. Данас, пак, у време мобилних, када би видео непожељног тражиоца, не би се јавио. Навикао је на самоћу, или је увек био сам? Ова, пак, прича о сату, тражи откуцаје Вашег срца које ће куцати у ритму његовог дечијег сна о сату, који је био сан једног детета које је остало вечно дете.

Девојка му је (тада) дала да прочита „Даму с камелијама“. У складу са штивом, када се момчио, узео је очев цепни сат без питања, ставио га у горњи цеп сакоа, а ланац је повезао са отвором за дугме. Пун себе, и у заносу хитао је у град. Лебдео је и због љубавног напитка, као и везе која му је надахњивала душу и снове. Као да није ходао улицама града, као да је био на седмом небу! Али, развезала му се пертла, и како се сагнуо да је зашнира, сат је пао на плочник. Испало му је стакло, а неколико бројева је остало, такође, на плочнику... Као гром из ведрa неба! Ипак, прошетао је даму, сунце га је огрејало а камелије су га тек чекале. Када је дошао кући, оставио је сат на своје место. И ћутао је, све док отац није питао супругу: „Шта је ово са сатом? Ко га је дирао?“ Наравно, „стигли“ су и до сина, који је и поред противљења, ипак, на крају признао. Касније, дама је отишла својим путем, сину је (ипак) дала његово име. Сретали су се понекад, када је посећивала родни град. Све док му комшија није јавио да је преминула, и дао му читуљу из „Политике“. Носио је папир у задњем џепу својих панталона све док његова супруга није хтела да их да на хемијско чишћење. И пронашла читуљу. На ПИТАЊЕ, његов одговор је био да је – комшија... Није му било право. Њих нема више, али је остала „Дама с камелијама“ као траг када се ишло на славу само на честитања и ситне колаче. Била је част бити судионик. А љубав, као и све ране и чисте љубави, остају само у причама и романима. Као и „Дама с камелијама“! И сат који одсликава једно време.

ПРИЧА СТАРОГ ИГУМАНА МАКАРИЈА
О ТОМЕ КАКО ХРАМ СВЕТОГ СПАСА БЕШЕ
ОПСЕДНУТ И БОЖЈОМ ПОМОЋУ
ИЗБАВИ СЕ

Кумани упадоше свом силином. Ја који ти ово диктирам, роботе, грешни игуман Макарије, под чкиљавом ледлампицом више ни твој лик препознати не могу, али ми је сећање на битку око Жиче и пад Слободне зоне Краљево урезан у ретину снагом милиона зракова ласерских. Однећу га таквог Богу на истину, ако Бога уопште има, и ако моју причу буде слушати хтео, јер сигурно ће му као оптужба тешка звучати.

Тог јутра новембарског, под склоништем куполе енергетске, са стрепњом слушали смо субталасни радио, вести о напредовању неоосманлијске и куманске пешадије, што се падобродовима спушташе из орбите на градове наше, сажежене претходно муњама из разарача јоносферскијех некрста. Ко зна каквом издајом, поља силе изнад Београда, Лознице, Остружнице, Врања, Краљева, Зајечара и још многих места српских затајише. Нас у Жичи Бог поштеде привремено, те се талас за таласом падобродова пуних звери куманских размрскаваше о штитове наше небеске. Монаси и себри на торњеве одбрамбене скочише, и са њих пуштаху зраке смртоносне, и неколико великих крстарица већ сукнуло је доле, горећи пламеном адскијем. Ми остали, скупљени у Цркви Светог Спаса, у чуду и јаду, лица покривених дрхтавим шакама, питасмо се шта нас је то задесило, и за који од незнатих грехова наших Господ нам овакву педесу шаље. Једни говораху да су машине криве и служење ђаволу механичком, други нанотехнологију помињаху, а трећи, најтрезвенији, оптуживаху оног несрећника Гринципа што уби потпредседника Полумесе-

ца кад је у посети Saray city-у у прстену Земљином био. Ја се по страни од распре задржах, јер приметих дете склупчано у дну припрате. Мали је јецао тихо, агнецу од мајке своје одвојеном подобан. Ко зна како се у цркви нашао, можда је помоћу ID чипа ушао у манастир, док Кумани још ударом пулса магнетнога не спржише сву електронику пољем нашим незаштићену. Колико је само несрећника отишло Богу на истину јер их поље без ID чипова није хтело пропустити, колико смо кроз титраву, мутну заштитну завесу мајки с децом и стараца преполовљених зрацима из куманскога оружја видели... Господи, помилуј нас грешне...

Узех малог у наручје. Сузе сам му обрисао, благе и утешне речи говорио. Рече ми да се зове Брзан, да је сакривен гледао како му мајку зубима кидају и прождиру мутант-Кумани, како су му деду сажегли муњама из оружја некаквога, а оца држали све то да гледа, па се после главом његовом играли јако лопта да је. Кућни робот га је спасао, донео га до куполе наше заштитне, и ту је робот и остао, узвраћајући ватру Куманима, сад сигурно спржених кола и растављених удова механичких. Миловах дечака по глави док се мало смирио није, а онда откинух титанијумски крстић који сам испод ризе носио, тутнух му га у шаку малену, пољубих у образ, и позвах звонара Јевстатија да га прихвати. У тренутку, знао сам шта ми је дужност чинити.

Стадох испред иконостаса, и таквим громким гласом какав не знадох да још увек имам обратих се братији завађеној:

– Чујте, монаси, браћо у Христу!

Намах тишина завлада. Сви у мене погледаше. Међу трепавицама неки од њих страх имађаху. неки наду, неки сумњу, а неки и са смрћу помиреност. Било је и очију које су жариле у предосећају битке, ноздрва које су се шириле осећајући воњ непријатеља. Људи су то били, иако Богу заветовани, иако бројним постовима исцрпљени.

– Дошла је поган адска, да сатре верне, овога пута, у виду аждаје небеске – почех ја. – Није први пут да здање ово свето изложено бива искушењу таквоме! Не очајавајте, браћо у Христу. Богу смо живот заветовали, Богу ћемо га и предати, јер Он је од нас то данас затражио! Лагати вас нећу: колико мним, јоносферски разарачи кумански за непуних пола часа разориће одбрану нашу. Пашће торњеви ласерски, у прах ће се манастирски комплекс расути. Него тајну да вам кажем, коју само ја и Патријарх наш свети знамо. Испод цркве Светога Спаса леже мотори антигравитациони, довољно моћни да је пренесу преко равница и планина, све до Тесалоникија, слободне зоне, браћијо моја. Ми на тај пут поћи не можемо, јер прорачуни путање за празну цркву у РАМ аутопилота унесени јесу. Само једнога јединог живог црква летећа на свој пут понети може, и то само ако избацимо напоље кивот с моштима светог Александра Првовенчаног... Реликвија велика јест, браћо моја, али Александар Моћни сада ће са неба штитити трајекторију храма свога крунидбеног, и муњама својим вернима ће помоћи, а мошти су само кошчурде, опрости ми, Боже... Нека овај младенац што дрхти у Јевстатијевим рукама избегне судбу нама намењену, нека се у храму летећем бар земно његово тело спаси, да уз помоћ Христа посејемо семе ново живота, а ми се жртвујмо, браћо, да одвучемо непријатеља док се мотори антигравитациони не загреју, док се црква не вине...

За тренутак, сви ме гледаху зачуђено. Онда изрази лица почеше да им се мењају. Сумња, борба, страх, одлучност, очајање, вера, борба, страх и нада... Као да изрази прелажаху са једног лица на друго, и то потраја, чинило ми се, целу вечност. А онда кљаста писар Софроније узвикну:

– За веру!!! За Христа!!! Смрт некрсту!!! Урааааа!!!

И прихвати збор монаха поклич тај, и проломи се урлик будућих лешева као радосни пој анђеоски!!!

Јевстатије пољуби дечака, убаца га у олтар, забрави врата, да пре времена не изађе. Изнесмо из храма кивот Првовенчаног, и ослободише се на том месту команде погона антигравитационог. Укуцавао сам шифру, коју сам годинама у себи чувао, и наизуст понављао, и са сваком цифром било ми је све тешње око срца, али душа ми је треперила. Ускоро, моја црква, птица небеска, полетеће у своје небо.

Изађосмо затим напоље, пред штит који је мутно треперио, већ распадајући се. Свако своју светлосабљу у рукама нејаким држаше, неки у недостатку оружја беху и батинама наоружани. Видех Јевстатија, у рукама стезаше жезло некакво из доба првих краљева српских, покупио га из реликвијара, ваљда, златило се жезло, одблескивало светлост заштитнога поља у распаду, и мени нешто смешно а лако у грудима дође...

Штит се распаде, уз ужасан прасак!!! Црква поче да се воздиже ка небу, уз пој антигравитације анђеоски!!! Летелице куманске около плануше и разлетеше се на комаде од силе незамисливе!!! Стежући свако своје оружје, помевувши светога Георгија, јурнусмо међу Кумане запрепаћене.

СВЈЕТЛОСТ

Ноћ. Мрки мрак. Палим напола догорјелу свијећу и гледам како гори. Наћох је у ладици коју скоро да никад не отварам и гдје стављам ствари које ће ми, ето, као некад затребати. А то се деси, па скоро никад. Данас је изузетак, јер, ето, у по ноћи само нестале струје, немам куд јер је полицијски час ради ове глупе короне, а на памет ми паде да можда нема која свијећа у тој заборављеној ладици. У њој наћох неки блок са цртежима, стари споменар, бакин медаљон, неке фотографије и ручни сат, и још пар неких ситница за које нисам ни знала да су ту, и међу њима то што ми треба. Права воштана свијећа, у добро очуваном стању, са видљивим и осушеним траговима воска који је капао са стране и зауставио се на свом одредишту. Траг живота. Свака капљица, свака секунда нечијег живота. Помислих како је то чудно, хмм. Узех је и затворих ладицу.

Започех нови талас, нови живот. Свијећа је горјела као да јој је први пут. Пламен је ишао час увис, час са једне, час са друге стране и показивао своју љепоту, величину и јединственост. Као да говори: „Видите ме, како сам моћан и јак. Не може ми нико ништа.“

Гледам у њу и кроз њу и размишљам да ли је још неко као ја размишљао о пролазности живота, молио се богу да му услиши молитве, читао или писао неко љубавно писмо. Никад нећу сазнати, нажалост. Али могу сад да то што осјетим преточим на папир, запечатим и ставим у ладицу у нади да ће неко када то нађе бити довољно радознао да узме и да прочита. Почех писмо.

Драги читаоче,

Ко год да си. Знај ма каква год недаћа да те задеси, нешто непогодно за тебе да се сврши, било је то за твоје

највеће добро. Да је требало нешто бити другачије, било би. Воли себе највише на свијету и буди себи најпречи. То није себично. Ако те ко у шта друго увјерава, знај да је то из себичних побуда. Јер самољубав-љубав према себи је најпреча. Не дозволи да те ико па и ти сам себе увјериш у супротно. Вријеме брзо пролази, па и сам живот. Живи га! Немој да га преживљаваш, јер нема репризу. Уради све што ти срце иште и не окрећи се. Заслужујеш највеће добро.

Коверта се нађе у ладици, баш онако како рекох, а ја се вратих да очарана гледам у пламен свијеће размишљајући шта да радим кад напокон дође струја.

МОЈ ЛЕТЕЋИ КОЊ „СВЕГАЗ“

Ја сам на њему од рођења. Јашем га непоштедно већ скоро читав један живот. Поклонила ми га је мајка, рађајући ме, уз свој непризнат напор, у дедином железном кревету, као што то и бива у доба ратова, а говорећи ми да ми га даје да се не бих осетио изгубљеним у овоме свету.

Брзо смо он и ја свикли једно на друго и већ, као што рекох, ходамо и ђихамо, ђихамо и ходамо, скоро цели живот, потпуно опредељени да се међусобно подносимо. Он оштрину и жуљање мог кошчатог скелета, а ја његов киселкасти мирис ознојене и запењене коже кад некуда журимо.

Најтеже нам буде кад се нађемо пред неком непрестивом водом. Тада мој коњ однекуд на копитама појави златне широке плоче, које не пропадају у воду, и – пређемо воду. Иако га ја не шибам бичем, он сам клизи и језди. Тада га зовем *мој водени коњ*, разговетан и течан као и језик неког мог давног деде. Овог мог воденог коња никад не водим поткивачу из два разлога: прво, јер поткивачи хоће да задрже старе (златне) плоче, а немају друге, нове, него гвоздене, и, друго, ове златне му се никада не потроше јер су углавном намењене води, која течним говором мање троши плочу него што је троши ход по камену.

Најгоре нам је кад се нађемо пред препреком која се као планина уздиже до неба. Е, тада мом коњу из корена предњих ногу – тамо где излазе из тела – израсту невелика крила, која су до тада била неки вид мањих израштаја, и он лети. Лети тако да се ја једва одржим на леђима му, без седла. Тако прелазимо просторе и просторе, закарпатске мочваре, равнице, брда и клисуре, степе и тајге, све до балканских шумâ. Тако стижемо кући, у наш дом. Тада га зовем *Свегаз*, јер све гази и прелеће под собом. Надлеће и

облаке да нам и сâм Бог у пролазу маше. Ту се споримо око тога да ли то Бог маше, како он каже, мени, или, како ја кажем, њему. Тај наш спор помири трајање, које учини да слатко заспимо, јер нас сутра чека нови дан и нови пут.

Једног дана су ми га украли – браћа, најближа браћа. Хтео сам да се убијем без њега, али то је трајало само до сабора *великих судија*. Спремали су се да ми нешто врате, казујући да је ово највећа крађа свих времена, јер су браћа крапа нешто што се никада не може украсти. Пошто ми коња нису могли украсти, а судије ни вратити ми га, дакле, вратили су ми оно најлепше. Било је то моје дозивање са њим, а то је било оно што су најзад признали да јесте и прогласили за *МОЈ ЈЕЗИК* – ах, те *велике судије!* И пре но што ћу умрети, могао сам тада мирне душе оставити коња својим унуцима у аманет.

А и да су ми га украли, ипак бих унуцима оставио нешто једнако вредно. То су песме које сам написао, јашући га: *Свегаз* је као и *Пегаз* у мени покренуо поезију радости што смо видели овај свет, а то је најбоље што се може оставити потомству.

*

А да вам на крају све признам о том коњу? Тај коњ сам управо био ја сâм. Или боље је рећи: ја сам био ја, а он је био *МОЈ ЈЕЗИК* на коме сам летео цели свој живот

Сад знате причу о *мом коњу*. Хвала вам што је делите са мном, ту причу на вашем и мом језику, јер, прочитавајући је, показасте да то бй заиста и ваш језик – *СПИНСКИ ЈЕЗИК*. Сталним читањем на њему, никада нам га неће украсти, па ни најближа браћа.

ГИНКО

(путописно спасавање детињства)

Спасимо чај од хлађења, Баба, – рече Карољ својој лепој жени која је намештала магнолије у вази.

Кроз прозоре, који су били окренути према југу, светлост је допирала у велики салон у приземљу који је блескао игром кристалних перли великог лустера који се пружао са спрата. Беше април и магнолије су у пуном цвету већ сада, а њихови напупели листићи промаљају главе тек. И кад нестане цвета, они ће да се шепуре жудно гледајући у велики трем, који је окренут према овом величанственом арборетуму. Карољу је он изникао у глави, пре него што је дошао архитекта, и само се преселио на ове хектаре плодне равнице, коју су некад прогласили другом највреднијом, најбогијом у Европи. Да је случајем којим Бабина машина од батист-шифона спала, и она би на пролеће никла и показала сву раскош цветног колорита. Таква је то земља била. Богата и штедра. Мило ти било оком је обгрлити одавде до Чонопље. Пресечена, али не болно, широким дубоким каналом којим су се у лепог времена Баба и Карољ знали чамцима возити. Она у белој сатенској хаљини са сунцобраном у руци и брошем који јој је муж донео из Јапана када је ишао лично по семе гинка, а он у данди стилу са свиленом ешарпом која је наглашавала његову потребу за тактилни. Свих 165 врста биљака у његовом парку имало је тај печат – кад их додирнете, оне вам узвраћају осећајем. Осећањима, рекло би се. Чак и оно „мајмунско дрво“, како су га деца звала, чије су се гране плазале по земљи и деци омогућавале лагодну авантуру пењања. Чак и то дрво је својим соковима чинило да тај тактилни нанос буде чудотворан. Лековит, увек се Карољу чинило. Његов каштел је саграђен 1906. Тек годину након обја-

вљивања чувеног Ајнштајновог рада „Да ли инерција тела зависи од његовог енергетског садржаја?“, у ком је први пут представљена једначина $E = mc^2$. Карољу се чинило да је одлазећи на салаш код пријатеља видео Милеву и Алберта. Нешто су били посвађани, а таст, Милевин отац, загрли зета и рече:

„Све ти је у животу, мој зете, релативно.“

Карољ је често уз кафу мислио о томе да ли је Милева тада схватила све у вези са теоријом релативитета и понудила Алберту готово решење. Карољу се чинила мирнијом ова 1906. Некако је мање било револуција, потреса, нагиба земље због људске природе. Прошла година је била стресна, али некако и плодносна. Толико да, Карољ то тада није могао ни слутити, у Београду ниче Салон 1905. У том истом Београду те године од Велике школе настаје први Универзитет, са Симом Лозанићем на челу, у земљотресу у Лахору умрло 19000 људи, основан први Совјет у Петерсбургу, у Француској се одвојила држава од цркве. Несумњиво, били су теоретичари у праву. Та година је почетак Модерног доба. И Фернбахови су свој дворач опремили у том духу. Модерном. Некако можда и отпадничком, ако је судити по етимологији. Бечка сецесија је доминанта. Карољу се стил, који је у сликарству Густав Климт полако наметао, а у градњу уносио мађарски архитекта Ференц Рајхел, чинио привлачним. Помало китњасто са златним љуспицама. Карољу се чинило достојно његове лепе жене, коју је од миља звао Баба. Омиљени кутак обома био је балкон на спрату који је гледао у предњи врт. Базенчић са златним рибицама, пампас-трава коју је служавка секла још младу и која се сушењем у вази чинила витичастим. Ту су у рано предвечерје испијали ритуално своју чашу вина пре вечере. Баба је била крхког здравља и њена чаша вина се испијала као аперитив, јер би јој, испијена после вечере, чинила ноћ неподношљиво болном и у капели би, с леве стране у односу на улазне двери, тражила

утеху за све туге које су јој се у оку могле прочитати. Карољ је размишљао и о узгоју винове лозе, набавио је и сјајну књигу Захарија Орфелина „Искусни подрумар“, која је штампана у Бечу 1783. и „Савршен виноделац“ коју је Прокопије Болић штампао у Будиму још 1816. У истој оној будимској штампарији у којој је Сава Мркаљ штампао своје „Сало дебелог јера либо азбукопротрес“. Лист „Тежак“ је лежао поред његове макрiza-столице на којој се знао одмарати гледајући у своју магнолију која му се годинама удварала и наметала цветајући пре листања. Али, живот је бољи протресац од свих. Баба је умрла.

– Затвори очи, Баба, – Карољ је лаким покретом руке покрио очи својој вољеној жени.

– Довео сам те поново на наше имање. Ту су наши коњи, наше чезе, наш есцајг из Минхена, наш гинко. Наша, моја, магнолија је ту. Пролеће је, Баба, сад ће они дани који шире ноздрве, у којима почиње да мирише шимшир. Нема везе што је прошло више од сто година, људи се не мењају. Чувају своје наслеђе, чувају лепоту, њоме се хране. Не бој се, Баба, све је ту. Твоје хаљине, наш лустер, није га нико однео, препродао, ту је наше степениште, звоник, златне рибице. И голубови су ту. Гугутке ти се радују. Ту је твоја служавка, стубови на трему, златни листићи у капелици, твој накит, скривена шкриња.

– И твој гроб је ту. У парку.

РУЧАК

Обојица су концентрисано гледали у своје ајфоне. Маска на једном је сребрна са шљокицама, необично за мушкарца који по мојим проценама има петнаестак година. Други телефон је смештен у кожно црну футролу опшивену дебелим светлцуавим концем који му даје ноту префињености.

Све сам то могла запазити јер сам седела тик уз њихов сто у ресторану скученог простора претрпаног људима који су одлучили да ту ручају у недељу поподне. Не, нисам желела да свој нос продужим на њихов сто, али ме је непримерена тескоба натерала на запажање а оно даље у радозналост што се на крају може подвести под примитивност. Јер, шљокице које на моменат бљесну шаљу мом уму питање како је могуће да овај лепушкасти црномањаст тинејџер коме ноге допиру до суседног стола, изабере баш женствену маску за трофеј а да на њему ништа не указује на феминизираност, бар на први поглед. Стресем се када схватим о чему мислим док чаврљам са пријатељицом коју видим после много времена, али ме слика два мушкарца и два ајфона паралише. Анализирам све, од скупих патика које иду уз марку телефона до одсутности младића који је у свом свету-не свету, јер, закључујем ја, он нема стварни свет већ виртуелни у коме битише, те ни у тренутку док седи са другим бићем, не излази из ајфонске зачараности. С времена на време подигне поглед, нешто кратко проговори, на трен му се угао усана искриви, понадам се да је присутан, но брзо се врати назад на екран или иза екрана. Једини део тела који се помера су очи које раде цик-цак.

Онај други мушкарац је средњих година, равномерно проседе косе, коврцаве. Упадљиво згодан и негован.

Спортски дукс Томи Хилфигер му се савршено уклапа у кожну футролу ајфона, додуше нешто већег од синовљевог, да се зна ко је овде отац и ко купује благодет цивилизације. А да су отац и син, само претпостављам јер видно личе, исти облик главе, начин седења, слични одсутни погледи који се међусобно одбијају при сусрету када се подигну са екрана. На моменат нешто проговоре па се хипнотисано врате назад. Али назад није у себе јер би се можда и загледали у ту појаву себе, назад је негде у екран и иза, ко зна шта тамо у виртуелном свету виде.

Дечак једе пицу, отац нешто слично Цезар салати само са добрим комадима црвеног меса, на њему се види да се калорије броје и када се уносе и када се троше. Јер он вероватно тешко ради добро плаћени посао и зато је лако купити свет или део света који се смести у маску са шљокицама. Паде ми на памет како је мало новца потребно да се купи свет за понети, па можеш спавати са светом, доћи на састанак, ручати, син са својим, отац са својим, седети једно поред другог са световима, при чему су ипак они удаљени и недодирљиви. Нико не улази у свет оног другог, ајфони имају шифру, оно што се налази у једном тешко је разумљиво за другог и обрнуто. Зато је најбоље избегавати ситуације за судар светова.

„Не, они не живе заједно, виђају се у договорено време када је социјална служба одредила распоред или су се сами договорили.“

„Ко?“, пита моја пријатељица која тамани одрезак, „ко не живи заједно, шта сам пропустила?“

„Њих двојица“, показујем погледом на сто а столице су толико близи да се додирују.

„Познајеш их?“

„Боже сачувај, само ми одају утисак да не живе заједно, те је отац сина довео на ручак зато што не воли да кува, не може га одвести у кућу у којој живи, није сам, има нову пријатељицу, пријатеља, супругу, мисли да син

више воли ресторан, миксам све могуће комбинације јер машта ради своје. Марија ме гледа као да ме уопште не познаје изговоривши увредљиву опаску да сам злочеста, пита да ли сам почела гледати ријалити програме јер јој све то изречено не личи на мене.

„Отаљава сусрет са сином“, настављам да нападам. Нападам са правом као да сам део њихове породице или психијатар, нападам људе које видим први пут само зато што сам створила причу о њима у својој глави, бесна сам на оно што мислим да видим, љута на оно што закључујем и мало ми фали да устанем и разбијем им светове.

Не заустављам се ни када Марија пита шта ми се догодило а да није обавештена, али ја настављам да причам како се отац само прави да слуша сина, како је заборавио време када га је успављивао, учио да плива, када је закуцавао кошеве, па родитељске састанке, додуше ретке јер је увек мама одлазила, заборавио је прве савете око симпатија, шта ли је све заборавио?

Сада су ту фирме, очигледно профитабилне јер нико из просвете или здравства не носи Томи Хилфингер, види се да није копија, ту су теретане, бројање калорија, ајфони.

„А шта ако грешиш, ако су заиста само срећни отац и син који су сами изашли на ручак јер је мама одсутна или тако желе, шта ако грешиш?“

„Можда, али ми се чини да нешто ту не ваља, седе у својим капсулама ближи ајфонима него једно другом.“

Марија преврће очи и преврће одрезак који се крвав цеди па изговара да је време да се прилагодим. Да изађем из свог света у коме су све породице срећне, где отац не злоставља децу, мајка је без и једне психијатријске дијагнозе, деца иду на спорт и друже се, праве рођендане где се позива цело одељење а не само класно слични и меље тако она, меље и шта је мене брига и ко ми даје право да доносим оптужујуће закључке, апокалиптичне приче а да сама немам ни једну сличну ситуацију са којом бих се могла

упоредити. Дакле, немам мужа ни бившег ни садашњег, немам дете нити ћу га имати с обзиром на долазећи климакс, немам љубавника који има породицу ни оног без породице, никада нисам живела ни са ким и тако меље док ме не самеље до последњег комада као месо у тањиру иза којег остаде крвави траг.

„Козо“, шапнем, „козо“, ми, ето тако, из милоште тепамо, но овог пута ја не осећам да је из милоште, ја заиста у себи мислим да је коза, да је више нећу волети јер као да она себе има да упореди са било чим изговореним.

Не, нисам прислушкивала када им је конобар донео рачун, нисам хтела да чујем када липицанер пита своје ждребе „Како је мама?“

„Шта те је брига, зар ти ниси отишао од нас?“

„Извини, само сам питао“, промуца средовечни брендирани липицанер.

„Ма дај, бесно устаје дечак, ма дај, тата, не глуматај.“

Прислушкивала нисам. Обе смо чуле исто.

„Козо“, сада она мени каже козо, „како ти очи сјаје што си била у праву, злочеста козо, мрзим те.“

Ма, ми то онако, због неке тежине која се покреће из утробе да куљне напоље на улицу а улица пуна прљавштине коју носи ветар тог недељног поподнева, све док чистачи у жутом не крену са својим метлама, али њих нема, јутро је још далеко.

ЂОЛЕ

Таман сам почела са поховањем тиквица за мусаку. Насекла сам на режњеве једно три килограма, велим, иде хаотична недеља, биће ручка за два дана. Кад, стиже порука од мог човека: „Нашли су Ђолета мртвог, у стану. Баш ми је жао, молим те да не плачеш јер осећам да ће тако бити.“

Како, бре, Ђоле?

У петак смо му, одлазећи са посла, махнули. Стајао је на свом радном месту када сам му довикнула:

„Ђао, Ђоленце, буди добар.“

„А пољубац?“ добацио је.

„Журино, добићеш у понедељак.“

И шта сада, Ђолета нема? Тек тако. Уосталом, кад год дошла, смрт је увек пребрзо дошла, осим у ретким изузецима, нећу сада о њима. Елем, алкохоличари могу дуго да живе, многе ствари ту одлучују, али није наш Ђоле био стар, само педесет шест. Наравно да плачем и палим цигарету и наравно да престајем да похујем тиквице.

Некако ми сада то поховање тиквица бива непримено.

Е, сад како да укратко кажем ко је он био? Био је, једноставно, наш Ђоле. И ми смо били његови. Једна чудна створена симбиоза између људи који раде сасвим различите послове. Чудно је то како настане блискост када се одређени ритуали понављају скоро сваки дан између људи који су на различите начине упућени једни на друге. И ти се људи временом боље упознају, додирују се својим животним причама, размене по неку своју муку, насмеју се па им бива лепо и лакше.

Ђоле је на нашој клиници радио у обезбеђењу. Ето, од ујутру је стајао на тзв. паркингу јер правог немамо или

испред врата болнице, у сивој униформи, ретко када на- смејан, надрндан на све, најпрецизније речено – на јеби си матер са свима.

Да, пио је. Знали смо и ту се није могло ништа. Он је одбијао помоћ или промену свог статуса огрезлог алкохо- личара.

Видела сам да у последње време није добро изгле- дао, стомак му је растао, образи су му били све црвенији, споро се кретао и псовке су му биле мање сочне. Она туга коју је носио у очима скривена иза заједљивости, дрскости или ноншаланције, испливала је јасна, као да је дозивала помоћ, али је било сувише касно. Знао је то наш Ђоле и за- то се није надао трансплантацији своје циротичне јетре, чекао је само свој дан а дан је, ето, дошао.

Давно је то било када сам као млади специјалиста стигла на своје прво радно место. Не сећам се ни како је наш однос прешао дистанцу др–човек из обезбеђења, ма- да, колико знам, та дистанца није постојала ни са ким од медицинског особља, чак ни до нивоа професора. Нико други није имао ту привилегију, само су њега звали Ђоле Институција.

Присећам се једног занимљивог дана када због недо- статка места за паркинг хистерично лупам врата аута, псу- јем у браду све оне који су то дозволили док су себи флуо- ресцентним бојама оградили место, бесно ходам на врто- главим штиклама а онда чујем Ђолета који дрско одмера- ва моју гузу у тесним фармеркама: „Мала, пази да се не стропошташ у тим штиклетинама, није ти ово модна пи- ста.“

Види ти њега безобразног, киптим од увређености па таман да му нешто сочно одбрусим кад ево ти белаја, из- врнем ногу на рупчаги те се прострем колико сам дугачка. Дотрчава Ђоле да ме подигне, али једва успева од смеха. Ево, и сада док пушим уз звук аспиратора, чујем онај гро-

хотни смех, шта сам ти рекао, аха ха, није ти ово модна писта.

Мало по мало, година по година и нестаде дистанце и између нас двоје. Лепо ми је кад дођем на посао а дочека ме његова смркнута фаца, некако знам да сам добродошла, знам да ће негде уденути мој ауто као да је шибица.

Мало по мало, када одлазим са посла, махнем му, загрли он мене, загрлим ја њега, оговарамо кога стигнемо, па намигнемо као нашу неку тајну.

Понекад ми промуца да је усамљен, доведе ми своје старе родитеље на преглед, каже ми да баш пуно пије.

Да време лети, не примећујем. Ћоле се по нечему издваја, а по чему – нико није сигуран нити уме да опише шта је то што ми сви волимо код њега. Шта је то због чега смо га пустили близу нас, што му опраштамо упадице, што се више нико не љути на њега чак и када једва стоји од алкохола при крају свог радног дана. Зашто га нисмо убедили да се лечи?

Нисмо јер није желео, он је само желео да заврши баш тако како је и завршио, посрећило му се, умро је на својим отежалим ногама, стомака пуним воде, мозга пуног алкохола и душе пуне усамљености.

„Сјебао сам, мала“, рече ми једном пратећи ме.

„Шта си сјебао?“

„Све што сам могао. Знаш да сам студирао машинство, скоро био готов, али лоше друштво, почео сам да пијем, а градско сам дете, додуше, из радничке породице, јединац. Сјебао сам и ништа, ево ме где сам.“

„А да мало за кочиш, шта мислиш о томе, а?“

„Не желим да кочим, разумеш?“

Како да објасним да сам разумела, да ни реч нисам рекла да би требало да покуша, како да објасним да сам тада знала да је изабрао свој начин да се убије, шта па ту има да се објашњава уопште?

Отворио ми је врата аута, шмекерски као права градска фаца и промрмљао: „Извини, ја сам данас нешто више сјебан него иначе.“

Кренула сам да сам да га загрлим, али је неспретно и видно ганут просуо бујицу речи: „Немој, ако нас види онај твој човек, летећу одавде, зна он да сам ја бољи фрајер од њега, а и не иде 'битанга и принцеза', то ми је омиљена песма мала, ајд, бриши кући, деца те чекају“.

И шта сада, нема га! Када будем отишла на посао, неће то бити исто. Недостајаће, све ће што је Ђоле радио недостајати: да нас организује, помера, упаркирава, испаркирава, добацује, смеје се, мргоди, ћути. Прави се да нас не познаје, сутрадан нас опет грли, прети да ће он лично звати паука да нам дигне ауто, ко смо ми надобудни лекари, возимо скупе аутомобиле, препотентни а импотентни професори, добра ти је гуза мала, еј, она твоја колегиница плавуша, јел слободна, а када ћеш оставити оног твог, како си провела викенд, усраће ти ауто птице са овог дрвета, помери га, па онда ујутру када изађем из дежурства, ауто откопан из снега, ко је то урадио, па Ђоле, ко други, што си љута, ко те је насикирао, не ваља ти та боја косе, ћера иста ти, љуби јој Ђоле маму, лепо проведи викенд, попиј нешто за Ђолета...

Е, бре, Ђоле, сјебао си се сада, дефинитивно и данас баш не желим да одем на посао, не желим, неће то бити исто, без тебе, тамо...

КОАУТОР

Померала је модре усне шапатам у покушају да каже нешто медицинској сестри.

Звечкале су пилуле у њој.

Иза затворених капака је видела себе. На глави је имала гломазан венац од белих рада и плодова дивљих јагода. Бела ваздушаста хаљиница до земље титрала је на њој. Гледала је у своја необично издужена стопала.

Око ње је падала црна прах киша. Стврдњавала се у њеним устима као блато, које није могла да испљуне... Видела је и како јој неке приказе откинутих крила и незнани људи заклањају сунце. Освртала се око себе, тражила је узбуђеним очима да види неког...

Потрчала је с напором према оближњем градском брду... Најзад је дошла себи, ипак је мајка разумела њене речи, поновила је:

„Хоћу да идем на Борообњак...“

„Хоће да живи, хоће да живи... покајала се...“

У изнемоглој нади, нека ледена рука је ухватила мајку за срце и јако је стегла да су делови срца између прстију хтели да се измигоље, прсну. Несвесна, збрканих мисли... Забрујао јој је притајени па све јачи звук у ушима. Писак...

Мутило јој се... Нагло је окренула главу према мужу. У његовој шаци догоревала је дрхтава цигарета и жути врхови прстију су горели.

Трљао је чекињасту браду, која је никла за неколико сати. Са густом прашином у устима, борио се за ваздух... У јадним провидноплавим очима у којим се осликало до малопре светло плаховито небо појавила се љутита мастиљавоцрна боја мрака.

Жена је бледела ломећи прсте. На мршавом лицу строге лепоте, љупке крупне зеленкасте очи су откидале крупне сузе. Молила се у себи. Била је спремна на сваку жртву и свакаква мучења, само да Душици буде боље...

Поклекла је. Са муслинске кошуље отпала су јој два метална дугмета и звекнула о под. Мужу се учинило да је на бетону чуо одјек њених шупљих колена. Удахнула је рески задах јода са пода болнице. На бетону углачаних каменчића загледала се у један розикасти камен. Гледала је, гледала, као да ће ту искрснути неким чудом решење ситуације, спремна да све и свима опрости...

Зачула је једнолично пиштање апарата. Знала је...

Мајкина кожа се нагло најежила као поред потока ужарене лаве. Сравни са земљом нико је није умиривао. У несвести је чула далеке, разбацане слоге и нечији кашаљ...

У делићу секунде страховите слике навалише...

Прискочише демони да је даве јастуцима, крвожедни и утварасти... кроз мрак су им светлудали бели очњаци... Врео њихов дах звиждао јој је у ушима... Стезала јој је врат огромна змија са упереним сиктавим погледом, као пророчки наговештај судбине...

Наједном се све слике размазаше... Она отвори тешке капке и виде мокре од зноја мужевљеве слепоочнице. Није га одмах препознала, нокте му је дубоко зарила у модру шаку тражећи помоћ...

Сузе су јој утабале стазу на образима. Мајка је клекла на гроб и пољубила га... Заљуљала се сочна трава око гроба и лишће са цветних венаца. Осетила је неку мирноћу и благост сунца које је прерано залазило... У ружи је зазујала пчела. Нина је осетила тежину гроба и лакоћу ведрине неба... Прилив неке вере...

„То ми Душица шаље, то ми она говори...“, рече придржавајући срце.

Мутно памучно небо изнад ње је нагло и дубоко уздахнуло.

Незапамћена туга на гробљу иза хисарског брда, уз танано хујање хорских гласова Ђака Душичине основне школе, одјекнула је градом на Топлици.

У тој школи ништа више није било исто...

Стајала је на улазним вратима.

„Сања, извини. Ово што си написала мени се не свиђа... Мислим... није то, то... Некако ми се не уклапа у оно о чему сам ја писала...“, у дрхтавим рукама држала је десетак папира.

„Рекла си ми, Нина, да ти је тешко да неке ствари опишеш, иако је прошло четрдесет година. Да бих ја могла... Тако си рекла... Роман мора да има дубину... Мало је за један роман осамдесет страница... А тема је необична, малолетнички суицид...“, осетила сам на лицу пробијање црвених печата.

„Знам, али то нисам ја... Мислила сам да ти опишеш и освежиш тај њен период пубертета, а не да пишеш о мени.“

„Рекла си да се ничега не сећаш, па сам мислила... Ја ти ћерку нисам лично познавала. Она је била шести, а ја осми разред... Памтим је из школе као прелепу слику и тај догађај...“

„А твој девер?“

„Не знам... Нећу смети ту да чачкам, пореметићу породичне односе. Како да испитујем ожењеног човека за љубав коју је гајио према Душици кад су били деца. Он то носи као камен, вечни... Хтела сам то да опишем кроз Душичине снове у наговештају...“

„Извини, Сања, још једном, али мени се то не уклапа у роман, не могу...“

„Не, извини ти, Нина, али ја не могу да дам алиби за тај догађај и да 'задовољим' размишљања једне паланачке

средине. Једино да ружичасто улепшавам, али то није истина.“

„Ја сам крива, Сања, мучи ме усамљеност у деветој деценији... Сви ме заобилазе... Избегавају ме и најближи... Ово што си ти написала ипак ћу да задржим.“

15. 08. 2021. год. у 7 сати, уз јутарњу кафу.

„Нини се не свиђа оно што сам написала... Изгубила сам време у тешким осећањима, стављајући себе у њене ципеле.“

„Шта сам ја теби рек'о? А ти 'оћеш, кажеш, можеш да будеш коаутор тако шкакљиве теме.“

„Е, не стај ми на муку, молим те...“

„Да, ти све можеш и ето...“

„Рекла сам јој да ћу део приче да пошаљем на први књижевни конкурс. Мислим да није прошао рок за АЛ-МИН конкурс.“

„Обавезно додај и наслов: *Заблуда једног наивног коаутора*.“

„А можда ћу ја о томе да напишем роман, на свој начин за једно десетак година. Можда...“

Данко Стојнић

ДВА СНА СА КАЛЕНДАРСКОГ ПОЧЕТКА ЛЕТА

Фотографисао сам неку чувену уметницу (не знам којом уметношћу се бави, а ни како сам изненада постао фотограф). Било је то у неком фризерском салону огромних димензија, као балска сала, уређеном као у периоду између два рата, али, ствар се дешава сада. Њој није било право што је сликам, али је то показала само гримасом. Има потпуно белу косу (или је седа или изблајхана, не зна се, али има сигурно педесетак). И лице јој је бледо, па се на слици виде једино очи, носнице и накарминисане усне, између којих је наглашен размак међу секутићима (дијастема). Фотографија је одлично успела, али се скоро и не види. Не знам како, али та се фотографија, тако бледа, директно пресликала на насловну страну књиге коју сам управо завршио. Сада сам у неком друштву које се весели. У истом смо простору, али то више није фризерски салон. Ту је и та уметница којој причам како сам ја онај који је сликао, па бих и да јој покажем, али нигде моје књиге! Зато покушавам да јој опишем ту слику. Причам јој о том портрету, користим напредни енглески речник, и она све одобрава климоглавом. Али када она проговори, је не разумем ни реч! На тренутак ми се чини да говори немачки. Пар пута пардонирам, а потом се правим да разумем шта ми каже. Све то у мени буди nelaгодност – испашћу потпуно некомпетентан.

Ионако сам једва дошао до ње, све се пробијајући кроз неку гужву, подземне пролазе и хладне мермерне ауле, питај бога где (негде испод Београдске улице). Прате ме моје ћерке.

Свашта!

Седим на неком скупу на отвореном, на београдском сајму. Поред мене је моја жена. Чујем неко тихо кикотање иза нас. То се смеје редарка тог скупа, па ме тапка по рамену. Има неки поцепани папирић у руци, каже да су за мене наручена два пољупца. Устајем и излазим, у даљини видим једног друга из детињства, који је поодавно умро. Маше ми. Жена која треба да ме пољуби је професионалац у том бизнису (читао сам о њој у новинама). Има скоро два метра. Мислим да је Американка. Прилично је стара, има накарминисане и влажне усне. Сагиње се да ме пољуби. Опште одобравање присутних. Потом поново. Неки коментаришу нешто као 'опа, чак два пута! Усне су ми потпуно мокре, али ми је непријатно да обришем пољупце које је платио тај мој покојни друг. Кажем том другу да ћу му се јавити ако ми нешто затреба (он је био полицајац), али он то, после велике срдачности у ставу, ипак нерадо прихвата. Каже нешто као 'ајде добро, окреће се и одлази (сви су огромни, а ја низак па га уместо руковања овлаш додирујем по листу десне ноге – мекан је).

Све сањано 21. 06. 21. (Летњи солстицијум, у зору, после непреспаване ноћи.) Први сан је веома обојен (топле боје), други скоро црно-бели.

Ни пријатно, ни непријатно, али упечатљиво.

ДОКТОР ИЛИ ЧОВЈЕК

„Ти си хирург, овај пут само један хирург и ништа друго...“ убјеђивао је самог себе док се вода слијевала низ његове руке. Поглед у огледало испред њега одавао је борбу која се дешавала у његовом тијелу, борбу између човјека и љекара. Сузе у очима биле су јасан знак да човјек у њему још увијек има незнатну предност. Знао је и вјеровало да ће се тај однос промијенити онога момента када ступи у операцијску салу. Мора се промијенити за добробит онога ко лежи на столу. Хирург мора побиједити човјека у себи!? Медицина је била његова љубав од малих ногу. Сви његови вршњаци су жељели бити познати спорташи, глумци, пјевачи, а он је желио бити љекар. И то не обичан љекар него ни мање ни више већ хирург. Сироче од малих ногу, рударски син. Једна слаба греда у рударском окну помножила је његов живот са нулом. Након тог дана ништа није више било исто. Рекли су им да је хирург пробао све што је у његовој моћи, али унутрашње крварење, испробијана плућа фрагментима ребара и још безброј напрснућа која није тог момента упамтио његов оца су заувјек откинула од њих. Заклео се тог дана излазећи из њихове скромне болнице да ће вриједно учити и да ће постати управо тај хирург и да никада неће дозволити да још неко остане без оца. Бол који је трпио у тим моментима био је неподношљив, али управо сјећање на то жарчење у предјелу грудног коша које га је гушило касније му је давало снагу и мотив да издржи у својој намери. Не, никада није кривио човјека, хирурга, који је покушао да његовог оца откине из загрљаја смрти. Учинио је што је могао. Учинио је све што је могао. Некада то није довољно. Кроз живот се пробијао онако како то само сирочад знају, тешко и мукотрпно. Никога да ти пружи руку, никога да те погура,

никога да те повуче напријед. Онога дана када је дипломирао, обучен у скромно одијело за које је годину дана одвајао од још скромнијег залогаја, заједно са мајком отишао је право на очев гроб. Већ одавно равна површина прекривена росном травом, иако је био сунчан дан, била је мјесто гдје је често долазио да обрадује оца својим новим успјехом. Да ли је то била роса или можда сузе – никада неће сазнати. Његов таленат и преданост веома брзо су испод његовог имена и презимена додали оно чему је стремио.

Мајка се у међувремену тешко разбољела. Напоран живот, пун одрицања, како би сину створила услове за остварење његовог животног циља на крају је сломио њену и онако слабашну конструкцију. Крила је од њега док се на крају није само од себе показало. Да ли је већ касно? Сједио је у својој ординацији након још једне успјешне операције. Још једном је дао све од себе. Још једном је рука била мирна и сигурна. Сигурним резом је писао још једну побједу над анђелом смрти. На рачунару је почињао писати налаз. Име и презиме. Мајка. Опет је човјек прешао у предност.

САН

Ударам главом о зид. Размишљаам о сопственом па-
клу. На ивици разума, бесомучно тражим излаз из лави-
ринта својих сумњи. Везала сам кончић за мали прст своје
десне ноге и босонога, по песку окупаног крвљу, осећам
дахтање Звери. Клупко се одмотава као и моја суицидална
мисао да се сусретнем са својим крвником. Ничице падам
на своја колена и осећам дах невидљивог непријатеља.
Знам да ми се приближио и да нас дели само пар корака.
Спустила сам главу у ишчекивању смртне пресуде. Без
оклопа и без мача, без икакве борбе, препуштам се моћи
невидљивих сила. Моје саслушање је почело. Исповедам
све своје грехе од рођења у нади да ћу добити опроштај за
све учињено и неучињено, телесно и умно, жељено и
неостварено. Чујем роптање звери и осећам његову неми-
лосрдну одлуку да ми одузме живот.

Страдам и страдаћу, као и многи пре мене са жељом
да се сусретну са истином. Истина је врло болна и сагоре-
ва моје унутрашње органе, који су постали токсични и из-
мрцварени жуто-црвеним таблетама. Осећам мирис крино-
ва, који ми клизи уз ноздрве и директно испуњава плућа.
„Ја сам жива“ – рекла сам сама себи шапатам. Хладноћа
ме је скаменила и пред мојим затвореним очима, указала
се светлост. Као заробљеник у свом телу, срце ми је удара-
ло јаче и јаче, све док нисам изгубила грчем зауздана тело.
Отворила сам своје очне капке и угледала немам. Са ужа-
реним очима, бесно је копитама копао у месту. Жељан кр-
ви, раскомадао би ме и доказао своју надмоћ.

Међутим, међу нама се створио стаклени облак. Све-
тлост, коју сам видела затворених очију, спустила се на
немилосрдног крвника. Из облака су почеле да лију кише
суза, које су натапале песак, стварајући реку, која ме је по-

нела. Вода која је почела да истиче и из тла, удаљавала ме је све даље и даље, док нисам стихијом била пренета на копно, које је било травната површина окупана сунчевом светлошћу. Моје тело више нисам осећала. Сви немири су нестали. Моја жеља за истином ме је одвела у исконски врт. Светлост је била вечна, није више никада наступила тама у мојим мислима. Када ми се вратила и телесна снага, шетала сам се шумама и џунглама, уживајући у речима које су изговарале биљке и животиње. Њихов језик је био и мој.

Слобода је оно што ми је пружено. Да дам и да будем даривана. Природа, која ме окружује, радује се својим постојањем. И ја сам део ње, испуњена осећањем задовољства и захвалности, што ми је пружена друга прилика. И ја сама, освешћена чињеницом да је живот леп у својој несавршености, волим и јесам вољена безусловно и без икакве сумње. Заплакала сам, када је весела химна која се чула из небеског плаветнила, почела да се шири целим просторством и када су се и небо и земља почели спајати у бесконачност.

Ми смо живи и без обзира на нашу потрагу за истинама, брутална стварност нас спречава да погледамо ван оквира нашег разума и упознамо се са, пре свега, собом и вечитом истином у себи, који је само делић свеобухватне неиспричане приче, видљивог и невидљивог, реалног и илузије. Вечита тама не постоји, јер у сваком кутку нашег ума стоји спознаја обећаног спокоја и мира.

ДЕЉЕЊЕМ СЕ СВЕ УМНОЖАВА

Ромиња пролећна киша као да шапуће причу давних времена. Некада је добродошла да би човек предахнуо. Потребна је да напоји жедну земљу, да окупа свако посејано семе да пусти клице како би их сунце извукло на површину да постану живот.

Јован седи ослоњен на лактове и посматра врапчиће што су се шћућурили испод грана гледајући у правцу отвореног прозора. Прича са њима, зове их да дођу и сакрију се испод стрехе, да не кисну. Ех, кад би знао да им зацвркуће, да проговори њиховим језиком, да схвате да жели да их заштити. Погледа повремено на сат, скоро ће подне а Екрема још нема. Тешко је њему са инвалидским колицима по оваквом времену. Али, чекаће он свог пријатеља да попију кафу и да попричају. Навикли су они тако. Обојица су ратни инвалиди и некада су били на супротним странама, а данас, ето, кад су разум и срце завладали, они су пријатељи, као браћа. Неко би рекао да нису били противници док их посматра како помажу један другог. Спознали су значај пријатељства поред зле коби рата који им је други наметнуо. Имао је Јован своју кућу, али се од старости срушила. Прве комшије су му Бошњаци. Дошли су из Сребренице, Братунца... Добри су људи, добри домаћини, увек спремни да помогну. Док је жив, сећаће се дана када је у једном трену нестало све што је имао. Баш тада су сахрањивали мајку комшије Назифа и кренула је цена за. Видевши шта му се десило, сви су потрчали да виде да ли су живи он и дете, да нису испод рушевина. То Јован никада неће заборавити. И дан-данас помоли се на свој начин за душу Назифове мајке, а укућанима за здравље и свако добро. Сврати он и до њих кад год иде да ради око куће. Како другачије!? Људи смо!

Јован је ситног и слабашног тела, али има вољу да ради и ствара колико му то здравље и инвалидитет дозвољавају. Не би се он толико трудио да није Милене, његове ћерке. Отишли су полако један за другим отац, мајка, жена и син – Бог им душу прости! Покидано је све што му је било живот. Остао је још један последњи кончић што га држи у животу, његова Милена, једина радост и разлог да иде даље. Мала је она, не може му помоћи, али њен осмех му је душевна храна да иде даље. Греје га благошћу, љубављу и чистотом душе. Сурова животна школа прекалила га је доста, тако да сада увек очекује мање него што му треба.

Власт је понудила колективни центар, али оберучке је прихватио да станују у викендици пријатеља Екрема која је пар стотине метара удаљена од његове срушене куће. Близу је па може рашчишћавати полако циглу по циглу, има ту материјала који се може још искористити.

Екрем је рањен у кичму у оним немилим данима и везан је за колица, ништа му не може помоћи око рашчишћавања, али му купи храну и све што му треба, донесе од куће кувано јело, дође на чашицу ракије, на кафу, да се виде, попричају... Обрадује их крофнама, баклавама, кадаифом... Зна добро шта им значи свежа и кувана храна. Ево, данас због кише касни и већ му недостаје јер су развили братски однос. Као да су једна душа. Рат није могао да покида све везе међу људима. То што су онда били силом прилика на супротним странама, није разлог да се сада мрзе. Небројано пута су изјавили да је за то крива погрешна политика и да више мржње има у онима који нису осетили рат. Често причају о ратним данима, све поново проживљавају кроз своје снове, виде себе у блатњавим рововима како им неумитна опасност лебди над главама, као да поново осећају дах смрти за вратом.

„Ух, не поновило се!“ – често би заједно у глас узвикнули. „Наша деца морају да схвате да се мора живети заједно јер се тако помажемо, допуњујемо...“

Киша је стала и сунце се стидљиво пробија кроз олистале гране ораха. До скоро шћућурени врапчићи посташе несташни и цвркутави. Природа се буди.

Одједном Јован зачу шкрипу инвалидских колица и крете према вратима да дочека свог пријатеља.

„Добро ти мени дош'о, Екреме!“ – узвикну радосно.

„Боље те наш'о, Јоване, пријатељу мој!“ – одговори Екрем улазећи колицима у своју викендицу.

„Ево, ја ти купих што си рекао а ти стави каву па да наздравимо са оном твојом мученицом“ – раздрагано ће Екрем, па настави:

„Знаш, Јоване, данас сам срео оног твог рођака Милана, поздравио те много, рече да ће ти свратити до краја недеље“.

Обрадова се Јован тим вестима. Дуго није видео Милана који је пре њега са братом живео у овој викендици као повратник док себи није направио кућу. И њима је добри Екрем изашао у сусрет и дао им пребивалиште да презиме.

„Ми смо ти, мој Екреме, обични људи, разумемо се, зато се и помажемо. Ти знаш да на мене можеш рачунати, да ћу ти помоћи максимално колико могу. Ја ти се никада не могу одужити за све што чиниш за нас.“ – рече Јован сипајући мученицу у две чашице.

„Живи и здрави били и за добро се виђали, добри мој Јоване!“ – рече Екрем и отпи гутаљ ракије.

„Видиш, Јоване, да само политичари имају корист од дизања тензија а медији као да желе још више да раздвоје људе. Зато слабо гледам телевизију. Пустим ти ја, добри мој, радио и слушавам севдалинке. Знаш и ја да запевам кад чујем Нецада и Сафета. Певам ја и оне србијанске што душу дирају.“

„Хвала Богу, мој пријатељу, да постоје људи попут нас двојице који мисле другачије, који знају да мир међу људима и слога могу све да реше, да се може живети боље кад се удружимо, кад смо заједно. Хајд', живели!“ – рече Јован и два се пријатеља куцнуше чашицама и испише остатак мученице. Тим наздрављањем као да су увек давали печат свом пријатељству.

Обојица знају да су наступила тешка времена, да су ретки емпатија и пријатељство, да неки људи због сиромаштва, а поједини због интереса, продају душу. Милосрђе и љубав као да су нестали. Какви смо то људи постали? Јован и Екрем знају да је рат бесмисао који у човеку ствара мржњу да више не воли оне које је волео до јуче, бесмисао што оставља последице. Али, Јовану и Екрему доброта није само особина, она је из особине прешла у навiku. У најстрашнијим временима они су се сачували да остану људи, док су понеки то платили својим животима. Не дозвољавају себи да се утопе у масовно лудило, да мрзе оне који нису као они, не деле људе по вери и националности, већ се помажу као рођени. Свима ће помоћи јер су свесни да у сваком времену постоји борба добра и зла, светлости и таме. У рату нису осетили пролеће, сунце, нису чули цвркулт птица јер сваки дан је био страдање и смрт. Сада седе поред отвореног прозора и гледају како се сунце стидљиво пробија кроз гране.

Јован испи кафу и устаде да узме парче хлеба да га измрви на спољној страни прозора. „Гледај, Екреме, како ће малише одмах долетети!“ – рече свом пријатељу док је прстима лагано правио ситне мрвице. И гле, уз цвркулт долеташе покисли врапчићи да се погосте захвално гледајући своје домаћине.

„Мој Јоване, на овом свету има довољно места, довољно хране, довољно љубави за све, само кад би људи знали то да деле!“ – рече Екрем и потапша по рамену свог пријатеља.

„Јесте, Екреме, само дељењем се све умножава!“ одговори Јован мрвећи још једно парче хлеба.

НЕВИДЕЛИЦА

Дан је био ведар а град још ведрији. Свеже умивен и закићен заставама које су лењо поздрављале грађане и високог госта, радовао се лепоти новог и чистог неба. Угодна музика је преко монтираног разгласа миловала сваки ћошак заборављеног месташцета, заглављеног у времену, простору и небитности. Тако је подизала ниво радости и очекиваног веселја због најављене посете која би могла овај диван дан претворити у посебан, јер је, ето, и историја после дужег времена свратила у град.

Црне лимузине су најавиле долазак значајних, свима познатих, гостију. Прва је намигивала једним плавим а другим црвеним оком на све оне који су сметали, а они су се склањали с пута побеснелим возачима у прилично здравим, блиндираним аутомобилима. Нагло се зауставише и из њих покуљаше људи у црним оделима спремни да учине све да би се на крају појавио и Он у пуном величанству и слави. Честитке. Погледи. Пољупци. Срдачни поздрави. Окружен пратњом и погледима радозналаца упути се до посебно припремљеног места. Музика утихну а водитељ урликну најаву најдражег госта након чега се Он хитро упути ка говорници, седлајући микрофон, онако како заслужује дуго и бесомучно јахање народа. Прочисти грло и отпоче говор снажно и бодро као што и приличи, гестикулирајући рукама и показујући у будућност која нам се са оне стране смеши и једва чека да јој се придружимо у пуној лепоти и безбрижности.

Изненада се указа један прамичак магле из левог цепа, па из отворених уста, што окупљени народ поздрави аплаузом. Убрзо покуља из њедара и носа и поче да обавија позорницу. Из ногавица као из топовских цеви се испали плотун маглених пројектила који се одбише од пода би-

не и почеше да се сливају ка изненађеној публици коју у неверици поче да обавија беличаста летећа замућеност ваздуха. Говорник је све страсније говорио а магла се од њега простирала по читавом месту, прво излоканим путевима а касније је гутала високо дрвеће и зграде, пољске заходе и свињце на периферији. Мало по мало је уронила читаво место и околину у белу и непрозирну кудељу. Глас је био све даљи и тиши а магла све гушћа, па на концу прогута и последњи звук са позорнице.

Град је данима био под белим покривачем од којег се није видео ни прст пред носом. Народ није излазио на улицу без нужде због јаке невиделице која завлада и дозволи свакодневном животу само понекад и због велике потребе да се одвија улицама. Одједном, ненадано магла поче да бледи и нестаје а кроз њено густо ткање почеше да се назиру објекти, дрвеће а нешто касније и људи који изненађени и ведри похрлише на улице жељни сусретања. Још само највећи објекти беху закићени прамењем магле. Када се видик проби кроз наслаге белила, прво уочише да нема бине и црних аутомобила. Негде је нестала и једина фабрика а магла је са собом повукла и однела неке буђеларе, породични накит, скривену уштеђевину и рафове са најскупљом робом. Почетно запрепаштење и бес због нестанка свега што су имали замени радост свакодневице. Без обзира што уместо свих драгоцености које су поседовали остаде само сиромаштво народ се ипак обрадова повратку на старо, изласку на улице и свакодневном дружењу.

Прође неколико година и опет најавише истог оног високог званичника. И опет засвираше сирене, заиграше лампаси и мундири, бина порасте на тргу, „један, два, три...“ одјекну градом са моћног разгласа. И поново се за говорницом нађе онај исти, само сада са мало прогрушаном косом и у нешто скупљем оделу. Говор отпоче као и ономад а причу подупре гестикулацијом рукама и наново показа у ону, али још даљу будућност, само светлију и бо-

љу него раније, која нас посматра и са нестрпљивом радошћу чека да јој се придружимо. Окупљени народ, сетивши се ранијих речи и магле који су је олакшали, прво поче да гласно негодује. Паде и понека псовка. Узвици и ружне речи једва надвладаше какофонију гласова незадовољства која је бујала и расла, ту на неколико корака од говорнице. И само тренутак пре него што гласно негодовање није прешло у јуриш разуларене масе, поново поче чудо да се дешава пред њиховим очима. Прво из левог цепа, па кроз уста и ноздрве, а потом из ногавица и рукава поче да куља бели дим и обавија окупљене грађане који почеше силно да кашљу, гуше се и плачу. Негодавање несташе а поче беганија по околним улазима и отвореним локалима. Шмркање и сузе заменише клетве, а осећај печења у грудима угуши сваки покушај за обрачуном. Кашаљ захвати сваки улаз у којем су покушавали да се сакрију од магле која је надирала са свих страна и терала их да беже што даље од њиховог уклетог града. Овог пута се магла много брже разишла и понела са собом кашаљ, печење у очима, сузе, неколико дрвореда, базен и дом здравља.

После неколико дана грађани се поново вратише у пуну и опљачкану варош и само се понеки преостали летак раскошно декорисан у националним бојама котрљао тихим улицама. Све је још мирисало на сузавац, беду и превару. Још од тог времена нико важан не долази у овај град, чак ни пред изборе, само се за јесењих, кишних дана у котлини појави магла која обавије читаву варош па се сви сете похаре, али када се разиђе, све се враћа на старо јер је све ново и добро однела невиделица, чуј мене – лопови.

ГОДИНА

Зима: Зимска идила, зимске чаролије, Снешко Белић, ледене иглице као драгуљи... Шта све смрзнути човек неће измислити да умањи страх од ледене студени која штипа лице, леди крв у жилама, изазива несигуран ход и уништава дрвеће и ваздух. Скијање, санкање, грудвање... Лепо. Залеђени путеви, попуцале цеви за воду и грејање, повреде... Замисли, има и то!

Пролеће: Буђење природе, зеленило, цветање, цвркулт птица. Које све епитете дадосмо да заборавимо ону белу идилу. Истина, снег се топи, прораде клизишта, бујичне поплаве и алергије. Шта вреди од те прелепе природе кад је нос као бабура, болан на додир, очи црвене, уплакване. Нема мириса цвећа, само мутан поглед кроз прозор и утеха: бар се види, није стакло ишарано ледом. Опет се удварамо природи измишљањем лепота које једва видимо, а не осећамо, јер боравак тамо нам је ограничен и везан за шаку таблета и инхалатора. Ето, има и то!

Лето: Коначно не лажемо себе. Све је процветало, сунце сија од милине, вода топла, мами да се бућнемо. Не треба гардеробе као половина сопствене тежине, не пазиш кад и где стајеш. А, онда... Пресушили су извори. Трава се спарушила, стока гладује, поврће и воће ни дан не издржи, већ трули. Тело се зноји, јучерашње опекотине од сунчања боле као да вас деру, треба вам шешир, кишобран, флашица воде; ваздух врео, цвеће без мириса, спарушено. Шкорпије, комарци, змије... Најлепше годишње доба, у коме смо планирали годишњи одмор, летње шеме и љубави... Шта све човек није планирао поред залеђеног окна или после брисања балавог носа. Ето, има и то!

Јесен: Коначно, све је на свом месту. Киша повратила вегетацију, стигла отава за стоку, убирају се плодови за

зиму, спремају зимнице, свадбе, полазак у школу. Користимо сваки дан пре доласка оне идиле. Али, откуда сада та амброзија? Донели проклети Амери! И опет, алергије, па ова киша дојади и колико посла и пара за зимницу, за почетак школе, за стан за студенте... Има ли шта да може да нас заобиђе?! Ето, има и то!

Година прође и сада опет оптимизам–песимизам. Човечији живот иде даље. Нада је увек ту, последња умире. Ми одемо први. Песимизам? Можда! А, да није оптимизам? Можда се надамо одласку пре него што се чак окрене за 360 степени. Година, ето, има и то!

НАТОПЉЕНА ИСПОВЕСТ

Било је мало добре музике и неколико људи који нас знају. Излазак у град, започет пријатним боравком у кафићу, решисмо да завршимо овде, код чесме.

Многи су већ одавно заспали. Друг и ја седимо и пијемо пиво... Пијан сам. За њега – не знам. На клупи, одмах ту до нас, ментално заостали младић спава. Потом ставља руку у панталоне и почиње да се игра.

Однекуд се створи жена с метлом у руци. Покрети су јој нервозни, кратки. Напречац, чистачица улази у драгстор преко пута: стиже Пеци-Душевни...

Лиле зове Пеција и он дотрчава. Однекуд набавио нову тренерку и патике. Лепо је расположен, са пригушеносдивљим сјајем у очима. Грди младића поред нас и размеђује неколико реченица с Лилетом. При одласку нам оставља педесет динара за пиво.

Чистачица вири из драгстора да види да ли је Пеци отишао... Јесте... Бојажљиво наставља са радом. Звук метле наставља да ме нервира.

Ђоле се са бициклом појављује пред улазом у продавницу... Пошто нас је угледао, креће ка нама. Купио је слаткише за девојку и себе. Даје из њене кутије неколико цигарета – не може више, „неема смиисла”. Посматрам га. Нарочито качкет и рано испијено лице. Осмехује се и клапти. Не знам шта прича.

Два полицајца појављују се у колима. Можда их је продавачица звала?

Видим младог пандура како излази из драгстора и као гладно сироче гризе векну хлеба, отварајући врата паркираног возила.

Одједном, велики црни луксузни цип пролеће главном улицом. Умало да закачи плави ауто.

Мусави устаје, одлази у заклон оближње трафике. У сенци дрвета олакшава бешику и сваљује се на траву, да би одмах захркао.

... Три бабе излазе из Дома здравља, у чијем смо дворишту боравили. Шкрипа кочница! Из амбулантних кола брзо износе на носилима укоченог човека тамноруменог лица.

... ..

Овде је Лиле углавном причао. Разумео сам га да каже: „како је све глупо!“ Мука му је од пива, „више не може“. Даје ми једно цело. Мени ће бити мука мало касније.

Те вечери, расположени бармен понудио нас је сендвичем, који му је млада супруга припремила. Исецкао је хлеб и месо са комшијског роштиља на комадиће, ставио на шанк и тацну, што ме је обрадовало.

Драги жгољавко, високог чела, гласно се запитао шта ли раде за то време жена и комшија. То је изазвало подужи тајац. Зато сам га назвао Лиле-Тежжина. После смо заиграли уз фанк и кренули даље, све до ове станице, одакле, губећи се у првомајској тмуши, одосмо кући.

Чесма бар није цурела. Неко је заборавио да остави отворену славину.

Неке сличне ноћи, у близини, делија је грубље мазио своју драгу.

Из новоотворене кафане је допирала бука.

Ребра пса су се њихала у ритму ситног каса дефилеа, док је из мрака сличног града неко помињао неком мајку и фамилију, у улози трпног лица у некој радњи, коју као да истовремено и извршава.

Град је био пуст, а опет, као да је све било ту. Изгледа да завеса није још потпуно пала – осетих друштво. Ваљда ће ми до јутра проћи главобоља.

ПЕСМА МОРНАРА, ЗОВ СИРЕНА

Ветар се игра са косом и хаљинама девојчица, широким рукавима и ногавицама дечака. Деца стоје на хридима које се надносе над увалом и малим пристаништем у острвском насељу, где сви они живе. Стоје непомично, са каменицама у малим шакама. Чекају, не скидају поглед са стене у мору, иза које ће се за неколико тренутака појавити чамци са њиховим очевима и старијом браћом.

Понедељак је јутро, враћају се са викенда пијанчења и блудничења тамо, на Копну. Руке нервозно стежу муницију.

Иза стене се појављује први нестабилни чамац, затим други, трећи, свих шест. Споро се пробијају кроз немирну воду, не жури им се. Чује се удаљена пијана песма, слави се викенд уживања и недеља тешког рада која надлази. Приближавају се.

У почетку је било тешко. Мале и слабе руке нису могле да баце камење далеко. Али понедељак за понедељком, деца су учила, вежбала и јачала. Камен који су бацали је летео све даље и даље, постајао је све већи и тежи. Научили су како удари ветра заносе хитац, како да процене параболу под којом камен пада, како правилно замахнути и избацити камен из руке у правом тренутку. Постајали су старији, мишићи јачи, одлучност непоколебљива.

Чамци, као љуске ораха, дошли су довољно близу. Песма и смех су се јасно чули. Прошли су велику стену у води која је била репер да су ушли у домет за каменовање. Бесна мала лица су свом снагом, стегнутих зуба и напетих жила, замахнула и бацила камење ка мети.

Први камен је пао поред првог чамца, други га је ударио о бок, трећи је ударио у лице пијанца на прочељу. Киша каменица је падала по предња два чамца. Морнари

су се штитили рукама и савијали се, покушавајући да се сакрију на дну чамаца, али је оштро, тешко и неумољиво камење ударало по њиховим главама и леђима. Јауци и врискови су се мешали са кликтањем галебова који су знатно кружили. Око чамаца се почела ширити тамна мрља.

Деца су се увежбано сагнула по нове пројектиле који су стајали на уредно сложеним гомилама поред њихових ногу. Други плотун, па следећи и следећи, камење је тукло по чамцима у таласима све док нису нестали у сигурности затона.

Рутина се понављала сваке недеље, на исти начин. Прихватили су каменице које су падале са неба као наплату греха претходних дана.

Знали су да ће и данас бити тако, треба само издржати тај пролаз кроз камену кишу, и онда иде мирна лука и монотонија мука радне недеље. Сломљених удова, крвавих глава и уста са мањком зуба, морнари ће, као и увек, са муком да се искрцају, падајући у плићаку и гунђајући. Отићи ће после до једине локалне биртије, да дезинфикују ране и ублаже бол са још алкохола, носећи оне који не могу да ходају. Потом ће се укрцати на бродове и ловити рибу, јастоге и ракове целе недеље на немилосрдном отвореном мору.

У следећи петак ће се опет вратити кући, ручати, оставити малу своту новца на столу, изљубити децу и, под погледима пуних презира њихових жена, у петак увече ће се чамцима отиснути на Копно, ка пријатном забораву, срећи, забави и проводу. Ка есенцији живота који су водили.

Али данас је море врло немирно, чак и овако рано ујутро. Последњи чамац се мучи да остане на површини, таласи ударају о његов бок, морнари се држе за ивице. Наилази дупло већи талас од свих претходних, удара о чамац, подиже га и преврће. Сви су води, машу рукама, до-

зивају у помоћ. Небо изнад се смркло а пучина постала оловно сива, са беличастим врховима таласа који надолазе.

Два чамца стижу до затона и безбедности. Немило-срдни таласи преврћу још два чамца. Црне тачке удаљених глава се појављују око њега, неколико их је мање него на почетку. Таласи их поклапају, нестају, тела се комешају и уздижу, да би опет била треснута о површину испод које убрзо тону. Из воде се појављују главе, још мање него претходни пут.

Један чамац се несигурно љуља док неким чудом одолева ударима и споро, преспоро кривуда између таласа, ка обали. Неколико посебно незгодних таласа граби морнаре са њихових места и одбацује у сиву маглу невремена. Остали се напрежу да веслају јаче, боље, брже, не осврћући се на губитке.

Сва деца се окрећу према истом дечаку, најстаријем међу њима. Гледају га, ћутке. Капљице ветром понесених врхова таласа их заплускују, као да пада тешка киша по њима. Он, осећајући се помало нелагодно, спушта каменице на земљу и одлази спорим корацима, погнуте главе.

Узима тешко дрвено весло које стоји сакривено под великим каменим сводом пећине која га штити од кише. Зна да мора бити пажљив, осећа њихове погледе на својим леђима док вуче масивно весло за собом.

Полако силази низ стрме хриди, све доле до оштрих стена које заплускују таласи. Весло је тешко и незграпно, мучи се, али зна да га посматрају, прате сваки његов покрет.

Напокон, стиже до кршевите обале и маше осталима. Стигао је напокон, жив и безбедан. Сад ће сести ту и чека-ти.

Море увек овамо нанесе бродоломнике. Неки се уда-ве, неке таласи разбију о стене. Неки, пак, чудом и прежи-ве, те се докопају обале. Обично они најпијанији.

Он је ту да их затуче веслом, да доврши посао. Ретко се деси, али деси се, понекад.

Шћућурен иза велике стене, гледа прво у децу са каменицама која стоје горе изнад њега. Гледа затим даље, испред себе, ишчекујући шта ће му бесно море донети.

Размишља како ће ускоро, за две-три године, и он бити у оним чамцима.

СЛИКЕ ВРЕМЕНА У ОГЛЕДАЛУ ОД ТИНТЕ

Средина је тједна, скоро и средина дана. Помислиш да је још љето, а већ је јесен при крају. И зима је пред вратима, неизвјесно којима, нека ће се већ отворити.

Полупразна тринаестица изводи свој живчани арпеђо док се безвољно вуче према Житњаку, котачи клопоћу и поскакују као да су коцке. Било би боље да је трамвај пун, тежина би мало ублажила то скакутање и трескање, које можда не запажа нитко осим мене. Има ли томе лијека?

Сједим крај прозора и повремено бацам поглед на обитељске куће које су остале стјешњене између великих стамбених зграда, на аутомобиле и трамваје који пролазе у супротном смјеру. Читам Борхесово „Огледало од тинте“, али стално се враћам на почетак, на претходни одломак, на претходну реченицу, претходну страницу. Измичу ми ликови, не знам зашто су тако флуидни и не могу ми се укотвити у мислима док тражим ријеч лозинку која ће ме увући у причу, гурнути је њезиним токовима, положити у вријеме и ставити ми на лице маску да се боље уклопим и удомаћим.

Ту је Јакуб Болежљиви којег је заклао или отровао чаробњак Абдеррахман Масмуди. А можда и није. Тко ће сада разгрнути те давне слике и открити истину? Нема форензике која би се позабавила тим случајем.

Јакуб Болежљиви је утамничио чаробњака Абдеррахмана не због дјела, него због брата му уротника. Абдеррахман измоли живот понудивши Јакубу да ће му показати свијет даљина и близина и цијели његов живот у огледалу од тинте. На длан му излије кружић тинте, запали мирисну смолу и коријандер и огледало заблиста као прозор у сваки кутак свијета који Јакуб жели видјети.

„Мислите ли да је то могуће?“ чујем питање, али не знам одакле долази, тко га поставља и коме. Бацим поглед кроз прозор, све је као што треба бити, у времену у којем се возим трамвајем према Житњаку па помислим да је питање дошло из огледала.

„Опростите, читам вашу књигу“, чујем поновно. Осврнем се.

Иза мене сједи младић, браду је наслонио на наслон мог сједала и завирује у моју књигу. Капу је навукао скоро до обрва, шал му прекрива браду до усана, а очи му скакућу весело као мале ласице, па понавља питање:

„Мислите ли да је то могуће?“

Затечена питањем које си ни сама нисам поставила, јер хватам причу, не преиспитујем вјеродостојност, само пролазим кроз „градове, поднебља и краљевства што се смјењују на кугли земаљској, скривена блага у њеној утроби, бродове што плове морем, ратничке, гласбене и хируршке инструменте, љупке жене, непомичне звијезде и планете, боје које невјерници рабе за сликање својих огавних слика, руде и биље са свим тајнама и моћима које у њима леже, сребрне анђеле који се хране хвалом и оправдањем Божјим, подјеле награда по школама, кипове птица и краљева у срцу пирамида, сјену бика који подупире земљу и сјену рибе која је испод бика, пустиње Бога Милостивог“¹.

Међу њима разабирем мушки лик који се искрао из градова и боја, из сјена бика и рибе и сад ми завирује преко рамена у моје огледало од тинте, спреман нестати прије него што се огледало разбије.

Од свих младих оптужених да уопће не читају или бар не читају довољно, мене у тој дугој трамвајској возњи до трговачког центра заокупљену Борхесом, допадне један који чита.

¹ J. L. Borges: *Opća povijest gadosti, Ogledalo od tinte*, Zagrebačka naklada, Zagreb.

Одговарам му: „Не размишљам је ли то могуће, само читам“.

„Али ипак, мислите ли да би то могло бити могуће? Зар не би могао постојати пролаз кроз који бисмо могли пролазити невидљиви и невидљиви се враћати, па бити у трамвају или на деви или бику кадгод и какогод пожелимо?“

Био је тако узбуђен док је то говорио, као да је већ пролазио кроз тај пролаз па му изгубио траг и од тада га тражи. Јер, сви за пролаз знамо чак и ако никад за њега нисмо чули.

„Која је то срећа кад нађеш нешто што је било изгубљено!“

Па узјаше на бика који подупире земљу, ненајављено и неочекивано, затресе се трамвај, разбије се огледало од тинте. Хоћу га зауставити, питати га и говорити му, али не смијем распршити чаролију. Он односи свој дио, мени остаје мој.

Бљештави робни центар ме заводи треперавим свјетлима и усисава у своја гладна уста. Отварам длан, његови брежуљци и линије блиједе, нестало је и огледало од тинте. Само тамне крхотине пркосе сили теже и – лебде.

У овај прохладни јесенски дан, док крај мене промичу слике града, крај њих слике повијести, а непознати путник ми се нагиње преко рамена и покушава завирити у огледало од тинте које се разлило сликом, стријела времена лети према бијелом патуљку.

Посвуда остају двоструки спирални трагови и у њима записано оно што је оку невидљиво.

БАЛАДА О КОЉАЧУ

Микица Путић, последњи кољач из округа 3, родио се у породици у којој се нож преносио с колена на колена. Микичин отац, Ђед, како су га звали, био је први који је желео да прекину ту, за њега нечовечну и мрску традицију, те да крене путем баштованства или сточарства, да има своје воћњаке и да пече ракију, али му то Микичин деда никада није опростио.

Јово Маљ, тако се зваше, и то не зато што је вукао маљ са собом куд год би пошао, већ због невероватне снаге коју је носио у рукама. Пред сам крај живота кажу да је могао сваку свињу и свако говедо да сручи једним потезом своје руке, својим маљем. Микица се увек стресао тог човека кад год би погледао у његову силуету која се гордо издизала. Није била рука ни песница то што му је уносило немир, већ тај поглед и окрутност.

А имало је баш у тим годинама нечег животињског у Јову, нечег неприродног, таква снага се човеку нормално не даје, обећана му је можда тек у причама. Био је посебна сорта човека који се свом сину подсмевао што жели да постане сакупљач плодова, чега се Микица добро сећао, и што је условило да и сам прихвати своју неминовну судбину и не знајући да ће баш он, Микица, бити последњи потомак старих 3 кољача.

Са прибором за клање упознат је још као мали, и своју прву свињу заклао је сам са својих десет година, тад када се деца још онесвешћују од крика и млазова крви.

Сећам се добро последњег Путића, случај је хтео да баш код мојих закоље последњу свињу. Тада то и није више био Микица, бар не онај који је својом спретношћу успевао да надомести мањак снаге у односу на свог деду, па је баш због те елеганције покрета и стила који је кори-

стио, сматран највећим кољачем у породици Путић. Стари Јово био је брзо заборављен, а на опаске да га је унук већ одавно прешишао, Јово би само отпоздрављао својом руком, својим маљем, и брундао. То је био знак, за оне који су га познавали, да је поносан на свог унука којем је био учитељ, али којем је дозволио да пронађе сопствени кољачки плес.

Ја те се сећам, Путићу, ниси заборављен. Сећам се последњег кољачевог плеса који је игран на рубовима амбиса. Сви су га доживели тужно, несретно, спомињали су и реч *трагично*. Али не, за мене је то била бурлеска, демонска игра савршено постављених фигура на које је неко бацио опсену. Сећам се и твог маља, те топузине која се вукла по блату тог кишњег дана. Игра је морала да се одигра испод храста, симболике није изостало, и ти си се појави тад тек кад је ветар почео да завија и да ремети миран марш кишних капи.

Прво су ступиле огромне црне гумене чизме, као какве букагије, а затим телесина која се благо погрбљено кретала док се о њу киша распрскавала као да се обија о штит. А онда лице, то набубрело закрвављено лице, црвена бабура уместо носа и муцајуће речи на устима. Кажу да те нико није разумео шта си мрморио, какве си звуке испуштао сричући. Ооо, али ја сам знао, ја сам прочитао што с твојих усана, што с твога лица.

И тако се горостас Путић полако креће као планина док по земљи вуче маљ који разбија све камење унаоколо, док разровава земљу претварајући је у кањоне, земља вришти док по њој гаца божји крвник, прилазећи да испуни своје завештање, хиљаде виолина звучи у мојој глави док се чека коначни удар цимбала.

Два разбојника, протуве, обухватили су вепра, такав вепар се не да везати ланцима, само људским месом. Последњи кољач прилази, тетурајући, док сви блену са нестрпљењем хоће ли га вепар уочити, хоће ли угледати сво-

ју судбину у очима кољача и тиме прекинути, укинути тај свети тренутак горке судбине.

Микица је неспособан, обезглављен. Вепар се прави да га не види, да не зна шта смера како му не би одмогао, како не би прекинуо тај небески трен. Жао му беше кољача, а ко је он, да неког осуди на такву грозну пропаст. Чини се да да је њему теже него самом Микици. Због непријатности жмури и само повремено чкиљи на једно око.

Сада је кољач на неколицину метара удаљен од њега, ако мало пожури, стићи ће за још наредна два отварања ока.

Склапају се поново капци. Све бруји док Микица плеше некакав племенски плес, људи су попалили ватре које одолевају и самој киши, атмосфера је ритуална и више делује као племенска жртва. Опет се отвара око, да ли је близу? Али Микица још не прилази потпуно, још је далеко од свог циља, још је на прстима својих циновских гумених чизми, мумла, муца... ја га и даље разумем, овог пута душом, човечјом. Сада се и ја бринем за вепра, осећам nelaгодност и срам за њега самог, ако поново отвори очи, а Микице нема, како ћемо му то објаснити, како ћемо тешити то јадно биће које је веровало, ако не у било каквог човека, оно у Микицу, надао се да ће умрети од „Кољача“.

Сад и ја жмурим, и ја гвирим. Шта ако кољач уопште и не дође?

Таман када се вепар заплашено дрзну да испод ока провери хоће ли га стићи последњи ударац, сустиже га маљ који уместо очекиваног места које упокојује дивље, удари баш у оно око које је очајнички гледало у свог кољача. Први ударац изби око које одлете распрснувши се на киши. То не збуни Микицу, никад у животу он није потегао други ударац, али овог пута ће морати. Пребаци га из све снаге из позиције које није природна кољачима, и пребаци главу вепра за читав метар. Сада су руке у правој позицији, трећи ударац мора бити тај, трећи ударац мора

ослободити и жртву и кољача, ако има бар правде и Бога. Али трећи ударац заврши на бочној страни вепрове главе, изби му уво које одлете, али се брзо врати као ластиш, оставши прикачено за једну жилу која завибрира. Да јој је било дано нешто посебно, засвирала би као најлепши инструмент палих. Четврти ударац кољач одби.

Гледали су један у другог, Микица закрвављеним оком са сузом која се сливала, вепар оним преосталим. Тад приђоше људи. Полако обухватише старог кољача – један обема рукама испод пазуха а дуга два га ухватише за отромбољене ноге. Тешко је било задржати клонулу грдосију. Полако га привукоше на металне клупе које зашкрипаше саосећајући се са његовим болом. Видео сам да је и вепар пао, мислим од туге, за наказном рапсодијом велемајстора.

Ветар је и даље дувао, киша се обијала о Микичина леђа, а уместо потока који је ударао и расцепљавао се о маљ, потече река крви.

На старом кољачу није било лица. Око погледа празног, скривеног у дубинама, формирао се рељеф од крви, блата и меса. Иако је имао обличје какве маске, испечене у највећим дубинама вулкана, овај рељеф се стално мигољио, мењао, разобличавао... Није било јасно да ли ту смешу, коју су му богови сами морали подарити на његовом нежном лицу, једном давно у неповрат, браздају и издубљују налети кише, или горке Микичине сузе...

БРАНИТЕЉ У НОЋИ МАШКАРА

Од самог почетка Домовинског рата са деветнаест година добровољно се нашао на бранику Лијепе наше домовине. Чистог срца и савјести ставио је свој живот на коцку; и бранио је. А као таковог, и сам га Бог запази, ојача га Светим духом, да се као човјек и бранитељ сам брани и обрани од насртаја свега и свачега, поготову од насртаја интересне сфере којој су сви од реда подлегли.

Борио се за досљедност људи, за њихов просперитет, да као народ будемо и останемо своји на своме, у својој Домовини, у Лијепој нашој. Но, када је напокон Домовина обрађена и када се с неким олакшањем у њој окрећу, застане... Прво што је изговорио, било је; Исусе...

Напокон имамо Лијепу нашу, у економији страним рукама растргану, опљачкану, у дужничком ропству оковану. Уз то; држава је као обитељ, а обитељ која си допусти да село превише уплиће своје прсте у њу, брзо се прокурва.

И у том куплерају старији и дјеца испаштају, а село уз свој усклик имамо вас – ваше њиве, вртове, обалу, домове, укратко, имамо све. И још по који Закон... и све ћемо то ваше на се превести, а ваши млади, њих око 85% и тако најављује свој бијег нама преко границе.

А уз то; када Влада влада тако да сит гладном не вјерује, а што је било правило свих досадашњих Влада, у жаришту корупције по мјери Запада на брдовитом Балкану домаћим људима с програмом Мелодије биједи и побједи, остала је Лијепа наша – малаксала и у банкроту, у Еуропи без својих грађана, препуна Еуропљана којима таква држава одговара.

А ослушкујући хтијење те исте Еуропе, пљачкашки обрачун дужничког ропства почетком 2013. године на сво-

је грађане; кроз цијене струје, плина, воде, горива, гријања – повећање чак и 100%, и то са усклађивањем: са посрнутим плаћама и с 0,25% повећања и онако мизерних, али радом зарађених мировина, надовезујући се на програме свих претходних Влада усавршила је Влада Кукуруку коалиције. И живот одмиче даље, док цијелим подручјем Лијепе наше надвила се и на њу спустила се ноћ интересне сфере, ноћ машкара. А у тој ноћи; Бранитељ – Човјек, све то у чуду проматра, проматра и понавља: Исусе... Исусе...

ЧИСТА УМЕТНОСТ

– Децо, сад ћу вас провести кроз ово непроцењиво благо које нас окружује. Будите пажљиви и слушајте јер ћете научити много тога о нашој и светској културној традицији. Видећете нека од најзначајнијих, највреднијих, па самим тим и најскупљих уметничких дела које је створила људска рука у претходним столећима. Имате јединствену прилику да доживите оно чиме може да се похвали мали број смртника.

С ваше леве стране изложено је уље на платну познатог фламанског сликара, Рубенсовог ученика, Антона ван Дајка, који је у свом раду покушавао да буде сликар великих историјских догађаја, али је остао познат по својим портретима које је он лично сматрао успутним послом. Обратите пажњу на ову слику грофице Доне Амбрози, који се сматра једним од његових најуспешнијих портрета. Погледајте како је комбиновао опуштену елеганцију с јасним ауторитетом који зрачи из портретиране особе.

Сад смо испред скулптуре чувеног енглеског вајара Хенрија Мура, и ја вас молим да је не додирујете! Иначе, његова дела су омиљена деци која воле да их пипкају и мазе. Дакле, овај уметник се определио углавном за две теме – лежећу фигуру и Велику мајку. У неким делима несвесно је дотакао дубине људске душе, о којима су расправљали психоаналитичари...

И док је жена настављала да сипа податке о графикама Мироа, сликама Рјепина и Буковца, те скулптурама Бранкузија, деца су се претварала да с пажњом слушају објашњења о овим и другим бројним уметничким делима која су могла да виде у лавиринтима палате у којој су се обрели. Када је разгледање било завршено, жена им је рекла много незваничније.

– Соња и Дарко, ето, први пут сте видели где ради ваша мама, дипломирани историчар уметности. Овде бришем прашину, усисавам подове и перем прозоре. А сада морате да кренете, јер ће ускоро доћи кући господин Буђовић, политичар и директор једног државног предузећа који много воли уметност, али не воли децу која се око њих мотају.

НАДА

Негде у времену и простору постоји бескрајна дворана сред које у неправилном низу промиче група плесача и држи се древних тактова. У средини је играч одевен у најсјајнији костим и самим својим постојањем одвраћа остатак дружине од напуштања подијума. Остали круже око њега по строгим правилима, ниједног тренутка не губећи корак.

Небо није искричаво плаво, нити је тамни баршун летњих ноћи. Боја му више није чак ни сиво олово као пред снежне олује.

Онакво је каквим га људске очи још никада нису виделе.

Црно као антрацит.

На небеском своду нема блиставе сунчеве кугле. До тла не допиру чак ни најслабији пригушени сунчеви зраци. Нема ни месеца ни звезда.

Само црно небо. Црно као ебонит.

У тој тами поглед не допире далеко, а познато је да је свет одувек допирао до тачке докле га поглед прати. Јер мисао увек иде за погледом, за слухом или додиром.

Али слух региструје само језиво хујање ветра који се провлачи кроз разорене градове и крчкање догоревања једне цивилизације.

Ако слуха још увек има.

Додир је хладан или врео. Хладан као срушени камен. Врео као пожар. Хладан као лешине. Врео као истопљени челик

Ако додира још увек има.

Изгледа као да Човека никад није било. Само још понегде тињају пламичци, слабашни остаци свеобухватног огња. Бацају авет светлости на гротеску цивилизације.

Камен и земља ипак памте – Човек јесте постојао.

Човек се сагао и подигао је батину. Човек је камен претворио у сечиво. Он је запалио ватру и истопио метал. Човек је замахивао мачем. Угаљ и сумпор је претворио у барут и створио је војске.

И Човек је растао и растао и растао...

Руке су му ојачале. Добио је снагу да уништава.

Да уништи себе...

И сада...

Изгледа као да Човека никад није ни било.

Само језиво хујање ветра који се провлачи кроз разорене градове.

А Планета?

Игра своју игру у времену и простору пратећи древне тактове и кружи елипсастом путањом око Сунца.

Плеше како је то одувек и чинила.

Са Човеком, или без њега.

ПРОРИЦАЊЕ МАРЕ ЗЕЛЕНУШЕ

Оног пролећа, у априлу, беху хладна јутра, а сунчани дани. Сетва кукуруза, у башти никло рано поврће и коров. Процветали јорговани.

Са језера крај циглане допираше крици. Нељудски, може бити човечији јер је неко нешто разумео. Непријатни и застрашујући, као искидани, истргнути делови неразумљивих речи. Јаук, вапај, јецај, претње и бол. Уђе немир међу људе, застрашене.

Треба се бојати оног од чега се људи плаше.

Не мора да значи, али може да буде. Или бидне, како то Црњани казују, што је неко извесније, будуће међувреме. Тако говоре.

Писало је у „Вечерњим новостима“, у наставцима.

Сетише се да је видовита баба Мара прорекла: „Из воде се јави, у ноћи пуног месеца, после Благовести!“ Њој су веровали иако ништа није рекла што већ нису знали, губећи наду коју им је враћала, па су је даривали новцем и дукатима, хвалама и похвалама.

Чудовиште са дна потонулог Панонског мора.

У топљене душе несрећних љубавника, Лепи Јова и Црна Јована. Ране одбеглих, од живота.

Вампир Милош по други пут на путу за Кларију. Имао је птицу коју је научио да говори и припитомљеног вука, што је по тврдњи сељана, била потврда његових магичних моћи. Духови умрлих, што немају гроба ни имена.

Ратници, погинули, сва четири црна народа са ове црне банатске земље и црне среће живота и смрти у овом и оном веку. Све четири вере и оне пете, циганске.

Предсказање рата и нашег мира који рат ствара. Којег чувамо као стару одећу – спреда крпимо, од страга се пара!

„Гините, браћо, јунаци, људи! За вашу пропаст свет ће да зна...“, Ђура се јавља.

Опомиње. Тако је било уочи другог и оног првог рата – старији посведочише.

Причају као да има доброг рата, а рђавог мира. Нема, никада га неће ни бити.

Људи су долазили да чују и виде. Храбрији прилазише до обале. Кроз сплет грања, густе траве и трске видела се мирна површина жуте и мутнозелене воде, опало лишће, гранчице, бубе у лету и ројеви мушица. Нико ништа друго није опазио.

Надахнути учитељ је слушао шта се прича, и писао.

Када је чула да они долазе, позва ме и рече:

„Птичурина нека грдна!“

„Па што им то не каза, Маро?“

„За истину, сине мој, нико неће да ти плати! Она постоји, ја могу да измишљам само лажи!“

Они су дошли, носећи кавез и мреже.

Букавац, небоглед, водени бик! Ретка птица из породице чапљи. У доба парења мужјак се тако понаша. Овај је претерао!

Увек је истина чудна или смешна. Као жена! Ако се јавно разголити, пукне брука! Иако је у њој и у нашем оку – Лепота!

„Ако је не кажеш у право време“, дошапну Мара, „гора је од лажи!“ И додаде, одлазећи: „Једном ћеш поћи и пронаћи пун кофер истине. Добро се чувај да га не отвориш!“

Учитељ, дописник најтиражнијег дневног листа, од заслужених хонорара купио је телевизор и антену.

АУТОРИ

Ајтић Тања (1964, Београд), слободни уметник; пише кратке приче и песме; објавила књигу поезије „Обриси љубави“ (2018); сарађује са часописима; заступљена у преко седамдесет зборника (штампаним и електронским); живи у Канади.

Алексић Снежана (Београд), магистар драмских уметности; пише кратке приче; објавила је књиге „Одлазак 5.“ (краћи роман) и „Поглед из другог угла“ (збирка прича); заступљена у зборницима; живи у Београду.

Арсенијевић М. Александар, преводилац; пише кратке приче, поезију и прозу, хаику; објавио је „Мишљење љубави“ (поезија, 1991), „Јеванђеље за децу“ (проза, 2010), „Свети краљ Владислав“ (2016), „Свети краљ Драгутин“ (2016), „Сунчаност, смртност“ (2020), „Вртови“ (2020); заступљен у антологијама; заступљен у бројним зборницима поезије и прозе; преводилац шездесетак књига (са енглеског и руског); аутор текстова у периодици, зборницима, монографским издањима; превођен на руски, француски, енглески и румунски језик; вишеструко награђиван; живи у Београду.

Бабић Милена (1980, Београд), дипломирани психолог; пише приче; заступљена у зборницима; живи у Крушевцу.

Бандука Јововић Милојка (1951, Сарајево), педагог; пише афоризме, песме, епиграме, хаику поезију, приче и дечију поезију; објавила књиге поезије: „За и против“ (2007), „Запали свијећу“ (2009), „Колијевка гавранова“ (2015), „Шавови душе“ (2018); књиге афоризама и епиграма: „Скривено звоно“ (2011), „Меку душу сви мијесе“ (2013), „Варнице“ (2019); књиге хаику песама: „У ходу“ (2010), „Свјетлост и тама“ (2016) и књигу дечије поезије „Звуци дјетињства“ (2018); сарађује са бројним часописима; заступљена у више зборника и антологија у Србији,

Републици Српској и Црној Гори; награђивана; живи у Подгорици.

Батин Борислав (1954, Београд), инжењер машинства; пише песме, прозу и есеје; објављене књиге: „Зборник свесновидости“ (2001, збира поезије, есеја и кратких прича), „Три дана новембра“ (2004, роман), „Логонаути“ (2004, роман), сарађује са часописима; заступљен у зборницима; живи у Београду.

Башановић Марковић Жељка (1973, Београд), грађевински инжењер; пише кратке приче и афоризме; причама и афоризмима заступљена у зборницима; сарађује са часописима; живи у Београду.

Берг Софија, инжењер пољопривреде, дипломирала и на факултету безбедности; пише кратке приче и поезију; сарађује са часописима; живи у Београду.

Бибин Милорад (1951, Меленци код Зрењанина), машински техничар; пише афоризме, поезију, хаику, приче; објавио је шест књига афоризама, три књиге поезије за децу, две књиге песама, две књиге хаику песама, и једну књигу кратких прича; вишеструко награђиван за приче, песме и афоризме у земљи и иностранству; заступљен у више од сто зборника; сарађује са часописима; живи у Зрењанину.

Богојевић Дејан (1971, Ваљево), књижевник и ликовни уметник; објавио преко сто ауторских књига, алманаха, антологија (поезија, проза, хаику, драма, есеј); награђиван у земљи и иностранству; превођен на двадесет језика; ауторске књиге су му објављене у Словенији, Бугарској, Естонији, Тајланду...; члан Удружења књижевника Србије; председник „АРТ групе АКТ“ и Хаику друштва Србије; оснивач Тријенала визуелне и експерименталне поезије; уредник часописа „АКТ“ и „ТЕНСО“; живи у Ваљеву.

Болтрес М. Мишел (1966, Смедерево), пише класичну поезију, хаику, рубаије, кратке приче и записе, афоризме; објавио збирке песама „365 хаику песама за добар дан и лаку ноћ“ (2011), „Благост божијег гнезда“ (2014) и „Крик“ (2015); превођен на руски, бугарски, италијански, енглески, јапански и арапски језик; заступљен у више од стотину зборника, руковети, алманаха; вишеструко награђиван; живи у Смедереву.

Васић Момир (1958, Тузла), дипломирани економиста; пише песме, приче, поезију за децу, афоризме, сатиричне приче и сатиричне песме; сарађује са сатиричним часописима; живи у Зворнику, Република Српска.

Вељић Вероника (1942, Љубљана), пензионер; пише кратке приче; заступљена у зборницима кратких прича; живи у Смедеревској Паланци.

Видаковић Бранислав Трн (1980, Рума), дипломирани правник; пише поезију и кратке приче; заступљен у зборницима кратких прича; живи у Руми.

Витковић Милојевић Невенка (1963, Крагујевац), професор опште књижевности и теорије књижевности; пише песме и кратке приче; коаутор је књиге „Првих десет година“ (2011); сарађује са часописима; награђивана; живи у Крагујевцу.

Влајковић Милан (1949, Појате – Ћићевац), социјални радник у пензији; пише кратке приче и монодраме; објавио књиге: „Балкански вигвам“ (сатиричне приче), „Не, зовем се Павле“ (аутобиографске приче), „Пас“ (монодрама), „Избори у балканском вигвamu“ (сатирични играказ), „Време поздера“ (аутобиографске приче); заступљен у зборницима кратких прича; живи у Параћину.

Гавриловић Зорана (1967, Лесковац), дипломирани правник; пише кратке приче; објавила књигу „Кестенова fuga“ (2009) као и више електронских књига; заступљена у зборницима; живи у Београду.

Гиљевић Денис (1971, Загреб), дипломирани инжењер биологије; пише кратке приче; објавио три збирке прича: „Продане душице“ (2007), „Јајмајчански зеконик“ (2013) и „Звиждук с Фејсбуковца“ (2015); заступљен у зборницима прича; сарађује са часописима; живи у Загребу.

Грбин Милоје (1985, Сента), наставник социологије; пише кратке приче и песме; живи у Чоки.

Дамчевић Софија (1988, Београд), филолог; пише кратке приче, поезију и прозу; заступљена у зборницима; сарађује са часописима у земљи, региону и иностранству; добитница је неколико награда за поезију на међународним фестивалима.

Додеровић Зоран (1960, Нови Сад), пише кратке приче, афоризме и хаику; књига хаикуа „Заструпљена река“ (2000), „Слепи колосек“ (2018, афоризми), „Изабране приче“ (2018); ко-аутор је књига „Раскршће ветрова“ (2003) и „ПрезЕНт анегдоте“ (2006); уређивао часопис „Хаику момент“; заступљен у бројним часописима, зборницима и антологијама; награђиван; живи у Новом Саду.

Дождужић Радован (1956, Загреб), адвокат; пише прозу; објављене књиге: „Кратак за причу“ (2002, приче), „Жене и поздрав“ (2009, приче), „Затурена писма“ (2021, приче), „Опловити земљу магије“ (2013, роман), „Записи из Вретаније“ (2018, есеји); сарађује са часописима; заступљен у зборницима; награђиван; живи у Бјеловару.

Драган Поп Драган (1959), пише кратке приче, песме и хаику; објавио је четири књиге поезије – „Загубљене адресе“, „Пут у ништа“, „Доручак са Фројдом“, „Утопија ентропија дагеротипија“, три књиге хаикуа – „Душа у кутији шибица“, „Мачке“ (двојезично на српском и енглеском), „Кукуруку хаику“ и књигу кратких прича „Могло је и горе“; песме су му превођене на енглески, румунски, мађарски, бугарски и јапански језик; живи у Кикинди.

Дрљевић Дарко (1962, Колашин), слободни уметник; пише кратке приче, бави се сликарством, илустрацијом, графиком, као и анимираним филмом; објавио је књигу карикатура и кратких прича 2010. године; добитник је више од сто награда на домаћим и међународним такмичењима; живи у Подгорици.

Ђорђевић Ана (2003, Ђуприја), ученица; пише кратке приче и песме; живи у селу Мијатовац.

Ђуза Живко (1954, Подрашница код Мркоњић Града), пише кратке приче, прозу и афоризме; објавио збирке афоризама: „Прогнозе из воде“ (2008), „Истрага је у току“ (2010), „Буква ливадарка“ (2011), „Шта су писцу хтјели да кажу“ (2012), „Ово и оно“ (2015), „Писање у вјетар“ (2019) као и књигу прозних текстова „Мркоњић Град на узбрдицама и низбрдицама“ (2017); сарађује са бројним часописима; заступљен у више антологија хумора и сатире; живи у Подрашници.

Ђурђевић Тања, пише приче.

Елезовић Стефан (1995, Немачка), магистар социологије; пише поезију, прозу и есеје; објављене књиге поезије: „Лешинари“ (2018) и „Робови Моране“ (2020); сарађује са часописима, заступљен у зборницима; живи у Лопарима (Република Српска, БиХ).

Ераковић Драгиша (1951, Ниш), пише кратке приче, песме и афоризме; објавио је књиге песама: „Задужбине“, „Перивој љувезни (Врт љубави)“, „Пијана времена“, „Азбучник православних манастира на тлу Србије“, заједничку књигу „Дружење са вековима“ (заједно са Ј. Ђурић и М. Митковић), „Азбучник српских православних манастира ван Србије“, „Графити живота“, „Душа светлости“, „Записи“; заступљен у више од сто педесет зборника поезије и кратке приче и неколико антологија; радови су му објављени у Србији и иностранству; превођен; живи у Нишу.

Живковић Љиљана (1978, Грац), магистар немачког језика; пише приче, песме и романе на српском и немачком језику; објавила је романе „Артемије тврди да...“ (2009) и „Ако је веровати Артемију“ (2011); заступљена у више од седамдесет зборника на немачком и српском језику; награђивана у Србији и у Немачкој; живи у Београду.

Зељић Павле (2000), студент српске књижевности и језика; пише поезију и прозу на српском и на енглеском језику; објавио збирку песама „Икар и Месија“ (2019); заступљен у зборницима; сарађује са часописима; награђиван за поезију и прозу; бави се превођењем поезије и прозе са енглеског и на енглески језик.

Јаковљевић Биљана (1973, Београд), професор историје; пише кратке приче; објављена прозна књига „Мица Мафија“ (2017); живи у Београду.

Јаничић Чедомир (Задар), дипломирани историчар уметности; пише кратке приче, поезију и прозу; објавио књигу прича „Et in Arcadia Ego“ (2018); сарађује са часописима; награђиван; живи у Сомбору.

Јањићић Момчило, пише приче.

Јаџић Алекса (1997, Београд), дипломирани новинар; пише приче и песме; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; награђиван; живи у Београду.

Јовановић Славица (1969, Шабац), новинар; објављене књиге: „Алилуја“, „Албатрос“, „И уби дрво човека“, „Небом лете Церски самораста“, „Косовски црни косови“, „Подсмевач“, „Златовез муња“, „Не клечи пред злотвором“; награђивана; живи у Прњавору Мачванском.

Кљајић Стевин Горан (1955, Чапљина), пише афоризме и кратке приче; оснивач сатиричника „Носорог“; објавио око четрдесет и пет књига; приредио више зборника сатире; заступљен у зборницима; живи у Бањалуци.

Ковачевић Савић Маја (1972, Београд), правник; пише кратке приче и романе; објавила роман „Можда си то била ти, Ангелина“ (2017); заступљена у зборницима прича; живи у Београду.

Крезовић Д. Јелена (1981, Пљевља), пише кратке приче; живи у Београду.

Крецуљ Дејан (1959, Панчево), професор физике и групе ИТ предмета; пише кратке приче, песме, приче за децу, басне; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; живи у Београду.

Лагунџин Немања (1987, Кикинда), дипломирани правник; пише кратке приче и поезију; објавио збирку поезије „Вешала сунцокрета“ (поезија, 2007); заступљен у зборницима; живи у Новом Саду.

Лазаревић Дајана (1993), мастер професор језика и књижевности, преводилац; пише кратке приче, поезију и романе; објавила је три збирке песама и један роман; сарађује са бројним књижевним часописима; вишеструко награђивана у Србији и иностранству; члан је Удружења књижевника Белорусије; превела је петнаестак књига.

Лазовић Свирчев Снежана (1964), пише приче; заступљена у зборницима; живи у Београду.

Лемајић Гордан (1967, Нови Сад), пише кратке приче и романе; објавио роман „Развезивање” (2016); живи у Новом Саду.

Лемински Вања, дипломирани економиста; пише сатиричне и кратке приче; заступљен у зборницима.

Леон-Ћитић Душан (1985, Ужице), мастер-инжењер организационих наука; пише кратке приче и песме; објавио књигу кратке прозе „Бели хумор и црни бубрези“ (2018); сарађује са часописима; заступљен у више зборника; живи у Ужицу.

Љута Ал де, дипломирани филолог (оријенталистика), магистар права; пише приче и романе, аутор је ТВ драме; романи „Митрова воденица“ (2004), „Ледина“ (2005); сарађује са часописима; заступљен у зборницима кратких прича; живи у Београду.

Манчић Жаклина, доктор електротехничких наука; пише поезију и прозу; сарађује са часописима; заступљена у више зборника; живи у Нишу.

Марин Б. Данко (1965, Сремска Митровица), пише кратке приче, поезију, сатиру, хаику, афоризме, политичке текстове и пратеће хаибуне; објавио три књиге: „Модрило неба” (хаику збирка), „Тело ми је борбена машина” (поетски триптих) и „Песме, пјесма и кафански зен” (триптих песме и приче); заступљен у зборницима; сарађује са часописима; превођен (хаику и песме); живи у Новом Саду и Мартинцима.

Марко-Мусинов Снежана (1958, Падина), студирала енглески језик и књижевност, административни техничар – компјутерски оператер; пише кратке приче, песме за децу и одрасле, афоризме, хаику, есеје, критичке осврте; објавила збирку песама „Заустављен ток“ (2018); заступљена у бројним антологијама и у преко шездесет зборника; сарађује са бројним часописима (штампаним и електронским); превођена на енглески, арапски, словачки; вишеструко награђивана; живи у Земуну.

Мијајловић Душан Адски (1953, Суви До, Блаце), пише кратке приче, прозу, поезију, приче и песме за децу, хаику, сатиру, књижевне приказе и новинске текстове; објавио збирке песама „Несаницом до истине”, „Једино признајем своје распеће”, „ОЧИглеДНО“, збирке прича и приповедака „Калигула на

кестеновом листу”, „Трошење сна”, „Трошење страха”, „Трошење (не)моћи”, „Рам за црно-беле слике“, збирке хаику поезије „Крчаг за росу”, „Стварност“, неколико жанровских новела и преко хиљаду и осамсто жанровских прича; заступљен у антологијама и зборницима; награђиван преко сто деvedесет пута, највише за кратку причу и приповетку; живи у Нишу.

Милачић Бајић Мирјана (1945, Београд), магистар стоматологије и филолог (светска књижевност с немачким језиком); пише поезију и прозу; књига песама „Романса звана...” (2019); сарађује са часописима; заступљена у зборницима; награђивана; живи у Београду.

Миленковић Сања (1966, Београд), доктор медицинских наука; пише прозу; објављене књиге: „Обилићев венац“ (2017, роман), „Глава од петла“ (2019, роман) и „Моја амбасада“ (2021, приче); живи у Београду.

Милић Наташа, правница; пише приче; сарађује са часописима; заступљена у зборницима; награђивана; живи у Београду.

Милић Синиша, пише приче; живи у Сомбору.

Милосављевић Верица (1950, Смедерево), пише поезију и прозу; сарађује са часописима; заступљена у зборницима и панорамама; књига поезије „Београдске зоре“ (2017); живи у Јагодини.

Милосављевић Звездана (Ћуприја), пише поезију и прозу, есеје, путописе; заступљена у зборницима и антологијама; награђивана; живи у Ћуприји.

Милосављевић Лела (1966, Ужице), медицинска сестра; књига кратких прича „Трагови босих стопала“ (2016) и „Ревакцина“ (2020), сарађује са часописима; заступљена у зборницима; награђивана; живи у Ужицу.

Милосављевић Славица (1966, Београд), лекар; књига кратких прича „Одавде до зоолошког врта“; сарађује са часописима; заступљена у зборницима; живи у Београду.

Милошевић Дејан (1972, Београд), пише песме, приче и романе; објављени романи: „Бајкер“ (2005, 2007), „Језеро туге“ (2016) и „Шапат истине“ (2018); живи у Рипњу.

Миљковић Мирослава (1956), лекар; пише поезију и прозу; сарађује са часописима; заступљена у зборницима; живи у Нишу.

Митић Драган (1956, Ниш), магистар физике; пише кратке приче, есеје, драме и поезију; пише на српском и словеначком језику; заступљен у бројним зборницима у земљи и земљама у региону; живи у Нишу.

Митровић Владимир (1979, Краљево), информатичар; пише приче; заступљен у зборницима; живи у Крагујевцу.

Митровић Н. Жељко (1970, Београд), мастер економиста; пише кратке приче, афоризме и есеје; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; вишеструко награђиван; живи у Умци.

Михајловић Марко (1977, Пожаревац); пише кратке приче и романе; објавио роман „Живот под ружичастим троуглом“ (2018); сарађује са часописима; објављује на порталима; живи у Пожаревцу.

Морић Кинкел Един (1967, Чапљина), лекар; пише приче и песме; књига поезије „Приче о сјенама“ (2015); сарађује са часописима; заступљен у зборницима; живи у Барселони.

Недимовић Драган (1950, Београд), атлетичар; пише кратке приче и поезију; објавио књигу ангажоване поезије „Ако желиш бити жив, не смеш бити мртав“ (2020); песмама и причама заступљен у преко осамдесет зборника; сарађује са часописима; вишеструко награђиван; живи у Београду.

Неђић Милан (1976, Олово, БиХ), дипломирани инжењер шумарства; објавио збирке песама „Чекајући да прође“ (2005) и „Хроника једног прољећа“ (2020); живи у Београду.

Николетић Бојана (1956, Београд), преводилац; пише кратке приче, афоризме, цртице, есеје, приче за децу; објавила: „Појмови – псеудонаучно дело“ (16 псеудонаучних текстова из области психосоциологије са илустрацијама, 2002), „Градске приче“ (кратка проза, 2015), „Минти, Ноло и остали (мале приче о псима и мачкама, књига за децу, 2015), „Јесен/зима 2015/16“ (афоризми и слично, 2016), „Поза, пресек и став“, (кратке приче, 2016, електронско издање 2017, 2018), „Сањај, Марело“ (кратке приче, 2018, електронско издање 2018), „Ше-

сторна штација“ (кратке приче, електронско издање, 2019); сарађује са часописима (афоризми); заступљена у зборницима прича и афоризама; живи у Београду.

Николић Дејан Крман (1958, Богатић), пише поезију, прозу, епиграме и афоризме; збирка песама „Србија ... скривена небеска тајна“ (2019); сарађује са часописима; заступљен у зборницима и антологијама; награђиван; живи у Шапцу.

Османчевић Динко (1971, Бањалука), пише сатиричне, (научно) фантастичне, крими приче, афоризме, колумне; објавио збирку афоризама „Велики прасак“ (2019); сарађује са часописима; заступљен у антологијама и зборницима; вишеструко награђиван; живи у Бањалуци.

Павловић Јован Јона (1975, Краљево), наставник математике; пише кратке приче, есеје и песме; објавио књигу „Лаж епохе“ (2017); коаутор је књига: „Колико коштају илузије“, „Велики штрајк“, „Да се не заборави“; сарађује са бројним часописима; заступљен у зборницима и антологијама; награђиван; живи у Краљеву.

Пајић Тања, дипломирани филолог; пише поезију, прозу и књижевну критику; живи у Крагујевцу.

Палић Михајло, инжењер хране; пише кратке приче; заступљен у зборницима кратких прича; живи у Новом Саду.

Пантелић Новаковић Љиљана, дипломирани технолог; пише песме, приче, књижевне критике, есеје, приказе, цртице, путописе, фоторепортаже и кратке сепарат – романе; награђивана; живи у Београду.

Пејаковић Душан, магистранд политичких наука; пише кратке приче, песме и новеле; објавио књигу поезије на енглеском језику „Unrest of lucidity“ (2020); пише и на енглеском и шпанском језику; заступљен у више зборника и антологија поезије широм света; вишеструко награђиван.

Петричевић Доброслав, пише сатиричне и кратке приче, афоризме, драме и романе; објавио књиге: „Тајна нит“, „Богати просјаци“, „Дозивање тишине“, „Додир вјетра“, „Имао је добре намјере“, „Ризница порока“, „Аборицини и пасије игралиште“, „У сјени Голог отока“, „Разговори с тугом“; уврштен у више

међународних збирки поезије, алманаха, зборника; вишеструко награђиван; живи у Босанском Броду.

Петровић Александар (Београд), пише песме, приче, романе и драме; објављени романи: „Замак“, „Београдска књига мртвих“ и „Колаж за двоје“; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; награђиван; живи у Београду.

Петровић Братимир (1961), дипломирани политиколог; пише кратке приче и песме; сарађује са часописима; заступљен у бројним зборницима песама и прича; живи у Кладову.

Пилиповић Горан (1959, Бањалука), инжењер архитектуре; пише поезију, есеје и афоризме; сарађује са часописима; заступљен зборницима; живи у Бањалуци.

Поповић Зора (1943, Гољак), дипломирани филолог; пише кратке приче и романе; објавила романе „Град низ брдо“ (2015), „Град низ брдо 2“ (2018) и „Крилат човек“ (2020); заступљена у зборницима; сарађује са часописима; живи у Прокупљу.

Радић Миле (1976, Нови Сад), трговац; пише кратке приче и фантастику; заступљен у зборницима; живи у Гардиновцима, у општини Тител.

Радованов Петар (1968), хидронаутичар; пише песме и приче; живи у Футогу.

Радоњић Велизар (1952, Јасенова, општина Колашин), пише приче, есеје, афоризме и драме; награђиван за сатиричне приче и афоризме; живи у Подгорици.

Рајић Тодор (1948), објавио је пет прозних књига: „Variola vera моје младости : Исповест једног песника“ (2017), „Лета господњег 2088“ (2018), „Бели прах“ (2019), „Париз“ (2020) и „Звали су га Гладиола : Роман“ (2020). Живи у Београду.

Рапаић Петра (1987, Пљевља), пише романе и приче; објавила роман „Универзум у невољи“ (2020), награђивана; живи у Новом Саду.

Ристић Миљан (1974, Неготин), пише песме, приче, афоризме и књижевну критику; преводи поезију; објављене књиге: „Увертира“ (2001, збирка прича), „ДемоНкратија“ (2004, збирка прича), „eXtra nemirci“ (2009, збирка песама за децу), „Нито-

ген” (2013, збирка прича), „Лудило љубави” (2018, збирка поезије и прозе), „Будализми” (2020, збирка прича и афоризама); сарађује са часописима; био је главни уредник „Буктиње – часописа за књижевност, уметност и културу”; члан је Српског књижевног друштва; живи у Неготину.

Ристић Стојановић Санда (1974, Београд), дипломирани филозоф; пише кратке приче, поезију, есеје и приказе; објавила је десет књига поезије, а неке од њих су: „Ноћ је праштање своје” (2000), „Свитање је лет боје” (2007), „Ноћи наше, услуга” (2008), „Тишина разликује светлости” (2010), „Облачна птица” (2011), „Годишња доба речи” (2012), „Измишљотина ватре” (2013), „Осмастачница двадесет првог века“ (2019); заступљена у бројним зборницима и неколико антологија; сарађује са часописима; преводи поезију са енглеског; песме су јој преведене на енглески и француски језик; члан је Удружења књижевника Србије и Српског књижевног друштва; живи у Земуну.

Ружић Л. Весна, пише приче и драме; заступљена у зборницима; живи у Параћину.

Рукавина Јован (1959, Шабац), економиста; пише кратке приче, афоризме, песме, кратку медитативну и сатиричну прозу, чланке и есеје; објавио је књиге: „Везови” (1989, медитативна проза и афоризми), „Победник” (1995, спортски афоризми), „Друго полувреме” (1998, спортске приче, записи, афоризми), „О томе се (не) прича” (2002, сатиричне приче), „Пољима мака” (2003, песме), „Мали Париз” (1994), „Огледало душе” (2004, песме), „Дон Кихот је укротио ветрењачу” (2007, песме), „Један живот” (2007), „Песник Ник и песникиња Иња” (2007, песме), „Решење квадратне једначине” (2011, роман), „Ово би свака жена волела” (2011, песме), „Што те они не штампају : личан/ин – није од локалног значаја” (2013, цртице и записи), „Нова драма – драма XX века” (2013, драма), „Јужњаци – (Кад ће зора? Ноћ не волим!)” (2015), „Шабачка спортска размишљања” (спортски записи, песме и афоризми, 2016), „Андрићев тајанствени свет – О Иви Андрићу се прича – Моја је љубав велика као широки свет” (студија, 2016), „Браво Мирославе – Асоцијације приликом читања Крлежине књиге 'Заставе'” (студија, 2016), „50 година Чивијаде – Без чекања, молим” (2018); „При приче кренух твојим путем“ (2019), „Рано је за мене : Пази да не заборавиш

оловку!” (2019); сарађује са часописима; заступљен у зборницима; награђиван; живи у Шапцу.

Симић Владимир (1940), тонски сниматељ; Објавио роман „Краљ је жив, живео краљ“ (2018) и збирку приповедака „Замке живота“ (2021); живи у Београду.

Спремено Станка (Купрес), дипломирани филолог (француски језик и књижевност), пише кратке приче и песме; живи у Смедеревској Паланци.

Станисављевић Властимир Шаркаменац (1941, Салаш код Неготина), магистар архитектуре; објавио тридесет и девет књига: „Грачаница после хиљаду година“ (збирка приповедака, 2003, 2008), „Учинио си се...“ (љубавно-еротска збирка поезије, 2001), „Тамна страна камена“ (збирка поезије, 2000), „Пањ“ (збирка поезије, 2001), „Ја Чарнојевић“ (рукописана збирка косовских песама), „Пето, српско јеванђеље“ (роман, 2004), „Сунцокрет“ (збирка поезије, 2008), „Узвишено почивају музе“ (збирка еротских приповедака, 2011), „И Бог човек јесте“ (збирка поезије, 2001), „Мокрањчеви дани песмом пребирани“ (збирка песама у духу народне лирике, 2002), „Теорија рата“ (збирка пацифистичке поезије, 2004), „Жена од кованог гвожђа“ (збирка поезије о Ромима, 2005), „Узидане сенке“ (збирка приповедака руралне фантастике 2006), „Цигани се враћају са неба“ (песмарица и причарица ромска (водвиљ), 2017), „Сви нешто говоре песме уместо да их певају“ (збирка поезије, 2017), „Дунав“ (збирка поезије, 2017), „Келнска катедрала“ (збирка приповедака, 2018), „Храст као Христ, дрво прво“ (збирка поезије, 2018), и др.; заступљен у бројним нашим и иностраним антологијама; сарађује с бројним нашим и иностраним часописима; превођен на француски, руски, шведски и македонски језик; добитник бројних награда и земљи и иностранству; живи у Паризу и Београду.

Станкић Миланка (1964), доктор филолошких наука; пише приче и драме; аутор текста и редитељ представа „Зекологија“, „Добривоје Добрић“, „Испало ти је нешто“, „Компост није компот“, „Војвођанска банана“ и „Пинокио“; збирка прича „Носорог Пилу“; заступљена у зборницима; награђивана; живи у Суботици.

Станојевић Лана (2000, Београд), студенткиња политичких наука; пише приче; живи у Београду.

Станојевић Оливера (1969, Деспотовач), специјалиста радиологије; пише кратке приче и кратке романе; живи у Београду.

Сте Лазовић Соња – (1966, Прокупље), дипломирани хемичар; пише приповетке, кратке приче, песме, афоризме, романе и драмске текстове; објавила збирку приповедака „Како победити кризу“ (2014); заступљена у зборницима; сарађује са часописима; живи у Прокупљу.

Стојнић Данко (1955, Београд), пулмолог и фтизиолог; објављене прозне књиге: „Априорна фантастика“, „Синтетичка аутобиографија“, „Две приче“, „Градске приче“, „Шест прича“, „Фасцикле“, „Девет прозора“, „Неколико чудних прича о екскурзорима“, „Колекција споредних размишљања о оцу“, „Диспликације“, „Мравињак“, „Повезивање“, „Метроном“, „Укус кафе и други одломци“, „Нематеријални остаци“, „Чистач ципела“, „Диспликације II“, „Практикум за писање љубавних прича“, „Једна прича недељно“, „Тинитус“, „Утицајна реченица или Шта је требало рећи“ и „Тунел“; живи у Београду.

Субашић Нермина (1998, Тузла), студент стоматологије; пише кратке приче и романе; објавила роман „Злочин и опрост“ (2016); заступљена у зборницима прича; награђивана; живи у Сарајеву.

Сумрах Татјана (1978, Београд), историчар уметности; пише кратке приче и романе; заступљена у зборницима прича; живи у Београду.

Терентић Љиљана (Београд), економски техничар; пише кратке приче и песме; вишеструко награђивана; заступљена у зборницима и антологијама; песме су јој преведене на више језика; живи у Смедереву.

Тофчевић Дејан (1971, Ужице), пише афоризме, кратке приче, песме, драмске текстове. Објавио књиге афоризама „Црно на бело“ (2002) и „Предсказање прошлости“ (2009). Вишеструко награђиван. Живи у Подгорици.

Угринић М. Саиша (1971), пише песме, кратке приче, хаику и афоризме. Заступљен у зборницима. Објавио две књиге песама. Живи у Великој Плани.

Урекар Марјан (1975, Нови Сад), доктор техничких наука, пише кратке приче; заступљен у зборницима; живи у Новом Саду.

Филиповић Илонка, дипломирани социјални радник, пише кратке приче, поезију за одрасле и децу; заступљена у зборницима; живи у Загребу.

Цанић Миша (1988), професор српског језика и књижевности; пише кратке приче; живи у Јагодинама.

Цвијић Павле Пајо (1950, Бакић), пензионер; пише кратке приче; књиге „Импулс жељан засјати“ и „У освит живота“ (2011); заступљен у многим зборницима, сарађује с многим часописима; живи у Загребу.

Чотрић Александар (1966, Лозница), дипломирани правник; пише афоризме и приче; књиге афоризама: „Даћемо ми вама демократију“ (1993), „Пета колона“ (1997), „Недозвољене мисли“ (2000), „Кратки резони“ (2004) итд; заступљен у многим антологијама, нашим и страним; превођен на пољски, немачки, француски, словеначки, мађарски, румунски, шпански, македонски, словачки, бугарски...; његови афоризми уврштени су у читанке које се користе у основним школама у Србији; књиге афоризама и прича објављене су му у Румунији, Македонији, Словенији, Пољској, Мађарској, Бугарској и Албанији; приредио је антологију српског афоризма за децу „Раздељак“, зборник афоризама о спорту „Дриблинг духа“, „Антологију савременог стваралаштва за децу српских писаца у расејању“, зборник српског хумора и сатире у региону и дијаспори „Смех није грех“, Антологију савременог руског афоризма „Велико у малом“, Антологију бугарског афоризма „Трн и ружа“, Антологију пољског афоризма „Пољски пут“, Антологију румунског афоризма „Мед и отров“...; заступљен у антологијама које су објављене у САД, Русији, Немачкој, Шпанији, Италији, Аустрији, Бугарској, Македонији, Пољској, Румунији, Словенији, Шведској, Црној Гори и другим државама; добитник бројних награда; живи у Београду и Панчеву.

Шарчевић Стеван (1962, Суботица) пише романе, приче, песме и афоризме; вишеструко награђиван; објавио је пет романа, две збирке прича и једну збирку поезије; превођен на словеначки, мађарски, руски, француски и енглески језик; живи у Суботици.

Шуковић Милорад (1961, Српска Црња), професор математике; пише приче; сарађује са часописима; заступљен у зборницима; живи у Аранђеловцу.

ПРИЧА СТАРОГ ИГУМАНА :
НАЈЛЕПША ОСТВАРЕЊА С I КОНКУРСА ЗА ПРИЧУ
(Приредио Ђорђе Оташевић)

1. издање

<i>Ликовно решење корица</i>	Дејана Јовановић
<i>Издавач</i>	„Алма”, Београд
<i>Штампа</i>	„Алма”, Београд
<i>Тираж</i>	200
<i>ISBN</i>	978-86-7974-954-3

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-32(082.2)

821-32(082.2)

Прича старог игумана : Најлепша остварења с I конкурса за причу / (приредио Ђорђе Оташевић). – 1. изд. – Београд : Алма, 2021 (Београд : Алма). – 402 стр. ; 21 см. – (Библиотека Савремена књижевност / [Алма, Београд] ; књ. 414)

Тираж 200. – Предговор: стр. 5. – Аутори: стр. 187–402.

ISBN 978-86-7974-954-3

COBISS.SR-ID 51772169